

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Випуск 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Бойчук Петро Микитович, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Вовк Мирослава Петрівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна;

Цюняк Оксана Петрівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Беспарточна Олена Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та філософії, керівник навчально-методичного центру нормативно-правового забезпечення навчального процесу, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського;

Бичук Олександр Іванович, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри теорії спорту та фізичної культури, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Денисенко Наталія Григорівна, доктор педагогічних наук, декан факультету початкової освіти та фізичної культури, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Дишко Олеся Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної культури, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Друшляк Марина Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка;

Замелюк Марія Іванівна, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Калитка Світлана Володимирівна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри фізичної культури і спорту, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Крутії Катерина Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського;

Лякішева Анна Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Мартинюк Алла Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної та української філології, Луцький національний технічний університет;

Мартинюк Тетяна Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Марченко Оксана Юріївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор, Національний університет фізичного виховання і спорту України;

Семеног Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри – професор кафедри української мови і літератури, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка;

Фаст Ольга Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Красонь Катаржина (Krasoń Katarzyna), prof. dr hab, заступник декана з наукової роботи, Сілезький університет у Катовіце, Польща.

*Ілюстрація на обкладинці – картина із серії «Квіти – радість життя»
луцької художниці Світлани Костукевич (використана за згодою автора).*

Журнал ухвалено до друку Вченою радою

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

19 березня 2025 р., протокол № 6

Науковий журнал «Академічні студії. Серія «Педагогіка» зареєстровано суб'єктом у сфері друкованих медіа

Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення (Рішення № 1195 від 11.04.2024 року.

Ідентифікатор медіа: R30-03856)

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради (просп. Волі, буд. 36, м. Луцьк, Волинська обл., 43010,

lprk@ua.fm, тел. (0332) 77-06-59).

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України № 735 від 29 червня 2021 року (додаток 4) зі спеціальностей

A1 – Освітні науки; A2 – Дошкільна освіта; A3 – Початкова освіта; A5 – Професійна освіта

(за спеціалізаціями); A7 – Фізична культура і спорт

Мови видання: українська, англійська, німецька, польська, іспанська, французька, болгарська.

Офіційний сайт видання: www.academystudies.volyn.ua/index.php/pedagogy

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення

StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-4758 (Print)

ISSN 2786-4766 (Online)

© Комунальний заклад вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.1>

О. В. БАНІТ

*доктор педагогічних наук, старший дослідник,
головний науковий співробітник відділу андрагогіки,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії
педагогічних наук України,
професор кафедри менеджменту, Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна
Електронна пошта: olgabanit@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-9002-6439>*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В КОРПОРАТИВНІЙ ОСВІТІ ЗВО

У статті проаналізовано особливості упровадження традиційних та інноваційних технологій у корпоративній освіті ЗВО. Обґрунтовано ефективність поєднання пасивних, активних та інтерактивних методів навчання у корпоративній освіті ЗВО. З'ясовано, пасивні методи навчання доречно використовувати на підготовчому етапі навчання для самостійного опрацювання великих масивів теоретичного матеріалу. Активні методи навчання доцільно використовувати під час обговорення кейсів, аналізу проведеного дослідження, обміну думками. Доведено, що інтерактивні методи навчання вважаються інноваційними технологіями, тому що вони зорієнтовані на динамічні зміни в навчальній діяльності, ґрунтуються на розвитку мислення, творчих здібностей, соціально-адаптаційних можливостей особистості. Інтерактивні технології у корпоративній освіті ЗВО – це особлива форма організації освітнього процесу, що має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожний слухач відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Інтерактивні методи передбачають навчання у взаємодії, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності слухачів, що відбувається у формі діалогу (полілогу) між слухачами, слухачами і корпоративним андрагогом, міні-групами на засадах співробітництва та співтворчості. Завдяки ефективному поєднанню різних методів підвищується мотивація слухачів до навчання, відбувається усвідомлення ними своєї індивідуальності, зростає кількість слухачів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал, шукають альтернативні шляхи вирішення проблеми, моделюють ситуації та прогнозують їх вирішення. Ефективне поєднання пасивних, активних та інтерактивних методів робить процес корпоративного навчання більш гнучким, персоналізованим та ефективним.

Ключові слова: корпоративна освіта, заклади вищої освіти, інноваційні технології, пасивні, активні, інтерактивні методи навчання.

Вступ. Корпоративна освіта зорієнтована на інтелектуальний і творчий розвиток особистості викладача, формування його професійної компетентної, здатності до системного інноваційного мислення та інноваційної діяльності. Традиційні методи навчання перестали задовольняти учасників освітнього процесу. Підхід з позиції «що вчити» вже вичерпаний, адже обсяг знань не може зростати до безкінечності. У межах корпоративної освіти актуальною постає проблема вдосконалення форм і методів організації процесу корпоративного навчання, знаходження відповіді на запитання «як вчити», тобто як створити умови для роз-

витку та самореалізації особистості в процесі навчання, як забезпечити оволодіння викладачами навичками саморозвитку. Вирішенням цієї проблеми може стати широке використання інтерактивних методів навчання.

Аналіз основних публікацій і досліджень. Як показує аналіз наукових джерел, питання корпоративної освіти і питання сучасних технологій та методів навчання досліджуються окремо. Коли мова йде про методи навчання, вчені звертають увагу переважно на впровадження їх в освітній процес закладів освіти різного рівня (на рівні закладів середньої освіти – О. Пометун, Л. Пироженко, О. Комар та ін., на

рівні закладів вищої освіти – Н. Волкова, В. Демченко, Л. Колодіна, Л. Кібенко, Л. Ребуха та ін.). Поле дослідження корпоративної освіти охоплює проблеми інтеграції навчання персоналу в корпоративну культуру організації (Н Білик, Г. Захарчин, Г. Зелінська, В. Корнещук), створення програм, платформ навчання персоналу (І. Буханевич, М. Пічугіна, Н. Якімова), оцінювання ефективності навчання співробітників (Ю. Бойченко, І. Меліхов, В. Іванченко, С. Фільчак, О. Чумаченко), професійний розвиток та кар'єрне зростання (О. Лавошник, В. Луначек, С. Капелюшний, Н. Сиско) та ін. Водночас у цій сфері піднімаються питання особливостей навчання дорослих (Л. Лук'янова, О. Аніщенко, О. Огієнко, С. Сисоева та ін.). Натомість використання інтерактивних методів навчання у корпоративній освіті ЗВО залишається поза увагою дослідників.

Мета та завдання статті – проаналізувати особливості упровадження традиційних та інтерактивних методів навчання, виявити їхні переваги й недоліки, з'ясувати можливості їх поєднання для створення мотивуючого освітнього середовища у межах корпоративної освіти ЗВО.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що «інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [Закон України «Про інноваційну діяльність», 2002]. Інновації не виникають самі по собі, вони є результатом наукових пошуків, вивчення передового педагогічного досвіду й реалізації його на практиці.

У контексті корпоративної освіти інноваційні технології розглядають як процес створення, упровадження і поширення нового в освіті, як сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на оновлення й модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання, як цілеспрямоване забезпечення освітнього процесу за допомогою нових прийомів, способів та засобів організації освітньої діяльності для підвищення її ефективності, для досягнення кількісно і якісно нових освітніх результатів.

Загалом освітні технології охоплюють пасивні, активні та інтерактивні методи навчання. Всі вони мають місце в корпоративній освіті, однак інноваційними серед них вважаються інтерактивні методи навчання. Проаналізуємо детальніше кожен групу методів з акцентом на ефективність поєднання їх у корпоративній освіті ЗВО.

Пасивні методи навчання в корпоративній освіті передбачають діяльність, під час якої слухачі не беруть активної участі у процесі навчання. Вони побудовані на суб'єкт-об'єктному зв'язку між учасниками освітнього процесу. В суб'єкт-об'єктних відносинах зворотний зв'язок виражений слабо, він здійснюється епізодично. Зокрема, це набір форм і методів, спрямованих на формування знань, умінь та навичок слухачів (лекції, бесіди, пояснення, онлайн-вебінари на різні теми із запрошенням експертів та спікерів). Вони передбачають самостійну роботу (з підручниками, посібниками, книгами, науковими матеріалами, виконання індивідуальних завдань, проходження тестів, підготовка до іспитів, створення онлайн-портфоліо, де будуть представлені всі роботи, проекти, досягнення).

Використання пасивних методів навчання у корпоративній освіті ЗВО має свої переваги:

- спрощення викладання великих масивів інформації;
- ефективне запам'ятовування матеріалу, правильне відтворення дій;
- забезпечення доступності до навчальних матеріалів з будь-якого місця, де є підключення до Інтернету;
- індивідуалізація: можливість навчатися у власному темпі та за власним розкладом; можливість переглядати матеріал кілька разів за потреби.

Водночас використання пасивних методів навчання у корпоративній освіті ЗВО пов'язане з низкою недоліків. Головними недоліками є те, що працюючи з групою слухачів в одному темпі, корпоративні андрагоги (це педагогічний персонал, який займається організацією освітнього процесу в корпоративних центрах, корпоративних університетах, корпоративних академіях [Баніт, 2022, с. 2] не враховує основний принцип освіти дорослих – опора на попередній досвід. У такій ситуації не передбачається вра-

хування індивідуальних особливостей. Таким чином, в корпоративній освіті пасивні методи навчання малоефективні. Вони дісталися нам у спадок від тих часів, коли головною цінністю освіти були знання, а не активна особистість, яка розвивається. Проте можна навести кілька доречних прикладів використання пасивних методів навчання як підготовчий етап до активних та інтерактивних:

1. Корпоративний андрагог пропонує слухачам самостійно опрацювати попередньо записану онлайн-лекцію, розділ підручника чи статтю за темою заняття – у власному темпі, повертаючись до їх перегляду за потреби. Це підготовчий етап, щоб потім на занятті слухачі могли продемонструвати результати засвоєння теоретичного матеріалу.

2. Корпоративний андрагог дає завдання прослухати подкасти по кожній підтемі заняття. Слухачі можуть робити це в будь-який час у будь-якому місці, де є інтернет-з'єднання. За потреби можуть звертатися за консультацією до корпоративного андрагога. Це підготовка до заняття, де слухачі будуть вирішувати практичні завдання.

3. Перед завершенням теми корпоративний андрагог пропонує переглянути всі доступні матеріали (онлайн-лекції, підручники, статті, додаткові ресурси), щоб узагальнити знання про тему. Це підготовча робота, після якої слухачі на очному занятті чи на онлайн-зустрічі обговорюють незрозумілі їм питання для того, щоб самостійно пройти онлайн-тести на навчальній платформі.

Ці методи можуть бути цінним компонентом корпоративної освіти, якщо їх ефективно використовувати в поєднанні з активними та інтерактивними методами навчання.

Активні методи навчання також засновані на суб'єкт-об'єктному зв'язку. Їх відмінність від попередніх, пасивних, полягає в тому, що об'єкт навчання – не аудиторія загалом, а кожний слухач. Прагнучи активізувати діяльність кожного слухача, корпоративний андрагог використовує індивідуальний підхід у корпоративній освіті, наприклад, підбираючи завдання відповідно до можливостей і потреб слухача, з кращими для нього видами навчальної роботи, що допоможуть подолати його навчальні труднощі.

Зокрема, це:

– методики, спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей, творчості, особистісних якостей слухачів;

– методики, спрямовані на обговорення: слухачі обговорюють зі своїми колегами (особисто або онлайн) теми, що вимагають від них використання навичок критичного мислення;

– методики, спрямовані на тематичні дослідження: слухачі аналізують тематичні дослідження, щоб дізнатися про проблеми реального світу, і діляться враженнями на форумах.

Це відбувається на практичних заняттях, під час проблемного навчання, обговорення кейсів, дослідницької діяльності, проєктної роботи.

Активні методи навчання у корпоративній освіті ЗВО передбачають дії, що вимагають від слухачів активної роботи з навчальним матеріалом. Крім того, під час активного навчання у корпоративного андрагога з'являється можливість виявити у слухачів якості, що активізують їхні навчальні можливості. Під час активного навчання слухачі, які швидше впоралися із завданням, не нудьгують, оскільки корпоративний андрагог дає їм завдання підвищеної складності, розвиваючи їхні здібності, а ті, кому потрібно попрацювати додатково, навпаки – скорочують відставання, підтягуючись до вищого рівня [Волкова, 2018].

Активні методи навчання покращують навички критичного мислення слухачів, спрямовуючи їх на аналіз інформації, її обговорення, допомагають вирішувати проблеми та приймати рішення, сприяють глибшому розумінню матеріалу, вимагають застосування отриманих знань і навичок різними способами, тим самим залучаючи слухачів до навчального процесу, роблячи їх більш мотивованими до навчання. Індивідуалізація навчального процесу, активізація навчальної діяльності слухачів є основними перевагами цих методів. Це розвиває навички співпраці для досягнення спільних цілей.

Однак і ці методи навчання не позбавлені недоліків. По-перше, необхідна для активного навчання індивідуалізація вимагає від корпоративного андрагога багато часу і зусиль на підготовку, організацію роботи й перевірку завдань. По-друге, суб'єкт-об'єктний характер взаємодії стримує індивідуальний розвиток окремих слухачів: вони розвиваються настільки, наскільки корпоративний андрагог може і хоче

їх розвинути. По-третє, активні методи забирають більше часу на занятті, ніж пасивні. І при великій наповнюваності груп часто це стає неможливим. Для деяких слухачів доцільнішими можуть бути пасивні методи. Тому ефективнішим буде поєднання активних і пасивних методів навчання у корпоративній освіті ЗВО [Пометун, Пироженко, 2002; Сисоєва, 2011].

Можна навести такі приклади поєднання педагогічних методів.

1. Корпоративний андрагог пропонує слухачам перед заняттям ознайомитися з кейсами. Слухачам ставляться проблемні завдання, які потребують від них самостійного дослідження, аналізу реальних ситуацій та пошуку рішень. На занятті слухачі обговорюють їх і пишуть есе.

2. Корпоративний андрагог пропонує слухачам перед заняттям переглянути відео по темі заняття. На занятті слухачі проводять дослідження та експерименти, виконують практичні завдання, пояснюють їх теоретичне підґрунтя, обговорюють свої стратегії.

3. Корпоративний андрагог доручає слухачам заповнити бланк довгострокового проєкту. В аудиторії слухачі можуть працювати під керівництвом корпоративного андрагога, щоб розробити завдання. Після того слухачі працюють над виконанням проєкту, використовуючи онлайн-ресурси та спілкуючись один з одним. Успішно завершений проєкт вони презентують у своєму онлайн-портфоліо.

Таким чином, ефективно використовуючи активні методи навчання в поєднанні з пасивними, корпоративні андрагоги можуть створити більш гнучкий та персоналізований досвід навчання для своїх слухачів у змішаному форматі.

Інтерактивні методи навчання кардинально відрізняються від двох попередніх тим, що засновані на суб'єкт-суб'єктному зв'язку між корпоративним андрагогом і слухачами. Тобто всі вони є повноправними суб'єктами освітнього процесу. Термін «інтерактивне навчання» відносно новий. Його ввів у науковий обіг німецький дослідник Ганс Фріцу 1975 році. Слово «інтерактив» – з англійського («inter» – взаємний і «act» – діяти) означає здатний до взаємодії та діалогу [Волкова, 2018, с. 9; Пометун, Комар, 2007; Пометун, Пироженко, 2002].

Інтерактивні методи навчання вважаються інноваційними, тому що вони зорієнтовані на динамічні зміни в навчальній діяльності, ґрунтуються на розвитку мислення, творчих здібностей, соціально-адаптаційних можливостей особистості [Демченко, 2022; Пометун, Пироженко, 2002]. Мета застосування інтерактивних методів навчання як складової корпоративної освіти, полягає у створенні сприятливих умов для ефективної взаємодії слухачів на заняттях. Основні завдання інтерактивного навчання: активізувати навчальний процес, розвивати пізнавальну діяльність слухачів, готувати їх до професійної діяльності, сприяти формуванню уміння самостійно користуватися навчальною та науковою літературою, сприяти розвитку уяви, творчого мислення і нестандартного підходу до вирішення проблеми, а також набувати навички вчитися упродовж життя.

Інтерактивні методи навчання у корпоративній освіті передбачають застосування технологічного підходу, головною ознакою якого є принцип інтеракції, а саме багатосторонньої комунікації, взаємодії та взаємонавчання слухачів (практикується коли один слухач збагачує знаннями іншого, або ж виконує функцію корпоративного андрагога), кооперативної навчальної діяльності з регулярною зміною функцій у робочій парі корпоративний андрагог-слухач [Пометун, Комар, 2007: 4; Демченко, 2022: 74]. Інтерактивні методи навчання спрямовані:

- на кооперативне (групове) навчання;
- на фронтальне навчання;
- на навчання у грі;
- на навчання в дискусії [Волкова, 2018; Демченко, 2022; Пометун, Комар, 2007; Сисоєва, 2011].

Приклади інтерактивних форм і методів, що можна використовувати в корпоративній освіті: евристична бесіда, презентації, дискусії, мозкова атака, круглий стіл, кейс-метод, рольові ігри, ділові ігри, навчальні тренінги, конкурси практичних робіт з їхнім обговоренням, колективні вирішення творчих завдань, практичні групові й індивідуальні вправи, моделювання певного виду діяльності або ситуацій, проектування й написання бізнес-планів, різних програм, обговорення відеозаписів, включаючи запис власних дій

тощо [Пометун, Пироженко, 2002; Сисоєва, 2011: 39–40].

Перша група інтерактивних методів навчання (кооперативна навчальна діяльність) використовується для організації навчання слухачів у парах чи малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою. Здійснюючи таку навчальну діяльність, наприклад, через платформу Zoom, корпоративний андрагог розділяє групу на пари чи малі групи і керує роботою кожного слухача опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. При цьому корпоративний андрагог не є пасивним слухачем, а відвідує «кімнату» кожної групи і взаємодіє зі слухачами. Кооперативне навчання спонукає слухачів до співпраці зі своїми одногрупниками та до конструктивного робочого діалогу для вирішення проблеми і досягнення спільної мети, сприяє досягненню вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь [Демченко, 2022: 74]. До кооперативного (групового навчання) можна віднести: роботу в парах, ротаційні трійки, роботу в малих групах, «Два-чотири, всі разом», «Карусель», «Акваріум» та ін. Під час роботи в парах можна виконувати такі вправи: обговорити завдання, короткий текст, брати інтерв'ю, визначати ставлення (думку) партнера до певного питання, твердження, робити критичний аналіз роботи один одного, формувати підсумок вивченої теми тощо [Пометун, Комар, 2007: 6].

Друга група інтерактивних методів навчання (фронтальні) передбачає одночасну спільну роботу всієї групи. Вони спрямовані на співробітництво та взаємодію, високий рівень активності й залучення слухачів до участі в роботі, заохочення слухачів працювати разом, ділитися ідеями та вчитися один в одного. До фронтальних методів відносяться: «Мозковий штурм» (інтенсивне обговорення конкретної проблеми), «Навчаючи-вчуся», «Ажурна пилка», «Case-метод», «Дерево рішень» тощо. Під час використання фронтальних методів навчання слухачі задіяні в обговоренні проблеми в загальному колі, практикують незакінчені речення, що поєднуються з вправою «Мікрофон». Вправа «Мікрофон» досить успішно впроваджується на платформі Zoom або Meet, де слухачі по черзі вмикають мікрофон, щоб коротко висловити свою думку чи позицію з певної теми [Демченко, 2022: 74].

Третя група інтерактивних методів навчання (навчання у грі) охоплює навчальні ігри, онлайн-ігри, рольові й ділові ігри, драматизації, імітації, симуляції, інтерактивне моделювання тощо. Для того, щоб освітній процес під час гри не виходив за встановлені рамки, слухачі, отримуючи максимальну свободу інтелектуальної діяльності, обмежуються конкретними правилами гри. Таких правил не багато, але вони чіткі й обов'язкові до виконання для усіх учасників. Зазвичай слухачі самі обирають свою роль у грі, або ж методом жеребкування (якщо проблемна ситуація програється не вперше). Слухачі створюють/розробляють проблемну ситуацію, висувають припущення щодо можливого розвитку подій та шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність за прийняте рішення. Корпоративний андрагог виступає, як інструктор/організатор (знайомить з правилами гри, консулює під час її проведення), фасилітатор (коригує, дає поради, підказки на прохання слухачів), головний/ведучий (організатор обговорення, спрямовує хід гри у потрібне русло) [Пометун, Комар, 2007: 3; Демченко, 2022: 74].

Традиційна ігрова модель навчання має такі етапи:

- орієнтація (введення в гру: оприлюднення теми, правил, завдань тощо);
- підготовка до проведення гри (знайомство зі сценарієм, ролями, постановка завдань (головних та другорядних) і орієнтовних шляхів їх вирішення);
- основна частина (власне гра);
- обговорення (проводиться відповідно до ситуації) тощо [Демченко, 2022: 74; Пометун, Пироженко, 2002: 42].

Навчання у грі має характерну лише йому ознаку – ніколи не набридає, а отже і не сприймається як навчання, що робить його досить продуктивним.

Навчання через дискусію є важливим засобом діяльності слухачів, адже вона забезпечує публічне обговорення спірного питання. Також дозволяє сформулювати у слухачів необхідні організаційно-педагогічні навички, які з часом стануть підвалинами для різних видів дискусій. Дискусія ефективно сприяє розвитку критичного мислення, вмінню слухати і поважати свого опонента, відстоювати свою думку,

дозволяє поглибити знання з конкретної теми. До них відносять «Метод ПРЕС», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Безперервна шкала думок», «Дискусія», «Дебати», «Шість капелюхів» тощо [Демченко, 2022: 75; Пометун, Пироженко, 2002: 50].

Так, наприклад, «Метод ПРЕС» можна запропонувати до будь-якої проблеми за умови дотримання чотирьох етапів:

– висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша точка зору (починаючи зі слів: я вважаю, що...);

– поясніть причину виникнення цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (починаючи зі слів: оскільки...);

– наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку вашої позиції, а також факти, що демонструють ваші докази (...наприклад...);

– узагальніть свою думку – зробіть висновок, починаючи зі слів: Отже, таким чином... [Пометун, Комар, 2007: 8; Пометун, Пироженко, 2002: 50].

Ці методи навчання можна застосовувати дистанційно на платформах Meet, Zoom. Проте тут можуть виникнути деякі проблеми організаційного характеру, якщо група практикує дискусію вперше. Також важко досягнути рівноваги серед слухачів під час обговорення критичних питань [Демченко, 2022: 75].

Інтерактивні методи навчання у корпоративній освіті ЗВО передбачають діяльність, що заохочує слухачів взаємодіяти з навчальним матеріалом, один з одним, і з корпоративним андрагогом. Вектор активності спрямований як від корпоративного андрагога до слухача, так і від слухача до корпоративного андрагога. Це означає, що слухач бере участь у плануванні та організації своєї навчальної діяльності, в її оцінюванні. Він може вибирати способи засвоєння навчального матеріалу, засоби і джерела навчання. Його активність у навчальному процесі максимальна. Адже методи інтерактивного навчання дозволяють слухачу зробити засвоєння знань більш глибоким та цікавим, навчитися грамотно вести дискусію, відстоювати та коректно виражати свою думку, поважати свого опонента, моделювати різні ситуації, переживати досвід через опосередковане включення в різні ситуації, а головне – бути активним учасником освітнього процесу навчання [Поме-

тун, Пироженко, 2002; Сисоєва, 2011]. У корпоративній освіті широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології для полегшення спілкування, співпраці та доступу до навчальних ресурсів, інтеграції соціальних мереж, а також онлайн-форуми та чати.

Доречно зазначити, що підготовка і проведення заняття з інтерактивними технологіями передбачають, передусім, наявність відповідних компетентнісних навичок корпоративного андрагога, а також його вміння скоординувати роботу відповідно до інноваційних методів викладання. Корпоративний андрагог виступає більшою мірою не як єдине і достовірне джерело інформації, а як організатор, фасилітатор, координатор і партнер навчальної діяльності. Тобто інтерактивні методи навчання передбачають велику працю корпоративного андрагога. Так, корпоративний андрагог створює для слухачів різні маршрути з різним рівнем складності й різним темпом засвоєння навчального матеріалу, для кожного маршруту формує комплекти навчальних завдань з використанням різних методів і засобів, включаючи інформаційно-комунікаційні технології, електронні освітні ресурси, інтернет-джерела.

Щоб слухач мав вибір, корпоративний андрагог заздалегідь має підготувати такий набір навчальних вправ, щоб зроблений вибір привів до поставленої мети навчання. Вибір тієї чи іншої технології обумовлюється спеціальністю, яку здобувають слухачі, змістом навчальної дисципліни, професійним досвідом корпоративного андрагога, врахуванням досвіду слухачів, їхнього стилю навчання, способу сприймання інформації, темпераменту, етапом професійної підготовки, а також рівнем їхньої професійної майстерності.

Виконуючи алгоритм вибору технологій навчання, корпоративний андрагог враховує дію як суб'єктивних чинників (рівень мотивації та пізнавальних можливостей слухачів, а також свій професійний та креативний потенціал, рівень володіння комп'ютерними технологіями), так і об'єктивних чинників (мета і завдання вивчення курсу/дисципліни, як загалом так і в розрізі одного заняття, що впливають із загальної мети; провідні компетентності, які має сформувати корпоративний андрагог у слухачів; часові рамки вивчення

дисципліни; формат взаємодії зі слухачами – традиційний (аудиторний) чи онлайн (засобами комп'ютерних технологій). Корпоративний андрагог оцінює ситуацію, власні можливості, власний досвід, зв'язок методики з освітніми цілями, вплив стереотипів власної методичної діяльності [Демченко, 2022: 73].

Аналіз наукових і літературних джерел [Волкова, 2018; Демченко, 2022; Ребуха, 2022; Пометун, Комар, 2007; Пометун, Пироженко, 2002; Сисоєва, 2011] дозволяє сформулювати низку рекомендацій для корпоративних андрагогів щодо ефективного використання та поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання у корпоративній освіті ЗВО:

- виберіть активну навчальну діяльність, що відповідає цілям навчання та рівню слухачів;
 - підберіть інтерактивні форми і методи, що відповідають цілям навчання, змісту та рівню слухача, поєднуйте їх з пасивними та активними;
 - підготуйте слухачам чіткі інструкції та вказівки: щоб вони знали, чого від них очікують;
 - модеруйте онлайн-дискусії та дебати, сприяйте обговоренню, слідкуйте, щоб усі слухачі мали можливість брати участь;
 - ефективно використовуйте технологічні інструменти для покращення взаємодії, співпраці та доступу до навчальних ресурсів;
 - давайте слухачам можливість надати відгук про своє навчання та обміркувати те, чого вони навчилися;
 - забезпечуйте слухачам конструктивний зворотній зв'язок і підтримку упродовж усього процесу інтерактивного навчання, надсилайте слухачам відгуки про їхню роботу, щоб допомогти їм удосконалитися;
 - встановіть чіткі очікування щодо результатів роботи слухачів і встановіть кінцеві терміни, щоб допомогти їм вчасно завершити навчання.
- Варто пам'ятати, що не існує універсального рецепту того, як ефективно поєднувати

традиційні та інноваційні методи навчання у корпоративній освіті ЗВО. Найкращий підхід залежить від цілей навчання, особливостей слухачів, доступних ресурсів, стилю викладання. Для корпоративних андрагогів важливо експериментувати з різними методами, відстежувати результати та вдосконалювати свою андрагогічну компетентність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що інноваційні технології у корпоративній освіті дають можливість використовувати різні форми і методи, що робить процес корпоративного навчання більш гнучким, персоналізованим та ефективним. Безумовною перевагою інноваційних технологій є те, що слухачі засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінювання). Завдяки ефективному поєднанню різних методів підвищується мотивація слухачів до навчання, відбувається усвідомлення ними своєї індивідуальності, зростає кількість слухачів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал, шукають альтернативні шляхи вирішення проблеми, моделюють ситуації та прогнозують їх вирішення. Водночас інноваційні технології в корпоративній освіті допомагають створити захоплююче й динамічне освітнє середовище, що стимулює слухачів обирати активну позицію у процесі навчання, розвивати партнерські та лідерські здібності, вміння працювати як самостійно, так і в команді, брати на себе відповідальність, глибше розуміти курс/дисципліну, що вивчається.

Варто зазначити, що з розвитком науково-технічного прогресу коло інноваційних технологій розширюється. У цьому контексті перспективою подальших досліджень є фокус уваги на такі інновації як штучний інтелект, віртуальна реальність, гейміфікація, автоматизовані системи навчання персоналу. Вони набирають все більшої популярності і потребують ретельного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баніт, О.В. Тенденції розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері корпоративної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2022. № 51. С. 6-13. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/21627>
2. Волкова, Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2018.
3. Демченко, В.А., Колодіна, Л.С., Кібенко, Л.М. Особливості інтерактивного навчання студентів у ЗВО. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 51(1). С. 72–75. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/51/part_1/13.pdf

4. Закон України «Про інноваційну діяльність». 2002. *Відомості Верховної Ради України*, 36, 266. URL: https://protocol.ua/ua/pro_innovatsiynu_diyalnist_stattya_1/
5. Ребуха, Л.З. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія. Тернопіль: ЗУНУ. 2022.
6. Пометун, О.І., Комар, О.А. Інтерактивні технології у ВНЗ. Умань: РВЦ «Софія». 2007.
7. Пометун, О.І., Пироженко, Л.В. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: метод. посіб. К.: А.П.Н. 2002.
8. Сисоєва, С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО». 2011.

REFERENCES

1. Banit, O.V. Tendentsii rozvytku andrahohichnoi kompetentnosti pedahohichnoho personalu u sferi korporatyvnoi osvity. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*. 2022. 51. P. 6-13. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/21627> (In Ukrainian).
2. Volkova, N.P. Interaktyvni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk. Dnipro: Universytet imeni Alfreda Nobelia. 2018. (In Ukrainian).
3. Demchenko, V.A., Kolodina, L.S., Kibenko, L.M. Osoblyvosti interaktyvnoho navchannia studentiv u ZVO. *Innovatsiina pedahohika*. 2022. 51(1). P. 72–75. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/51/part_1/13.pdf (In Ukrainian).
4. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiynu diialnist». 2002. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 36, 266. URL: https://protocol.ua/ua/pro_innovatsiynu_diyalnist_stattya_1/ (In Ukrainian).
5. Rebukha, L.Z. Innovatsiini tekhnolohii navchannia v umovakh modernizatsii suchasnoi osvity: monohrafiia. Ternopil: ZUNU. 2022. (In Ukrainian).
6. Pometun, O.I., Komar, O.A. Interaktyvni tekhnolohii u VNZ. Uman: RVTs «Sofia». 2007. (In Ukrainian).
7. Pometun, O.I., Pyrozhenko, L.V. Interaktyvni tekhnolohii navchannia: teoriia, dosvid: metod. posib. K.: A.P.N. 2002. (In Ukrainian).
8. Sysoieva, S.O. Interaktyvni tekhnolohii navchannia doroslykh: navchalno-metodychnyi posibnyk. NAPN Ukrainy, In-t pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh. K.: VD «EKMO». 2011. (In Ukrainian).

O. V. BANIT

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,

Chief Scientific Worker at the Department of Andragogy,

Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Professor at the Department of Management, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

E-mail: olgabanit@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-9002-6439>

INTERACTIVE TEACHING METHODS IN CORPORATE EDUCATION AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article analyses the features of implementing traditional and innovative technologies in corporate education at higher education institutions. The effectiveness of combining passive, active, and interactive teaching methods in corporate education at universities is substantiated. It is clarified that passive teaching methods are appropriate to use at the preparatory stage of learning for independent work with large volumes of theoretical material. Active teaching methods are appropriate for discussing cases, analysing conducted research, and exchanging ideas. It is proven that interactive teaching methods are considered innovative technologies because they focus on dynamic changes in the learning process, based on the development of thinking, creative abilities, and social-adaptive skills of the individual. Interactive technologies in corporate education at higher education institutions represent a special form of organizing the educational process, aimed at creating comfortable learning conditions where every participant feels their success and intellectual ability. Interactive methods imply learning through interaction, aimed at activating cognitive activity, which occurs in the form of a dialogue (or polylogue) between participants, between participants and the corporate andragogic, or in mini-groups based on cooperation and co-creation. Thanks to the effective combination of different methods, students' motivation for learning increases, they become aware of their individuality, and the number of students who consciously absorb educational material, look for alternative ways to solve problems, model situations, and predict their solutions increases. The effective combination of passive, active, and interactive methods makes the corporate learning process more flexible, personalized, and efficient.

Key words: corporate education, higher education institutions, innovative technologies, passive, active, interactive teaching methods.

УДК 378.011.3-057:34:004

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.2>

Т. Я. ГЕЛЬЖИНСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Електронна пошта: tetiana.y.helzhynska@lpnu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-3280-5199>

О. Р. КРАВЧИК

аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Електронна пошта: orest.r.kravchuk@lpnu.ua

<https://orcid.org/0009-0008-2093-3904>

ПОНЯТТЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто сутність поняття цифрової компетентності майбутнього юриста в умовах цифрової трансформації сучасного суспільства. Акцентовано увагу на активній інтеграції в правову сферу інноваційних цифрових технологій, що уже зумовило потребу у формуванні відповідних знань, умінь та навичок у здобувачів юридичної освіти та викладачів. Цифрова компетентність трактується як багатомірна та широкоспеціалізована характеристика, що поєднує технологічну обізнаність, інформаційну культуру, здатність до критичного мислення, дотримання етики та вміння ефективно використовувати інноваційні цифрові інструменти в освітньому й професійному середовищі. Проведено аналіз чинних освітніх стандартів підготовки юристів фахового, бакалаврського та магістерського рівнів, та встановлено, що цифрова компетентність уже визначається як одна з ключових загальних компетентностей, які є важливими для кожного здобувача освіти і, відповідно, викладача. Визначено міждисциплінарний характер цифрової компетентності, що охоплює знання в галузі права, інформаційно-комунікаційних технологій, етики, управління інформацією та використання сучасних сервісів LegalTech. Висвітлено також міжнародний і національний контексти трактування цифрової компетентності, зокрема проаналізовано DigComp 2.2 та Концепцію розвитку цифрових компетентностей в Україні. Визначено ті проблемні сфери юридичної освіти, зокрема фахової, які потребують оновлення змісту, інтеграції цифрових технологій у підготовку фахівців, формуванні культури безпечної поведінки в цифровому середовищі. Визначено, що цифрова компетентність має розглядатись не як додатковий елемент професійної підготовки, а як базова складова, що забезпечує конкурентоспроможність і ефективність юристів у сучасну епоху інформаційних технологій. Формування цифрової компетентності – це не лише освітнє, а й соціальне завдання, реалізація якого забезпечить підготовку правників нового покоління.

Ключові слова: інноваційна освіта, інформаційні технології в освіті, цифровізація освіти, компетентність, правова культура, цифрова компетентність.

Вступ. У сучасному світі, який динамічно змінюється під впливом розвитку інформаційних технологій, цифрова трансформація охоплює фактично усі сфери суспільного життя, зокрема й правову діяльність держави. Діяльність у сфері права уже вийшла за межі суто паперового документообігу й персональних консультацій офлайн – зараз цифрові та інноваційні інструменти є невід'ємною частиною діяльності юристів. Разом з тим і виникає необхідність розвитку цифрової компетентності відповідного рівня, яка дозволила б ефективно функціонувати в межах інформаційного суспільства.

Цифрова компетентність майбутнього юриста – це не просто вміння користуватися технікою чи програмним забезпеченням, це комплекс знань, навичок та умінь, які забезпечують здатність безпечно, відповідально, критично та ефективно використовувати цифрові технології у юридичні практики, освіті, проведенні досліджень та професійному розвитку. Зокрема, цифрова компетентність охоплює такі аспекти, як пошук та аналіз інформації, роботу з електронними базами даних, дотримання етики й конфіденційності, електронне судочинство, використання технологій штучного інте-

лекту у праві та розуміння його регулювання, а також здатність до навчання й адаптації в умовах цифрового суспільства.

Актуальність дослідження поняття цифрової компетентності юриста обумовлена не лише технологічними викликами, але й потребою правничої освіти відповідати вимогам часу, оскільки швидкий розвиток різноманітних технологій вимагає їх правильного правового розуміння та регулювання. Підготовка фахівців нового покоління має спиратися на нові освітні підходи, які розглядатимуть цифрову компетентність як складову загальної компетентності правника, що дозволить сформувати конкурентоспроможного, гнучкого та інноваційного правника.

Існує багато наукових праць, які досліджують цифрову компетентність загалом. Над цим питанням працювали Вені С., Корсун І., Кочубей Т., Ткачук Ю., Логвиненко В. М., Грицанюк В. В., Масліч С. В., Степаненко О. І., Семеняко Ю. Б., Цапко А. М. Натомість, над питання цифрової компетентності юристів працюють Дубняк М. В., Соловійова В. С., Максимюк О. Д., Грекул-Ковалик Т. А., Федорчук О., Суховірський О. Також буде проаналізовано роботи колег-науковців з-за кордону, які стосуються цифрових компетентностей, зокрема в сфері професійного навчання.

Метою статті є визначення теоретичної сутності поняття цифрової компетентності майбутнього юриста, окреслення її ключових компонентів та обґрунтування необхідності інтеграції цифрових навичок у систему фахової передвищої правничої освіти з урахуванням сучасних технологічних викликів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному інформаційному суспільстві цифрові технології стали невід'ємною складовою професійної, освітньої та особистісної діяльності людини. Зміни, спричинені глобальною цифровізацією, вимагають від кожного не лише технічного вміння користуватися пристроями чи програмним забезпеченням, але й більш комплексного підходу до взаємодії з цифровим середовищем. У цьому контексті поняття цифрової компетентності набуває особливого значення як ключова складова сучасної компетентнісної моделі особистості.

Вважаємо, що потрібно окреслити загальне поняття компетентності. У сучасній педагогіч-

ній науці поняття компетентності розглядається як багатогранне явище, що поєднує знання, уміння, досвід, ціннісні орієнтири та здатність застосовувати їх у різних сферах діяльності. На думку С. Вені та І. Корсуна, компетентність включає знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, зокрема способи мислення, які визначають рівень володіння компетенцією [Вені; Корсун: 45]. Такий підхід підкреслює необхідність не лише володіння інформацією, а й готовності застосовувати її на практиці, враховуючи етичні та соціальні аспекти. Таким чином, у педагогіці компетентність розглядається як основа для розвитку особистості, її соціалізації та професійної самореалізації.

Т. Кочубей та Ю. Ткачук стверджують, що зараз науковці дедалі більше акцентують увагу на зміщенні фокусування освітнього процесу у ЗВО з *hard skills* на *soft skills* та доповненні їх *digital skills* – стандартним пакетом навичок і компетентностей, необхідних майбутньому соціальному працівнику як представнику сучасного мережевого цифрового суспільства [Кочубей; Ткачук: 44].

Цифрова компетентність включає в себе певну сукупність знань, навичок і цінностей, які дозволяють здобувачу освіти ефективно, безпечно та відповідально використовувати великий спектр цифрових технологій у різних сферах життя. Це не тільки базова цифрова грамотність, а й уміння працювати з масивами інформації, комунікувати з використанням онлайн-технологій, створювати новий цифровий контент й адаптуватись до технологічних змін та дотримуватись етичних норм.

Варто зазначити, що ще у 2006 році було прийнято Рекомендацію 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя», де було визначено основні компетенції – це ті, які необхідні всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування. Загалом визначено вісім еталонних компетенцій, до яких віднесено наступну – навички роботи з цифровими носіями, яка передбачає впевнене та критичне використання Технологій інформаційного суспільства (ТІС) для роботи, відпочинку та спілкування. Основні навички у ТІС: використання комп'ютерів для пошуку,

оцінки, зберігання, поширення, представлення та обміну інформацією та для спілкування і участі в роботі об'єднаних мереж через Інтернет [Рекомендація]. Тобто, уже в 2006 році на рівні Європейського Союзу, щоправда в контексті рекомендацій, визначається необхідність розвитку цифрових навичок та компетентностей.

Також в Україні у 2021 році було прийнято Концепцію розвитку цифрових компетентностей, яка визначила поняття цифрової компетентності – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій. Також було визначено основні проблеми, зокрема відсутність:

- правового регулювання питань розвитку цифрових компетентностей;
- системи та опису цифрової компетентності (рамки цифрової компетентності), а також вимог до рівнів володіння цифровими навичками та цифровими компетентностями різних категорій працівників;
- єдиних підходів до визначення цифрових компетентностей у професійних стандартах та єдиних вимог до освітніх програм з розвитку інформаційно-цифрової компетентності фахівців різних професій;
- єдиних вимог до цифрових компетентностей в системі освіти;
- вимог до цифрової компетентності в професійних стандартах;
- системи індикаторів для моніторингу стану розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей;
- координації дій на рівні органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час реалізації державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей [Концепція].

Загалом, до розуміння поняття цифрової компетентності в науці є декілька підходів. До прикладу, С. В. Масліч підкреслює, що цифрова компетентність є необхідною для ефективності організації сучасного та інноваційного освітнього та навчального процесу, а сучасні технології роблять процес навчання більш мобільним,

диференційованим, підвищують рівень сприйняття та засвоєння знань [Масліч: 145]. Водночас В. М. Логвиненко і В. В. Грицанюк зазначають, що в контексті цифрової компетентності варто звернути увагу не лише на уміння користуватись тими чи іншими технологічними засобами, до прикладу, інформаційно-комунікаційними технологіями, а й певним чином створювати інші цифрові, інформаційні продукти [Логвиненко; Грицанюк: 56]. Інші науковці вважають, що більше рушійною силою для опанування цифрових технологій стали кризові ситуації – до прикладу пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні, які зумовили формування дистанційної форми навчання. На думку О. І. Степаненко, Ю. Б. Семеняко та А. М. Цапко, більшість педагогів вважають, що цифрова компетентність є важливим елементом загальних компетентностей, однак із зникненням кризових ситуацій фокус зміститься до змішаного навчання. Разом з тим, педагоги зазначають, що дистанційна форма навчання погіршила ситуацію з успішністю здобувачів, а нестабільність та недостатнє фінансування навпаки демотивують до покращення цифрової компетентності здобувачів та педагогів, а покращення фінансової ситуації та проведення певних типів тренінгів та навчань з цифрової компетентності навпаки покращують та будуть сприяти набуттю таких навичок. [Степаненко; Семеняко; Цапко: 94–96].

Загалом можна зробити висновок, що цифрова компетентність – це багатогранна складова, яка однозначно виходить за межі звичайних технологічних навичок та охоплює культурні, етичні та комунікативні аспекти діяльності в інноваційному середовищі.

Однак, на жаль, зараз рівень цифрової компетентності як серед здобувачів освіти, так і серед викладачів є досить низьким, зокрема і в Європейських країнах.

Було проведено дослідження рівня цифрової компетентності студентів та викладачів низки країн Європи на основі 33 відібраних наукових публікацій, які стосуються саме цифрової компетентності. Встановлено, що рівень цифрової компетентності серед викладачів та студентів закладів вищої освіти у багатьох країнах визначається на базовому або середньому рівні. Разом з тим, позитивним моментом є те, що рівень успішності зростає разом із рівнем воло-

діння цифровими технологіями, який, своєю чергою, значно зріс за останні 7 років [Zhao; Pinto Llorente; Sánchez Gómez: 9].

Інше дослідження європейських колег-науківців було проведено стосовно актуального стану цифрової компетентності серед викладачів у сфері професійної освіти (vocational teachers). Дослідження щодо Teachers' digital competence (TDC) – цифрова компетентність вчителів – було проведено серед 1692 вчителів Швейцарської Конфедерації. Дослідження визначило, що середній рівень цифрової компетентності серед респондентів становить 3.09 бали з 5, що є вище середнього. Респонденти загалом зазначили, що на бажання розвитку їх цифрових навичок здебільшого впливає їх особисте бажання та позитивне ставлення до інноваційних технологій, а вже другорядною є підтримка в межах навчальної програми [Cattaneo; Antonietti; Rausedo: 14–16]. Це дослідження є досить цікавим, оскільки настільки економічно розвинена держава, на жаль, має досить посередні показники цифрової грамотності та компетентності, незважаючи на набагато більші можливості доступу до цифрових технологій порівняно з викладачами з України.

А у 2022 році Європейською Комісією було розроблено новий документ – The Digital Competence Framework for Citizens (DigComp 2.2), який оновлює DigComp в контексті розвитку нових технологій, як до прикладу штучний інтелект, віртуальна та доповнена реальність, роботизація, Інтернет речей, оцифрування даних, а також нові явища, як-от дезінформація та маніпуляції в медіа. Цей документ оновлює знання та навички та ставлення, яких потребують громадяни у зв'язку з вказаними вище змінами. DigComp2.2 встановлює, серед іншого, digital competence – цифрову компетентність як одну з ключових компетентностей людини, яка, власне, включає такі складові, як: інформаційна та медіаграмотність (information and data literacy), комунікація та співпраця (communication and collaboration), створення цифрового контенту (digital content creation), безпека (safety), розв'язання проблем (problem solving) [European Commission].

Тому, з врахуванням усього вищезазначеного можна підсумувати, що цифрова компетентність – це сукупність знань та навичок, які дозво-

ляють людині належно опрацювати отримані масиви інформації з різних джерел, здійснювати ефективну комунікацію та співпрацю з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та безпечно користуватись новітніми технологіями задля розв'язання поставлених задач, проблем чи створення цифрового контенту.

Згідно з стандартом фахової передвищої освіти за спеціальністю 081 Право (D8 Право) однією із ключових загальних компетентностей здобувача освіти визначено ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, що є дуже важливим в сучасному інформаційному суспільстві [Стандарт].

Професія юриста є однією з професій, які можуть дуже сильно впливати на розвиток держави, – юристи беруть участь фактично у всіх сферах суспільного життя, працюють у всіх гілках влади – виконавчій, законодавчій, судовій. Сучасні реалії вимагають від юристів компетентності не лише у сфері юриспруденції, належної комунікації, певної юридичної психології, але й глибокого розуміння інноваційних технологій, тобто цифрової компетентності. До прикладу, юристи чи адвокати, які практикують у сімейній галузі, мають бути добрими психологами, мати високий рівень стресостійкості та, окрім цього, розуміти, до прикладу, потенційні способи порушення прав дітей в мережі Інтернет. Спеціалісти в галузі інтелектуальної власності мають розрізняти об'єкти інтелектуальної власності, які були створені самим автором-фізичною особою, або ж чи ті ж об'єкти не були згенеровані штучним інтелектом без участі людини. Адвокати мають вміти належно комунікувати, в тому числі і вести судові дебати, використовуючи функціонал віддаленої участі в судових засіданнях, передбачений процесуальними кодексами України та систему “Електронний суд”, а корпоративні юристи повсюдно використовувати функціонал електронних довірчих послуг, передбачену Законом України “Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги”. Крім цього, сучасні інформаційні системи для пошуку інформації та судових рішень теж передбачають певний необхідний рівень цифрової компетентності, а прийняття законодавчих ініціатив та розробка законопроектів вимагає глибокого розуміння технологічних процесів.

Науковці вважають цифрову компетентність для майбутніх юристів напрочуд важливим елементом загальних компетентностей. О. Федорчук і О. Суховірський наголошують, що зараз неможливо не враховувати той технологічний прогрес, який впливає на освіту та здобувачів, оскільки він зачіпає людину ще задовго до вступу до навчального закладу. Разом з тим, науковці зазначають, що ту юридичну освіту, яка існує зараз, потрібно сприймати “як середовище формування нового покоління правників”, оскільки цифровізацію, яка є складовою не лише буденного життя людей, але й державного сектору, послуги якого планується диджиталізувати до 100%, не можна ігнорувати, а, навпаки, потрібно вивчати та застосовувати. Базовий набір знань, умінь та навичок, які складають цифрову компетентність юриста на сьогодні уже є тим, без чого фактично неможливо професіоналом юридичної справи [Федорчук; Суховірський: 58–60].

О. Д. Максимюк та Т. А. Грекул-Ковалик підкреслюють, що однією з передумов та рушійних сил, які зумовили використання інноваційних технологій в юридичній освіті стала пандемія Covid-19. Якраз через неможливість використання традиційних методів викладання, студенти та викладачі та студенти розпочали використання різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій, які в подальшому сприяють розвитку цифрової компетентності студентів [Максимюк; Грекул-Ковалик: 133].

Натомість, М. В. Дубняк та В. С. Соловйова стверджують, що сучасні юристи мають не просто базово вивчати технології, але і цікавиться тим, що може полегшити майбутню професійну діяльність. Науковці визначають певний технологічний напрям, який називається Legal Tech – інформаційні технології в юридичній діяльності, де виділяються три напрями:

- технології, які полегшують збір та доступ до інформації чи інших даних (хмарні сервіси, кібербезпека, тощо);
- технології, які полегшують управління (бухгалтерський облік, управління офісом, програми менеджменту завдань, тощо);
- технології, які дозволяють автоматизоване застосування норм матеріального права (автоматизовані консультації, генерація витягів з рішень) [Дубняк; Соловйова: 53–54].

На нашу думку, однозначно необхідно включати до складу цифрової компетентності майбутніх юристів не лише загальне розуміння технологій, але і набуття реальних практичних навичок, завдяки яким майбутні юристи можуть ефективно використовувати вже існуючі на ринку технології.

Однак, О. Федорчук і О. Суховірський також наголошують на тому, що занадто цифровізовані юридичні послуги можуть бути також негативним елементом юридичною діяльності. У такому разі користувачі таких послуг можуть сприймати такі послуги, як безособові та повністю автоматизовані, що, в свою чергу, може викликати певну недовіру [Федорчук; Суховірський: 62].

Результати й висновки. Відповідно до мети дослідження було проаналізовано та узагальнено широкий спектр теоретичних джерел та нормативних документів, які присвячені як поняттю цифрової компетентності загалом, так і цифровій компетентності майбутніх юристів.

Визначено поняття цифрової компетентності майбутніх юристів та її основні складові. Отже, цифрова компетентність майбутнього юриста – це наявність міждисциплінарних навичок, умінь та знань, які дозволяють ефективно, належно та безпечно користуватись технологіями, які потрібні здобувачу фахової юридичної освіти та професійному правнику. Формування цифрової компетентності є запорукою успішної професійної кар'єри та вирішення проблем та викликів, які існують в сучасному цифровізованому суспільстві.

Основними складовими цифрової компетентності майбутніх юристів в закладах передвищої освіти є:

- навички використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- навички роботи з електронним документообігом;
- навички здійснення дослідження, пошуку та перевірки інформації з використанням інноваційних пошукових систем;
- навички роботи з існуючими технологіями, які стосуються діяльності держави (до прикладу, «Електронний суд»);
- етичні межі використання штучного інтелекту.

Вважаємо, що необхідно вносити зміни до освітніх програм та стандартів освіти задля

якнайширшого використання інноваційних технологій в підготовці майбутніх юристів у закладах як передвищої освіти, так і закладах вищої освіти, оскільки саме формування інформаційної компетентності майбутніх юристів є запорукою їхнього професійного розвитку у диджиталізованому сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вені С., Корсун І. КОМПЕТЕНЦІЯ ТА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: "Педагогічні науки". 2023. № 1. С. 45–51. URL: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-1-45-51> (дата звернення: 03.04.2025).
2. Дубняк М. В., Соловійова В. С. Цифрова трансформація юридичних послуг. *Інформація і право*. 2022. № 2(41). С. 52–57. URL: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2\(41\).270363](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2(41).270363) (дата звернення: 07.04.2025).
3. Кочубей Т., Ткачук Ю. СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ SOFT SKILLS У СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 2(7). С. 42–51. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(7\).2021.244074](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(7).2021.244074) (дата звернення: 04.04.2025).
4. Логвиненко В. М., Грицанок В. В. Цифрова трансформація суспільства та інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності фахівців соціальної роботи: сучасні виклики. 2022. *НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 87, С. 53–57. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/10942> (дата звернення: 04.04.2025).
5. Максимюк О. Д., Грекул-Ковалик Т. А. Особливості диджиталізації юридичної освіти. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 128–133. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2023.2.17> (дата звернення: 06.04.2025).
6. Масліч С. В. Цифрова компетентність педагога в контексті сучасної освітньої парадигми. *Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти*. 2020. С. 142–146. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725012> (дата звернення: 07.04.2025).
7. Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 081 Право: Наказ від 27.05.2024 № 762. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyscha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2024/05/27/081.Pravo-FPO-762.vid.27.05.2024.pdf> (дата звернення: 08.04.2025).
8. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-r#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
9. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" від 18 грудня 2006 року: Рек. Європ. Союзу від 18.12.2006 № 2006/962/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 04.04.2025).
10. Степаненко О. І., Семеняко Ю. Б., Цапко А. М. Формування цифрових компетентностей педагога під впливом кризових ситуацій в Україні. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». 2022. № 2. С. 92–98. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.2.13> (дата звернення: 05.04.2025).
11. Федорчук О., Суховірський О. Цифрові компетенції менеджерів і юристів: їх значення та перспективи в умовах сьогодення. *Педагогічний дискурс*. 2024. № 36. С. 56–64. URL: <https://doi.org/10.31475/red.dys.2024.36.08> (дата звернення: 03.04.2025).
12. Cattaneo A. A. P., Antonietti C., Rauseo M. How digitalised are vocational teachers? Assessing digital competence in vocational education and looking at its underlying factors. *Computers & education*. 2022. Т. 176. С. 104358. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104358> (дата звернення: 08.04.2025).
13. European Commission: Joint Research Centre, Vuorikari, R., Kluzer, S. and Punie, Y., DigComp 2.2, The Digital Competence framework for citizens – With new examples of knowledge, skills and attitudes, Publications Office of the European Union, 2022, URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/115376> (дата звернення: 08.04.2025).
14. Zhao Y., Pinto Llorente A. M., Sánchez Gómez M. C. Digital competence in higher education research: a systematic literature review. *Computers & education*. 2021. Т. 168. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104212> (дата звернення: 08.04.2025).

REFERENCES

1. Ven S., Korsun I. (2023) KOMPETENTSIIA TA KOMPETENTNIST: ZAKORDONNYI DOSVID. [COMPETENCE AND COMPETENCY: FOREIGN EXPERIENCE] *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: "Pedagogichni nauky" [Bulletin of Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy. Series: "Pedagogical Sciences"] (electronic journal)*, no. 1. pp. 45–51. Retrieved from: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-1-45-51> (accessed 03 April 2025).
2. Dubniak M. V., Soloviova V. S. (2022) Tsyfrova transformatsiia yurydychnykh posluh [Digital Transformation of Legal Services]. *Informatsiia i pravo [Information and Law] (electronic journal)*, no. 2(41). pp. 52–57. Retrieved from: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2\(41\).270363](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2(41).270363) (accessed 03 April 2025).

3. Kochubei T., Tkachuk Yu. (2021) SOTSIALNINAVYCHKY SOFTSKILLS U SYSTEMI KOMPETENTNOSTEI MAIBUTNIKH SOTSIALNYKH PRATSIVNYKIV [THE PLACE OF SOFT SKILLS SOCIAL SKILLS IN THE SYSTEM OF COMPETENCES OF FUTURE SOCIAL WORKERS]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita [Social work and social education] (electronic journal)*, no. 2(7). pp. 42–51. Retrieved from: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(7\).2021.244074](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(7).2021.244074) (accessed 04 April 2025).
4. Lohvynenko V. M., Hrytsaniuk V. V. (2022) Tsyfrova transformatsiia suspilstva ta informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v profesiinii diialnosti fakhivtsiv sotsialnoi roboty: suchasni vyklyky [Digital transformation of society and information and communication technologies in the professional activity of social work specialists: modern challenges]. *NAUKOVYY CHASOPYS NATSIONALNOHO PEDAHOHICHNOHO UNIVERSYTETU IMENI M. P. DRAHOMANOVA. Serii 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy [Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects] (electronic journal)*, vol. 87, pp. 53–57 Retrieved from: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/10942> (accessed 04 April 2025).
5. Maksymiuk O. D., Hrekul-Kovalyk T. A. (2023) Osoblyvosti didzhytalizatsii yurydychnoi osvity [Peculiarities of digitalization of legal education]. *Nove ukrainske pravo [New Ukrainian Law] (electronic journal)*, no. 2. pp. 128–133. Retrieved from: <https://doi.org/10.51989/nul.2023.2.17> (accessed 06 April 2025).
6. Maslich S. V. (2020) Tsyfrova kompetentnist pedahoha v konteksti suchasnoi osvitnoi paradyhmy [Digital competence of a teacher in the context of a modern educational paradigm] Proceedings of the VI Mizhnarodna naukovopraktychna internet-konferentsiia «Psykhologo-pedahohichni aspekty navchannia doroslykh v systemi neperervnoi osvity» (Ukraine, Bila Tserkva, November 26, 2020), Bila Tserkva: Bilotserkivskiyi instytut neperervnoi profesiinoi osvity, m. Bila Tserkva, pp. 142–146. Ukraine Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725012/> (accessed 07 April 2025).
7. Pro zatverdzhennia standartu fakhovoi peredvyshchoi osvity zi spetsialnosti 081 Pravo: Nakaz vid 27.05.2024 № 762. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2024/05/27/081.Pravo-FPO-762.vid.27.05.2024.pdf> (accessed 08 April 2025).
8. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovyykh kompetentnostei ta zatverdzhennia planu zakhodiv z yii realizatsii: Rozporiadzh. Kab. Ministriv Ukrainy vid 03.03.2021 № 167-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p#Text> (accessed 01 April 2025).
9. Rekomendatsiia 2006/962/Yes Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (Yes) "Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia" vid 18 hrudnia 2006 roku: Rek. Yevrop. Soiuzu vid 18.12.2006 № 2006/962/Yes. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (accessed 04 April 2025).
10. Stepanenko O. I., Semeniako Yu. B., Tsapko A. M. (2022) Formuvannia tsyfrovyykh kompetentnostei pedahoha pid vplyvom kryzovykh sytuatsii v Ukraini [The formation of digital competencies of the teacher under the impact of crisis situations in Ukraine]. *Akademichni studii. Serii «Pedagogika» [Academic Studies. Series "Pedagogy"] (electronic journal)*, vol. 2. pp. 92–98. Retrieved from: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.2.13> (accessed 05 April 2025).
11. Fedorchuk O., Sukhovirskiyi O. (2024) Tsyfrovi kompetentsii menedzheriv i yurystiv: yikh znachennia ta perspektyvy v umovakh sohodennia [Digital Competencies of Managers and Lawyers: Their Significance and Prospects in the Current Context]. *Pedahohichni dyskurs [Pedagogical Discourse] (electronic journal)*, no. 36. pp. 56–64. Retrieved from: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.36.08> (accessed 03 April 2025).
12. Cattaneo A. A. P., Antonietti C., Rauseo M. (2022) How digitalised are vocational teachers? Assessing digital competence in vocational education and looking at its underlying factors. *Computers & education (electronic journal)*, 2022. vol. 176. pp. 104358. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104358> (accessed 08 April 2025).
13. European Commission: Joint Research Centre, Vuorikari, R., Kluzer, S., Punie, Y., (2022) DigComp 2.2, The Digital Competence framework for citizens – With new examples of knowledge, skills and attitudes. *Publications Office of the European Union*. Retrieved from: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/115376> (accessed 08 April 2025).
14. Zhao Y., Pinto Llorente A. M., Sánchez Gómez M. C. (2021) Digital competence in higher education research: a systematic literature review. *Computers & education (electronic journal)*, vol. 168. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104212> (accessed 08 April 2025).

T. YA. HELZYNSKA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Assistant Professor at the Department of Pedagogy and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
E-mail: tetiana.y.helzhynska@lpnu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3280-5199>*

O. R. KRAVCHYK

*Postgraduate Student at the Department of Pedagogy and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
E-mail: orest.r.kravchyk@lpnu.ua
<https://orcid.org/0009-0008-2093-3904>*

**THE CONCEPT OF DIGITAL COMPETENCE OF FUTURE LAWYERS
IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS: THEORETICAL ASPECT**

The article explores the essence of the concept of digital competence of future lawyers in the context of the digital transformation of modern society. Particular attention is paid to the active integration of innovative digital technologies into the legal sphere, which has already created the need to develop relevant knowledge, skills, and abilities among both legal education students and academic staff. Digital competence is defined as a multidimensional and highly specialized characteristic that combines technological awareness, information culture, critical thinking skills, ethical conduct, and the ability to effectively utilize innovative digital tools in both educational and professional environments. The study analyzes current educational standards for the training of lawyers at the vocational, bachelor's, and master's levels and establishes that digital competence is already recognized as one of the key general competences essential for every student and, consequently, for educators. The interdisciplinary nature of digital competence is emphasized, encompassing knowledge in the fields of law, information and communication technologies, ethics, information management, and the use of modern LegalTech services. The article also highlights both international and national perspectives on the interpretation of digital competence, with particular attention paid to the DigComp 2.2 framework and the Concept for the Development of Digital Competences in Ukraine. Problematic areas in legal education – especially in vocational training – are identified, where updates to content, the integration of digital technologies into specialist training, and the formation of a culture of safe behavior in the digital environment are urgently needed. It is concluded that digital competence should not be regarded as an optional component of professional training, but rather as a fundamental element that ensures the competitiveness and effectiveness of legal professionals in the current era of information technology. The development of digital competence is not only an educational, but also a social imperative, the implementation of which will ensure the preparation of a new generation of legal professionals.

Key words: innovative education, information technologies in education, digitalization of education, competence, legal culture, digital competence.

UDC 378.14

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.3>

T. YA. HELZHYNKA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Assistant Professor at the Department of Pedagogy and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
E-mail: tetiana.y.helzhynska@lpnu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3280-5199>*

THE READINESS OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STAFF FOR ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP: SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL DISCOURSE

In the world practice, academic entrepreneurship is actively developing. Still, its integration into the national educational space requires substantiation of theoretical foundations, study of best practices of famous universities, and training of teachers following its implementation. Substantiation of the theoretical foundations of academic entrepreneurship, definition and characterisation of terms that constitute the conceptual and categorical field of academic entrepreneurship, allows synchronisation of its content with international standards. The article reveals the scientific literature which determines the concept of “readiness”. It is justified that a clear definition of the essence of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship is necessary for making strategic decisions in educational policy, the development of entrepreneurial culture at the university, creation of an environment open to innovations. Considering the essence of academic entrepreneurship, the functions performed during its implementation, and taking into account the results of previous scientific research, it is concluded that the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship should be interpreted as a personal and functional system that encompasses values and attitudes, beliefs, motives, interests and needs, intellectual and creative potential of scientific and pedagogical staff, innovative thinking, a system of knowledge, skills and abilities, personal qualities, which together form the basis for personal and professional realisation and achievement of entrepreneurial success in the academic environment. In the structure of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship, the following components should be distinguished: motivational, cognitive, activity, and personal. The substantiation of the essence and research of the main characteristics of the motivational, cognitive, activity, and personal components in the structure of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship is attributed to the prospects of further scientific studies.

Key words: academic entrepreneurship, scientific and pedagogical staff, training of scientific and pedagogical staff, readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship, structure of readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship, components of readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship.

Problem statement. In the world practice, academic entrepreneurship is actively developing. Still, its integration into the national educational space requires substantiation of theoretical foundations, study of best practices of famous universities, and training of teachers following its implementation. Substantiation of the theoretical foundations of academic entrepreneurship, definition and characterisation of terms that constitute the conceptual and categorical field of academic entrepreneurship, allows synchronisation of its content with international standards. A clear definition of the essence of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship is necessary for making strategic decisions in educational policy, the development of entrepreneurial culture at the university, creation of an environment open to innovations.

Substantiating the essence of the concept of “readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship” is a significant scientific and methodological task, which has several key reasons: 1) creating a theoretical basis for research, since academic entrepreneurship is a relatively new direction in the development of universities, which combines traditional scientific and educational functions with entrepreneurial activity. The formation of the readiness of scientific and pedagogical staff for this type of activity requires a clear conceptual definition, which will allow for a correct analysis of the phenomenon within the framework of pedagogical science; 2) developing a structured methodology for training scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship, which involves operating with the concept of “readiness of scientific and pedagogical staff for academic

entrepreneurship” and serves as the basis for creating an effective system for assessing the level of readiness of university teachers for this type of activity. This includes the formation of criteria, indicators and levels of development, which allows for systematic diagnostics and the development of training programs; 3) determining the components of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship is a multi-component phenomenon that covers various aspects, and their structuring allows for a more accurate modelling of the training process, providing scientific and pedagogical support.

Analysis of recent research and publications.

Our study takes into account the results of scientific research by several researchers who analysed the training of scientific and pedagogical and pedagogical staff, highlighted the theoretical foundations and methodological approaches underlying them, defined the concept of “readiness”, structured it by components, and organised a pedagogical experiment that involved determining the effectiveness of the implemented pedagogical conditions for its formation [Biruk], [Zinkova], [Kinakh], [Meniailo], [Necheporenko], [Ostapenko], [Popova], [Smoliuk].

The purpose of the article. The article aims to define the concept of “readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship”.

Presentation of the main material. Since there are no sources in the scientific and pedagogical literature that would characterise the training of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship, we turned to those publications that highlight the problem of forming teachers’ readiness for professional activity. In these publications, the authors define the concept of “readiness”. For example, it is stated that “readiness for professional and personal self-development of foreign language teachers” is “a complex of personal qualities and professional states, the ability to reflect, the possession of auto-psychological skills that ensure the actualisation of opportunities, the orientation of the individual to self-realisation in the pedagogical profession” [Нечепоренко: 54]; “as a complex professional and personal formation that encompasses motivational and guiding, informational and integrative, personal and regulatory, reflective and corrective components, and serves as the basis for constantly improving the level of professionalism and self-re-

alisation of the personality of future foreign language teachers” [Necheporenko: 55].

From the perspective of “training future doctors of philosophy for research and innovation activities”, V. Meniailo considers the concept of “readiness for innovative professional activity” and convinces that it “is determined by the mastery of the technology of innovative activity by its subject, which involves a set of professional knowledge, skills, abilities, methods and techniques that are guaranteed to ensure the process of generation, development and dissemination of innovations; the formation of innovative properties that determine personal readiness to implement transformations, by which we understand both the motivational and value orientation and strong-willed qualities of the individual, and the ability to creative thinking and reflection, and the desire for self-development and self-improvement” [Meniailo: 121].

According to the results of N. Kinakh’s study, which is devoted to the analysis of professional and pedagogical entrepreneurship of a primary school teacher, the author defines its structure and positions readiness as “a holistic multi-level complex of personal qualities that ensures the productive use of attitudes, beliefs, knowledge, skills, abilities, skills and acquired experience for self-realisation, and provides for the resolution of contradictory situations of existence based on entrepreneurial activity” [Kinah: 156–157].

According to A. Smoliuk, “the readiness of future teachers for professional self-development” should be understood “as a professionally vital personal quality that arises as a result of the integration of motives, needs, values, professional self-awareness, a system of psychological and pedagogical, methodological and special knowledge, skills and abilities; the desire for creative self-realisation, the desire to achieve high results in professional activity”, and also “this is a complex professional and personal formation aimed at increasing the level of one’s professional competence, developing professionally significant qualities, following social requirements, conditions of professional activity and one’s development program” [Smoliuk: 61].

S. Maksymenko emphasises that readiness “is a purposeful expression of a personality, containing its views, motives, feelings, beliefs, strong-

willed and intellectual qualities, knowledge, skills, abilities, guidelines. The readiness is achieved in the process of psychological, moral, and professional training and is considered as a result of the versatile development of the personality, taking into account the requirements determined by the peculiarities of professional activity” [Maksymenko: 18].

Based on the analysis, the concept of “readiness” can be interpreted as an integrative characteristic which combines internal and external factors. External factors include the requirements of professional activity, the socio-economic environment, and standards and criteria for work success. Internal aspects include professional knowledge, skills, abilities, personal qualities, motivation and the ability to self-development. Due to this, readiness becomes the basis for the professional development of a specialist, their adaptation to changes and development in a dynamic educational environment.

The integrative-functional connection between the readiness components is vital and allows the formation of a harmonious system capable of ensuring productive interaction with other participants in the professional process and effective performance of the tasks set. For example, the motivational-value component gives meaning to the activity, the cognitive-informational component provides awareness of the tasks and methods of their implementation, the activity-operational component forms practical skills, and the personal-reflective component contributes to the analysis and evaluation of one’s work.

Thus, the concept of “readiness” for professional activity is a complex and multifaceted phenomenon that requires detailed theoretical study and practical use to ensure the effectiveness of the work of specialists in the field of education. Its research contributes to the development of approaches to increasing the professional competence of educational staff, improving their adaptability to new conditions, and contributing to the sustainable development of the educational process.

According to researchers, academic entrepreneurship is “an activity undertaken to profit from university research or academic expertise through contracts or grants with businesses or government agencies seeking solutions to specific public or

commercial problems” [Slaughter, Leslie: 153]. Thus, given the scientific and pedagogical discourse that defines the concept of “readiness”, our research will be based on the study and adaptation of the interpretation of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship. This concept is multifaceted and covers various aspects of professional activity, including motivational, cognitive, activity and personal-reflective components.

The readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship combines professional knowledge, skills, abilities and value-motivational orientations. It also considers the ability to adapt to dynamic changes in the educational environment and the orientation towards the development of innovative ideas that contribute to the commercialisation of scientific results, the creation of entrepreneurial projects and their integration into professional development.

Therefore, we substantiate the expediency of interpreting the “readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship” as a personal and functional system that encompasses values and attitudes, beliefs, motives, interests and needs, intellectual and creative potential of scientific and pedagogical staff, innovative thinking, a system of knowledge, skills and abilities, personal qualities, which together form the basis for personal and professional realisation and achievement of entrepreneurial success in the academic environment.

It is worth mentioning that, studying the specifics of the formation of readiness for professional activity of educators, researchers substantiate its structure and distinguish various components. M. Necheporenko, characterising the essence of the readiness of foreign language teachers for professional and personal self-development, distinguishes “motivational-directive”, “informational-integrative”, “personal-regulatory”, “reflexive-corrective” components [Necheporenko: 55–60].

Based on the study of scientific and pedagogical literature, L. Popova concludes that “the problem of teachers’ readiness for various types of activity is the most developed. The common components of the structure of readiness for professional activity are motivational (attitude to activity (guideline), motives), content (knowledge about the sub-

ject and methods of activity), operational (skills and abilities of productive activity)” [Попова: 80]. A. Smoliuk substantiates the “cognitive, operational-activity, need-motivational, reflective-value and social-communicative” components in the structure of “readiness for professional self-development of future primary school teachers” [Smoliuk: 71]. Investigating the professional and creative development of a teacher-researcher, N. Biruk identifies the “motivational-axiological, cognitive, procedural-activity and control-resultative” components of ... the scientific and research competence of teacher-researchers” [Biruk: 168].

In the course of analysing the specifics of the development of the entrepreneurial culture of specialists in the service and tourism sectors, I. Zinkova characterises the “motivational-value, personal-reflective, cognitive-praxeological, social-ethical” components [Zinkova: 78]; A. Ostapenko – “personal, cognitive, activity” components [Ostapenko: 102].

Conclusions. Considering the essence of academic entrepreneurship, the functions performed scientific studies.

during its implementation, and taking into account the results of previous scientific research, it seems logical to conclude that the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship should be interpreted as a personal and functional system that encompasses values and attitudes, beliefs, motives, interests and needs, intellectual and creative potential of scientific and pedagogical staff, innovative thinking, a system of knowledge, skills and abilities, personal qualities, which together form the basis for personal and professional realisation and achievement of entrepreneurial success in the academic environment. In the structure of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship, the following components should be distinguished: motivational, cognitive, activity, and personal.

We believe that substantiation of the essence and research of the main characteristics of the motivational, cognitive, activity, and personal components in the structure of the readiness of scientific and pedagogical staff for academic entrepreneurship should be attributed to the prospects of further

BIBLIOGRAPHY

1. Бірук Н. П. Професійно-творчий розвиток особистості педагога-дослідника в умовах діяльності науково-педагогічної школи: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2021. 217 с.
2. Зінькова І. І. Педагогічні умови формування підприємницької культури майбутніх фахівців сфери послуг і туризму: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2020. 289 с.
3. Кінах Н. В. Теоретико-методичні засади формування професійно-педагогічного підприємництва учителя початкової школи в умовах неперервної освіти: дис. д. пед. наук: 13.00.04. Волинський національний університет імені Лесі Українки; Хмельницький національний університет. Луцьк – Хмельницький, 2022. 556 с.
4. Максименко С. Д. Психологія в соціологічній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури: навчальний посібник. Київ: Наукова думка, 1999. 254 с.
5. Меньяйло В. І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх докторів філософії до дослідницько-інноваційної діяльності: дис. д. пед. наук: 13.00.04. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 756 с.
6. Нечепоренко М. А. Формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійно-особистісного саморозвитку: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Вінницький національний аграрний університет; Тернопільський державний університет імені Володимира Гнатюка. Вінниця – Тернопіль, 2019. 290 с.
7. Остапенко А. С. Розвиток методичної компетентності вчителів технологій в системі післядипломної освіти: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Українська інженерно-педагогічна академія. Харків, 2021. 298 с.
8. Попова Л. М. Формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації у початковій школі: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 323 с.
9. Смолук А. І. Професійний саморозвиток майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 240 с.
10. Slaughter S., Leslie, L. Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University. Baltimore, MA: The Johns Hopkins University Press, 1997. 276 p.

REFERENCES

1. Biruk, N. P. (2021). *Professional and creative development of the personality of a teacher-researcher in the conditions of the activity of a scientific and pedagogical school*. (Dissertation of Candidate of Pedagogy: speciality 13.00.04 Theory and methodology of professional education). Zhytomyr: Ivan Franko Zhytomyr State University.
2. Zinkova, I. I. (2020). *Pedagogical conditions for the formation of the entrepreneurial culture of future specialists in the service and tourism sector*. (Dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences: speciality: 13.00.04 Theory and methodology of professional education). Ivano-Frankivsk: State Higher Educational Institution "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University".
3. Kinakh, N. V. (2022). *Theoretical and methodological principles of the formation of professional and pedagogical entrepreneurship of a primary school teacher in conditions of continuous education*. (Dissertation of Doctor of Pedagogical Sciences: speciality: 13.00.04 Theory and methodology of professional education). Khmelnytskyi: Lesya Ukrainka Volyn National University; Khmelnytskyi National University.
4. Maksymenko, S. D. (1999). *Psychology in sociological and pedagogical practice: methodology, methods, programs, procedures: a textbook*. Kyiv: Naukova Dumka.
5. Meniailo, V. I. (2020). *Theoretical and methodological principles of training future doctors of philosophy for research and innovative activities*. (Dissertation of Doctor of Pedagogical Sciences: speciality 13.00.04 Theory and methodology of professional education). Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University.
6. Necheporenko, M. A. (2019). *The formation of readiness of future foreign language teachers for professional and personal self-development*. (Dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences: speciality 13.00.04 Theory and methodology of professional education (015 Vocational education). Vinnytsia – Ternopil: Vinnytsia National Agrarian University, Volodymyr Hnatiuk Ternopil State University.
7. Ostapenko, A. S. (2021). *The development of methodological competence of technology teachers in the system of postgraduate education*. (Dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences: speciality: 13.00.04 Theory and methodology of professional education). Kharkiv: Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy.
8. Popova, L. M. (2021). *The formation of readiness of future teachers for foreign language professional communication in primary school*. (Dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences: speciality 13.00.04 Theory and methodology of professional education). Kyiv: M. P. Dragomanov National Pedagogical University.
9. Smoliuk, A. I. (2017). *The professional self-development of future primary school teachers in the educational environment of a pedagogical college*. (Dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences: speciality 13.00.04 Theory and methodology of professional education). Kyiv: Lesya Ukrainka Eastern European National University, M. P. Dragomanov National Pedagogical University.
10. Slaughter, S., & Leslie, L. (1997). *Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Baltimore, MA: The Johns Hopkins University Press.

Т. Я. ГЕЛЬЖИНСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

Електронна пошта: tetiana.y.helzhynska@lpnu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-3280-5199>

ГОТОВНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО АКАДЕМІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС

У світовій практиці активно розвивається академічне підприємництво. Однак його інтеграція в національний освітній простір вимагає обґрунтування теоретичних основ, вивчення передового досвіду відомих університетів та підготовки викладачів для його впровадження. Обґрунтування теоретичних основ академічного підприємництва, визначення та характеристика термінів, що складають концептуально-категоріальне поле академічного підприємництва, дозволяє синхронізувати його зміст з міжнародними стандартами. У статті висвітлено наукову літературу, яка визначає поняття «готовність». Обґрунтовано, що чітке визначення сутності готовності науково-педагогічних працівників до академічного підприємництва необхідне для прийняття стратегічних рішень в освітній політиці, розвитку підприємницької культури в університеті, створення середовища, відкритого для інновацій. Розглядаючи сутність академічного підприємництва, функції, що виконуються під час його реалізації, та враховуючи результати попередніх наукових досліджень зроблено висновок про те, що готовність науково-педагогічних працівників до академічного підприємництва слід трактувати як особистісно-функціональну систему, що охоплює цінності та установки, переконання, мотиви, інтереси та потреби, інтелектуальний та творчий потенціал науково-педагогічних працівників, інноваційне мислення, систему знань, умінь та навичок,

особистісних якостей, які в сукупності складають основу для особистісної та професійної реалізації та досягнення підприємницького успіху в академічному середовищі. У структурі готовності науково-педагогічних працівників до академічного підприємництва слід виділити такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний. Обґрунтування сутності та дослідження основних характеристик мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та особистісного компонентів у структурі готовності науково-педагогічних працівників до академічного підприємництва віднесено до перспектив подальших наукових досліджень.

Ключові слова: академічне підприємництво, науково-педагогічні працівники, підготовка науково-педагогічних працівників, готовність науково-педагогічних працівників до академічного підприємництва, структура готовності науково-педагогічних працівників до академічного підприємництва, компоненти готовності науково-педагогічних працівників до академічного підприємництва.

UDC 37.091.3:004.8

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.4>

T. P. GOLUB

PhD, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of English in Technical Direction № 2, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

E-mail: ukraine.golub@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-7757-880X>

O. O. KOVALENKO

Lecturer at the Department of English in Technical Direction № 2,

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

E-mail: olga-kovalenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4781-8611>

O. I. NAZARENKO

Lecturer at the Department of English in Technical Direction № 2,

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

E-mail: nazarenkoits@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2560-3815>

L. M. ZHYGZHYTOVA

Lecturer at the Department of English in Technical Direction № 2,

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

E-mail: lmzh.its@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1814-4881>

THE ANALYSIS OF THE USAGE OF AI SERVICES FOR TEXT GENERATION IN HIGHER EDUCATION

The extremely rapid development of artificial intelligence (AI) has significantly transformed the methods and principles of tasks and study material creation in the educational system in general and in higher education in particular. AI-powered tools such as ChatGPT, Writesonic, Grammarly, Voicebooking, and AI Studio have become widely used in task formation, academic writing, research, content summarization, and accessibility solutions. These tools use natural language processing (NLP) and machine learning algorithms to assist students and teachers in producing well-structured, high-quality texts while improving the efficiency and productivity of education.

The article presents a comprehensive analysis of AI text generation services and their applications in modern higher education. The five prominent AI tools were evaluated with an emphasis on the characteristics, advantages, and disadvantages of their assistance in academic assignment creation. A comparative analysis explores their effectiveness in generating coherent content, refining writing style, detecting grammatical errors, summarizing research papers, and enhancing accessibility through text-to-speech capabilities.

The survey of scientific sources depicts the present scholarly discussion about AI-driven text generation services. Important topics studied in them include how AI may improve academic writing, how it might offer individualized learning experiences, and ethical issues including data privacy, plagiarism threats, and excessive dependence on AI-generated content. Even while AI-powered tools have many advantages, questions remain about how they may affect students' critical thinking and academic integrity. While AI-powered tools offer tremendous benefits and advantages, concerns remain regarding their impact on academic integrity and critical thinking skills.

In order to illustrate AI's adaptability at modern higher educational institutions, the study also includes the search of its usage in administrative duties, research support, and accessibility. To ensure ethical and successful adoption, educational institutions must create explicit rules for responsible AI usage and incorporate AI literacy into the curriculum as AI text generation continues to develop and advance. By providing insights into the long-term effects of AI on education and academic integrity, this study adds to the continuing conversation about the technology's potential and difficulties in higher education.

Key words: artificial intelligence, AI text generation, higher education, AI-powered writing tools, natural language processing.

Problem statement. Text generators, neural networks, natural language processing (NLP), and artificial intelligence (AI) tools have become widely popular since the global launch of ChatGPT in 2022. And although the chatbot still remains one of the most widely used and discussed, today there is a wide range of other large language models that offer text-writing functions and more. AI-driven tools use machine learning algorithms to generate, edit, and process text efficiently. These technologies have significantly changed content creation, making it possible to produce high-quality written materials much faster than a human writer.

The growing usage of AI-powered text-generating tools in higher education has caused several challenges that have to be properly studied and overcome. While artificial intelligence improves efficiency, productivity, and accessibility, at the same time it also is a threat to academic integrity, ethical consequences, and the possibility of overreliance on AI-generated data. One big issue is that students may become reliant on AI-generated literature, resulting in a loss of critical thinking, creativity, and analytical skills.

Furthermore, issues such as plagiarism, intellectual property rights, and data privacy present significant challenges to the ethical and responsible use of artificial intelligence. Another important concern is the disparity in AI literacy among students and teachers. Not all teachers and students have enough knowledge and skills to effectively use AI while maintaining academic integrity. The absence of clear institutional guidelines on AI usage may result in variable application across disciplines, potentially leading to misuse or misunderstanding of AI-generated content.

Besides, while AI tools such as ChatGPT and Writesonic improve academic writing, they still struggle with context comprehension, logical structure, and citation accuracy. It is important to critically examine limitations of any AI-generated text to determine its reliability as a supplemental tool rather than a replacement for traditional academic skills. Addressing these challenges is crucial to ensuring that AI tools serve as useful educational aids rather than threats to academic quality and ethical standards.

Analysis of recent research and publications. The use of artificial intelligence in composing texts in higher education has come under huge criticism in research. A review of modern scientific publications indicates common themes such as AI's

impact on academic writing, ethics, and efficiency as an educational tool [Treve M.]; [Rudolph J.]; [Tan S., Tan S.]. There are, for instance, studies that have summarized that AI can improve academic writing by offering grammar checking, paraphrasing support, and citation suggestions. AI writing tools like Grammarly and ChatGPT were shown to improve writing coherence and readability, especially for non-native English language speakers [Dempere J., Modugu K., Hesham A., Ramasamy L. K.], [Wang C.].

Ethical concerns related to AI text generation include plagiarism detection, data privacy, and the overreliance of students on AI-generated content. Recent research warns that AI tools may inadvertently encourage academic dishonesty if not properly regulated [Mulaudzi L. V., Hamilton J.].

Studies indicate that AI can be a valuable aid in personalized learning. AI-generated feedback helps students refine their writing and develop critical thinking skills [Lawasi M. C., Rohman V. A., Shoreamanis M.]; [Malik A. R., Pratiwi Y., Andajani K., Numertayasa I. W., Suharti S., Darwis A., Marzuki N.]. However, educators stress the importance of maintaining a balance between AI assistance and traditional academic skills development [Werdiningsih I., Marzuki N., Rusdin D.].

The purpose of the article. The article compares AI text services, examining their different features, inherent strengths, inherent weaknesses, and daily, real-world applications in higher education and some other activities. By critical evaluation of these tools, we aim to give readers a comprehensive idea of how each service fulfils different user needs and allow them to make effective decisions on the deployment and selection of AI-powered text solutions. We examine not only their technical skill but also the ethical considerations and potential impact on education.

Main material. Nowadays AI text services are used for various purposes, including academic writing, creative content development, business communication, and marketing. The integration of artificial intelligence into text generation and processing offers many advantages. Among the main benefits of using AI for text writing are:

- increased productivity, because the speed of creating a full-fledged text is really amazing. To get the best result, it is important to provide as detailed and precise request as possible and send it. While the neural network is creating the text, you can pay attention to more important tasks like

content planning, strategy development, or a coffee break. Thus, this speedup in content creation not only saves time but also enables quick response to rapidly changing educational demands;

- getting a high-quality result. Most modern neural networks are capable of generating text adapted to the specific style and tone of voice. Additionally, they have built-in tools for checking grammar and spelling, which minimize errors and simplify the process of editing and final proof-reading of the text. This results in error-free content that enhances the credibility and professionalism of created educational resource;

- wide range of applications. An AI generator will help to solve any problems related to text: be it creating an attractive title or writing long-form articles and comprehensive reports. Usually, the functionality of these tools is only by the user's imagination and the specific features offered by the service. This adaptability makes AI a useful asset for diverse content creation needs.

- search for inspiration. Whether you have no ideas for a future article or for the next lesson, or you have done half of the work, and then there is no way to continue, in any case, a neural network that writes texts will come to the rescue and “ignite” your creative spark.

While ChatGPT remains today one of the most widely recognized AI language models, other tools such as Writesonic, Grammarly, Voicebooking, and AI Studio also propose unique capabilities according to different user needs. Let's analyse them.

Thus, Voicebooking is an AI-powered tool primarily designed for text-to-speech conversion, enabling users to generate high-quality voiceovers in both male and female voices. The free version of Voicebooking offers limited access, while the paid version expands its functionality to include voiceovers for videos and the creation of storyboard-based audio recordings. This makes it particularly useful for e-learning, audiobook production, and accessibility-focused applications. Among the key features of Voicebooking the following can be named: AI-powered text-to-speech conversion; voice customization options (male/female voices); integration with multimedia content creation; limited free access, with expanded features in the paid version.

ChatGPT, developed by OpenAI, is one of the most advanced AI text generation tools available nowadays. Built on the GPT-3.5 and GPT-4 architectures, ChatGPT is capable

of generating human-like texts, answering questions, summarizing information, translating languages, and assisting in business and academic tasks. Its adaptability to different contexts and ability to tailor responses make it an essential tool for writers, researchers, and professionals. The key features of ChatGPT are the following: advanced text generation using natural language processing algorithms; high-quality editing, summarization, and paraphrasing; ability to generate creative content such as poetry, essays, and scripts; support multiple languages; user-friendly interface and integration with various applications.

The quality of results are like these: ChatGPT creates, edits and paraphrases English text well, and translates into English well but not so well into Ukrainian (needs editing). AI creates tests for students not bad, but they also need to be edited. It creates tables well. One of the most important features of ChatGPT is its ability to adapt to specific contexts, making interactions more personalized and engaging. ChatGPT demonstrates the latest AI capabilities, creating responses that closely resemble human language. It works with the vast majority of languages and has an intuitive service interface.

In the educational sphere the platform's customization options allow users to tailor responses to their specific requirements and use cases. A convenient service that significantly saves time for performing everyday tasks. It performs the function of editing, and paraphrasing the translation into English qualitatively, which greatly facilitates routine work. Although the function of creating tests requires editing, it is also a powerful auxiliary tool in creating educational material.

As for Writesonic, it is an AI-powered writing assistant that specializes in long-form content generation. The neural network is based on the Article Writer 6.0 algorithm and also synchronizes with scientific articles and research in Google search in real time. Thanks to this, the final version contains relevant and accurate information compared to other tools working with older AI models. It is particularly useful for researchers, bloggers, and marketers who require high-quality articles, reports, and social media content. Writesonic stands out due to its real-time synchronization with Google search, ensuring that generated content is relevant and up-to-date. However, its complex pricing structure and focus on long-form content may make it less suitable for users seeking quick and simple text generation. Among the key features of Writesonic are the following:

long-form content creation, including blog posts and research articles; real-time access to the latest online information via Google search; multilingual translation capabilities; a variety of pricing plans to cater to different user needs; audio-to-text and text-to-audio conversion.

As for the quality of obtained results we may sum up that it quickly creates, summarizes text, paraphrases English text fairly well, creates a text-based test, but very simple, creates questions to the text well, highlights key components and provides examples, and explains certain queries on the topic.

Overall review of the service states that this AI service performs many functions and prompts based on Chatbot. Tests which it creates need to be improved. Giving simple explanations, highlighting key components, and theses, providing examples upon request is similar to the functions of ChatGPT. Thus, this AI is useful in educational activities.

Grammarly is a widely recognized AI-based writing assistant designed to enhance the clarity, correctness, and engagement of written content. It identifies grammatical errors, suggests style improvements, and provides real-time writing feedback. The premium version includes a plagiarism checker, making it particularly useful for academic and professional writing. The key features of Grammarly are: real-time grammar and spelling correction; stylistic and tone adjustments; plagiarism detection (in the premium version); integration with Microsoft Word, Google Docs, and web browsers; AI-powered writing suggestions and templates.

As for the quality of results, it quickly and efficiently edits text, corrects errors in words, punctuation, and provides a report. Overall opinion about the service is that Grammarly helps to write clear text without errors. Grammarly uses artificial intelligence to detect and correct grammatical, spelling, punctuation, and stylistic errors in the text. It can also help improve the content by offering alternative options for words, phrases, and sentence struc-

tures. Grammarly identifies and corrects grammar errors, spelling mistakes, and punctuation issues in real time, helping users avoid common writing mistakes. The premium version of Grammarly includes a plagiarism checker that alerts users to potential instances of unoriginal content and ensures the authenticity of their writing. It provides writing templates and generates text based on the user's input and desired writing styles, making it an ideal writing assistant.

Grammarly provides users with real-time suggestions and corrections as they type, ensuring that their written content is correct, error-free, and well-formatted. It caters to a wide range of writing needs: different types of documents, emails, essays, social media posts, professional documents, etc. Grammarly can be integrated into popular platforms such as Microsoft Word, Google Docs, and various browsers, making it accessible across a variety of writing environments.

AI Studio is an AI-powered assistant that focuses on converting text into voice and creating AI-generated avatars for video content. This tool is particularly beneficial for language learners, teachers, and digital marketers looking to create interactive and engaging multimedia content. The key features of AI Studio are: AI-powered text-to-speech conversion; avatar-based video content creation; customizable voice and visual elements; and useful for accessibility and e-learning applications. The quality of obtained results can be assessed like this: quickly creates, summarizes text, paraphrases English text quite well, creates text tests, but very simple ones, creates questions to the texts well, highlights key components and gives examples, and explains certain questions on the topic.

The comparison of the key features of the analysed AI-powered tools is presented in Table 1.

The comparative analysis emphasizes the unique features of AI text services in higher education. Thus, ChatGPT and Writesonic both provide significant text production and summary features,

Table 1

Comparative analysis of AI-powered tools

Feature	Voicebooking	ChatGPT	Writesonic	Grammarly	AI Studio
Text Generation	No	Yes	Yes	No	No
Editing Tools	No	Yes	Yes	Yes	No
Text Summarization	No	Yes	Yes	No	No
Plagiarism Detection	No	No	No	Yes	No
Text-to-Speech	Yes	No	No	No	Yes
Free Version	Limited	Yes	Yes	Yes	Limited

making them ideal for research and academic writing. Grammarly, while not a text generator, does improve the clarity and accuracy of written content. Voicebooking and AI Studio improve accessibility by providing text-to-speech functionality. However, plagiarism detection remains a severe shortcoming, with only Grammarly providing this feature. Most services offer free versions, making them accessible to students, however premium features frequently give increased functionality.

Thus, it is clear that AI-powered text services have become indispensable in the education sector. ChatGPT and Writesonic help students and teachers with research, content creation, and test preparation. Grammarly ensures high-quality academic writing, while AI Studio enhances listening skills through text-to-speech features.

Teachers, writers, journalists, and marketers benefit from AI text tools that generate blog posts, and news articles efficiently. Writesonic and ChatGPT stand out for long-form content generation, whereas Grammarly helps refine text quality. AI tools significantly enhance professional communication. Grammarly and ChatGPT assist in writing educational texts, business reports, emails, and official documents, ensuring clarity and professionalism. Voicebooking and AI Studio offer valuable solutions for audio and video content creators. They enable users to produce voiceovers and avatar-based videos, making content more engaging and accessible to wider audiences.

Despite their benefits, AI text tools present ethical concerns, including plagiarism risks, data privacy issues, and overreliance on automation. Users should exercise discretion when using AI-generated content and ensure compliance with ethical guidelines in academic and professional settings.

Conclusions. AI-powered text-generating services are revolutionizing modern higher education by improving academic writing, facilitating

research, and increasing accessibility. Summarizing the analysis of five AI-powered text services (Voicebooking, ChatGPT, Writesonic, Grammarly, AI Studio), we can draw the following conclusions:

- Two services (ChatGPT, Writesonic) perform approximately identical functions, with some ChatGPT copes better than Writesonic (e.g., generating tests), but Writesonic created a table with an explanation.

- With Voicebooking, you can do very little with the free version. It quickly and efficiently voices the text in the selected voice (you can choose a female or male voice). In the paid version, you can voice not only text but also video or make a storyboard with your voice.

- Grammarly is a service that helps you write texts in English and makes them more effective and clearer. It does a good job of editing texts or individual sentences, and suggesting necessary changes. A good tool in the professional activities of a teacher or editor.

- AI Studio voices the text, creating an avatar in video format, which is a useful tool for listening.

All these services are useful in the educational activities of teachers and students. The AI does not complicate, but only simplifies the usual process of creating content. The tools have a simple and easy-to-use interface, and if necessary, a hint is proposed.

However, ethical concerns must be addressed by AI literacy initiatives and institutional policies. Future research should look into the long-term effects of AI in education and its role in shaping academic integrity. Universities should take proactive initiatives to responsibly integrate AI into their programs, ensuring that students gain critical thinking and analytical skills. As AI advances, it is critical to maintain a balanced strategy that combines technology with higher education's essential ideals.

REFERENCES

1. Dempere, J., Modugu, K., Hesham, A., & Ramasamy, L. K. (2023). The impact of ChatGPT on higher education. *Frontiers in Education*, 8. <https://doi.org/10.3389/educ.2023.1206936>.
2. Funa, A. A., & Gabay, R. a. E. (2024). Policy guidelines and recommendations on AI use in teaching and learning: A meta-synthesis study. *Social Sciences & Humanities Open*, 11, 101221. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.101221>.
3. Lawasi, M. C., Rohman, V. A., & Shoreamanis, M. (2024). The use of AI in improving student's critical thinking skills. *Proceedings Series on Social Sciences & Humanities*, 18, 366–370. <https://doi.org/10.30595/pssh.v18i.1279>.
4. Malik, A. R., Pratiwi, Y., Andajani, K., Numertayasa, I. W., Suharti, S., Darwis, A., & Marzuki, N. (2023). Exploring Artificial Intelligence in Academic Essay: Higher Education Student's perspective. *International Journal of Educational Research Open*, 5, 100296. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100296>.
5. Mulaudzi, L.V., Hamilton, J. Lecturer's Perspective on the Role of AI in Personalized Learning: Benefits, Challenges, and Ethical Considerations in Higher Education. *J Acad Ethics* (2025). <https://doi.org/10.1007/s10805-025-09615-1>.

6. Rudolph, J., Tan, S., & Tan, S. (2023). ChatGPT: Bullshit spewer or the end of traditional assessments in higher education? *Journal of Applied Learning & Teaching*, 6(1). <https://doi.org/10.37074/jalt.2023.6.1.9>.
7. Treve, M. (2024). Integrating Artificial Intelligence in Education: Impacts on student learning and innovation. *International Journal of Vocational Education and Training Research*, 10(2), 61–69. <https://doi.org/10.11648/j.ijvetr.20241002.14>.
8. Wang, C. (2024). Exploring Students' Generative AI-Assisted Writing Processes: Perceptions and Experiences from Native and Nonnative English Speakers. *Technology Knowledge and Learning*. <https://doi.org/10.1007/s10758-024-09744-3>.
9. Werdiningsih, I., Marzuki, N., & Rusdin, D. (2024). Balancing AI and authenticity: EFL students' experiences with ChatGPT in academic writing. *Cogent Arts and Humanities*, 11(1). <https://doi.org/10.1080/23311983.2024.2392388>.
10. Zhai, C., Wibowo, S., & Li, L. D. (2024). The effects of over-reliance on AI dialogue systems on students' cognitive abilities: a systematic review. *Smart Learning Environments*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/s40561-024-00316-7>.

Т. П. ГОЛУБ

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна
Електронна пошта: ukraine.golub@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7757-880X>

О. О. КОВАЛЕНКО

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна
Електронна пошта: olga-kovalenko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4781-8611>

О. І. НАЗАРЕНКО

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна
Електронна пошта: nazarenkoits@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2560-3815>

Л. М. ЖИГЖИТОВА

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна
Електронна пошта: lmzh.its@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1814-4881>

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ ШІ ДЛЯ ГЕНЕРУВАННЯ ТЕКСТУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Надзвичайно стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) суттєво трансформував методи та принципи створення завдань і навчального матеріалу в освітній системі загалом і у вищій освіті зокрема. Інструменти на основі штучного інтелекту, такі як ChatGPT, Writesonic, Grammarly, Voicebooking і AI Studio, широко використовуються у формуванні завдань, академічному письмі, дослідженнях, узагальненні вмісту та генеруванні рішень. Ці інструменти використовують обробку природної мови (NLP) і алгоритми машинного навчання, щоб допомогти студентам і викладачам створювати добре структуровані високоякісні тексти, одночасно підвищуючи ефективність і продуктивність навчання.

У статті представлено комплексний аналіз сервісів штучного інтелекту генерації тексту та їхнього застосування в сучасній вищій освіті. П'ять відомих інструментів штучного інтелекту були оцінені на основі їхніх

характеристик, переваг і недоліків їхньої допомоги у створенні навчальних завдань. Проведено порівняльний аналіз їхньої ефективності у створенні зв'язного тексту, удосконаленні стилю письма, виявленні граматичних помилок, узагальненні наукових статей і покращенні доступності завдяки можливостям перетворенням тексту в мовлення.

Огляд наукових джерел відображає нинішню наукову дискусію щодо сервісів генерування тексту на основі ШІ. Важливі теми, які вивчаються в них, включають те, як штучний інтелект може покращити академічне письмо, як він може запропонувати індивідуальний досвід навчання, а також етичні питання, включаючи конфіденційність даних, загрози плагіату та надмірну залежність від контенту, створеного ШІ. Навіть незважаючи на те, що інструменти на основі штучного інтелекту мають багато переваг, залишаються питання про те, як вони можуть вплинути на критичне мислення та академічну доброчесність студентів. Хоча інструменти на основі штучного інтелекту пропонують величезні вигоди та переваги, все ще існує проблема їхнього впливу на академічну доброчесність і навички критичного мислення.

Щоб забезпечити етичне та успішне впровадження, навчальні заклади повинні створити чіткі правила відповідального використання штучного інтелекту та включити знання ШІ в навчальні програми, оскільки генерування тексту за допомогою штучного інтелекту продовжує розвиватися та прогресувати. Досліджуючи довгостроковий вплив штучного інтелекту на освіту та академічну доброчесність, ця стаття доповнює науковий дискурс щодо потенціалу технологій і труднощів впровадження їх у вищу освіту.

Ключові слова: штучний інтелект, генерація тексту за допомогою штучного інтелекту, вища освіта, засоби письма на основі ШІ, обробка природної мови.

УДК 373/378:796.032

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.5>

О. А. ІЩУК

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фітнесу та циклічних видів спорту,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: ischuk.olena@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8696-4991>*

О. А. ІВАНЮК

*кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри фітнесу та циклічних видів спорту,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: ivanjuk.olha@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8451-1868>*

В. П. РОМАНЮК

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фітнесу та циклічних видів спорту,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: Romanjuk.Viktor@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9328-9576>*

О. П. МИТЧИК

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: omytchuk@ipc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-6775-6334>*

ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА: СУЧАСНИЙ ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ І СИМВОЛІКА ЯК МІЖНАРОДНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

У статті розглядається олімпійська освіта як важливий компонент формування моральних і фізичних цінностей молоді. Аналізується сучасний олімпійський рух, його значення у розвитку міжнародного співробітництва та популяризації здорового способу життя. Особлива увага приділяється символіці Олімпійських ігор, як відображенню ідеалів миру, єдності та рівності. Олімпійський рух авторами розглядається як соціальний феномен, що впливає на глобальні процеси, об'єднуючи нації та сприяючи культурному обміну.

У статті висвітлено всі аспекти олімпійської символіки, які використовує Міжнародний олімпійський комітет для популяризації олімпійських ідеалів в усьому світі. Авторами обґрунтовано, чому саме дані визначення застосовуються в процесі олімпійської освіти, яка повною мірою відповідає вимогам суспільства й робить значний внесок у розвиток сучасної цивілізації.

Охарактеризовано важливу роль олімпійської освіти: її сучасний олімпійський рух і символіку, як міжнародний соціальний феномен. У статті розглянуто поширення знань про Олімпійські ігри, олімпійський рух та Олімпізм, які почали розвиватись у світі в середині 70-х років ХХ ст. Для поширення знань про олімпійський рух й Олімпізм, за рекомендацією Міжнародної олімпійської академії, національні олімпійські академії здійснюють велику роботу з організації олімпійської освіти.

Встановлено, що реалізація основних принципів і закономірностей функціонування олімпійського руху, викладених в Олімпійській хартії, проводиться через Національні олімпійські комітети. До системи установ, через які здійснюється виконання основних завдань Національних олімпійських комітетів, входять національні та регіональні олімпійські академії в Україні.

Розкрито, що сучасний олімпійський рух і його символіка виступають важливими інструментами для формування громадянської свідомості, розвитку культурних зв'язків і зміцнення миру в світі.

Ключові слова: Олімпізм, Олімпійська хартія, олімпійська освіта, Міжнародний олімпійський комітет, символи, атрибутика, вогонь, медалі, гімн.

Постановка наукової проблеми та її значення. Багато науковців засвідчують [Булатова М. М., Бубка С. Н., Платонов В. М.], що сьогодні найважливіше питання сучасного олімпійського руху полягає у залученні молодого покоління до тих гуманістичних ідеалів, духовних, моральних і культурних цінностей, на реалізацію яких орієнтовано цей рух. Саме з позицій гуманізму оцінюють соціальне значення спорту та олімпізму.

Вивчення історії олімпійського руху, його ідеалів і цінностей, а також його місце в системі явищ сучасного суспільства, має велике виховне й освітнє значення. Ідеали олімпізму відповідають ідеалам європейської співдружності, де людина, її здоров'я, життя, фізична та духовна культура визнаються найвищими цінностями. Тому в сучасних умовах особливу важливість набуває олімпійська освіта [Боднар А. О.], [Єрмолова В. М.].

Історія засвідчила, що ідеали, покладені в основу олімпізму, привабливі для всіх поколінь. Тож поширення знань про Олімпізм, пропаганда його цінностей, тобто олімпійська освіта, і сьогодні вважається найдієвішими інструментами виховання. Істотний аргумент на користь упровадження олімпійської освіти – той фактор, що заснований на загальнолюдських ідеалах і цінностях олімпізму [Карабанова Н. С., Карабанов А. Г., Савчук С. І., Білера М. О.].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Актуальність і необхідність олімпійської освіти для розвитку олімпійського руху, прогресу всього суспільства за допомогою гуманізації визнані сьогодні на міжнародному рівні й підтверджуються численними науковими дослідженнями [Єрмолова В. М.], [Радченко Л. О., Єрмолова В. М., Кроль І. М].

Вивчення наукових джерел [Бріскін Ю. А.], [Булатова М. М.], [Єрмолова В. М.], свідчать про те, що на сьогодні знання з олімпійської освіти є своєрідним узагальненням практичного досвіду вітчизняних і закордонних фахівців.

Питання олімпійської освіти постійно перебуває в центрі уваги Міжнародного олімпійського комітету. У сучасній вітчизняній науко-

вій і науково-популярній літературі, зважаючи на ґрунтовний масив наукових досліджень у галузі теорії й методики олімпійського спорту та безперечно рівноцінність освітньо-виховних завдань спорту, не вистачає відповідних досліджень щодо ролі й місця олімпійської освіти у вихованні молоді [Булатова 2002 : 20–21].

В останні роки ХХ ст. – на початку ХХІ ст. у багатьох засобах масової інформації, публікаціях у науково-методичних збірниках з олімпійської тематики допущені значні неточності у визначенні правильного тлумачення олімпійських символів та ритуалів. Ці неточності значною мірою знижують рівень олімпійського руху й олімпійської освіти. Водночас виникає потреба розширення сфери застосування олімпійської освіти, засвоєння олімпійських ідеалів, які є унікальною базою для олімпійського руху.

Мета статті – проаналізувати та обґрунтувати поширення знань про сучасний олімпійський рух, а також достовірно сформулювати тлумачення олімпійських символів і їх роль в олімпійській освіті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Важливі напрями наукової, освітньої та популяризаторської діяльності у сфері олімпійського руху й олімпійського спорту започатковано в Україні на початку 90-х років ХХ ст. Олімпійська освіта сьогодні – це важливий фактор розвитку олімпійського руху в Україні [Карабанова Н. С., Карабанов А. Г., Савчук С. І., Білера М. О.], реалізація якої здійснюється за двома основними напрямками: загальноосвітнім і спеціально-освітнім.

Ключова роль у формуванні вітчизняної моделі реалізації олімпійської освіти, а також у передових позиціях у популяризації, упровадженні олімпійської освіти, збагаченні її змісту й форм відіграє успішна діяльність Олімпійської академії України та Національного олімпійського комітету, що спільними зусиллями впродовж багатьох років розвивають освітню програму, зосереджену на Олімпійських іграх й Олімпізмові, та інтегрують її в навчальний процес [Карабанова 2016 : 20].

Реалізація олімпійської освіти здійснюється за двома основними напрямками: загальноосвітнім і спеціально-освітнім (М. М. Булатова, В. Н. Платонов), – а також створенням регіональних відділень Олімпійської академії України й Національного та регіональних центрів олімпійських досліджень і освіти [Єрмолова 2011 : 230].

Діяльність олімпійського руху має постійний універсальний характер. Його вершина – об'єднання спортсменів світу на великому спортивному святі – Олімпійських іграх. Олімпійська освіта являє собою поширення знань про Олімпізм, історію Олімпійських ігор Стародавньої Греції та сучасності, про принципи й ідеали сучасного олімпійського руху, а також про олімпійську символіку та атрибутику.

Олімпійська символіка – це те, що відрізняє Олімпійські ігри від інших світових змагань. Вона представлена відразу декількома атрибутами: олімпійським символом, олімпійським девізом, олімпійським прапором, які є власністю Міжнародного олімпійського комітету, а також олімпійським гімном, олімпійським вогнем, естафетою олімпійського вогню, присягою атлетів та олімпійських арбітрів, олімпійським талісманом, нагородженням переможців і призерів Ігор.

Символ Олімпійських ігор – п'ять олімпійських кілець, які символізують ідеали й мету олімпійського руху та всесвітній характер Олімпійських ігор. Олімпійські кільця символізують толерантність і дружбу між усіма, хто бере участь в Олімпійських іграх із усіх п'яти континентів нашої планети.

Гасло Олімпійських ігор – чотири послідовно розміщені слова «CITIUS–ALTIUS–FORTIUS–COMMUNIS». У перекладі з латинської ці три слова означають «ШВИДШЕ–ВИЩЕ–СИЛЬНІШЕ–РАЗОМ». Олімпійське гасло закликає усіх учасників Олімпійських ігор до постійного самовдосконалення особистості, відповідно до принципів та ідеалів Олімпізму.

Олімпійська емблема чітко визначена в Олімпійській хартії. Елементами олімпійської емблеми МОК є п'ять олімпійських кілець, розміщених на білому фоні та знизу доповнених олімпійським гаслом. Право використовувати олімпійську емблему має лише МОК і НОК. Це також чітко прописано в Олімпійській хартії.

Олімпійський прапор відносять до ритуальних символів Олімпійських ігор. На відкритті Олімпійських ігор на найвищій щоглі олімпійського стадіону урочисто піднімають олімпійський прапор, де також майорять прапори всіх держав – учасниць Олімпійських ігор.

Олімпійський вогонь – ритуальний символ Олімпійських ігор. Олімпійським вогнем вважають вогонь, який запалюють біля храму Гери в Олімпії за допомогою фокусування сонячних променів, за допомогою лінзи (як було в стародавніх греків) в урочистій обстановці під егідою МОК, далі – доставка його смолоскиповою естафетою на стадіон до початку урочистого відкриття Ігор. Право запалення вогню надається одному з найвидатніших атлетів країни – господарки Олімпійських ігор та символізує початок ігор. Після завершення ігор вогонь загашується, що символізує закриття Олімпіади.

Олімпійський гімн виконується на урочистих церемоніях відкриття й закриття ігор, а також на конгресах Міжнародного олімпійського комітету.

Олімпійську присягу атлетів на церемонії відкриття виголошує атлет країни, яка приймає Олімпійські ігри. Усі учасники та їхні прапороносці півколом шикуються перед центральною трибуною, після чого видатний атлет піднімається на трибуну й бере лівою рукою красчок олімпійського прапора, а праву руку піднімає вгору та виголошує Олімпійську присягу: «Від імені всіх учасників я обіцяю, що ми братимемо участь у цих Олімпійських іграх, поважаючи та дотримуючись правил, за якими вони проводяться, в істинно спортивному дусі, в ім'я слави спорту та честі наших команд».

Олімпійські нагороди – медалі, дипломи, призи, затверджені та присуджені МОК. Медалями нагороджуються призери, дипломами – усі призери, а також атлети, котрі зайняли 4–6 місця. До нагород МОК за особливі заслуги в розвитку олімпійського руху належать Олімпійський кубок та Олімпійський орден.

Маслинова гілка, або «котінос», зроблена у вигляді вінка. Її вручають переможцям разом із медаллю. Цю традицію відроджено на іграх XXVIII Олімпіади 2004 року в Афінах.

Талісман є спеціальним символом Олімпіади. Згідно з Олімпійською хартією, талісма-

ном може бути людина, тварина або казковий персонаж, котрий розповідає про особливості культури та традиції народу – господаря ігор і символізує цінності сучасного олімпійського руху. Офіційно талісман обирає країна, де проводять ігри.

Перший талісман з'явився на зимових Олімпійських іграх у 1968 р. у Греноблі. У 1972 р. Міжнародний олімпійський комітет ухвалив офіційне рішення про талісман як обов'язковий олімпійський атрибут.

Олімпійський плакат – форма наочної агітації, пропаганди спорту й популяризації Олімпійських ігор. Використовується також для інформації про олімпійське місто, країну. Отже, усі аспекти олімпійської символіки та атрибутики Міжнародний олімпійський комітет використовує для популяризації олімпійських ідеалів в усьому світі. Ці визначення також застосову-

ють у процесі олімпійської освіти, яка почала розвиватись у світі в середині 70-х років ХХ ст.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасних умовах помітно зросла роль олімпійського руху, етнічних цінностей олімпізму і його основних принципів. Завдяки використанню знань про сучасний олімпійський рух, Олімпізм, наявний досвід, маємо підстави вважати, що основний аспект олімпійської освіти – це олімпійська символіка та атрибутика, яка повною мірою відповідає вимогам суспільства й робить значний внесок у розвиток сучасної цивілізації. Перспективним напрямом роботи буде подальше вивчення особливостей упровадження олімпійської освіти в процес виховання дітей і молоді, до ідеалів і цінностей олімпізму, розроблення структури та змісту олімпійської освіти, рекомендацій щодо подальшого їх упровадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булатова М.М., Бубка С.Н., Платонов В.М. Олімпійський спорт у системі гуманітарної освіти: навчальне видання. Київ : Перша друкарня, 2019. 912 с.
2. Булатова М. М. Олімпізм як універсальна концепція виховання та освіти молоді. *Фізичне виховання в школі*. № 1 (51), 2008. С. 40–43.
3. Булатова М.М. Олімпійська освіта: Мет. реком-ії під-ні каф. олім-го та проф-го спорту НУФВіС України. Київ : 2002. 32 с.
4. Боднар А. О. Аналіз стану реалізації олімпійської освіти у загальноосвітніх навчальних закладах України. *Сучасні проблеми фізичного виховання спорту та здоров'я людини: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Державний навчальний заклад «Придністровський державний університет імені Т. Г. Шевченка»*. 2012. Вип. 3. С. 39–42.
5. Бріскін Ю.А. Президенти міжнародного олімпійського комітету, їх роль в розвитку олімпійського спорту. Олімпійський спорт. Львів, 2018. 36 с.
6. Платонов В. М. Енциклопедія олімпійського спорту. Київ : Олімпійська література, 2005. 464 с.
7. Єрмолова В.М. Олімпійська освіта: теорія і практика: навч. посіб. Київ, 2011. 335 с.
8. Карабанова Н. С., Карабанов А. Г., Савчук С. І., Білера М. О. Сучасний олімпійський рух і символіка – головний фактор олімпійської освіти. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. 2016. Вип. 23. С. 19-24.
9. Радченко Л. О., Єрмолова В. М., Кроль І. М. Олімпійська освіта – складова національної системи освіти. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2024. Серія 15, (12(185)), С.162-165. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12\(185\).34](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12(185).34)
10. Топчієва, Г. О. Олімпійська освіта в процесі занять фізичною культурою і спортом. *Проблеми та перспективи і напрями розвитку сучасного спорту: актуальні питання теорії та практики* : збірник тез І Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків : ХДАФК, 2023. С. 187-189.
11. Daria Okun, Svitlana Stadnyk, Larysa Taran, Vladyslav Rozhkov, Maksym Mishyn, & Lubov Karpets. (2024). Olympic education as an object of scientific analysis based on international scientometric databases Scopus and Web of Science. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, 28(3), 131-147. <https://doi.org/10.15391/snsv.2024-3.005>

REFERENCES

1. Bulatova M.M., Bubka S.N., Platonov V.M. (2019). *Olimpijskyi sport u systemi humanitarnoi osvity: navchalne vydannia*. Kyiv : Persha drukarnia [in Ukrainian].
2. Bulatova M. M. (2008). Olimpizm yak universalna kontseptsiiia vykhovannia ta osvity molodi. *Fizychne vykhovannia v shkoli*, 1 (51), 40–43 [in Ukrainian].
3. Bulatova M.M. (2002). *Olimpijska osvita*. Kyiv: Met. rekom-ii pid-ni kaf. olim-ho ta prof-ho sportu NUFViS Ukrainy [in Ukrainian].

4. Bodnar A. O. (2012). .Analiz stanu realizatsii olimpiiskoi osvity u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh Ukrainy. *Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia sportu ta zdorovia liudyny: zbirnyk naukovykh prats. Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, Derzhavnyi navchalnyi zaklad «Prydnistrovskiy derzhavnyi universytet imeni T. H. Shevchenka»*, 3, 39–42 [in Ukrainian].
5. Briskin Yu. A. (2018). *Prezidenty mizhnarodnoho olimpiiskoho komitetu, yikh rol v rozvytku olimpiiskoho sportu*. Lviv : Olimpiyskyi sport [in Ukrainian].
6. Platonov V. M. (2005). *Entsyklopediia olimpiiskoho sportu Ukrainy*. K. : Olimp literatura [in Ukrainian].
7. Yermolova V. M. (2011). *Olimpiiska osvita: teoriia i praktyka*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Karabanova N. C., Karabanov A. H., Savchuk S. I., Bilera M. O. (2016). *Suchasnyi olimpiyskyi rukh i symbolika – holovnyi faktor olimpiiskoi osvity. Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Fizychno vykhovannia i sport*, 23, 19-24 [in Ukrainian].
9. Radchenko L. O., Yermolova V. M., Krol I. M. (2024). *Olimpiiska osvita – skladova natsionalnoi systemy osvity. Naukovyi chasopys Ukrainiskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova*, 15, (12(185), 162-165 [in Ukrainian].
10. Topchiieva H. O. (2023). *Olimpiiska osvita v protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu i sportom. Problemy ta perspektyvn i napriamy rozvytku suchasnogo sportu: aktualni pytanniat eorii ta praktyky : zbirnyk tez I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Problems and promising directions of development of modern sports: current issues of theory and practice: collection of abstracts of the I All-Ukrainian scientific and practical conference]*. Kharkiv : KhDAFK, 187-189 [in Ukrainian].
11. Daria Okun, Svitlana Stadnyk, Larysa Taran, Vladyslav Rozhkov, Maksym Mishyn, Lubov Karpets. (2024). *Olympic education as an object of scientific analysis based on international scientometric databases. Scopys and Web of Science. Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, 28(3), 131-147.

O. A. ISHCHUK

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Fitness and Cycling Sports,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: ischuk.olena@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8696-4991>*

O. A. IVANIUK

*Candidate of Biological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Fitness and Cycling Sports,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: ivanyuk.olha@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8451-1868>*

V. P. ROMANIUK

*Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Fitness and Cycling Sports,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: Romanyuk.Viktor@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9328-9576>*

O. P. MYTCHYK

*Ph.D. (Physical Education and Sport), Associate Professor,
Head of the Department of Theory and Methods of Physical Culture,
Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council,
Lutsk, Ukraine
E-mail: omytchyk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-6775-6334>*

OLYMPIC EDUCATION: THE MODERN OLYMPIC MOVEMENT AND SYMBOLISM AS AN INTERNATIONAL SOCIAL PHENOMENON

The article considers Olympic education as an important component of the formation of moral and physical values of youth. The modern Olympic movement is analyzed, as well as its importance in the development of international cooperation and the promotion of a healthy lifestyle. Special attention is paid to the symbolism of the Olympic Games

as a reflection of the ideals of peace, unity and equality. The Olympic movement is seen as a social phenomenon that influences global processes, uniting nations and promoting cultural exchange.

Olympic movement, national Olympic academies carry out a lot of work in order to organize Olympic education according to recommendation of the International Olympic academy. Implementation of the basic principles and regularities of functioning of the Olympic movement is set out in the Olympic Charter and is conducted by the National Olympic Committees. National and Regional Olympic Academies in Ukraine are included in the system of institutions through which the solution of the main tasks of national Olympic committees are realized.

The article presents all aspects of the Olympic symbolics used by the International Olympic Committee for promoting of the Olympic ideals throughout the world. These definitions are used in the process of Olympic education. Olympic education is dissemination of knowledge about the Olympic Games, the Olympic movement and Olympism, began to develop in the world in the middle of 1970-s. It fully meets the requirements of society and contributes significantly to the development of modern civilization.

It is revealed that the modern Olympic movement and its symbolism are important tools for forming civic consciousness, developing cultural ties, and strengthening world peace.

Key words: Olympism, the Olympic Charter, Olympic education, International Olympic Committee, symbols, attributes, flame, medals, anthem.

УДК [658.7:338.46]:796

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.6>

А. А. КАШУБА

*доцент кафедри теорії та практики фізичної культури і спорту,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
Електронна пошта: anatolii.kashuba@rshu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0001-7782-898X>*

В. В. КОВАЛЬСЬКИЙ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики фізичної культури і спорту,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
Електронна пошта: volodymyr.kovalskiy@rshu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0001-8282-0173>*

Л. В. ЧАЛІЙ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики фізичної культури і спорту,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
Електронна пошта: lydmula1567@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-4963-3864>*

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗНАЧЕННЯ, СТРАТЕГІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Організація спортивних змагань є складним процесом, що потребує ретельного планування та координації. Одним із ключових аспектів успішного проведення заходу є логістика, що забезпечує ефективне управління ресурсами, персоналом та потоками учасників і глядачів. Статтю присвячено дослідженню впливу логістичного забезпечення на організацію та проведення спортивних змагань. У статті проаналізовані основні етапи організації та проведення змагань: підготовчий, організаційний, проведення змагань, завершальний. Узагальнено сутність поняття «логістика». Охарактеризовані основні стратегічні види логістичного забезпечення під час організації та проведення спортивних змагань, а саме: транспортна, матеріально-технічна логістика, логістика безпеки та медичного забезпечення, інформаційна логістика, логістика харчування та проживання, фінансова та екологічна логістика. Відмічена важливість проведення оцінки та аналізу впливу логістичних процесів внаслідок збору відгуків від учасників змагань та персоналу. Наведені приклади роботи офіційних партнерів у сфері логістичних рішень CEVA Logistics та CMA CGM під час організації та проведення Олімпійських та Параолімпійських ігор у Парижі 2024 року. Проаналізовано теоретико-методичні аспекти підготовки тренерів у закладах вищої освіти. Підкреслено важливість знань з логістики у професійній тренерській діяльності. Визначено основні аспекти значення логістики у роботі тренера, що включають: організацію навчально-тренувального процесу; матеріально-технічне забезпечення; логістику поїздок та проведення змагань; комунікацію та координацію; використання сучасних цифрових технологій для моніторингу й управління спортивною діяльністю. Відзначено, що грамотне застосування логістичного підходу під час організації спортивних змагань дозволяє оптимізувати витрати, підвищити ефективність використання ресурсів та створити умови для всіх учасників. А використання сучасних технологій, таких як цифрові системи управління, допомагає зробити змагання більш організованими, безпечними та успішними.

Ключові слова: логістика, логістичне забезпечення, спортивні змагання, логістична компетентність тренера.

Постановка проблеми. Масові спортивні заходи, що проводяться на стадіонах, спортивних спорудах за присутності великої кількості глядачів або спортивні змагання, що відбуваються у різних містах чи регіонах країни є важливим засобом популяризації фізичної культури

та спорту і сприяють активному відпочинку громадян. Вони повинні проводитись в умовах високої культури обслуговування, безпеки глядачів та учасників, з дотриманням належного громадського порядку. У забезпеченні організації та проведення спортивних заходів беруть

участь ряд установ, міністерств та організацій фізичної культури і спорту, охорони здоров'я, поліції, зовнішніх економічних зв'язків, торгівлі, транспорту, культури, телебачення тощо.

Сьогодні важливим аспектом, що сприяє раціоналізації комплексу сфери послуг фізичної культури і спорту, проведенню спортивно-видовищних заходів, забезпеченню навчально-тренувального процесу є застосування логістичного підходу, у якому найбільш значиму роль відіграє логістичне забезпечення.

Тому опанування знань з організації та проведення спортивних змагань є важливим елементом сучасної освіти для фахівців фізичної культури і спорту. Святкове видовище, наявність глядачів, майстерність спортсменів надовго залишаються у пам'яті учасників та вболівальників, що сприяє залученню молоді до занять фізичною культурою і спортом.

Аналіз досліджень. Особливості організації і проведення спортивних змагань з різних видів спорту знаходимо у наукових працях А. Зенкової, А. Кашуби, В. Марчук, Д. Марчук, О. Наконечного, І. Синіговець та ін. Проблемам логістики присвятили свої дослідження Є. Крикавський, М. Василевський, О. Дейнега, А. Кальченко, Н. Чухрай та ін. Важливість використання управління і логістики у сфері фізичної культури і спорту розглянуто у роботах Ю. Дубревського, І. Поручинського, В. Поручинського та А. Слащук. Проблеми професійного становлення майбутніх тренерів-викладачів досліджують Н. Воляннюк, М. Герцик, Т. Лахманюк, Є. Павлюк, В. Платонова, Л. Сущенко, О. Федик, Т. Чопик, Б. Шиян та ін.

Мета статті – дослідити вплив логістичного забезпечення на організацію та проведення спортивних змагань.

Виклад основного матеріалу. Спорт є однією з важливих складових життя будь-якої сучасної держави. Досягнення у галузі спорту не лише піднімають престиж країни, але й приносять прибуток спортсменам та федераціям, створюють додаткові робочі місця, пропагують здоровий спосіб життя. Основним елементом спорту при цьому виступає змагальна діяльність [Марчук : 323].

Організація та проведення спортивних змагань є складним та багатограним процесом, що включає підготовку, координацію та реалі-

зацію заходу відповідно до встановлених правил і норм. Проаналізуємо їх детальніше.

Першим – є підготовчий етап, що включає: 1) визначення концепції змагань (на даному етапі обирається: вид спорту (футбол, баскетбол, біг тощо), масштаб проведення (місцеві, регіональні, національні чи міжнародні) та вибір категорії учасників (професіонали, аматори, діти тощо); 2) формування організаційного комітету (обирається директор/керівник змагань, суддівська колегія, медична служба, волонтери та технічний персонал); 3) вибір місця і дати проведення (необхідно врахувати доступність до місця проведення всіх учасників і глядачів, а також наявність необхідної інфраструктури); 4) підготовка регламенту (затверджуються правила змагань, система оцінювання та нагородження).

Організаційний етап складається з наступних складових: 1) реєстрація учасників (розгляд онлайн або офлайн-заявок; проводиться сплата внесків, (якщо вони передбачені); здійснюється перевірка документів та медичних довідок); 2) логістика та технічне забезпечення (орендується обладнання та спортивний інвентар; вирішуються питання із забезпечення транспортом, харчуванням, розміщенням 3) маркетинг і PR (здійснюється реклама заходу через соцмережі, ЗМІ, афіші; підписуються спонсорські угоди).

Третім етапом є проведення змагань, що включає: 1) відкриття (проводяться офіційні промови та представлення учасників); 2) головний змагальний процес (відбуваються змагання, здійснюється суддівство та контроль за дотриманням правил, фіксуються правила); 3) безпека (перевіряється наявність медичного персоналу та контроль за порядком).

І останнім – є завершальний етап, що складається із: 1) нагородження (вручення кубків, медалей, дипломів, призів від спонсорів); 2) аналізу та підбиття підсумків (дається оцінка організації змагань, відгуків учасників та плануються майбутні події) [Зенкова; Наконечний; Синіговець].

Сьогодні логістика є важливою складовою підприємницької діяльності. Простими словами логістика – це оптимізація управлінських і виробничих процесів, що забезпечує стабільний і ефективний розвиток бізнесу. Наука, що вивчає операції з постачання підприємств

сировинними ресурсами, організацію поставок і перевезень, допомагає прискорити виробничі процеси, підвищувати рентабельність і прибутковість бізнесу. Основними завданнями логістики є розподіл ресурсів і навантажень [Крикавський : 54; Хвищун : 43].

Важливу роль відіграє логістика і у підготовці та проведенні спортивних змагань, забезпечуючи ефективну координацію всіх процесів. Вона включає управління матеріальними, інформаційними та людськими ресурсами для досягнення максимального рівня організації.

Так, основними стратегічними видами логістичного забезпечення під час організації та проведенні спортивних змагань є:

- транспортна логістика, що включає: перевезення учасників, тренерів, суддів, персоналу; доставку спортивного обладнання та інвентарю; організацію логістики для глядачів (транспортні маршрути, паркування тощо);

- матеріально-технічна логістика, до якої входить: закупівля, оренда, необхідного спортивного обладнання (інвентарю), постачання медичних засобів, харчування; облаштування спортивних майданчиків; організація монтажу та демонтажу тимчасових конструкцій (трибуни, сцени, фан-зони, зон відпочинку); контроль за забезпеченням необхідних інженерних комунікацій (освітлення, звукового обладнання тощо);

- логістика безпеки та медичного забезпечення, а саме: розробка та впровадження планів евакуації у разі надзвичайних ситуацій; координація роботи охоронних служб та поліції для забезпечення охорони громадського порядку; забезпечення медичного супроводу заходу, створення медичних пунктів та чергування лікарів;

- інформаційна логістика з: управління потоками інформації між організаторами, учасниками, глядачами; використання цифрових технологій для реєстрації, продажу квитків та навігації; координації роботи волонтерів та персоналу;

- логістика харчування та проживання, що включає: організацію харчування для спортсменів, суддів, персоналу; врахування дієтичних особливостей та медичних показань; бронювання готелів та координація розміщення учасників; організація фуд-кортів та точок продажу їжі для глядачів;

- фінансова логістика, що складається з: бюджетування логістичних витрат; пошуку спонсорів, партнерів для фінансування; оптимізації витрат для ефективного використання ресурсів;

- екологічна логістика, яка займається вирішенням питань з: управлінням сортуванням та утилізацією відходів; використання екологічно чистого транспорту та матеріалів; впровадження заходів для мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище під час проведення спортивного заходу.

У свою чергу варто відмітити важливість проведення оцінки та аналізу впливу логістичних процесів внаслідок збору відгуків від учасників змагань, персоналу з організації та внесення відповідних коректив для проведення майбутніх заходів чи подій [Поручинська, Поручинський, Слащук : 168].

Отже, завдяки ретельному плануванню та оптимізації всіх логістичних процесів, спортивні змагання можна провести на високому рівні, забезпечуючи комфорт і безпеку всіх учасників і глядачів.

Олімпійські ігри є вершиною спортивних змагань, але за лаштунками вони є однією із найскладніших логістичних операцій у світі. Для координації тисяч спортсменів, персоналу, місць і ресурсів у різних місцях потрібні роки ретельного планування та виконання. Щоб забезпечити успіх на цій глобальній арені, потрібна міцна та гнучка логістична основа.

Для ігор у Парижі 2024 року офіційним партнером у сфері логістичних рішень було обрано CEVA Logistics та CMA CGM, основним завданням яких було забезпечення безперебійного транспортування та оперативної підтримки олімпійських містечок, місць проживання для спортсменів, місць проведення змагань тощо.

Так, під час Олімпійських та Параолімпійських змагань у олімпійських поселеннях проживало приблизно 15 000 спортсменів і 8 000 членів олімпійських команд.

Головне олімпійське містечко розташовувалось у Сен-Дені. Завдяки продуманому дизайну та наголосу на екологічність, воно стало набагато більше, ніж просто житлом для спортсменів. Містечко складалося з помешкань, ресторанів, медичної клініки, спортзалу, зон довілля

та зелених зон (більше ніж 75 будівель). Кожна національна команда мала свої особливі вимоги, тому компанія SEVA ретельно все враховувала, щоб забезпечити комфорт і високий стандарт престижних подій [Логістична основа Олімпійських і параолімпійських містечок 2024 р.].

Варто зазначити, що сьогодні тренерам з різних видів спорту, під час підготовки до участі їхніх вихованців у спортивних змаганнях, окрім навчальної і тренувальної діяльності, потрібно володіти логістичною компетентністю, що передбачає володіння знаннями з сервісного обслуговування, транспортування спортивного інвентарю (спорядження), з організації перездів та розміщення спортсменів у готелях чи тренувальних базах тощо.

Знання з логістики відіграють важливу роль у професійній діяльності тренера, оскільки забезпечує ефективне планування, організацію та управління ресурсами необхідними для проведення навчально-тренувального процесу. Проаналізуємо значення логістики у роботі тренера, що включає:

- організацію навчально-тренувального процесу (планування розкладу тренувань і занять; оптимальний розподіл навантаження між спортсменами; врахування логістичних аспектів під час підготовки до змагань);
- матеріально-технічне забезпечення (забезпечення інвентарем, екіпіруванням та спортивним обладнанням; контроль за станом та своєчасним оновленням матеріальної бази; організація транспортування необхідного спорядження на збори чи змагання);

– логістику поїздок та змагань (планування маршрутів та бронювання транспорту; забезпечення проживання та харчування спортсменів; організація медичного та відновлювального забезпечення під час поїздок);

– фінансове планування (оптимізація витрат на організацію тренувального процесу та змагань; розрахунок витрат на спортивні заходи, включаючи оплату персоналу, екіпірування та транспорт);

– комунікація та координація (взаємодія з адміністрацією спортивних установ, організаціями змагань та спонсорами; координація роботи тренерського штабу та інших фахівців (лікарів, реабілітологів, дієтологів); використання сучасних цифрових технологій для моніторингу й управління спортивною діяльністю [Поручинська, Поручинський, Слащук : 166–170].

Отже, ефективне використання знань з логістики дозволяє тренеру створити комфортні умови для спортсменів, оптимізувати процес підготовки та досягати кращих результатів у спортивній діяльності.

Висновки. Підсумовуючи варто підкреслити, що ефективне логістичне забезпечення є запорукою успішного проведення спортивних змагань. Воно забезпечує комфорт для учасників та глядачів, сприяє безпеці та екологічності заходу, а також допомагає оптимізувати витрати. Без належної логістичної підготовки будь-яке спортивне змагання може зіштовхнутися з проблемами, які вплинуть на його успіх та імідж організаторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубревський Ю. М. Актуальність підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до формування управлінської компетентності. Педагогіка і психологія. № 9, 2012. С. 39-43.
2. Зенкова А. М. Організація змагань як напрям наукових досліджень (на прикладі легкоатлетичних змагань). Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Вип. 1-2. 2010. С. 147-150.
3. Кашуба А. А. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Інноватика у вихованні. Рівне, 2016. Вип. 3. С. 245-251.
4. Крикавський Є. В. Логістика : навчальний посібник. Львів : Вид-во Держ. у-ту «Львівська політехніка», 1999. 264 с.
5. Логістична основа Олімпійських і Параолімпійських містечок 2024 р. URL:<https://logist.fm/news/logistichna-osnova-olimpiyskih-i-paralimpiyskih-mistechok-2024-roku> (дата звернення 03.04.2025р.).
6. Марчук В. М., Марчук Д. В. Особливості організації проведення змагань зі спортивною акробатики. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Вип. 10, 2017. С. 323-329.
7. Наконечний І. Ю. Організація і проведення спортивних змагань : навч.-метод. посібник. Чернівці, 2014. 116 с.
8. Павлюк Є. О. Професійне становлення майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2016. 190 с.

9. Поручинська І. В., Поручинський В. І., Слащук А. М. Роль логістики у проведенні масових спортивних подій. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. № 23, 2022. С. 166-170.
10. Синіговець І. В. Організація та проведення змагань зі спортивних ігор : медичний посібник для студентів ВНЗ факультету фізичного виховання, вчителів з фізичної культури ЗОШ та тренерів ДЮСШ. Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, 2011. 80 с.
11. Хвищун Н. В. Сутність поняття «логістика»: ретроспективний аналіз. *Ефективна економіка*. 2012. № 11. С. 43-44.

REFERENCES

1. Dubrevskiy, Yu. M. (2012). Aktualnist pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia i sportu do formuvannia upravlinskoi kompetentnosti [The relevance of training future physical education and sports specialists to develop managerial competence]. *Pedahohika i psykholohiia*. No. 9. P. 39-43. [in Ukrainian]
2. Zenkova, A. M. (2010). Orhanizatsiia zmanhan yak napriam naukovykh doslidzhen (na prykladi lehkoatletychnykh zmanhan) [The organization of competitions as a direction of scientific research (using the example of athletics competitions)]. *Visnyk Ministerstva Ukrainy u spravakh simii, molodi ta sportu*. No. 1-2, P. 147-150. [in Ukrainian].
3. Kashuba, A. A. (2016). Teoretychni aspekty pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do orhanizatsii zmahalnoi diialnosti zi spotyvnykh ihor [The theoretical aspects of training future physical education teachers for organizing competitive activities in sports games]. *Innovatyka u vykhovanni*. No. 3. P. 245-251. [in Ukrainian]
4. Krykavskiy, Ye. V. (1999). Lohistyka [The Logistics]: navchalnyi posibnyk. Lviv, 264 p.
5. Lohistychna osnova Olimpiiskiy i Paraolimpiiskiykh mistechok 2024 r. [The logistical basis of the 2024 Olympic and Paralympic cities.]. URL:<https://logist.fm/news/logistichna-osnova-olimpiyskih-i-paralimpiyskih-mistechok-2024-roku>.
6. Marchuk, V. M., & Marchuk, D. V. (2017). Osoblyvosti orhanizatsii provedennia zmanhan zi sportyvnoi himnastyky [The features of organizing sports acrobatics competitions]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu. Fizychno vykhovannia, sport i zdorovvia liudyny*. No. 10. P. 323-329. [in Ukrainian]
7. Nakonechnyi, I. Yu. (2014). Ohanizatsia i provedennia sportyvnykh zmanhan [The organization and holding of sports competitions]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Chernivtsi, 116 p.
8. Synihovets, I. V. (2011). Orhanizatsia ta provedennia zmanhan zi sportyvnykh ihor [The organization and holding of sports competitions]: metodychnyi posibnyk dlia studentiv VNZ fakultetu fizychnoho vykhovannia, vchuteliv fizychnoi kultury ZOSH ta treneriv DYUSSH. Chernihiv, 80 p.
9. Pavliuk, Ye. O. (2016). Profesiine stanovlennia maibutnikh treneriv-vykladachiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Professional development of future teacher trainers in the process of professional training]: monohrafiia. Khmelnytskyi : KhNU, 190 p.
10. Poruchynska, I. V., & Poruchunskiy, V. I., & Slashchuk, A. M. (2022). Rol lohistyky u provedenni masovykh sportyvnykh podii [The role of logistics in holding mass sporting events]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. No. 23, P. 166-170. [in Ukrainian]
11. Khvyshchun, N. V. (2012). Sutnist poniattia «lohistyka»: retrospektyvnyi analiz [The essence of the concept of «logistics»: a retrospective analysis.]. *Efektivna ekonomika*. No. 11. P 43-44. [in Ukrainian]

A. A. KASHUBA

Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Physical Culture and Sports, Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine

E-mail: kashuba_a@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-7782-898X>

V. V. KOVALSKYI

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Physical Culture and Sports, Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine

E-mail: volodymyr.kovalskiy@rshu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-8282-0173>

L. V. CHALII

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Physical Culture and Sports, Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine

E-mail: lydmula1567@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4963-3864>

**THE LOGISTICS SUPPORT OF COMPETITIVE ACTIVITIES:
MEANING, STRATEGY AND EFFICIENCY**

Organizing a sporting event is a complex process that requires careful planning and coordination. One of the key aspects of a successful event is logistics, which ensures the efficient management of resources, personnel, and flows of participants and spectators. The article is devoted to the study of the impact of logistical support on the organization and conduct of sports competitions. The article analyzes the main stages of organizing and conducting competitions: preparatory, organizational, competition, and final. The essence of the concept of «logistics» is generalized. The main strategic types of logistics support during the organization and conduct of sports competitions are characterized, namely: transport, material and technical logistics, security and medical logistics, information logistics, food and accommodation logistics, financial and environmental logistics. The importance of assessing and analyzing the impact of logistics processes as a result of collecting feedback from competition participants and staff is noted. Examples of the work of official logistics partners CEVA Logistics and CMA CGM during the organization and holding of the Olympic and Paralympic Games in Paris 2024 are provided. The theoretical and methodological aspects of training coaches in higher education institutions are analyzed. The importance of logistics knowledge in professional coaching activities is emphasized. The main aspects of the importance of logistics in the work of a trainer are determined, including: organization of the educational and training process; material and technical support; logistics of trips and competitions; communication and coordination; use of modern digital technologies for monitoring and management of sports activities. It was noted that the competent application of a logistical approach when organizing sports competitions allows optimizing costs, increasing the efficiency of resource use, and creating conditions for all participants. And the use of modern technologies, such as digital management systems, helps make competitions more organized, safe, and successful.

Key words: logistics, logistical support, sports competitions, logistical competence of the trainer.

УДК 378.011.3-051:005,336.2]:796.071.4

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.7>

І. С. КЛІШ

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури,*

*Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк,
Україна*

Електронна пошта: klis@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0001-9761-8496>

Н. Г. ДЕНИСЕНКО

доктор педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії та методики фізичної культури,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: ndenysenko@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>

О. П. МИТЧИК

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,

завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: omytchuk@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0002-6775-6334>

Л. Є. СЕВЕРІНА

викладач циклової комісії теорії та методики фізичного виховання,

спеціаліст вищої категорії, викладач методист,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: lseverina@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0002-4866-889X>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В умовах реформування шкільної освітньої системи важлива роль належить професійності вчителя в цілому й зокрема вчителя фізичної культури. Успішність педагогічної діяльності сучасного вчителя залежить від здатності налагоджувати конструктивну професійну комунікацію та взаємодію зі всіма учасниками освітнього процесу. Звідси очевидно є актуальність проблеми формування комунікативної компетентності вчителя фізичної культури Нової української школи.

У статті комунікативна компетентність розглядається як складова професійної компетентності майбутнього педагога та показник педагогічної майстерності.

Метою статті є визначення особливостей формування професійної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури Нової української школи. Методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення.

Комунікативну компетентність потрактовано як здатність учителя фізичної культури ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування для досягнення педагогічних цілей, організації навчально-виховного процесу, підтримки позитивного емоційного клімату й налагодження взаємодії з учнями, колегами та батьками. Акцентовано увагу на усвідомлене інтегративне розуміння здобувачами освіти понять «спілкування» та «комунікативність».

Визначено особливості формування комунікативної компетентності а майбутніх учителів фізичної культури НУШ: врахування специфіки змісту та функцій навчальної дисципліни «фізична культура» в новій українській школі; системності та неперервності досліджуваного процесу.

Проаналізовано роль пропедевтичної практики з професійної комунікації вчителя фізичної культури в закладах загальної середньої освіти, яка забезпечує єдність навчання та практичної підготовки здобувачів освіти.

Подальшого дослідження потребує розробка методики та інструментарію діагностики сформованості комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури НУШ.

Ключові слова: комунікативність, професійна комунікація, спілкування, комунікативна компетентність, майбутній учитель фізичної культури нової української школи, формування комунікативної компетентності.

Постановлення проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства одним із завдань, що ставляться перед закладами вищої освіти, є удосконалення системи професійної підготовки вчительських кадрів з орієнтацією на європейські стандарти й з урахуванням викликів сьогодення. З огляду на це змінюються вимоги до підготовки вчителя фізичної культури. Адже в розв'язанні сучасних проблем фізичного виховання і спорту провідну роль відіграє саме вчитель, конкурентоспроможний, компетентний фахівець, який, маючи відповідну підготовку, здатний здійснювати освітньо-виховну та оздоровчу діяльність, ефективно спілкуватися та взаємодіяти з батьками, дітьми, громадськістю.

Звідси, *актуальною* є проблема пошуку нових змісту, форм і методів формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Сформована комунікативна компетентність, як важлива складова професійної компетентності сучасного педагога, уможливує його конструктивну взаємодію зі всіма учасниками освітнього процесу, забезпечує можливість вирішення різних комунікативних завдань, знаходити індивідуальний підхід до кожного учня, налагоджувати необхідну комунікацію з батьками тощо.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що досліджувана проблема не є новою [1; 4; 5; 7]. Так, учені Г. Грибан, І. Мичка, А. Гарлінська, О. Солодовник у своїх дослідженнях ґрунтовно аналізують різні підходи та принципи формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури під час освітнього процесу. У свою чергу, Т. Хома, В. Кевпанич розглядають комунікативну компетентність як складову педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури; Ольга Онопрієнко та Олександр Онопрієнко досліджують формування базових професійних

компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у ЗВО, виділяючи як базову – компетентність професійного спілкування. Н. Гнесь окреслює педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Отже, очевидними є серйозні науково-теоретичні та методичні напрацювання українських учених у контексті формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури.

Метою статті є визначення особливостей формування професійної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури нової української школи. Для досягнення мети нами розв'язано наступні *завдання*: 1) уточнення значення професійної комунікації вчителя фізичної культури та сутність поняття комунікативної компетентності; 2) визначення специфіки та особливостей професійної підготовки здобувачів освіти ОПС «бакалавр» спеціальності 014.11. Середня освіта (Фізична культура), галузі знань 01 Освіта/Педагогіка в контексті формування їхньої комунікативної компетентності. *Методи дослідження*: аналіз, синтез, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової, методичної літератури та практичної діяльності закладів загальної середньої освіти переконливо доводить, що важливим напрямом роботи сучасного вчителя є налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями та батьками [1; 2; 6]. В основі такої взаємодії лежить професійна комунікація вчителя, яка власне й забезпечує ефективність професійного педагогічного спілкування як особливого виду вчительської діяльності.

З точки зору успішності реалізації функцій сучасного вчителя дієвим є компетентнісний підхід у професійній підготовці педагогічних кадрів, тобто формування професійної компетентності педагога в цілому й зокрема – його

комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність учителя фізичної культури нової української школи (НУШ) є однією з ключових професійних якостей, яка сприяє успішній реалізації педагогічних завдань, формуванню ефективного освітнього середовища та створенню комфортних умов для фізичного і соціального розвитку учнів.

Учені Г. Грибан, І. Мичка, А. Гарлінська, О. Солодовник, Ю. Чайка компонентами професійної комунікативної компетентності визначають: комунікативні знання, уміння і навички; комунікативну спрямованість; гуманістичне спілкування; комунікативну креативність, які забезпечують ефективне педагогічне спілкування [2]. Т. Хома комунікативну компетентність учителя фізичної культури визначає як складову педагогічної майстерності, яка полягає в «умінні встановлювати та підтримувати спілкування зі здобувачами освіти у будь-якій професійній ситуації, доречно використовувати невербальні засоби, дотримуватись норм мовленнєвого етикету» [7].

Узагальнивши різні визначення, ми під комунікативною компетентністю розуміємо здатність педагога ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування для досягнення педагогічних цілей, організації навчально-виховного процесу, підтримки позитивного емоційного клімату й налагодження взаємодії з учнями, колегами та батьками. В контексті НУШ комунікативна компетентність спрямована на:

- Формування партнерських відносин між учителем і учнями.
- Реалізацію індивідуального підходу до кожного учня.
- Підтримку інтерактивного та рефлексивного навчання.

З аналізу різних наукових джерел нами визначено *основні компоненти* комунікативної компетентності особистості [4; 5; 6]:

а) лінгвістичний компонент: володіння мовними засобами для пояснення правил, термінології, методик виконання вправ тощо;

б) психологічний компонент: уміння створювати довірливу атмосферу у класі; навички активного слухання та вміння враховувати емоційний стан учнів;

в) соціальний компонент: здатність до налагодження ефективної взаємодії з учнями, батьками

та колегами; вміння працювати в команді, зокрема під час спортивних змагань і масових заходів;

г) культурний компонент: урахування культурних та етичних норм у спілкуванні з учасниками освітнього процесу; демонстрація толерантності й емпатії;

д) методичний компонент: використання інтерактивних методів навчання для залучення учнів до активної участі в уроках фізичної культури.

У контексті нашого дослідження важливим є уточнення сутності формування комунікативної компетентності як набутого (тобто сформованого у процесі професійної підготовки) новоутворення у студентів та визначення специфіки організації цього процесу для здобувачів освіти ОПС «бакалавр» спеціальності 014.11. Середня освіта (Фізична культура), галузі знань 01 Освіта/Педагогіка в КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Формування комунікативної компетентності студентів є одним із провідних завдань в організації всього освітнього процесу з ЗВО. Стосовно ж організації освітнього процесу здобувачів освіти ОПС «бакалавр» спеціальності 014.11. Середня освіта (Фізична культура), то насамперед, на нашу думку, необхідно враховувати такі особливості викладання навчальної дисципліни в умовах НУШ, як:

1. Специфіка предмету «фізична культура»: навчання відбувається в русі, що потребує швидкої, чіткої та доступної комунікації; використання невербальних засобів комунікації, таких як жести, міміка, демонстрація вправ.

2. Різноманітність вікових груп: здатність адаптувати спілкування залежно від віку, фізичної підготовленості та рівня розвитку учнів.

3. Інтеграція елементів здоров'язбережувальної освіти – формування в учнів усвідомлення важливості фізичної активності для здоров'я.

4. Забезпечення мотивації учнів: використання заохочувальних слів, звернень, фраз, форм, прийомів і методів, які стимулюють дітей до занять фізичною культурою.

Окрім названих вище особливостей, актуальним є також урахування ролі комунікативної компетентності сучасного вчителя фізичної культури в реалізації завдань НУШ. Мова йде насамперед про:

– формування ключових компетентностей учнів, оскільки саме через ефективне спілкування вчитель сприяє розвитку: навичок командної роботи, саморегуляції та організованості, відповідального ставлення до фізичної активності;

– підтримку інклюзивного навчання, бо комунікативна компетентність допомагає забезпечити рівні можливості для всіх учнів, включно з дітьми з особливими освітніми потребами;

– реалізацію інтерактивних методів навчання, оскільки вчитель використовує індивідуальні та групові форми роботи, які базуються на активному спілкуванні (ігрові методи, спортивні естафети, інтерактивні тренінги);

– партнерську взаємодію через спілкування з батьками та колегами, що власне й допомагає узгоджувати методики роботи, планувати спільні заходи та вирішувати різні навчально-виховні та розвивальні проблеми.

З огляду на сказане вище, однією із особливостей формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури є врахування специфіки навчання предмету «фізична культура» у школі та усвідомлення здобувачами вищої освіти необхідності формування комунікативної компетентності як результату їх професійної підготовки та визначника готовності до майбутньої професійної діяльності.

Розкриваючи зміст комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, ми акцентуємо увагу на двох основних поняттях: спілкування та комунікативність (рис. 1. та рис. 2).

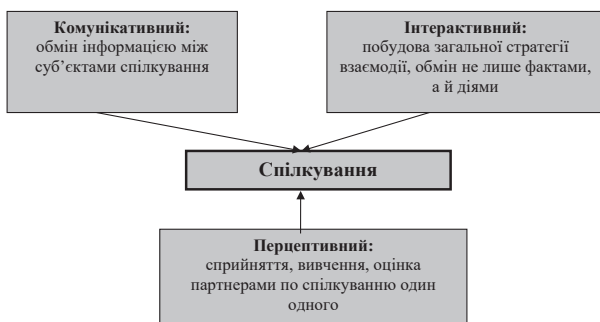

Рис. 1. Структура спілкування як діяльнісного процесу

Спілкування є особливим видом діяльності, лежить в основі комунікативної компетентності й забезпечує належний рівень професійної

комунікації. Спілкування як діяльнісний процес містить такі складові, як: комунікативну, інтерактивну та перцептивну.

Важливо наголосити для майбутніх учителів, що педагогічне спілкування є саме таким інтегративним і складним процесом, а не лише передачею певної інформації, знань, як інколи помилково вважається.

Стосовно комунікативності, то вона слугує критерієм сформованості комунікативної компетентності майбутнього вчителя. Комунікативність особистості – це складне утворення, яке включає комунікабельність, альтруїстичні емоції та соціальну спорідненість. На нашу думку, саме комунікативність особистості майбутнього вчителя й уможлиблює його професійну комунікацію.

Рис. 2. Структура комунікативності особистості майбутнього вчителя

Ще однією особливістю формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури НУШ є неперервність і системність досліджуваного процесу. Як нами вже наголошувалось, всі освітні компоненти (як нормативні, так і вибіркові) тією чи іншою мірою орієнтовані на формування комунікативної компетентності в здобувачів освіти.

Важливим, на нашу думку, є поєднання теоретичних основ формування комунікативної культури (навчальної діяльності в ЗДО) з практичною підготовкою здобувачів освіти, що ми також вважаємо однією із особливостей формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури. Саме тому, в третьому семестрі (2 курс) проводиться пропедевтична практика з професійної комунікації вчителя фізичної культури в закладах загальної середньої освіти (практика проводиться з відривом від теоретичного навчання).

Метою цієї практики є ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями роботи вчителя у закладах загальної середньої освіти, професійної комунікації з учнями різних вікових категорій та статі, опанування фаховою термінологією та інструментами взаємодії з дітьми і підлітками в освітньому процесі ЗЗСО [3]. Згідно інструкції організації практичної підготовки здобувачів освіти практика організовується у поєднанні з теоретичним навчанням, один раз на тиждень. Працівники базових закладів ознайомлюють практикантів із специфікою організації освітнього процесу у ЗЗСО, проводять консультації, аналізують і оцінюють участь студентів у занятті.

Завдання методиста практики полягає в тому, аби навчити здобувача конструктивно й професійно спілкуватися з учнями, їх батьками; організувати їх до участі у спільних справах, уміти вести за собою, переконувати, вести діалог та полілог, бути емпатійним і толерантним.

Аналіз практичної роботи свідчить про те, що для студентів на початку практики очевидними є комунікативні бар'єри, боязнь дітей, невміння організувати гру та провести конкурс, вікторину тощо. Однак, керівництво та наставництво з боку методиста, вчителя з бази практики допомагають студенту вирішити ці проблеми.

У ході дослідження нами також окреслено основні шляхи розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів. Це насамперед, неформальна та інформальна освіта – участь у вебінарах, тренінгах з психолого-педагогічної майстерності, психології спілкування; ознайомлення та вивчення досвіду застосування інноваційних методів навчання фізичній культурі як у школі, так і в позашкільних установах.

Важливим також є залучення сучасних технологій – використання відеоматеріалів і презентацій для покращення пояснення технічних

аспектів; інтерактивні вправи та програми для моніторингу фізичної активності.

Актуальним у цьому контексті є саморозвиток та самовдосконалення – розвиток емоційного інтелекту та навичок активного слухання; робота над голосом, дикцією, невербальною комунікацією. Наголошуємо також на практичному досвіді здобувачів освіти – їх участь у спортивних заходах як організаторів або тренерів, відвідування уроків колег для обміну досвідом тощо.

Висновки. Комунікативна компетентність є важливою складовою професійної компетентності майбутнього педагога. Від сформованості комунікативної компетентності залежить результативність виконання майбутнім учителем своїх професійних функцій.

Комунікативна компетентність забезпечує успішну професійну діяльність учителя фізичної культури нової української школи. Вона сприяє ефективності педагогічної взаємодії, формуванню в учнів позитивного ставлення до фізичної активності, розвиває навички командної роботи та підтримує емоційний комфорт у навчальному процесі.

Формування комунікативної компетентності залежить від усвідомленого розуміння здобувачами педагогічної вищої освіти її сутності та визнання професійно особистісною цінністю [8]. Цей процес має бути системним, неперервним, передбачати використання інноваційних технологій та партнерської співпраці зі всіма учасниками освітнього процесу, інтеграцію теорії та практики; бути вмотивованим самим здобувачем освіти й його результативність логічно залежить від постійного самовдосконалення та професійного саморозвитку.

Подальшого дослідження потребує розробка методики та інструментарію діагностики сформованості комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури НУШ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриляк Л.С. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*. №3. 2019. С.70-73.
2. Грибан Г., Мичка І., Гарлінська А., Солодовник О., Чайка Ю., Пилипчук П., Денисовець А. Формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури під час освітнього процесу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 4 (149). 2022. С. 43-46.
3. Інструкція щодо організації практичної підготовки здобувачів вищої освіти Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність: 014 Середня освіта (Фізична культура) Предметна спеціальність: 014.11 Середня освіта (Фізична культура) Освітня кваліфікація: Бакалавр освіти (за предметною спеціальністю «Фізична культура») Професійна кваліфікація: Вчитель закладу загальної середньої освіти. URL: <http://lpc.in.ua/>

4. Нестеренко Л., Кучерова О. Визначення компонентів комунікативної компетентності науково-педагогічних працівників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 40, том 2. 2021. С.261-266
5. Скоромна М., Шарапова Г. Професійно-педагогічне спілкування як основа професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. № 48. С. 189-193.
6. Стасенко О. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури як запорука успішної педагогічної діяльності. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. № 1. 2021. С. 242-247.
7. Хома Тетяна, Кевпанич Василь. Комунікативна компетентність як складова педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури. Матеріали 77-ої підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Уклад. д. пед. н. Стеблюк С.В., 27-28 лютого 2023 року. Ужгород, 2023. С.142-146.
8. Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues / V. Z. Antoniuk, N. I. Alendar, O. S. Bartkiv, O. V. Honcharuk, O. L. Durmanenko. *Revista geintec-gestao inovacao e tecnologias*. Scop us. Vol. 11. No. 4 (2021). P. 2481–2492. DOI: <https://doi.org/10.47059/revistageintec.v11i4.2296> ISSN: 2237-0722

REFERENCES

1. Gavrylyak, L. S. (2019). Communicative competence as a component of professional training of a modern specialist. *Scientific journal "ΛΟΓΟΣ. Art of scientific thought"*. No. 3. P.70-73.
2. Hryban, G., Mychka, I., Garlinska, A., Solodovnyk, O., Chaika, Yu., Pylypchuk, P., Denisovets, A. (2022). Formation of communicative competence of future physical education teachers during the educational process. *Scientific journal of the NPU named after M. P. Dragomanov*. Issue 4 (149). P. 43-46.
3. Instructions on the organization of practical training for higher education applicants Field of knowledge: 01 Education/Pedagogy Specialty: 014 Secondary education (Physical education) Subject specialty: 014.11 Secondary education (Physical education) Educational qualification: Bachelor of education (in the subject specialty "Physical education") Professional qualification: Teacher of a general secondary education institution. URL: <http://ipc.in.ua/>
4. Nesterenko, L., Kucherova, O. (2021). Determination of the components of communicative competence of scientific and pedagogical workers. *Current issues of the humanities*. Issue 40, volume 2. P.261-266.
5. Skoromna, M., Sharapova, G. (2023). Professional and pedagogical communication as the basis of the professional activity of a future primary school teacher. *Humanistic studies. Series "Pedagogy"*. No. 48. P. 189-193.
6. Stasenko, O. A. (2021). Formation of professional competence of future physical education teachers as a guarantee of successful pedagogical activity. *Bulletin of the Zaporizhzhia National University. Philological Sciences*. No. 1. 2021. P. 242-247.
7. Khoma T., Kevpanych V. (2023). *Communicative competence as a component of pedagogical skills of future physical education teachers*. Materials of the 77th final scientific conference of the teaching staff of the Faculty of Health and Physical Education of the State Higher Educational Institution "Uzhgorod National University", February 27-28, 2023. Uzhgorod. P. 142-146.
8. V. Z. Antoniuk, N. I. Alendar, O. S. Bartkiv, O. V. Honcharuk, O. L. Durmanenko. Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues. *Revista geintec-gestao inovacao e tecnologias*. Vol. 11. No. 4 (2021). P. 2481–2492. DOI: <https://doi.org/10.47059/revistageintec.v11i4.2296> ISSN: 2237-0722

I. S. KLISH

*Ph.D. in Physical Education and Sport, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Physical Education,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: iklish@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-9761-8496>*

N. H. DENYSENKO

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Physical Culture,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: zaochnevid@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5730-0221>*

O. P. MYTCHYK

*Ph.D. in Physical Education and Sport, Associate Professor,
Head of the Department of Physical Education,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: omytchyk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-6775-6334>*

L. E. SEVERINA

*Specialist of the Highest Category, Methodist Lecturer,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: lseverina@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-4866-889X>*

**FEATURES OF THE FUTURE PHYSICAL CULTURE TEACHERS'
COMMUNICATIVE COMPETENCE DEVELOPING
UNDER THE NEW UKRAINIAN SCHOOL AGENDA**

In the conditions of reforming the school education system, an important role belongs to the professionalism of the teacher in general and the physical culture teacher in particular. The success of the pedagogical activity of a modern teacher depends on the ability to establish constructive professional communication and interaction with all participants in the educational process. Hence, the relevance of the problem of forming communicative competence of a physical culture teacher of the new Ukrainian school is obvious.

In the article, communicative competence is considered as a component of the professional competence of a future teacher and an indicator of pedagogical skill.

The purpose of the article is to determine the features of the formation of professional competence in future physical culture teachers of the New Ukrainian School.

Communicative competence is interpreted as the ability of a physical education teacher to effectively use verbal and non-verbal means of communication to achieve pedagogical goals, organize the educational process, maintain a positive emotional climate and establish interaction with students, colleagues and parents. Attention is focused on the conscious integrative understanding of the concepts of "communication" and "communicability" by students.

The features of the formation of communicative competence in future physical education teachers of the National University of Kyiv are determined: taking into account the specifics of the content and functions of the academic discipline "physical education" in the new Ukrainian school; systematicity and continuity of the studied process.

The role of propaedeutic practice in professional communication of a physical education teacher in general secondary education institutions is analyzed, which ensures the unity of teaching and practical training of students.

Further research is required to develop a methodology and tools for diagnosing the formation of communicative competence in future physical education teachers of the National University of Kyiv.

Key words: communicativeness, professional communication, communication, communicative competence, future physical education teacher of the new Ukrainian school, formation of communicative competence.

УДК 616.31:378:159.9:159.923.2

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.8>**Д. С. ЛИСТОПАД***аспірантка, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ, Україна**Електронна пошта: dashalystop@gmail.com**<https://orcid.org/0009-0002-7680-1958>*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ПОЗИТИВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО МОДУСА МАГІСТРІВ-СТОМАТОЛОГІВ ЯК ЗАПОРУКИ УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Позитивний комунікативний модус магістрів-стоматологів представляє собою синергічне утворення, сформоване за взаємодії наявних в особі знань та навичок позитивної комунікації, мотивації до такої комунікації, емоційної врівноваженості та постійного самомоніторингу, організованості, наявності комунікативних та філологічних знань та навичок спілкування, а також власне індивідуальних особливостей застосування таких характеристик. Питання формування комунікативної компетентності важливе в сучасній медичній педагогіці, коли тема позитивного комунікативного настрою або модусу більш широко висвітлюється в роботах іноземних авторів. Стаття містить результати дослідження самооцінки позитивного комунікативного модусу 170 магістрів-стоматологів українських медичних закладів вищої освіти та її відповідність реальним комунікативним навичкам, виявленим через приховані запитання. Учасники дослідження високо оцінили значення позитивного підходу у професійній взаємодії, вважаючи себе толерантними та комунікабельними. Однак детальніший аналіз відповідей виявив певні суперечності між задекларованими комунікативними установками та фактичними поведінковими моделями. Значна частина респондентів продемонструвала труднощі у прийнятті відповідальності за конфліктні ситуації, схильність до перекладання відповідальності на інших або ухилення від активного вирішення конфліктів. Більшість учасників дослідження визнала вплив свого емоційного стану на комунікацію, що може свідчити про недостатньо сформовані навички саморегуляції. Виявлено також поширеність емоційної реактивності, зокрема підвищення голосу у спілкуванні та тенденцію до негативних оцінних суджень щодо співрозмовників. Отримані результати свідчать про існування розбіжностей між самооцінкою комунікативних компетентностей та їх реальним проявом у професійній взаємодії. Респонденти, навіть за умов анонімного опитування, демонструють тенденцію до соціально бажаних відповідей на прямі питання, тоді як приховані питання дозволяють точніше оцінити рівень сформованості їхнього комунікативного модусу. Дослідження підкреслює необхідність удосконалення програм комунікативної підготовки магістрів-стоматологів, зокрема шляхом інтеграції практичних методів розвитку саморегуляції, відповідальності за взаємодію та вирішення конфліктних ситуацій у навчальний процес.

Ключові слова: позитивний комунікативний модус, магістри стоматологів, комунікація, медична педагогіка.

Поставлення проблеми. Ефективна взаємодія фахівця в професійному середовищі обумовлює його конкурентоспроможність, тому підготовка фахівців-магістрів включає в собі компоненти м'яких навичок в межах формування професійної компетентності. Позитивний комунікативний модус представляє собою синергічне утворення, сформоване за взаємодії наявних в особі знань та навичок позитивної комунікації, мотивації до такої комунікації, емоційної врівноваженості та постійного самомоніторингу, організованості, наявності комунікативних та філологічних знань та навичок спілкування, а також власне індивідуальних особливостей застосування таких характеристик [Листопад, 2024]. Ситуативне професійне спілкування стоматологів часто пов'язане з конфліктними ситуаціями, вна-

слідок а невизначеності ринку послуг і фінансування стоматологічного лікування, тому надзвичайно важливо формувати позитивний комунікативний модус у фахівців ще під час їх підготовки у закладі вищої освіти, що у подальшому забезпечить продуктивну взаємодію з пацієнтами, а також з усіма іншими учасниками лікувального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна компетентність стоматологів визначається рядом менш важливих компетентностей, включаючи комунікативну [Петрушанко, 2022]. Питання власне комунікативного модусу, а не комунікативної компетентності, як синергічного утворення, ширшого за комунікативну компетентність, яке відображає не тільки знання, навички та ставлення, але і загальний світогляд особи, який обумовлює його здат-

ність до ефективної позитивної взаємодії, почала досліджувати авторка [Листопад, 2024]. Безумовно, проблема формування у студентів-стоматологів комунікативної компетентності важлива та навички ефективного спілкування потребують удосконалення [Біденко, 2018], проте поняття модусу як налаштованості можна спостерігати в роботах іноземних авторів Формування позитивного налаштування на комунікацію студентів медичних спеціальностей має відбуватись протягом навчання, так само як і формування практичних мануальних навичок [Woelber, 2012], [Carey, 2010]. Rüttermann та співавторами було проведено порівняльне дослідження формування та самооцінювання студентами-стоматологами власне комунікативної компетентності в Німеччині та визначено, що саме загальна налаштованість, обумовлена позитивізмом, визначає подальшу позитивну комунікацію [Rüttermann, 2017]. Дане дослідження спонукало до організації подібного дослідження в Україні.

Мета дослідження. Провести та проаналізувати дослідження самооцінки магістрами-стоматологами деяких компонентів позитивного комунікативного модусу, з метою визначення основних тенденцій та корекції навчальної програми.

Методи. З метою визначення поточних тенденцій, проблем та необхідних напрямків удосконалення підготовки магістрів-стоматологів щодо формування у них позитивного комунікативного модусу, було організовано експериментальне дослідження стану розвитку комунікативного модусу. Дане дослідження було шляхом заповнення Google форми – опитування з метою самооцінки респондентами власного рівня комунікативного модусу за авторською анкетой.

Дослідження було проведено з 170 магістрами-стоматологами НМУ імені О. О. Богомольця, НУОЗ України імені П. Л. Шупіка та ПНЗ «КМУ» в 2023–2025 роках. Участь у дослідженні була добровільною та анонімною, учасники не отримували ніяких заохочень за участь в дослідженні. Матеріали опитування були погоджені з науковою частиною мЗВО, в яких воно проводилось. Учасників було запрошено до участі в опитуванні через соціальні академічні мережі відповідних ЗВО.

Учасникам було повідомлено про мету організації дослідження, проте після обробки даних учасникам не повідомлялось про їх показники. Автор не підтримувала подальший зв'язок з учасниками дослідження.

Респондентам було запропоновано зазначити власний гендер; вік; визначити значимість позитивного відношення до життя; рівень власного позитивізму при комунікації за 5-бальною шкалою; частоту висловлення песимістичних думок за 5-ступеневою шкалою; визначити ступінь відповідальності у конфлікті; власну здатність ефективно розв'язати конфлікт за 5-ступеневою шкалою; власний комунікативний позитивний модус за 5-бальною шкалою, залежність організації взаємодії від індивідуального стану; визначити досвід власної емоційної нестриманості в комунікації, так зване «зривання настрою на інших; комунікативний позитивізм; частоту використання особистих суджень з негативним забарвленням за 5-бальною шкалою; досвід вирішення конфліктних ситуацій з залученням посередників; та самовизначення своєї зрілості в комунікації та взаємодії.

Виклад основного матеріалу. В цілому, було запрошено понад 800 осіб, з яких 170 позитивно відгукнулись (21,25%). З опитаних взяли участь у дослідженні 136 жінок (80%), 32 чоловіка (17,7%), 2 особи визначили свою стать як «інше» (2,3%). Щодо вікового розподілу, 104 респондента належали до вікової групи до 20 років (61,1%), 60 осіб – вікової групи 20–30 років (35,29%), 4 особи – вікової групи 30–40 років (2,35%), 2 особи – віком понад 40 років (1,17%).

Щодо значення позитивного підходу, 72 опитаних (42,4%) зазначили його як «дуже важливий», 78 опитаних (45,9%) як «важливий», 16 осіб (9,4%) не могли визначитись, майже не обирали (2% в цілому) не важливість такого підходу в комунікації та взаємодії. Проте, ці відповіді далі суперечать іншим результатам опитування. При оцінці власної позитивності у спілкуванні 48 осіб (28,2%) зазначили свою високу позитивність, 86 осіб (50,6%) – добру позитивність та 34 особи (20%) – середній рівень позитивності. Отримані дані мали б бути пов'язаними з іншими питаннями форми, проте в подальших відповідях не спостерігається

Таблиця 1

Характеристики опитування магістрів-стоматологів щодо самооцінювання деяких показників позитивного комунікативного модуса(n=170)

№	Запитання	Відповіді				
		До 20	20–30	30–40	40–50	
1	Скільки вам років	104 (61,1%)	60 (35,29%)	4 (2,35%)	2 (1,17)	
2	Вкажіть ваш гендер	Чоловічий 32 (18,8%)		Жіночий 136 (80%)		Інше 2(1,17%)
3	Наскільки важливо для вас поняття позитивного відношення до життя?	Дуже важливо 72 (42,4%)	Важливо 78 (45,9%)	Не знаю 16 (9,4%)	Мало важливо 2 (1,17%)	Не важливо 2 (1,17%)
4	Наскільки позитивні ви у спілкуванні з іншими	1, мінімально 2 (1,7%)	2 0	3 34 (20%)	4 86 (50,6%)	5, максимально 48 (28,2%)
5	Як часто ви висловлюєте песимістичні думки	Дуже часто 6 (3,5%)	Досить часто 42 (24,7%)	Не можу сказати 24 (14,1%)	Досить рідко 96 (56,5%)	Не висловлюю 42 (24,7%)
6	Якщо трапляється конфлікт, він трапляється бо	Ви робили провокуючі дії 2 (1,7%)		Інша людина провокувала 52 (30,6%)	Обидві сторони провокували 86 (50,6%)	Не можу сказати 30 (17,6%)
7	Як часто ви залагоджуєте конфлікти?	Дуже часто 16 (9,4%)	Досить часто 48 (28,2%)	50 на 50 94 (55,3%)	Досить рідко 8 (4,7%)	Ніколи 4 (2,4%)
8	Наскільки ви легка людина в спілкуванні,	1, мінім 4 (2,4%)	2 12 (7,1%)	3 48 (28,2%)	4 54 (31,8%)	5, максим 52 (30,6%)
9	Чи ваш настрій впливає на ефективність взаємодії	Впливає 144(84,7%)		Не знаю 2(1,7%)	Не впливає 24(14,1%)	
10	Чи зривали ви настрої на оточуючих?	Так 98 (57,6%)		Ні 40 (23,5%)		Не пригадую 32 (18,8%)
11	Як часто ви підіймаєте голос на оточуючих?	Ніколи 44 (25,9%)		Інколи 116 (68,2%)	Досить часто 8 (4,7%)	Завжди 2 (1,7%)
12	Чи ви позитивно ставитесь до людей, коли вони щось не розуміють?	Так 46 (27,1%)	Намагаюсь 88 (51,8%)	Не можу сказати 22 (12,9%)	Інколи позитивно 10 (5,9%)	Ні 4 (2,4%)
13	Чи дозволяєте ви собі грубі особисті?	Ніколи 30 (17,6%)	Рідко 52 (30,6%)	50 на 50 56 (32,9%)	Часто 24 (14,1%)	Завжди 8 (4,7%)

14	Як часто у вас виникають конфлікти та суперечки	Дуже часто	Досить часто 22 (12,9%)	Не можу сказати	Іноді	Ніколи
		4 (2,4%)		29 (11,8%)	112 (65,9%)	12 (7,1%)
15	Як часто конфлікти вирішуються через третю сторону?	Дуже часто	Досить часто	Не можу сказати	Іноді	Ніколи
		0	2 (1,7%)	10 (5,9%)	54 (31,8%)	104 (61,2%)
16	Чи вважаєте ви себе психологічно зрілою людиною?	Так		Ні		Не знаю
		134(78,8%)		6(3,5%)		30(17,6%)

позитивний модус за окремими показниками. Так, 6 осіб (3,5%) висловлюють песимістичні думки дуже часто, 42 особи (24,7%) досить часто, що в сукупності становить третину опитаних, і суперечить мінімальним показникам самооцінки власного позитивізму в 1–2%. Відповідальність за розвиток конфлікту на себе взяли тільки 2 особи (1%), 30 осіб (17,6%) не змогли визначити винуватця конфлікту, 86 (50,6%) зазначають про обоюдну провину, а 62 (30,6%) взагалі покладають провину в конфлікті на іншу сторону. При утворенні конфліктної ситуації, тільки 16 осіб (9,4%) дуже часто його залагоджують, 48 осіб (28,2%) зазначили про високу частоту своєї участі у вирішенні конфлікту, проте 94 особи (55,3%) опитаний заявили про ймовірність власних дій «50 на 50». На нашу думку, це вказує на те, що майже половина опитаних не готова взяти відповідальність за комунікацію на себе. Близько 8% не готові розв'язувати конфлікт взагалі, що вказує на вкрай низький рівень комунікативного модуса.

Водночас, зазначимо дуже високий рівень самооцінки своїх комунікативних здібностей. Так, за 5-бальною шкалою, де 1 – «важка в спілкуванні особа», а 5 – «дуже легка», 52 особи (30,6%) визначили себе як «дуже легких», 54 (31,8%) – як «легких», і 48 (28,2%) – як «середньо легких». Згадаємо, що ті самі 28,2% визначили себе як високо позитивних осіб, що, на нашу думку, не збігається із самовизначенням «середньо легкої» особи в спілкуванні.

Ще більш різносторонні дані отримуємо при проведенні опитування щодо впливу настрою респондентів на комунікацію, адже 144 особи (84,7%) зазначили, що їх настрої ґрунтовно впливає на комунікацію, що якраз, на нашу думку, вказує на реальний рівень розвитку комунікативного модуса, адже комунікація як

взаємодія з певного питання не має залежати від настрою комуніканта. 98 опитаних (57,6%) мали досвід так званого «зривання настрою» на оточуючих, 32 (18,8%) не змогли пригадати такий досвід, що, на нашу думку є скоріше позитивною відповіддю, ніж відсутністю такого досвіду. Таким чином, отримуємо, що близько 80% за їх власним визначенням через приховані питання не володіють навичками саморегуляції та спрямовують комунікацію залежно від власного настрою. 8 осіб (4,7%) часто піднімають голос на оточуючих, 116 (68,2%) інколи піднімають голос. В цілому, отримуємо понад 70% тих, хто також, за відповідями на приховані питання, показали низький рівень саморегуляції та комунікативного компонента.

Висловлюємо гіпотезу, що при відповідях на прямі питання (оцініть свій рівень) респонденти, незважаючи на анонімність дослідження, намагались покращити власний «я-образ» та обирали логічно позитивні для їх характеристики відповіді, при наданні відповідей же на приховані запитання, вони відповіли більш щиро, що і показало справжню ситуацію.

Так, у відповідь на запитання «Чи позитивно ви ставитесь до оточуючих, коли ви бачите, що вони чогось не розуміють», 46 осіб (27,1%) відповіли однозначно стверджувально, 88 (51,8%) зазначили, що «намагаються», що, в цілому становить близько 80% осіб із самовизначеною високою комунікативною толерантністю. Водночас, у відповіді на непряме питання про частоту особистісних висловлювань («це дурня», «він тупий»), 56 осіб (32,9% оцінили такий досвід як досить поширений, 44 (14,1%) як більш поширений, 8 осіб (4,7%) як високо поширений. Тобто, близько половини опитаних через приховане запитання визнали не високий рівень власної

комунікативної толерантності, коли у прямому запитанні близько двох третин зазначили про високий рівень характеристики. У 15% опитаних конфлікти виникають часто та дуже часто, коли ж у 112 осіб (65,9%) вони виникають іноді. Це позитивний показник, проте він потребує подальшої перевірки. Вирішення конфліктів, за твердженням респондентів ніколи (104 особи, 61,2%) та дуже рідко (54 особи, 31,8%) потребує залучення третьої сторони. Теоретично це означає, що респонденти опанували навички вирішення конфліктів, що може бути зумовлене високим рівнем позитивного комунікативного модуса, проте дане твердження суперечить попереднім результатам, де опитані майже не брали відповідальність на себе за утворення конфлікту. 134 респондента (67%) вважають себе психоло-

гічно зрілими, інші 33% прямо чи опосередковано показали власний недостатній рівень психологічної зрілості.

Висновки. В цілому, отримані дані вказують на високий рівень самосприйняття, позитивний я-образ опитаних, які вважають, що цілком опанували навички комунікації та є позитивно налаштованими особами. Водночас, суперечливими є отримані дані, так як ті самі респонденти, які позитивно оцінюють свої дії та налаштованість, обирають стратегії поведінки, які абсолютно не відповідають заявленим показникам високої самооцінки. Вважаємо за необхідне організувати зовнішнє незалежне дослідження показників позитивного комунікативного модуса та порівняти їх з даними самооцінювання магістрів-стоматологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біденко Н., Остапко О., Коваль О. Формування комунікативних навичок майбутніх лікарів-стоматологів на додипломному етапі навчання. *Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору*. 2018. № 79(І). С. 223–231. URL: <https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/277> (дата звернення: 12.03.2025).
2. Листопад Д. С. Основні проблеми розвитку позитивного комунікативного модусу при підготовці магістрів-стоматологів. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 77. С. 137–141.
3. Петрушанко Т.О., Іленко Н.М., Іленко-Лобач Н.В. Формування професійної компетентності майбутніх лікарів-стоматологів. *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: зб. статей VII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 листопада 2022 р.* Полтава, 2022. С. 190–193.
4. Carey J. A., Madill A., Manogue M. Communications skills in dental education: a systematic research review. *European Journal of Dental Education*. 2010. Vol. 14, No. 2. P. 69–78.
5. Rüttermann S., et al. Teaching and assessment of communication skills in undergraduate dental education—a survey in German-speaking countries. *European Journal of Dental Education*. 2017. Vol. 21, No. 3. P. 151–158.
6. Woelber J. P., et al. The importance of teaching communication in dental education. A survey amongst dentists, students and patients. *European Journal of Dental Education*. 2012. Vol. 16, No. 1. P. e200–e204.

REFERENCES

1. Bidenko, N., Ostapko, O., & Koval, O. (2018). Formuvannia komunikatyvnykh navychok maibutnikh likariv-stomatolohiv na dodyplomnomu etapi navchannia [Formation of communication skills of future dentists at the undergraduate stage of education]. *Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru*, 79(I), 223–231. Retrieved March 12, 2025, from <https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/277> – In Ukrainian
2. Carey, J. A., Madill, A., & Manogue, M. (2010). Communications skills in dental education: A systematic research review. *European Journal of Dental Education*, 14(2), 69–78. – In English
3. Lystopad, D. S. (2024). Osnovni problemy rozvytku pozytyvnoho komunikatyvnoho modusu pry pidhotovtsi mahistriv-stomatolohiv [Key issues in developing a positive communicative mode in the training of dental master's students]. *Innovatsiina pedahohika*, 77, 137–141.-In Ukrainian
4. Petrushanko, T. O., Ilenko, N. M., & Ilenko-Lobach, N. V. (2022). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh likariv-stomatolohiv [Formation of professional competence of future dentists]. In *Aktualni pyttannia lnhvistyky, profesiinoi lnhvodydaktyky, psykhohohii i pedahohiky vyshchoi shkoly* (pp. 190–193). Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference, Poltava, Ukraine. – In Ukrainian
5. Rüttermann, S., et al. (2017). Teaching and assessment of communication skills in undergraduate dental education – A survey in German-speaking countries. *European Journal of Dental Education*, 21(3), 151–158. – In English
6. Woelber, J. P., et al. (2012). The importance of teaching communication in dental education: A survey amongst dentists, students and patients. *European Journal of Dental Education*, 16(1), e200–e204. – In English

D. S. LYSTOPAD

Postgraduate Student, Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

E-mail: dashalystop@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-7680-1958>

SOME FEATURES OF THE SELF-ASSESSMENT OF THE POSITIVE COMMUNICATIVE MODE OF THE DENTAL MASTER STUDENTS AS A KEY TO SUCCESSFUL COMMUNICATION IN PROFESSIONAL ACTIVITY

The positive communicative mode of the dental master students is a synergistic formation, shaped by the interaction of their existing knowledge and skills in positive communication, motivation for such communication, emotional stability, continuous self-monitoring, organizational skills, communicative and philological knowledge, and interpersonal communication skills, as well as individual characteristics of applying these traits. The issue of developing communicative competence is particularly relevant in modern medical pedagogy, where the concept of positive communicative attitude or mode is more extensively covered in the works of international researchers.

This article presents the results of a study on the self-assessment of the positive communicative mode among 170 dental master students from Ukrainian medical higher education institutions and its correlation with actual communicative skills, as revealed through hidden questions. Participants highly valued the importance of a positive approach in professional interactions, perceiving themselves as tolerant and communicative. However, a more detailed analysis of their responses identified inconsistencies between their declared communicative attitudes and actual behavioral patterns.

A significant proportion of respondents demonstrated difficulties in accepting responsibility for conflict situations, showing a tendency to shift responsibility onto others or avoid active conflict resolution. Most participants acknowledged the impact of their emotional state on communication, which may indicate insufficiently developed self-regulation skills. Additionally, emotional reactivity was commonly observed, including raising one's voice during conversations and expressing negative judgments about others.

The findings indicate discrepancies between the self-assessment of communicative competencies and their real-life application in professional interactions. Even under conditions of anonymous surveying, respondents tended to provide socially desirable responses to direct questions, whereas hidden questions allowed for a more accurate assessment of their communicative mode.

The study emphasizes the need to improve communication training programs for the dental master students, particularly by integrating practical methods aimed at developing self-regulation, responsibility for interactions, and conflict resolution strategies into the educational process.

Key words: positive communicative mode, dental master students, communication, medical pedagogy.

УДК 377.8:616.314.2

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.9>

Я. О. НЕЛЮБА

*аспірант кафедри управління навчальними закладами і педагогіки вищої школи,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна*

Електронна пошта: slava.nelyuba@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-7430-2283>

В. М. МАЗІН

доктор педагогічних наук, професор,

в. о. завідувача кафедри управління фізичною культурою та спортом,

Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, Україна

Електронна пошта: nivis73@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5247-1507>

КОМПЕТЕНТНОСТІ З НЕЗНІМНОГО ПРОТЕЗУВАННЯ НА ОСНОВІ РОЗБОРУ КЛІНІЧНИХ ВИПАДКІВ ЯК ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена дослідженню формування професійних компетентностей зубних техніків у контексті зростаючих вимог до якості незнімного протезування в ортопедичній стоматології. Основна увага приділяється розвитку технічних, клінічних і комунікаційних компетенцій, які забезпечують високу якість ортопедичних конструкцій, професійну взаємодію з лікарями-стоматологами та ефективність прийняття рішень. Метою дослідження є визначення ключових компетентностей зубних техніків, оцінка ефективності інноваційних методик навчання на основі впровадження аналізу клінічних випадків на основі фото- та відеоматеріалів та розробка рекомендацій для їхньої інтеграції в освітній процес зубних техніків.

Методологія дослідження включає аналіз наукових джерел, систематизацію даних щодо формування компетентностей, розбір клінічних кейсів із використанням фото- та відеоматеріалів, симуляцій, проблемно-орієнтованого навчання та інтеграцію сучасних цифрових технологій. Особлива увага приділена практичній підготовці студентів через використання реальних клінічних випадків і розвиток критичного мислення.

Результати дослідження засвідчили, що застосування інноваційних методів сприяє підвищенню професійних компетентностей студентів. Зокрема, відзначено покращення аналітичних здібностей, зменшення помилок у практичній діяльності, підвищення впевненості студентів у прийнятті рішень і збільшення їхньої мотивації до навчання. Рекомендовано впровадження таких методів, як створення цифрової бібліотеки клінічних випадків, проведення групових розборів, використання інтерактивних платформ і симуляцій.

Висновки підкреслюють важливість впровадження інноваційних освітніх технологій для підготовки зубних техніків, зокрема використання фото- та відеоматеріалів, кейс-методів та симуляцій. Такі методи навчання сприяють розвитку технічних, клінічних і комунікаційних компетентностей, формуванню критичного мислення та готовності до вирішення складних клінічних завдань у реальних умовах стоматологічної практики. Результати дослідження мають практичне значення для вдосконалення освітнього процесу і забезпечення високого рівня підготовки фахівців, здатних відповідати сучасним викликам у стоматології і мають потребу у подальших експериментальних дослідженнях для вдосконалення освітніх програм.

Ключові слова: зубний технік, інноваційні методики навчання, фото- та відеоматеріали в навчанні, case-метод, критичне мислення, практична підготовка студентів, професійні навички.

Вступ. Зубний технік виступає важливим ланцюгом у команді стоматологічних спеціалістів, відповідаючи за створення незнімних конструкцій. Без належних компетентностей зубний технік зіштовхнеться з проблемами на різних етапах виконання роботи, починаючи з комунікації з лікарем-стоматологом і закінчуючи виготовленням самого протеза. Це може

привести до негативних наслідків для пацієнта. Формування компетентностей у процесі підготовки майбутніх фахівців є важливим етапом освітнього процесу.

Як зазначає в своїй роботі Ю. Полусмяк, «Професійна компетентність у сучасній інтерпретації визначається як ступінь здатності підготовленого робітника ефективно виконувати

виробничі завдання та досягати потрібного результату праці в межах відповідної професії або виду діяльності в певному економічному та соціальному контексті і ситуації зайнятості» [Полусмяк, 2018: 904]. Правильно побудована система навчання, яка включає розбір клінічних випадків у вигляді фото- та відеоматеріалів, симуляційні вправи, практичні заняття та стажування, сприяє гармонійному розвитку ключових навичок і вмінь.

Сучасний стан стоматологічної галузі вимагає впровадження нових методів навчання, які забезпечують інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю. Використання кейс-методу з фото- та відеоматеріалами, а також сучасних цифрових технологій, є перспективним рішенням, що дозволяє формувати ключові компетентності зубних техніків та відповідати сучасним викликам у сфері незнімного протезування.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Враховуючи постійні інновації в незнімному протезуванні, застосування лише традиційних методів навчання обмежує повноцінне засвоєння навчального матеріалу. Це створює потребу в адаптації освітнього процесу до сучасних вимог. У роботі Y. Takeuchi зазначено: «В США необхідні для покращення освітніх закладів та матеріально-технічної бази обладнання, набір викладачів із передовими навичками та працевлаштування випускників нових програм як викладачів» [Takeuchi, 2022: 314]. В іншому дослідженні F. Cheng акцентує увагу на постійному розвитку в стоматології завдяки впровадженню нових методик протезування та цифрову трансформацію [Cheng, 2024]. Це підкреслює обмеженість нинішнього освітнього процесу та необхідність пошуку нових методів для покращення професійних компетентностей техніків.

Завдяки розвитку цифрових технологій студенти мають можливість вчитися, порівнювати успішні і невдалі приклади робіт, аналізувати їх і вдосконалювати свої професійні навички. Аналіз наукових робіт доводить актуальність застосування інноваційних підходів, а саме використання фото- та відеоматеріалів і створення бази кейсів у навчальному процесі зубних техніків.

Впровадження цих інновацій є важливим аспектом для вдосконалення навчального про-

цесу, особливо у формуванні практичних навичок і критичного мислення, які формують основні компетентності зубного техника. Наприклад, у статті присвяченій сучасним аспектам викладання зуботехнічних дисциплін вказано, що одним із ефективних методів формування клінічного мислення є дослідницький підхід (кейс-метод). Л. Стеценко зазначає: «Кейс-метод використовується для глибокого та багатостороннього розуміння складної проблеми в контексті реального життя» [Стеценко, 2024: 227]. В дослідженні В. Пюрика було підкреслено значний потенціал інтерактивних мультимедійних ресурсів у покращенні процесу навчання студентів-стоматологів [Пюрик, 2024: 155]; в статті А. Процика було розкрито, що використання методики розбору клінічних випадків (CCD) допомагає у розвитку клінічного мислення та вдосконаленні професійних компетентностей студентів-медиків і може бути широко впроваджена в навчальний процес [Процик, 2024: 154]. Цей метод дозволяє розглядати конкретні ситуації, які часто виникають у професійній діяльності зубного техника, що підтверджує актуальність впровадження цієї методики в освітній процес зубних техніків. Дослідження акцентують увагу на впровадженні розбору візуальних матеріалів у навчанні в стоматології та інших галузях медицини. Проте недостатньо вивчено їх застосування в освітньому процесі зубних техніків для покращення професійних компетентностей.

Саме тому існує необхідність розробки нових педагогічних підходів, які інтегрують використання візуальних матеріалів для підготовки зубних техніків.

Виклад основного матеріалу. Під час учебного процесу зубні техніки мають освоїти компетентності, які допоможуть їм в професійній діяльності. Компетентності для зубних техніків поділяються на технічні, клінічні та комунікаційні. Кожна з цих груп є критично важливою для забезпечення високої якості ортопедичного лікування.

1. Технічні компетентності стосуються технічних навичок та знань, необхідних для ефективного виготовлення протезів. Вони включають:

– Знання матеріалів: Вміння вибирати та застосовувати різноманітні матеріали для протезування (метали, кераміка, композитні

матеріали, пластмаси тощо), враховуючи їх властивості та застосування в конкретних випадках.

– Вміння працювати з технологіями: Опанування сучасними технологіями, такими як CAD/CAM-системи для моделювання та виготовлення протезів, використання цифрових технологій для створення 3D-моделей, володіння основами фотопроколу, а також володіння традиційними методами протезування.

– Технічні навички виготовлення протезів: «Здатність виконувати точні розрахунки та виготовлення частин протезів, таких як коронки, мостоподібні протези, вініри, забезпечуючи їх відповідність індивідуальним потребам пацієнта». Ці компетентності можна досягти за рахунок мануального тренування [Kara, 2022: 23-24].

2. Клінічні компетентності зосереджені на здатності аналізувати клінічні випадки для підбору оптимальних методів лікування. Цієї компетентності можна потрібонавчитися під час освітнього процесу, особливо під час впровадження case-методу при розборі клінічних випадків. До цих компетентностей належать:

– Аналіз клінічних випадків: Вміння ретельно аналізувати стан пацієнта, оцінювати анатомічні особливості та функціональні потреби для вибору найбільш підходящих рішень для протезування.

– Підбір оптимальних методів лікування: Розробка індивідуальних стратегій лікування, вибір найбільш відповідних технік та матеріалів для кожного пацієнта в залежності від клінічної ситуації.

– Оцінка результатів лікування: Здатність проводити моніторинг ефективності протезування, оцінюючи функціональні та естетичні результати, а також вчасно коригувати протез при необхідності.

3. Комунікаційні компетентності є важливою частиною роботи зубного техника, адже кінцевий результат роботи полягає в злагодженій взаємодії з лікарем-стоматологом, що в свою чергу забезпечить обговорення клінічних випадків, вибору методів лікування та отримання відгуків. В дослідженні Al-AlSheikh, присвяченому якості комунікації між зубним техніком і стоматологом було писано про недостатній контакт між стоматологами і зубними техніками

і надані рекомендації щодо їх покращення, що матиме позитивний ефект на кінцевий результат протезування [Al-AlSheikh, 2011: 56]. Тому ці компетентності необхідно розвивати ще під час освітнього процесу, наприклад, на груповому аналізі клінічних випадків.

Таким чином, компетентності зубного техника, що охоплюють технічні, клінічні та комунікаційні аспекти, є необхідними для забезпечення високої якості протезування. Важливість комплексного підходу до формування цих компетентностей у навчанні майбутніх зубних техніків є ключем до успішного отримання освіти і має включати як традиційні методи навчання та і інноваційні.

Для підготовки зубних техніків важливо враховувати три основні рівні формування компетентностей: теоретичний, практичний та рівень критичного мислення.

Першим рівнем формування компетентностей є теоретична підготовка, яка забезпечує основу для подальшого розвитку практичних навичок. Теоретичне навчання дає студентам уявлення про різноманітні методи та технології протезування, особливості кожного матеріалу, що використовується в процесі, та основні принципи їх застосування в клінічній практиці.

Другим рівнем є розвиток практичних навичок, що дозволяє студентам перейти від теоретичних знань до реальної практики. Практичні навички формуються через виконання різноманітних завдань, таких як виготовлення протезів, використання технологій CAD/CAM, створення точних 3D-моделей, а також виконання різноманітних лабораторних і клінічних процедур.

Третій рівень формування компетентностей – це розвиток критичного мислення, яке дозволяє зубному техніку не лише виконувати завдання, але й адаптувати знання і навички до конкретних умов, оцінювати ефективність рішень та прогнозувати результати лікування. Критичне мислення вимагає здатності проводити ретельний аналіз клінічних випадків, розпізнавати потенційні проблеми в процесі протезування і розробляти стратегії для їх вирішення.

Таким чином, формування компетентностей у підготовці зубних техніків передбачає поступове та взаємодоповнююче освоєння теоретичних знань, практичних навичок та критичного

мислення. Кожен з цих рівнів має своє значення і функцію в професійній підготовці, і їх збалансоване формування є основою для успішного виконання складних завдань у галузі стоматології.

Використання клінічних випадків у навчальному процесі є одним із найефективніших методів для підготовки студентів та фахівців у медичній галузі. Цей підхід дозволяє забезпечити практичну орієнтацію та інтеграцію знань, що сприяє формуванню професійних компетенцій. Одна з основних переваг використання клінічних випадків на основі візуальних матеріалів – це забезпечення зв'язку між теоретичними знаннями та реальними умовами практичної діяльності. Як зазначено в роботі Н. Лопіни, «Дослідження про case-метод впровадження практичноорієнтованого кейс-методу навчання в рамках медичної безперервної освіти за допомогою інформаційних веб-технологій дозволяє зменшити бар'єр між теоретичними знаннями та практичною діяльністю, сприяє формуванню клінічного мислення, аналізу, систематизації учбового матеріалу [Лопіна, 2018: 70]. Виходячи з цього цей метод дозволяє розвивати як клінічні, так і комунікативні компетентності.

Крім того, використання аналізу клінічних методів в навчальному процесі дає можливість студентам навчатися швидко реагувати й приймати рішення, якщо давати аналіз кейсу на конкретний час, сприяє упорядкуванню великої кількості інформації та її застосуванню для вирішення конкретних завдань. Робота з реальними ситуаціями викликає зацікавленість та підвищує залученість до навчального процесу, що підвищує мотивацію студентів до навчання і вони стають більш компетентними і самостійними в роботі. В своїй роботі І. Скрипник описує кейс метод одним з ефективних засобів розвитку і закріплення знань, на основі яких студент-медик вчиться виробляти та приймати самостійні рішення [Скрипник, 2012: 8]. Це підкріплює його практичну значущість для розвитку професійних компетентностей.

Основні методи, які використовуються для розбору клінічних кейсів, включають:

– Симуляція – використання симуляторів, реальних протезів, фото та відео дозволяє студентам відтворити клінічні умови в контрольованому середовищі. Завдяки цьому методу вони

можуть експериментувати з різними підходами, аналізувати помилки та покращувати техніку роботи.

– Груповий розбір кейсів (Case-based learning) – студенти працюють у командах, аналізуючи наданий випадок. Групова робота сприяє розвитку критичного мислення, обговоренню альтернативних рішень і формуванню командних навичок. «Коллективне обговорення дозволяє розглянути ситуацію з різних аспектів, вивчити альтернативні підходи та стратегії. CBL сприяє ефективному навчанню в малих групах, можливо, завдяки залученню більш мотивованих учнів, а також через використання більш структурованих навчальних заходів, які тісно пов'язані з автентичними клінічними практичними сценаріями» [Thistlethwaite, 2012: 8]. З цього можна зробити висновок, що для ефективного розвитку цих якостей, окрім самої навчальної програми, студенти мають бути самі вмотивовані та цілеспрямовані для вирішення клінічних випадків.

– Проблемно-орієнтоване навчання (Problem-based learning, PBL). Студенти отримують кейс із певною проблемою, яку потрібно вирішити, спираючись на попередні знання та нову інформацію. Це підхід стимулює активне навчання і дозволяє глибше зрозуміти клінічні процеси.

– Інтеграція цифрових технологій, таких як CAD/CAM і 3D-друк, дозволяє студентам вивчати складні клінічні випадки у віртуальному середовищі. Це сприяє розвитку цифрових компетенцій, необхідних для сучасної практики.

Методи розбору клінічних ситуацій у вигляді фото та відео є невід'ємною частиною підготовки медичних фахівців. Вони дозволяють не лише засвоювати теоретичні знання, але й розвивати практичні навички, критичне мислення та готовність до роботи в реальних умовах, що допомагає формувати професійні компетентності. У дослідженні, проведеному О. Лахно, було експериментально доведено ефективність впровадження кейс-технологій в навчальний процес і збільшення ефективності навчання [Лахно, 2016: 49–50]. Таким чином, успішне застосування цього методу сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, які здатні ефективно вирішувати складні клінічні завдання

Ключові фактори ефективності розбору клінічних випадків:

- Якісна підготовка випадків. Для ефективного розбору необхідно підготувати випадки, які мають навчальну цінність, включаючи складні діагностичні чи терапевтичні ситуації, помилки на різних етапах, демонстрація переваг тієї чи іншої конструкції чи методики виготовлення в різних випадках.

- Активна участь студентів. Залучення студентів до обговорення стимулює їх до самостійного аналізу та розробки рішень, які вони зможуть використовувати в своїй майбутній професійній діяльності.

- Зворотний зв'язок. Надання детального аналізу рішень та рекомендацій покращує процес навчання, дозволяючи уникнути повторення помилок у майбутньому.

- Симуляція реальних умов. Використання сценаріїв, що максимально наближені до клінічної практики, сприяє формуванню готовності до роботи в реальних умовах.

Результатами ефективного впровадження розбору клінічних випадків на основі фото та відео:

- Покращення професійних компетентностей. Студенти та лікарі вдосконалюють навички діагностики, лікування та комунікації з пацієнтами.

- Зменшення ризику помилок. Аналіз помилок та навчання на них сприяє підвищенню безпеки пацієнтів.

- Підвищення рівня впевненості. Участь у розборі клінічних випадків допомагає студентам і молодим лікарям почуватися впевненіше у своїх рішеннях.

Кейс-метод, що активно застосовується в медичній освіті за кордоном, дозволяє не лише формувати професійні навички, а й розвивати здатність студентів логічно мислити та аналізувати клінічні ситуації. Дослідження, проведене Y. Tsekhmister, демонструє, що «Студенти надають перевагу цьому методу, оскільки він сприяє активній участі на заняттях і забезпечує кращі результати на екзаменах» [Tsekhmister, 2023: 6].

Рекомендації щодо інтеграції фото та відеоматеріалів у навчальний процес зубних техніків:

- Розробка бази клінічних випадків. Навчальні заклади повинні створити цифрову бібліотеку фото та відеоматеріалів із клініч-

них випадків. Бібліотека може включати такі матеріали: підготовка зубів до незнімного протезування, техніки виготовлення ортопедичних конструкцій на різних етапах, аналіз помилок виконаних під час різних процедур і ускладнень у клінічній практиці.

- Використання інтерактивних платформ. Впровадження онлайн-платформ дозволить студентам отримувати доступ до матеріалів у будь-який час, що сприятиме самостійному навчанню.

- Інтеграція у практичні заняття. Фото та відео повинні бути частиною занять, де студенти вивчають специфічні етапи роботи зубної техніки, зокрема моделювання, препарування та створення 3D-моделей.

- Розбір складних випадків у групах. Клінічні випадки у вигляді фото та відео можуть використовуватися для групового розбору. Це сприятиме обговоренню, співпраці та пошуку колективних рішень.

- Проведення конкурсів і тестів.

- Співпраця з клініками та виробниками обладнання. Для отримання якісних матеріалів необхідно налагодити партнерство з клініками, які зможуть надати сучасні клінічні відео та фото.

- Підготовка викладачі до впровадження полягає в організації тренінгів і семінарів по роботі сприятиме її якісному впровадженню.

- Проведення оцінки ефективності даної програми за допомогою моніторингу процесу, який включає регулярну оцінку знань і навичок студентів після занять із розбору клінічних випадків

- Отримання відгуків від студентів і викладачів для вдосконалення підходу до розбору клінічних ситуацій.

Результати та дискусії. Впровадження інноваційних методів навчання, таких як використання фото- та відеоматеріалів, кейс-методу та симуляцій, показало значне покращення професійних компетентностей студентів. Студенти відзначили зростання впевненості у своїх навичках, покращення здатності до аналізу клінічних випадків та зменшення помилок під час виконання практичних завдань.

Ці результати узгоджуються з роботами [Стеценко, 2024: 227], [Скрипник, 2012: 8], де також зазначено позитивний вплив інноваційних підходів на якість навчання. Проте, недо-

статне дослідження використання таких методів у підготовці зубних техніків створює потребу у подальших експериментальних дослідженнях для вдосконалення освітніх програм.

Висновки. Результати дослідження підкреслюють важливість інтеграції інноваційних підходів до навчання, зокрема використання фото- та відеоматеріалів, кейс-методів, симуляцій і цифрових технологій. Застосування таких методик дозволяє значно підвищити мотивацію студентів, вдосконалити їхні технічні, клінічні та комунікаційні навички, розвинути критичне мислення та готовність до роботи в реальних умовах. Особливу увагу слід приділяти розробці цифрових баз клінічних випадків і вико-

ристанню інтерактивних платформ, які забезпечують доступ до матеріалів та ефективне навчання незалежно від умов. Комплексний підхід до навчання, який включає теоретичну, практичну підготовку та розвиток критичного мислення, є запорукою підготовки висококваліфікованих спеціалістів, готових до викликів сучасної стоматології. Розширення використання методик розбору клінічних випадків сприятиме вдосконаленню освітнього процесу, зменшенню ризику помилок і підвищенню якості лікування. Усе це робить впровадження інновацій у навчання зубних техніків необхідним етапом для забезпечення їхньої професійної готовності до майбутньої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ляхно О. В. Методика викладання дисципліни «ендокринологія» за допомогою застосування кейс-технологій // Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». 2016. С. 49–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcred_2016_6%282%29__10 (Дата звернення: 25.01.2025).
2. Лопіна Н., Журавльова Л. Практико-орієнтований кейс-метод навчання в системі безперервної медичної освіти на основі інформаційних веб-технологій // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Харків, 2018. С. 70. URL: <https://bit.ly/4hmuFTk> (Дата звернення: 25.01.2025).
3. Полусмяк Ю. Наукові підходи щодо розроблення стандартів професійної компетентності сучасних робітників // Економіка і суспільство. Маріуполь, 2018. С. 904.
4. Процик А. Л., Пришляк О. Я., Чернюк Н. В., Остафійчук С. О., Бойчук О. П., Біцька І. В. Застосування методики розбору клінічних кейсів (CCD) при підготовці студентів-медиків // Збірник тез міжнародної науково-методичної конференції «Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу». Івано-Франківськ, 2024. С. 154.
5. Пюрик В. П., Гайошко О. Б. Вплив інтерактивних мультимедійних навчальних ресурсів на процес засвоєння знань студентами стоматологічних факультетів // Збірник тез міжнародної науково-методичної конференції «Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу». Івано-Франківськ, 2024. С. 155.
6. Скрипник І. М., Сорокіна С. І., Шевченко Т. І., Кудря І. П., Шапошник О. А. Кейс-метод як приклад інтерактивного навчання студентів-медиків клінічним дисциплінам. Полтава: Українська медична стоматологічна академія, 2012. С. 8. URL: <https://bit.ly/4gexPrj> (Дата звернення: 25.01.2025).
7. Стеценко Л. Я., Урман В. М. Сучасні аспекти викладання зуботехнічних дисциплін // Збірник тез міжнародної науково-методичної конференції «Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу». – Івано-Франківськ, 2024. – С. 227.
8. Al-AlSheikh H. M. Quality of communication between dentists and dental technicians for fixed and removable prosthodontics // King Saud University Journal of Dental Sciences. Riyadh, 2011. P. 56. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ksujds.2012.07.002> (Дата звернення: 25.01.2025).
9. Cheng F. C., Lin W. C., Chiang C. P. Current challenges of dental laboratory in Taiwan: The perspectives from a senior certified dental technician in a dental laboratory attached to a teaching hospital. Hualien, 2024. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1991790224003477?via%3Dihub> (Дата звернення: 2025-01-11).
10. Kara R., Velibeyoğlu M. B. The Effect of Tooth Carving Technique on Dental Technician Student Perception and Performance in Tooth Morphology and Manipulation Course // ResearchGate. Istanbul, 2022. P. 23–24. DOI: 10.31014/aior.1994.05.02.207. (Дата звернення: 26.01.2025).
11. Takeuchi Y., Koizumi H., Imai H., Furuchi M., Takatsu M., Shimoe S. Education and licensure of dental technicians // Journal of Oral Science. Tokyo, 2022. P. 314.
12. Thistlethwaite J. E., Davies D., Ekeocha S., Kidd J. M., Macdougall C., Matthews P., Purkis J., Clay D. The effectiveness of case-based learning in health professional education. A BEME systematic review: BEME Guide No. 23 // University of Queensland, Australia, University of Warwick, UK, 2012. P. 436. URL: <https://doi.org/10.3109/0142159X.2012.680939> (Дата звернення: 26.01.2025).
13. Tsekhmister Y. Effectiveness of case-based learning in medical and pharmacy education: A meta-analysis // Electron J Gen Med. 2023. 20(5): em515. P. 6. URL: <https://doi.org/10.29333/ejgm/13315> (Дата звернення: 27.01.2025).

REFERENCES

1. Lakhno, O. V. (2016). Metodyka vykladannia dyscypliny "endokrynolohiia" za dopomohoiu zastosuvannia keis-tekhnologii [Methodology of Teaching the "Endocrinology" Discipline Using Case Technologies]. *Scientific Journal "ScienceRise: Pedagogical Education"*, 49–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/textcped_2016_6%282%29__10 [in Ukrainian].
2. Lopina, N., & Zhuravliova, L. (2018). Praktyko-oriientovanyi keis-metod navchannia v systemi neperebovnoi medychnoi osvity na osnovi informatsiinykh veb-tekhnologii [Practice-Oriented Case-Method of Teaching in the System of Continuous Medical Education Based on Information Web Technologies]. *Neperebirsna profesiina osvita: teoriia i praktyka*, Kharkiv, 70. URL: <https://bit.ly/4hmuFTk> [in Ukrainian].
3. Polusniak, Y. (2018). Naukovi pidkhody shchodo rozroblennia standartu profesiinoi kompetentnosti suchasnykh robotnykiv [Scientific Approaches to Developing Professional Competency Standards for Contemporary Workers]. *Ekonomika i susypilstvo*, Mariupol, 904 [in Ukrainian].
4. Protsyk, A. L., Pryshliak, O. Ya., Cherniuk, N. V., Ostafichuk, S. O., Boichuk, O. P., & Bitska, I. V. (2024). Zastosuvannia metodyky rozboru klinichnykh keisiv (CCD) pry pidhotovtsi studentiv-medykiv [Application of the Clinical Case Discussion Method (CCD) in the Training of Medical Students]. *Zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii "Aktualni pytannia pidvyshchennia iakosti osvitynykh protsesiv"*, Ivano-Frankivsk, 154 [in Ukrainian].
5. Pyryk, V. P., & Haidoshko, O. B. (2024). Vplyv interaktyvnykh multymediynykh navchalnykh resursiv na protses zasvoiennia znan' studentamy stomatolohichnykh fakul'tetiv [The Impact of Interactive Multimedia Learning Resources on the Knowledge Acquisition Process by Students of Dental Faculties]. *Zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii "Aktualni pytannia pidvyshchennia iakosti osvitynykh protsesiv"*, Ivano-Frankivsk, 155 [in Ukrainian].
6. Skrypnyk, I. M., Sorokina, S. I., Shevchenko, T. I., Kudria, I. P., & Shaposhnyk, O. A. (2012). Keis-metod yak pryklad interaktyvnoho navchannia studentiv-medykiv klinichnym dyscyplinam [The Case Method as an Example of Interactive Learning for Medical Students in Clinical Disciplines]. *Ukrains'ka medychna stomatolohichna akademiia*, Poltava. URL: <https://bit.ly/4gexPrj> [in Ukrainian].
7. Stetsenko, L. Ya., & Urman, V. M. (2024). Suchasni aspekty vykladannia zubotekhnichnykh dyscyplin [Modern Aspects of Teaching Dental Technician Disciplines]. *Zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii "Aktualni pytannia pidvyshchennia iakosti osvitynykh protsesiv"*, Ivano-Frankivsk, 227 [in Ukrainian].
8. Al-AlSheikh, H. M. (2011). Quality of communication between dentists and dental technicians for fixed and removable prosthodontics. *King Saud University Journal of Dental Sciences*. Riyadh, 56. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ksujds.2012.07.002> (Date accessed: 25.01.2025). [in English]
9. Cheng, F. C., Lin, W. C., & Chiang, C. P. (2024). Current challenges of dental laboratory in Taiwan: The perspectives from a senior certified dental technician in a dental laboratory attached to a teaching hospital. Hualien. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1991790224003477?via%3Dihub> (Date accessed: 2025-01-11). [in English]
10. Kara, R., & Velibeyoğlu, M. B. (2022). The Effect of Tooth Carving Technique on Dental Technician Student Perception and Performance in Tooth Morphology and Manipulation Course. *ResearchGate*. Istanbul, 23–24. DOI: 10.31014/aior.1994.05.02.207. (Date accessed: 26.01.2025). [in English]
11. Takeuchi, Y., Koizumi, H., Imai, H., Furuchi, M., Takatsu, M., & Shimoe, S. (2022). Education and licensure of dental technicians. *Journal of Oral Science*. Tokyo, 314. [in English]
12. Thistlethwaite, J. E., Davies, D., Ekeocha, S., Kidd, J. M., Macdougall, C., Matthews, P., Purkis, J., & Clay, D. (2012). The effectiveness of case-based learning in health professional education: A BEME systematic review: BEME Guide No. 23. *University of Queensland, Australia, University of Warwick, UK*, 436. URL: <https://doi.org/10.3109/0142159X.2012.680939> (Date accessed: 26.01.2025). [in English]
13. Tsekhmister, Y. (2023). Effectiveness of case-based learning in medical and pharmacy education: A meta-analysis. *Electron J Gen Med*. 20(5): em515, 6. URL: <https://doi.org/10.29333/ejgm/13315> (Date accessed: 27.01.2025). [in English]

YA. O. NELIUBA

Postgraduate Student at the Department of Educational Institutions Management and Pedagogy of Higher Education, Classical Private University, Zaporizhzhia, Ukraine

E-mail: slava.nelyuba@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-7430-2283>

V. M. MAZIN

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acting Head of the Department of Physical Culture and Sports Management, National University "Zaporizhzhia Polytechnic", Zaporizhzhia, Ukraine

E-mail: nivis73@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5247-1507>

**COMPETENCIES IN FIXED PROSTHODONTICS BASED
ON THE ANALYSIS OF CLINICAL CASES AS AN EXPECTED OUTCOME
OF THE EDUCATIONAL PROCESS**

The article explores the development of professional competencies of dental technicians in the context of increasing demands for the quality of fixed prosthetics in orthopedic dentistry. The primary focus is on the development of technical, clinical, and communication competencies that ensure high-quality orthopedic constructions, professional interaction with dentists, and effective decision-making. The aim of the study is to identify key competencies of dental technicians, evaluate the effectiveness of innovative teaching methods based on the analysis of clinical cases using photo and video materials, and develop recommendations for their integration into the dental technicians' education process.

The research methodology includes the analysis of scientific sources, systematization of data on competency development, the examination of clinical cases using photo and video materials, simulations, problem-based learning, and the integration of modern digital technologies. Special attention is given to the practical training of students through the use of real clinical cases and the development of critical thinking skills.

The research results demonstrate that the application of innovative methods significantly enhances students' professional competencies. In particular, improvements were noted in analytical skills, a reduction in errors during practical activities, increased confidence in decision-making, and greater motivation for learning. Recommendations include the implementation of methods such as creating a digital library of clinical cases, conducting group case studies, utilizing interactive platforms, and employing simulations.

The conclusions emphasize the importance of adopting innovative educational technologies for dental technician training, including the use of photo and video materials, case methods, and simulations. These teaching methods promote the development of technical, clinical, and communication competencies, foster critical thinking, and prepare students to address complex clinical challenges in real-world dental practice. The findings have practical implications for improving the educational process and ensuring a high level of professional training for specialists capable of meeting modern challenges in dentistry. Future experimental studies are required to further refine educational programs.

Key words: dental technician, innovative teaching methods, photo and video materials in education, case method, critical thinking, practical student training, professional skills.

УДК [658.7:338.46]:796

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.10>

Т. П. ПАНЮК

кандидат економічних наук, доцент,

професор, завідувач кафедри економіки та управління бізнесом,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

Електронна пошта: panjuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2494-6111>

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ТА ЛОГІСТИКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА

Сьогодні окрім навчальної і тренувальної діяльності тренер-викладач повинен передбачати і визначати тенденції розвитку фізичної культури і спорту, володіти знаннями з сервісного обслуговування, транспортування спортивного інвентарю (спорядження), організувати переїзди та розміщення спортсменів у готелях чи тренувальних базах, які забезпечуються шляхом оволодіння професійними компетенціями під час вивчення основ управління та логістики. Статтю присвячено вивченню особливостей використання управління і логістики у професійній діяльності майбутніми тренерами-викладачами. Підкреслено важливість знань з управління і логістики у професійній тренерській діяльності. Проаналізовано теоретико-методичні аспекти підготовки тренерів у закладах вищої освіти. Охарактеризовано наукові підходи щодо визначення сутності поняття управління: класичний, системний, поведінковий, контингентний, кібернетичний, процесний, економічний та інноваційний. Узагальнено сутність поняття «управління». Визначено основні напрями управлінської діяльності тренера-викладача, а саме: планування та організацію навчального процесу; координацію діяльності учнів (спортсменів); оцінку та контроль; педагогічний аспект; управлінські функції; взаємодію з батьками (для молодших учнів); професійний розвиток. Охарактеризовано наукові підходи щодо визначення сутності поняття логістика: традиційний, системний, інтегрований, підхід через управління, через сталий розвиток, як окрему послугу. Узагальнено сутність поняття «логістика». Визначено основні аспекти значення логістики у роботі тренера-викладача, що включають: організацію навчально-тренувального процесу; матеріально-технічне забезпечення; логістику поїздок та проведення змагань; комунікацію та координацію; використання сучасних цифрових технологій для моніторингу й управління спортивною діяльністю. Підкреслена важлива роль управління та логістики у професійній діяльності тренера-викладача, оскільки вони забезпечують ефективну організацію навчально-тренувального процесу, раціональний розподіл ресурсів та досягнення високих спортивних результатів.

Ключові слова: управління, логістика, професійна діяльність, майбутній тренер-викладач.

Постановка проблеми. Тренер – це професія, що вимагає від людини не тільки знань і навичок, а й особливих якостей. Тренер – це наставник, який допомагає спортсменам досягти їхніх цілей. Він розробляє програми тренувань, проводить заняття, стежить за станом здоров'я спортсменів і мотивує їх займатися далі (Колчинський, 1974).

Професія тренера належить до педагогічних професій і включає у себе ті ж компоненти, що і професія педагога. Діяльність тренера спрямована на управління процесами виховання сучасної людини, засвоєння спортсменами окремих дій, розвиток фізичних якостей і функціональних можливостей організму на високому рівні у специфічних умовах конкретного виду спорту.

Професійна підготовка тренерів викладачів у закладах вищої освіти є важливою складовою

забезпечення якості навчання та розвитку професійної діяльності здобувачів вищої освіти. Це процес який включає у себе не лише знання аспектів фахових предметів, але й набуття практичних навичок з управлінської та логістичної діяльності (Павлюк, 2016).

Сьогодні окрім навчальної і тренувальної діяльності тренер повинен також передбачати і визначати тенденції розвитку фізичної культури і спорту, володіти знаннями з сервісного обслуговування, транспортування спортивного інвентарю (спорядження), організувати переїзди та розміщення спортсменів у готелях чи тренувальних базах, які забезпечуються шляхом оволодіння професійними компетенціями під час вивчення основ управління та логістики (Гоголь, 2022: 19).

Аналіз досліджень. Проблеми професійного становлення майбутніх тренерів-викладачів

досліджують Н. Воляннюк, М. Гердик, Т. Лахманюк, Є. Павлюк, В. Платонова, Л. Сущенко, О. Федик, Т. Чопик, Б. Шиян та ін. Теоретичним основам визначення понять «управління» присвячені наукові праці М. Альберта, М. Вебера, М. Мескона, Ф. Тейлора, Ф. Хедоуї, А. Файоля, «логістика» – Є. Крикавського, М. Василевського, О. Дейнеги, А. Кальченко, Н. Чухрай та ін. Важливість використання управління і логістики у сфері фізичної культури і спорту розглянуто у роботах Ю. Дубревського, І. Поручинського, В. Поручинського та А. Слешук.

Отже, проаналізувавши дослідження вчених, можна зробити висновок, що даній проблематиці приділяється достатньо уваги, адже підготовка тренерів-викладачів – це підготовка професії перед якою ставиться багато завдань і яка повинна постійно вдосконалюватись.

Мета статті – дослідити особливості використання знань з управління та логістики у майбутній професії тренера-викладача.

Виклад основного матеріалу. Управління і логістика відіграють важливу роль у діяльності тренера-викладача, оскільки вони забезпечують ефективну організацію навчально-тренувального процесу, раціональний розподіл ресурсів та досягнення високих спортивних результатів.

Існує багато наукових підходів щодо визначення сутності поняття «управління».

Згідно класичного підходу, що орієнтований на ефективність організації через чітку структуру, ієрархію та спеціалізацію включає теорії наукового управління (Фредерік Тейлор), адміністративного управління (Анрі Файоль) та бюрократичного управління (Макс Вебер).

Системний підхід розглядає «управління» як взаємодію елементів у межах єдиної системи, ключовим завданням тут є узгодження всіх компонентів для досягнення мети.

Поведінковий підхід, спрямований на взаємодію між людьми в організації, підкреслює важливість мотивації, задоволення потреб співробітників і лідерства та включає теорії Маслоу (ієрархія потреб), Герцберга (двофакторна теорія мотивації) та теорії лідерства (Слешук, 1993).

Контингентний підхід стверджує, що не існує одного універсального способу управління, і підхід до управління залежить від

конкретної ситуації, контексту, культури організації та середовища. Він включає адаптацію стилів управління відповідно до змін у технології, ринку або внутрішніх процесах.

Згідно кібернетичного підходу «управління» вивчається з точки зору збору, обробки та передачі інформації.

У процесному підході «управління» розглядається як безперервний процес, що складається з певних функцій: планування, організації, мотивації та контролю.

Економічний підхід трактує «управління» з точки зору оптимального використання ресурсів для досягнення економічної ефективності.

Інноваційний підхід, спрямований на стимулювання творчості до інновацій у організації. Це включає підтримку нових ідей, постійну модернізацію процесів і технологій, де важливою частиною є управління змінами та здатність адаптуватися до швидко змінюваного середовища (Фандєєва, 2012: 230).

Отже, управління – це процес планування, організації, мотивації та контролю організації з метою досягнення координації людських, фінансових, природних і технологічних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань. На думку А. Файоля «керувати – означає прогнозувати, планувати, організовувати, командувати, координувати і контролювати» (Слешук, 1993: 123).

Управлінська діяльність тренера-викладача охоплює ряд важливих аспектів, які сприяють ефективній організації процесу навчання та тренування. Це включає в себе як адміністративні, так і педагогічні функції, що дозволяють тренеру-викладачу досягти високих результатів у розвитку фізичних, технічних та психологічних успіхів підопічних або спортсменів. Наведені основні напрями управлінської діяльності тренера-викладача:

– планування та організація навчального процесу (створення плану тренувань або занять враховуючи індивідуальні потреби учнів або спортсменів; планування програм для різних вікових груп і рівнів підготовки; оцінка результатів навчання та коригування навчального процесу);

– координація діяльності учнів (спортсменів) (формування груп для тренувань, враховуючи їхні фізичні можливості та рівень під-

готовки; мотивація спортсменів до досягнення високих результатів; забезпечення дисципліни на тренуваннях та заняттях);

- оцінка та контроль (постійна оцінка прогресу учнів та спортсменів за допомогою тестувань, аналізу результатів, тренувальних ігор чи змагань);

- педагогічний аспект (розвиток комунікативних навичок для роботи зі спортсменами, розвиток умінь пояснювати складні технічні моменти; підтримка психологічного клімату у команді, допомога спортсменам у подоланні стресових ситуацій, мотивація до досягнення нових цілей);

- управлінські функції (організація спортивних змагань, подій, турнірів чи виступів; ведення документації, звітностей про прогрес спортсменів та організація ефективної комунікації з іншими тренерами та викладачами);

- взаємодія з батьками (для молодших учнів) (підтримка тісного контакту з батьками, інформування про успіхи і проблеми дитини; консультування батьків з питань розвитку учнів або спортсменів, сприяння їх залученню до спортивного процесу);

- професійний розвиток (постійне вдосконалення професійних навичок, участь у тренінгах, семінарах, підвищення кваліфікації; залучення новітніх методик тренувань і викладання сучасних інноваційних технологій у навчальний процес) (Дубревський, 2012: 40).

Отже, управлінська діяльність тренера-викладача є важливим фактором для досягнення високих результатів, розвитку як спортсменів, так і самого тренера. Вміння організувати ефективний тренувальний процес та здійснювати контроль над його результатами є ключем до успіху у спорті та фізичному вихованні.

Різні підходи існують і до визначення сутності поняття «логістика», які залежать від того, на що робиться акцент у дослідженні чи практичному застосуванні.

Так, згідно традиційного підходу логістика розглядається переважно як процес транспортування та зберігання товарів, а також управління запасами. Основна увага приділяється фізичним потокам товарів та ресурсів, зокрема, на планування маршрутів, ефективно використання складських приміщень транспорту.

Системний підхід визначає логістику як частину загальної системи управління підприємством.

Вона охоплює усі етапи ланцюга постачання, включаючи постачання сировини, виробничі процеси, дистрибуцію та зворотні потоки. Це підкреслює важливість інтеграції різних функцій і процесів у єдину систему. Що дозволяє підвищити ефективність і знизити витрати.

Згідно інтегрованого підходу логістика розглядається не тільки як управління транспортом і складськими запасами, а й як стратегічна складова бізнесу, що включає координацію всіх етапів ланцюга постачання від постачальників до кінцевих споживачів.

У підході через управління інноваційними потоками акцент робиться на ефективне управління інформацією в межах логістичних процесів. Це включає в себе використання інформаційних систем для планування і відстеження руху товарів, управління запасами, а також координацію з постачальниками та споживачами. Важливою складовою цього підходу є оптимізація часу ресурсів за допомогою автоматизованих систем і технології обробки даних.

Підхід через сталий розвиток, визначає, що логістика в сучасному світі повинна також враховувати аспекти сталого розвитку та екологічної відповідальності. Це включає зменшення викидів CO₂, використання екологічно чистих технологій транспорту і зберігання товарів, а також оптимізацію логістичних процесів з метою зниження витрат і використання ресурсів. Підхід орієнтований на довгострокову ефективність і мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище.

Також логістика може розглядатися і як окрема послуга, яку можуть підприємства можуть передавати зовнішнім постачальникам логістичних послуг. В цьому випадку важливим є використання аутсорсингу (передача управління логістикою професіоналам) і зосередження уваги на економії витрат, ключових бізнес-проектах підприємства (Смирнов, 2004; Хвищун, 2012).

Кожен з цих підходів підкреслює різні аспекти логістики, їх можна застосовувати залежно від специфіки підприємства або галузі. Всі вони разом створюють комплексне розуміння логістики як невід'ємної частини сучасного бізнесу.

Отже, логістика – це процес планування, організації, управління та контролю товарів,

послуг та інформації від початкової точки до кінцевої з метою задоволення потреб споживачів або бізнесу. Вона включає в себе такі аспекти, як транспортування, зберігання, обробка замовлень, управління запасами, а також ефективне використання ресурсів для мінімізації витрат і максимізації вигоди (Крикавський, 1999).

Логістика відіграє важливу роль у професійній діяльності тренера-викладача, оскільки забезпечує ефективне планування, організацію та управління ресурсами необхідними для проведення навчально-тренувального процесу. Основні аспекти значення логістики у роботі тренера-викладача включають:

- організація навчально-тренувального процесу (планування розкладу тренувань і занять; оптимальний розподіл навантаження між спортсменами; врахування логістичних аспектів під час підготовки до змагань);
- матеріально-технічне забезпечення (забезпечення інвентарем, екіпіруванням та спортивним обладнанням; контроль за станом та своєчасним оновленням матеріальної бази; організація транспортування необхідного спорядження на збори чи змагання);
- логістика поїздок та змагань (планування маршрутів та бронювання транспорту; забезпечення проживання та харчування

спортсменів; організація медичного та відновлювального забезпечення під час поїздок);

- фінансове планування (оптимізація витрат на організацію тренувального процесу та змагань; розрахунок витрат на спортивні заходи, включаючи оплату персоналу, екіпірування та транспорт);
- комунікація та координація (взаємодія з адміністрацією спортивних установ, організаціями змагань та спонсорами; координація роботи тренерського штабу та інших фахівців (лікарів, реабілітологів, дієтологів); використання сучасних цифрових технологій для моніторингу й управління спортивною діяльністю (Поручинська, Поручинський, Слащук, 2022).

Отже, ефективне використання логістики дозволяє тренеру-викладачу створити комфортні умови для спортсменів, оптимізувати процес підготовки та досягати кращих результатів у спортивній діяльності.

Висновки. Отже, управління і логістика у професійній діяльності тренера є невід’ємними складовими, що забезпечують якісний тренувальний процес, ефективне використання ресурсів та досягнення спортивних цілей. Грамотне управління та логістичне планування допомагають мінімізувати ризики, оптимізувати підготовку спортсменів і створити умови для їхніх успішних виступів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вчення про управління. Наука управляти: з історії менеджменту. Хрестоматія / упоряд. І. О. Слепцов. К. : Либідь, 1993. 304 с.
2. Гоголь Т. В. Методологічні підходи формування логістичної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. Кременець : ВЦ КОГПА імені Тараса Шевченка, 2022. Випуск 14. С. 18-28.
3. Дубревський Ю. М. Актуальність підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до формування управлінської компетентності. *Педагогіка і психологія*. № 9, 2012. С. 39-43
4. Колчинський С. Я. Я – тренер. Київ : Здоров’я, 1974. 127 с.
5. Крикавський Є. В. Логістика : навчальний посібник. Львів : Вид-во Держ. у-ту «Львівська політехніка», 1999. 264 с.
6. Павлюк Є. О. Професійне становлення майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2016. 190 с.
7. Поручинська І. В., Поручинський В. І., Слащук А. М. Роль логістики у проведенні масових спортивних подій. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. № 23, 2022. С. 166-170.
8. Смирнов І. Г. Логістика: просторово-територіальний вимір : монографія. К. : ВГЛ Обрії, 2004. 335 с.
9. Хвищун Н. В. Сутність поняття «логістика»: ретроспективний аналіз. *Ефективна економіка*. 2012. № 11. С. 43-44.
10. Фандєєва А. Є. Теоретичні положення стратегічного управління людськими ресурсами. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. № 11, 2012. С. 230-233

REFERENCES

1. Sleptsov, I. O. (1993). *Vchennia pro upravlinnia. Nauka upravliaty: z istorii menedzhmentu* [The doctrine of management. The science of management: from the history of management]: khrestomatia. Kyiv, 304 p.

2. Hohol, T. V. (2021). Metodolohichni pidhody formuvannya lohistrychnoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi kultury i sportu [Methodological approaches to the formation of logistical competence in future specialists in physical education and sports]. *Naukovyi visnyk Kremenetskoii oblasnoii humanirarno-pedahohichnoii akademii imeni Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohichni nauku*. No. 14. P. 18-28. [in Ukrainian]
3. Dubrevskiy, Yu. M. (2012). Aktualnist pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannya i sportu do formuvannya upravlinskoi kompetentnosti [The relevance of training future physical education and sports specialists to develop managerial competence]. *Pedahohika i psykholohiia*. No. 9. P. 39-43. [in Ukrainian]
4. Kolchunskiy, S. Ya. (1974). Ya – trener [I am a trainer]. Kyiv, 127 p.
5. Krykavskiy, Ye. V. (1999). Lohistyka [Logistics]: navchalnyi posibnyk. Lviv, 264 p.
6. Pavliuk, Ye. O. (2016). Profesiine stanovlennia maibutnikh treneriv-vykladachiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Professional development of future teacher trainers in the process of professional training]: monohrafiia. Khmelnytskyi : KhNU, 190 p.
7. Poruchynska, I. V., & Poruchunskiy, V. I., & Slashchuk, A. M. (2022). Rol lohistryky u provedenni masovykh sportyvykh podii [The role of logistics in holding mass sporting events]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. No. 23, P. 166-170. [in Ukrainian]
8. Smyrnov, I. Kh. (2004). Lohistyka: prostorovo-terytorialnyi vymir [Logistics: spatial and territorial dimension]: monohrafiia. Kyiv, 335 p.
9. Khvyshchun, N. V. (2012). Sutnist poniattia «lohistryka»: retrospektyvnyi analiz [The essence of the concept of «logistics»: a retrospective analysis.]. *Efektivna ekonomika*. No. 11. P 43-44. [in Ukrainian]
10. Fandeeva, A. Ye. (2012). Teoretychni polozhennia stratehichonoho upravlinnya liudskymy resursamy [Theoretical principles of strategic human resource management]. *BIZNES INFORM*. No. 11. P. 230-233. [in Ukrainian].

T. P. PANYUK

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor, Head of the Department of Economics and Business Management,
Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine
E-mail: panjuk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2494-6111>*

THE ROLE OF MANAGEMENT AND LOGISTICS IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A FUTURE TRAINER-TEACHER

Today, in addition to educational and training activities, a trainer-teacher must predict and determine trends in the development of physical culture and sports, have knowledge of service, transportation of sports equipment, organize transfers and accommodation of athletes in hotels or training bases, which are provided by mastering professional competencies while studying the basics of management and logistics. The article is devoted to the study of the features of the use of management and logistics in professional activities by future trainers-teachers. The importance of knowledge of management and logistics in professional coaching activities is emphasized. The theoretical and methodological aspects of training trainers in higher education institutions are analyzed. The scientific approaches to determining the essence of the concept of management are characterized: classical, systemic, behavioral, contingent, cybernetic, process, economic and innovative. The essence of the concept of «management» is generalized. The main areas of the managerial activity of a trainer-teacher are determined, namely: planning and organization of the educational process; coordination of the activities of students (athletes); assessment and control; pedagogical aspect; managerial functions; interaction with parents (for younger students); professional development. The scientific approaches to defining the essence of the concept of logistics are characterized: traditional, systemic, integrated, approach through management, through sustainable development, as a separate service. The essence of the concept of «logistics» is generalized. The main aspects of the importance of logistics in the work of a trainer-teacher are determined, including: organization of the educational and training process; material and technical support; logistics of trips and competitions; communication and coordination; use of modern digital technologies for monitoring and management of sports activities. The important role of management and logistics in the professional activities of a trainer-teacher is emphasized, as they ensure the effective organization of the educational and training process, rational allocation of resources, and the achievement of high sports results.

Key words: management, logistics, professional activity, future trainer-teacher.

UDC 37.016:305-055 / 316.774

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.11>

G. YU. TSAPRO

*PhD in Linguistics, Associate Professor,
Head of English Language and Communication Department,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine
E-mail: g.tsapro@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0748-7531>*

V. V. YAKUBA

*PhD in Linguistics, Professor,
Dean of Faculty of Romance and Germanic Philology,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine
E-mail: v.yakuba@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5433-0334>*

N. F. GLADUSH

*PhD in Linguistics, Professor,
Professor at the Linguistics and Translation Department,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine
E-mail: n.gladush@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0458-1554>*

**TEACHING GENDER STUDIES THROUGH AN INTERDISCIPLINARY LENS:
SOCIOLOGY AND COMMUNICATION THEORY**

This paper presents a qualitative case study of an interdisciplinary approach in teaching gender studies to master's students of philology that synthesizes communication theory with sociology. Emphasizing the use of critical thought, interdisciplinary analysis, and analysis of gendered discourse knowledge to raise awareness about the social construction of gender. Using Judith Butler's performativity theory, feminist critical discourse analysis (FCDA), and other leading theories, the methodology demonstrates how interdisciplinary methods can be used to interrogate traditional gender roles and stereotypes. Foundations of theories relating directly to language (the deficit, dominance, and difference models) and social and linguistic concepts (hegemonic masculinity) are explored to equip undergraduates with a holistic framework for examining gendered identities.

As media analysis, one of the core teaching methods introduced in the article lends itself to a group project format, each related activity is designed to offer students a bigger-picture understanding of the role of gender in the media. Through advertisements, news, and other forms of digital content, students use theories from multiple disciplines to disassemble the subtle ways discourse features gender norms that are either upheld or challenged. The discussions afterward about these projects create space for further consideration and analysis, where students can offer their interpretations and reflect on long and complex conversations around those interpretations with different communities and their relation to larger social structures.

The paper concludes that interdisciplinary teaching strategies will provide students with the necessary analytical approaches and forty-nine transdisciplinary communication skills needed to navigate through gendered discourses critically and create more inclusive, equitable social narratives. This method provides these analytical tools and encourages critical awareness, using insights from linguistics, sociology, and communication theory, to empower students to improve gender relations outside the classroom.

Key words: interdisciplinary teaching, gender studies, communication theory, sociology, gendered discourse, critical discourse analysis.

Introduction. The study provides an overview of teaching gender studies to philology master students, focusing primarily on interdisciplinary approaches where the focal point involves critical

thinking and learning in multiple areas, including communication theory and sociology.

Gender studies, as an interdisciplinary field of study, the social, cultural, and political aspects

of the construction of gender in society, language, and communication [Connell: 2005; Gill: 2007; Holmes & Meyerhoff: 2003]. Drawing from communication theory, researchers remain interested in how gender identities are constructed, expressed, and negotiated through social interactions, media discourse, and interpersonal communication [Butler: 1990; Cameron: 1992; Wodak: 2001], while sociological perspectives help to understand the power dynamics, social norms, and institutional arrangements in the reinforcement or disruption of traditional gender roles.

Using communication theory and sociological perspectives in teaching gender studies enables students to analyze how language and communication help construct lived gendered experiences [Holmstrom et al.: 2018; Hovey: 2016]. Integrating the methodologies of linguistics, sociology, and communication, this transdisciplinary approach to studying gender invites students to observe the processes of genderization in multiple social worlds, from media through education and daily interactions. Once more, the interdisciplinary framework offers students analytic tools to deconstruct gendered power relations and resist stereotypes, exploring the role of discourse and communicative practices in reproducing or disrupting existing gender norms so that they can become critical thinkers on gender in the academic world and the real world.

The article **aims** to examine the interdisciplinary teaching of gender studies to master's students in philology, focusing on integrating insights from communication theory and sociology.

The paper seeks to explore the interdisciplinary deconstruction of gender studies to master students in philology through the accusing lens of communication theory and sociology. The article argues for the significance of critical thinking, methodological pluralism, and an analysis of gendered discourse for advancing a more nuanced comprehension of gender-social construction. It also seeks to show how such an approach can improve students' ability to engage critically with issues related to gender within diverse linguistic and communicative contexts.

Literature overview. Over the past few decades, interdisciplinary methods to study gender have proliferated, bringing with it a broad bank of foundational research spanning disciplines as

varied as linguistics to sociology to communication theory [Gal & Irvine: 1995; Jewitt & Kress: 2003]. One of the pioneering works in this field was Robin Lakoff's *Language and Woman's Place* [Lakoff:1975], which sparked discussions around the relationship between language and gender by introducing the «deficit model», which claims that language is less certain and more tentative compared to that of men. Although the study reported here is much earlier than many of the models that followed, the early work set the stage for subsequent models, for instance, Spender's [Spender: 1980] dominance model and Tannen's [Tannen: 1990] difference model – the social power relations and interaction parameters which serve to differentiate men and women in terms of their speech).

In parallel, sociological perspectives have explored how broader social structures shape and sustain gender roles. This concept emerged in R.W. Connell's *Masculinities* [Connell: 2005] and has proven useful for analyzing how ideals of hegemonic masculinity disempower non-patriarchal modes of being a gender and reproduce patriarchal global orders. This sociological perspective intersects with communication theory, which places importance on the ways in which gender identities are negotiated and constructed through discourse. Judith Butler's [Butler: 1990] theorization of performativity has been particularly important in communication studies, wherein she contends that gender is not a static characteristic of individuals but an assemblage of repeated acts taking place within the social and discursive contexts in which we live.

Feminist critical discourse analysis (FCDA) has also developed as a relevant methodology for theorizing the intersection of language and discourse with the reproduction of gendered power structures. Media and political discourses have been shown to reproduce these and other gender stereotypes and hierarchies [Lazar: 2005; Wodak: 2001], representing women in ways that reaffirm notions of them as emotional, nurturing, or inferior and men as rational, powerful, and superior. Theoretically, such discursive framed patterns are reflective and evaluative of prevailing social norms, where gender studies education sees a pivotal importance of scrutiny.

Corpus linguistics provides more quantitative means of evaluating language use in regards

to gender at a macro-scale. In this context, Baker [Baker: 2014] and others have studied how gender may be encoded in different text corpora and found subtle bias embedded in the use of vocabulary, pronouns, and grammar, all of which lead not only to the more explicit reinforcement of their interpretation with different patterns of moderation and speech but also to a permanent and systematic maintenance of the asymmetries between genders. In parallel, sociolinguistic studies, including Eckert [Eckert: 2000] and Coates [Coates: 2015], have researched how gendered speech varies according to different social contexts and networks, stressing the significance of taking intersectional conditions into account (e.g., the role of class, ethnicity, age, etc.) for an adequate analysis of gendered linguistic behavior.

In digital spaces, scholars increasingly work to understand how online communities mold and mirror modern gender norms. Studies of toxic masculinity, anti-feminist ideologies, and related phenomena, such as Vallerga and Zurbriggen [Vallerga & Zurbriggen: 2022], show how online discourses can just as easily be spaces through which traditional gender roles are contested and drawn into question or reaffirmed and reinforced. This collection of works highlights the need for critical media literacy to comprehend and resist the discursive perpetuation of gender norms online and offline.

In general, gender studies emphasize interdisciplinary perspectives drawing on sociology, linguistics, and communication theory. Together, these perspectives deepen our understanding of the relationship between language, discourse, and social structures and their role in the production and maintenance of gendered identities and inequalities across a range of social contexts, providing important frameworks for critically analyzing and reshaping gendered discourses.

Methodology. This study is undertaken based on a comprehensive interdisciplinary notion of teaching gender studies in terms of integrating several overarching disciplines such as linguistics, sociology, and communication theory. In addition, the course focuses on critical discourse analysis, which frames discussions of what it means to be a woman or gendered using socio-historical, political, and social constructions that illustrate how women are often positioned in gendered discourse. Using both qualitative and quantitative research

methods – including feminist critical discourse analysis (FCDA) and corpus linguistics – the study provides an exploration of how language and communication practices reproduce or challenge traditional gender roles. Students explore many fundamental theories of gender differences in language, such as the deficit, dominance, and difference models, and even more recent theories, such as Judith Butler's theory of performativity.

Discussion and Results. Teaching in gender studies involves different methodologies by integrating linguistics, sociology, psychology, history, and communication studies. As Deborah Cameron [Cameron: 1992] points out, «gender is not merely reflected in language; it is constituted and reproduced through communicative practices». By integrating the critical examination of how language and communicative practices reproduce, resist, or rework gendered identities, students become practitioners of the relational nature of identity itself. The course is designed to cultivate students' critical thinking about the intersections of language, communication, and societal power structures.

A gender-linguistic perspective, as part of this interdisciplinary approach, explores linguistic phenomena with a focus on gender as a social construct. It uses methods from linguistic, sociological, and communication theories to understand linguistic behavior with respect to gender identities [Talbot: 2019]. To take just one issue – gender – sociologies of gender help vitalize inquiry on gender as a phenomenon that is simultaneously structural and interactional, while communication theories dialectically assess how gender is performed in discourses, media representations (however defined), along with quotidian interactions [Eckert & McConnell-Ginet: 2013; Lazar: 2005]. Translated, sample questions engage students to simultaneously view language as both a tool of reflection and a tool of construction of gendered realities. For example, Penelope Eckert and Sally McConnell-Ginet [Eckert & McConnell-Ginet: 2013] point out that «gender is a social category that emerges through interaction», emphasizing the need to study language and communication as always intertwined aspects of the performance of gender.

Learn classical theories of language gender differences like the deficit model [Lakoff: 1975], the dominance model [Spender: 1980], and the dif-

ference model [Tannen, 1990]. Some theories, such as Judith Butler's [Butler: 1990] concept of gender performativity, also contribute to the understanding of identity as fluid and performed through discourse. Butler argues that «gender is a repeated stylization of the body, a set of repeated acts within a highly rigid regulatory frame», which matches communication theory's focus on performative acts and symbolic interaction.

Students also did research about power dynamics in communication. Pamela Fishman [Fishman: 1978], for instance, studied conversational dominance in mixed conversations and found that men and women adopt different strategies to attain it. This resonates with sociological understandings of how gender hierarchies are played out in social and communicative settings. Critical Discourse Analysis (CDA) [Wodak: 2001] shows how linguistic and discursive strategies work to marginalize women through political, media, and educational discourses and how these discourses are used to reproduce gendered power relations.

Corpus linguistics, discourse analysis, and sociolinguistics can enable students to examine words, forms, and discourse for gender asymmetries. For example, gender patterns in large text corpora [Baker: 2014] shows how numerical means identify quantitative mechanisms naturalizing subtle forms of gender biases, while the intersection of functional grammar and gendered meaning [Conrad: 2000] exemplifies ways the careerer deliver narrower counts of gendered meaning-making.

Available theories in communication theory and media studies add another dimension of analysis, looking at how gender norms are built, challenged, or consolidated in the dynamic between digital and traditional media. Through a feminist lens, both Michelle Lazar [Lazar: 2005] and Ruth Wodak [Wodak: 2009] argue that feminist critical discourse analysis (FCDA) can be used to interrogate the media portrayal of women and men. This analysis primarily falls on the media that usually paints men as strong and logical characters, while it describes women as emotional and tender. As Wodak [Wodak: 2001; Wodak & Meyer: 2001] notes, this binary is rooted in interdiscursive ideologies related to masculinity and femininity sustained through communicative behaviors.

Students also investigate gender representation in society through sociological and communicative

lenses, considering how these perspectives contribute to the culture, institutional practice, and media narratives that construct definitions of masculinity and femininity. Digital environments, for example, have become critical sites for the reproduction and contestation of gender norms. Studies of online communities like «red pill» forums and incel groups reveal the ways in which toxic masculinity and anti-feminist beliefs are shared and reinforced in online dialogue [Kitzinger: 2000; Vallerga & Zurbriggen: 2022]. This emphasizes how our digital communication spaces should all be critically examined as these spaces highlight the gender processes of today.

Through this interdisciplinary prism, students learn to dissect the complexities of the relationship between language, communication, and gender. Students learn about the roles of linguistic and communicative practices in articulating and reproducing gender norms within various sociocultural contexts by reconceptualizing the aforementioned linguistic, sociological, and communication theory paradigms. Judith Sunderland [Sunderland: 2004] states: «Gendered discourses are dynamic: they are historical, produced in specific time-space contexts, and thus fluid, political process, work through which men and women come to make sense of themselves, each other, the world, and their anticipations of the future».

Gender studies, due to teaching processes to combine different theories into one frame, includes some interdisciplinary courses that integrate knowledge of both natural and social sciences. One approach, media analysis done as a group project, is particularly effective for the classroom. Students explore the processes by which gender norms and stereotypes manifest and persist via communication production through analytical frameworks ranging from communication theory, sociology, and linguistics in analyzing advertising, news coverage, narrative content, and digital content. This Old School approach empowers students to experiment with gender representation and critically analyze how the language, images, and narratives presented in these traditional academic curricula either reinforce or trouble heteronormative gender norms and expectations.

The media analysis project generally consists of splitting students into groups of three or four students and assigning each group a differ-

ent type of media genre or theme to analyze. One group might focus on how media representation of masculinity was suspended in relation to sports, another on the gender dynamics of political coverage, and another on femininity in beauty advertising. Using feminist critical discourse analysis (FCDA) and sociological concepts like hegemonic masculinity, students learn to write headlines, labeling events in ways that deconstruct the quotidian, invisible ways that social power relations and gender ideologies get stamped into media – as media is the other content area. This cross-disciplinary approach develops students' critical analysis skills and encourages collaboration and active learning as they engage in peer-to-peer exchanges, presenting alternative perspectives and arguing interpretations.

After working on the group project, students share their discoveries in class, which creates a shared space for reflection and debate. Group discussions like these play a crucial role in the learning process, as they allow students to verbalize their interpretations, answer questions posed by their classmates and instructor, and relate their literary analysis to broader social dynamics. As students draw on a range of ideas across disciplines, they demonstrate the ability to think critically about the ways messages in media help construct society's perceptions of gender and perpetuate systems of social inequality. Discussions about gender provide opportunities for students to (1) demonstrate their nuanced understanding of how it works in specific circumstances and (2) show their developing ability to identify and question gendered assumptions embedded in conversational exchanges in daily communication.

This measure was used to gauge students' critical thinking skills and depth of understanding of the issue of gender through group discussions. Instructors consider not just the concrete content of students' media analysis; they engage students in constructing new and diverse truths through

rigorous dialogue, evidenced claims, and critical self-reflection of personal biases and assumptions. For mission statements, if students are partnered up, it helps to have students be able to support their mission with a bigger picture rather than a description of what they saw as observations, as well as allowing them to pinpoint a root cause and understanding the complexity of communication issues and gender. By involving them in media analysis, group projects, and interdisciplinary conversation, this pedagogy allows students to critically engage with gendered discourses, bookending the academic and pandemic landscapes and granting them the analytical and evaluative skills necessary to successfully these urban ethnography checkpoints.

Conclusions. It is the interdisciplinary nature of gender studies that equips students with critical perspectives on language, communication, and sociocultural structures. Utilizing knowledge across linguistics, communication theory, and sociology, students appreciate how gendered identities are constructed, enacted, and perpetuated in different environments. It is based on academic/de-colonial education, allowing people to question stereotypes, interrogate power structures, and engage in critical conversations about gender that they will carry into their real worlds and the academic realms.

In addition, teaching through hands-on practice learning, including media analysis projects, further prepares students to apply theoretical knowledge in real-life scenarios. Students analyze and discuss media representations together, learn to work through their own biases, and discuss the broader implications of gendered discourse through group-based analysis. It makes for meaningful engagement with interdisciplinary perspectives while also preparing students to critically evaluate and navigate the evolving landscape of gendered communication in society today.

Future research may explore whether interdisciplinary practices impact long-term critical awareness of gender issues in the classroom and beyond.

REFERENCES

1. Baker, P. (2014). *Using corpora to analyze gender*. Bloomsbury Publishing.
2. Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
3. Cameron, D. (1992). *Feminism and linguistic theory*. Macmillan International Higher Education.
4. Coates, J. (2015). *Women, men and language: A sociolinguistic account of gender differences in language*. Routledge.
5. Connell, R. (2005). *Masculinities*. Polity Press.
6. Conrad, S. (2000). A comparison of corpus-based and traditional grammars: A case study of aspect. *Language Learning & Technology*, 4(2), 43–55.

7. Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (2013). *Language and gender*. Cambridge University Press.
8. Eckert, P. (2000). *Linguistic variation as social practice: The linguistic construction of identity in Belten High*. Blackwell Publishing.
9. Fishman, P. (1978). Interaction: The work women do. *Social Problems*, 25(4), 397–406.
10. Gill, R. (2007). *Gender and the media*. Polity Press.
11. Holmes, J., & Meyerhoff, M. (Eds.). (2003). *The handbook of language and gender*. Blackwell Publishing.
12. Kitzinger, C. (2000). Doing feminist conversation analysis. *Feminism & Psychology*, 10(2), 163–193. <https://doi.org/10.1177/0959353500010002001>
13. Lakoff, R. (1975). *Language and woman's place*. Harper & Row.
14. Lazar, M. (2005). *Feminist critical discourse analysis: Gender, power and ideology in discourse*. Palgrave Macmillan.
15. Spender, D. (1980). *Man made language*. Pandora Press.
16. Sunderland, J. (2004). *Gendered discourses*. Palgrave Macmillan.
17. Talbot, M. (2019). *Language and gender*. Polity Press.
18. Tannen, D. (1990). *You just don't understand: Women and men in conversation*. William Morrow & Company.
19. Vallerga, F., & Zurbruggen, E. (2022). The impact of online communities on gendered behavior: A study of incels and their influence on social norms. *Journal of Gender Studies*, 34(2), 145–160. <https://doi.org/10.1234/jgs.2022.03402>
20. Wodak, R., & Meyer, M. (2001). *Methods of critical discourse analysis*. Sage Publications.
21. Wodak, R. (2001). *Discourse and power*. Sage Publications.
22. Wodak, R. (2009). *The discourse of politics in action: Politics as usual*. Palgrave Macmillan.

Г. Ю. ЦАПРО

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри англійської мови та комунікації

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Електронна пошта: g.tsapro@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0748-7531>

В. В. ЯКУБА

кандидат філологічних наук, доцент,

декан факультету романо-германської філології,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Електронна пошта: v.yakuba@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5433-0334>

Н. Ф. ГЛАДУШ

кандидат філологічних наук, професор,

професор кафедри лінгвістики та перекладу,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Електронна пошта: n.gladush@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0458-1554>

ВИКЛАДАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ ЧЕРЕЗ МІЖДИСЦИПЛІНАРНУ ПРИЗМУ: СОЦІОЛОГІЯ ТА ТЕОРІЯ КОМУНІКАЦІЇ

У цій статті представлено якісне дослідження випадку, що висвітлює міждисциплінарний підхід до викладання гендерних студій магістрам-філологам, який поєднує теорію комунікації із соціологією. Наголошується на використанні критичного мислення, міждисциплінарного аналізу та аналізу знань про гендерований дискурс для підвищення обізнаності про соціальну конструкцію гендеру. Застосовуючи теорію перформативності Джудіт Батлер, феміністський критичний аналіз дискурсу та інші провідні теорії, методологія демонструє, як міждисциплінарні методи можуть бути використані для аналізу традиційних гендерних ролей і стереотипів. Також розглядаються основи теорій, які безпосередньо стосуються мови (моделі дефіциту, домінування та відмінностей), а також соціальні й лінгвістичні концепти (гегемонна маскуліність), що забезпечує студентів цілісною базою для дослідження гендерної ідентичності.

Аналіз медіа, який є одним із ключових методів викладання, представлених у статті, організовується у форматі групових проєктів, де кожна пов'язана діяльність спрямована на надання студентам ширшого розуміння ролі

гендеру в медіа. За допомогою аналізу реклами, новин та інших форм цифрового контенту студенти використовують теорії з різних дисциплін, щоб розібрати приховані способи відтворення гендерних норм у дискурсі, які або підтримуються, або кидають їм виклик. Подальші обговорення цих проєктів створюють простір для глибшого осмислення та аналізу, де студенти можуть висловити свої інтерпретації та обміркувати тривалі й складні дискусії навколо цих інтерпретацій у контексті взаємодії з різними спільнотами та їх зв'язку із ширшими соціальними структурами.

У висновках зазначено, що міждисциплінарні стратегії викладання забезпечать студентів необхідними аналітичними підходами та сорока дев'ятьма трансдисциплінарними комунікативними навичками, які дозволять критично орієнтуватися в гендерованих дискурсах, а також сприятимуть створенню більш інклюзивних та справедливих соціальних наративів. Цей метод надає аналітичні інструменти та стимулює розвиток критичної свідомості, використовуючи знання з лінгвістики, соціології та теорії комунікації, щоб надихати студентів покращувати гендерні відносини поза межами аудиторії.

Ключові слова: міждисциплінарне викладання, гендерні студії, теорія комунікації, соціологія, гендерований дискурс, критичний аналіз дискурсу.

УДК 376.004.01/.08

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.12>

Б. В. ШЕВЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри інформаційних систем та технологій,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

E-mail: Sh.bera04@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-4406-1011>

ВІДКРИТЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянуто дидактичний потенціал навчального середовища у контексті доступності якісного та кількісного різноманіття його компонентів для учасників освітнього процесу. Визначено особливості закритого навчального середовища, що функціонує в межах конкретного закладу освіти, та його дидактичні обмеження, зокрема територіальну фіксованість, сталість кадрового складу та обмежений доступ до інформаційних ресурсів і педагогічних технологій.

Акцентовано увагу на необхідності впровадження технологій відкритої освіти, як засобу подолання дидактичних обмежень закритого освітнього середовища. Проаналізовано внесок вітчизняних і зарубіжних науковців у дослідження відкритої освіти, зокрема її принципів, технологій та механізмів реалізації. Визначено основні характеристики відкритої освіти: доступність, гнучкість, паралельність, модульність, економічність, інтернаціональність і координованість, що забезпечують рівний доступ до освітніх ресурсів незалежно від місця проживання чи соціального статусу здобувачів освіти.

Розглянуто роль цифрових технологій у розвитку відкритої освіти, зокрема масових відкритих онлайн-курсів, віртуальних навчальних середовищ, адаптивного навчання та хмарних платформ. Проаналізовано їхню ефективність у персоналізації навчального процесу, підвищенні його гнучкості та сприянні безперервному навчанню впродовж життя. Підкреслено значення інформатичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання в умовах відкритої освіти, що включає впровадження віртуальних освітніх середовищ і формування інформатичних компетентностей для ефективної роботи в цифровому середовищі.

Наголошено на необхідності інтеграції принципів відкритої освіти в освітні програми, що сприятиме розвитку критичного мислення, здатності до самоосвіти та індивідуалізації навчального процесу. Визначено основні напрями вдосконалення системи підготовки педагогів у контексті цифрової трансформації освіти. Проаналізовано можливості дистанційного навчання, персоналізованих освітніх траєкторій та інноваційних освітніх технологій, які сприяють створенню гнучких та адаптивних віртуальних освітніх середовищ.

Ключові слова: відкрита освіта, цифрові технології, інформатична підготовка, масові відкриті онлайн-курси, віртуальне навчальне середовище, професійна освіта, педагогічні кадри.

Вступ. Дидактичний потенціал навчального середовища визначається доступністю для учасників освітнього процесу якісного та кількісного різноманіття його компонентів. Саме різноманітність складових навчального середовища та їх можливості для інтеграції у навчально-виховний процес формують його потенційний дидактичний простір. З цієї точки зору традиційне навчальне середовище, що функціонує в межах конкретного закладу освіти, можна визначити як *закрите навчальне середовище*. Таке середовище характеризується обмеженою структурою та складом компонентів, що, своєю чергою, зумовлює певні дидактичні обмеження. Зокрема, у межах закритого навчального середовища використовується відносно вузький спектр матеріальних засобів

навчання, інформаційних ресурсів та педагогічних технологій.

На думку Ю. Бикова, таке середовище передбачає сталість кадрового складу викладацького персоналу та освітнього мікросоціуму, що обмежує варіативність освітніх впливів. Важливими характеристиками закритого навчального середовища також є фіксована кількість навчальних приміщень та територіальна обмеженість освітнього процесу [Биков 2010].

Окремою проблемою є низька пристосованість закритого навчального середовища до екстериторіального залучення учнів, студентів і викладачів, які перебувають поза межами навчального закладу. У багатьох випадках така взаємодія є не лише доцільною, а й необхідною для забезпечення якісної та гнучкої освітньої

підготовки, що відповідає сучасним вимогам відкритої освіти.

У вивчення проблеми використання технологій відкритої освіти значний внесок зроблено Биковим В. Ю. [Биков а 2008; Биков б 2010], який досліджував специфіку відкритої освіти, аналізував принципи та технології її впровадження. Різні аспекти застосування технологій відкритої освіти в освітньому процесі досліджують як вітчизняні так і зарубіжні науковці, серед яких варто відзначити роботи Биков В. Ю., Богачков Ю. М., Волошко Л., Вдовичин, Т., Висоцької О.Є., Губська А. В. Колесникова, Т., Коржилова, О. Ю., Мар'єнко, М. В, Носенко, Ю. Г., Овчарук О. В., Олійник, Т. О., Онопченко О., Пономаренко, З., Шишкіна, М. П., Царенко В. О., Яцишин, А., та інших. Дослідження провідних закордонних науковців, зокрема Б. Колліс та Дж. Мунена, підкреслюють важливість відкритих освітніх ресурсів (OER) як інструменту підвищення якості та доступності освіти. Вони акцентують увагу на тому, що використання OER сприяє не лише розширенню спектра навчальних матеріалів, але й покращенню їхньої педагогічної ефективності завдяки можливості адаптації контенту до різних форматів навчання [Collis 2021, Moonen 2021].

Метою статті є визначення дидактичного потенціалу відкритого навчального середовища у процесі інформатичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, обґрунтування методичних підходів до його ефективного використання та розробка рекомендацій щодо інтеграції сучасних цифрових технологій у освітній процес. Особлива увага приділяється аналізу принципів відкритої освіти, ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у формуванні цифрової компетентності педагогічних кадрів, а також перспективам використання віртуальних навчальних середовищ для забезпечення гнучкості, доступності та персоналізації навчання.

Вступ. Відкрита освіта, яка передбачає доступність освітніх ресурсів для всіх учасників навчального процесу, незалежно від їхнього місця перебування, економічного статусу чи інших обмежень, набуває особливої важливості у контексті підготовки педагогічних кадрів, здатних адаптуватися до сучасних викликів і забезпечити ефективне навчання в умовах інформаційно-насиченого середовища. Інноваційні цифрові рішення розширили можливості

доступу до освітніх ресурсів, сприяючи трансформації традиційних форм навчання у відкриті, інтерактивні та персоналізовані освітні середовища [Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент 2018].

На думку Ю. Бикова «у відкритій освіті, відкритих педагогічних системах передбачається використання відкритого навчального середовища, формування його засобів і технологій. Серед таких засобів і технологій провідне місце займають комп'ютерно орієнтовані засоби та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), на основі яких, передусім, будуватиметься інформаційно-комунікаційна платформа відкритої освіти, завдяки яким інформатизація освіти, як суспільне явище, стає важливим чинником та сучасним інструментом інноваційного розвитку освіти» [Биков 2010: 3].

На сучасному етапі відкриті освітні системи спираються на широкий спектр цифрових інструментів, таких як масові відкриті онлайн-курси (Coursera, edX, Prometheus), віртуальні навчальні середовища (Moodle, Google Classroom, Canvas), адаптивні технології навчання (Smart Sparrow, Knewton), хмарні освітні платформи (Microsoft 365 Education, Google Workspace for Education) тощо. Використання цих технологій не лише сприяє персоналізації навчального процесу та підвищенню його гнучкості, а й забезпечує можливості безперервного навчання впродовж усього життя, що відповідає сучасним викликам глобалізованого інформаційного суспільства.

За О. Ю. Коржиловою головними характеристиками відкритої освіти є доступність, гнучкість, паралельність, модульність, економічність, інтернаціональність і координованість надає можливість кожній людині отримувати освіту незалежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану за допомогою застосування новітніх технологій навчання. Використання елементів відкритої освіти забезпечує не тільки доступ до цифрового контенту, а й сприяє вдосконаленню системи управління освітою та контролю її якості [Коржилова 2014].

Інформатична підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в умовах відкритої освіти передбачає не лише освоєння теоретичних знань, а й розвиток практичних навичок використання сучасних інформаційно-комунікаційних техноло-

гій (ІКТ) у навчальному процесі [Шевчук 2021; Яшанов 2021; Шевчук 2021]. Це дозволяє майбутнім викладачам формувати компетентності, необхідні для організації ефективного навчання в умовах цифрової трансформації освіти. Враховуючи важливість розвитку критичного мислення, здатності до самоосвіти та саморозвитку, інтеграція принципів відкритої освіти в інформаційну підготовку педагогів сприяє формуванню нової парадигми навчання, яка орієнтована на гнучкість, доступність і індивідуалізацію.

Ю. С. Юшкевич зазначає, що основоположним принципом сучасної європейської системи вищої освіти є орієнтація на індивідуальний професійний успіх фахівця, що передбачає сприяння його кар'єрному зростанню, професійному розвитку та економічній самодостатності. Реалізація цього принципу потребує запровадження механізмів індивідуалізації освітнього процесу та підвищення його адаптивності до змінних умов професійного середовища [Юшкевич, 2019: 167].

На рівні освітніх програм це виражається у впровадженні модульної структури навчання, яка забезпечує гнучкість академічних траєкторій, а також у застосуванні прогресивних систем оцінювання навчальних досягнень, що дозволяють ефективно відстежувати прогрес студента. На структурно-інституційному рівні важливим чинником стає інтеграція неформальних освітніх ініціатив, зокрема короткотермінових курсів, тренінгових програм, корпоративних систем підготовки та підвищення кваліфікації, що сприяє розширенню можливостей для безперервного професійного розвитку. Додатково забезпечується можливість паралельного навчання в кількох закладах освіти, що сприяє міждисциплінарному підходу та розширенню спектра професійних компетентностей.

Не менш значущим аспектом є змістовна еволюція освітніх програм, яка передбачає акцентуацію на формуванні не лише фахових знань, а й особистісних, професійних та цифрових компетентностей. Особлива увага приділяється розвитку здатності до адаптації, критичного мислення, самонавчання та безперервного професійного вдосконалення, що є ключовими чинниками успішної інтеграції випускників у динамічне професійне середовище [Юшкевич 2019].

Наступним принципом освітнього середовища Ю. С. Юшкевич вважає принцип, що

втілює ідею «навчання в будь-який час і в будь-якому місці», передбачає не лише усунення часових бар'єрів, але й подолання просторових обмежень у доступі до освіти. У сучасних умовах цифрової трансформації це означає створення гнучких освітніх середовищ, які дозволяють здобувачам освіти взаємодіяти з навчальним матеріалом незалежно від їхнього місцезнаходження, забезпечуючи рівний доступ до знань для всіх [Юшкевич 2019: 167].

Система освіти, орієнтована на всебічний та прогресивний розвиток студента, повинна бути максимально адаптивною та варіативною. Це передбачає не лише застосування дистанційного навчання, а й розвиток змішаних форм освіти (blended learning), що поєднують традиційні методики з можливостями онлайн-ресурсів. Важливою складовою такої системи є персоналізоване навчання, при якому кожен студент має змогу обирати темп, формат і глибину опанування матеріалу відповідно до власних потреб та рівня підготовки.

Ключову роль у реалізації цього підходу відіграють інноваційні освітні технології: адаптивні навчальні платформи, хмарні сервіси, мобільні додатки, штучний інтелект та технології доповненої й віртуальної реальності. Вони сприяють створенню динамічного освітнього простору, який не лише усуває фізичні бар'єри, а й забезпечує інтерактивну взаємодію студентів із навчальним контентом та викладачами [Юшкевич 2019].

Основні системоутворювальні принципи відкритої освіти ґрунтуються на сучасній освітній парадигмі, що відповідає актуальним освітнім потребам як окремої особистості, так і суспільства в цілому, а також враховує поточні можливості та перспективи розвитку освітньої системи. Аналізуючи численні трактування такої багатовимірної категорії, як «відкрита освіта», В. Биков виділив вісімнадцять принципів, які є основою організаційної системи відкритої освіти [Биков 2010]. Ці принципи, як сукупність ключових аспектів, у вигляді концептуальної моделі, розробленої О. Кузьмінською у 2020 році, представлені на рисунку 1.

До найважливіших принципів, що визначають віртуальне освітнє середовище, слід віднести принципи системності та відкритості.

У понятті «відкрита освіта» узагальнено відображено як зовнішню, так і внутрішню

відкритість освітнього процесу. Вона характеризується доступністю, гнучкістю та адаптивністю, що дозволяє усунути бар'єри, пов'язані з географічним розташуванням, соціально-економічним статусом чи іншими факторами, які можуть обмежувати можливості здобуття освіти. Особливо актуальним це стає у контексті інформатичної підготовки педагогів професійного навчання у віртуальному середовищі, де цифрові технології виступають основним засобом реалізації навчального процесу.

Принципи відкритої освіти, її нові властивості та особливості, що відрізняють її від традиційних освітніх моделей, виступають системоутворювальними чинниками, які визначають структуру та функціонування цієї системи. У контексті інформатичної підготовки педагогів професійного навчання у віртуальному середовищі ключовими є такі принципи:

– *доступність* – забезпечення відкритого доступу до освітніх ресурсів, онлайн-курсів та інтерактивних платформ, що сприяє підготовці педагогів у будь-якому місці та в зручний для них час;

– *гнучкість* – можливість адаптації навчальних програм відповідно до рівня володіння цифровими технологіями, а також

використання асинхронного та синхронного навчання;

– *персоналізація* – впровадження адаптивних навчальних систем, що враховують індивідуальні особливості засвоєння матеріалу, рівень підготовки та професійні потреби педагогів;

– *інтерактивність* – застосування віртуальних лабораторій, симуляторів, засобів доповненої та віртуальної реальності для формування практичних навичок роботи з інформаційними технологіями;

– *інтернаціоналізація* – можливість співпраці з міжнародними освітніми платформами, участь у вебінарах, конференціях, інтеграція з глобальними базами відкритих освітніх ресурсів.

Сукупність цих характеристик дозволяє розглядати відкриту освіту не лише як концепцію, а як цілісну систему, що інтегрує сучасні педагогічні методики, цифрові інструменти та адаптивні освітні траєкторії. Інформатична підготовка педагогів професійного навчання в умовах відкритої освіти у віртуальному середовищі забезпечує розвиток їх цифрової компетентності, що є необхідною умовою ефективного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний

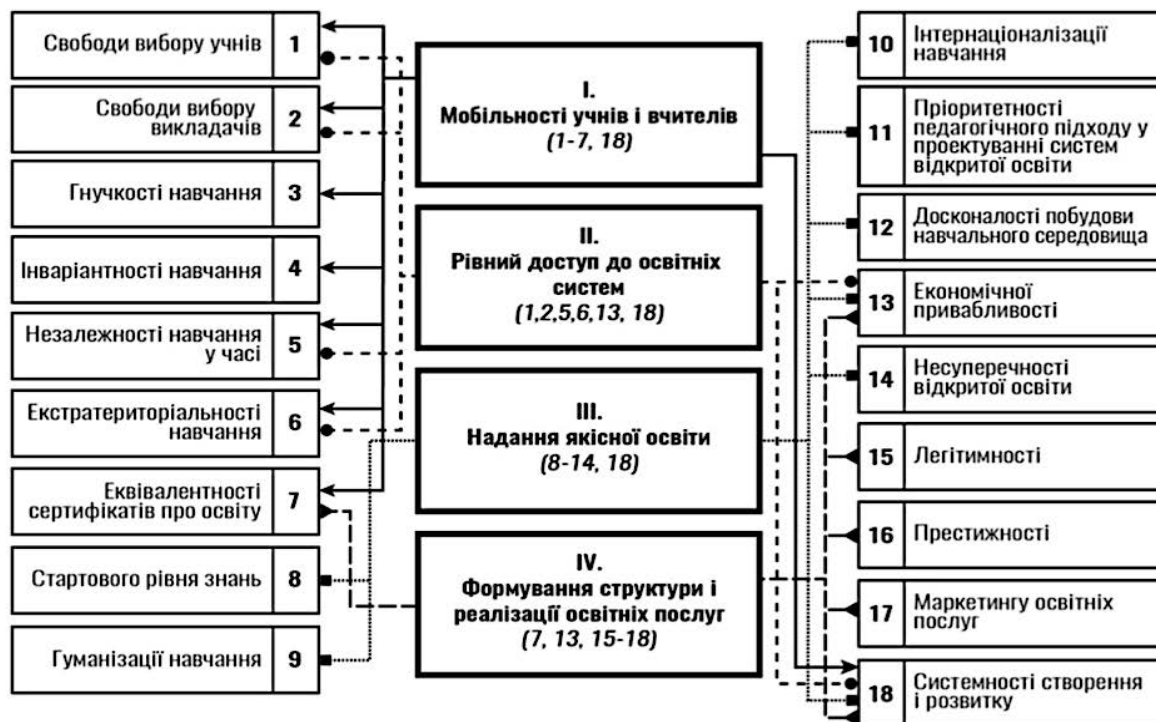

Рис. 1. Принципи побудови систем відкритої освіти

Джерело: [Кузьмінська, 2020]

процес і підготовки майбутніх фахівців до роботи в умовах цифрової трансформації. Ми погоджуємося з М. О. Кириченко, та Л. М. Сергєєвою, що відкрита освіта суттєво відрізняється від традиційної, є освітньою системою вищого рівня і більшою мірою відповідає цілям і завданням інформаційного суспільства [Кириченко 2018; Сергєєва 2018]. Структуру, особливості та переваги системи відкритої освіти за М. О. Кириченко та Л. М. Сергєєвою в загальному вигляді представлено на рис. 2.

Трансформація традиційної освітньої моделі у відкриту систему є комплексним і багатограним процесом, що потребує глибокого оновлення науково-методичних підходів, психологічної адаптації учасників освітнього процесу, модернізації матеріально-технічної бази та належного фінансування. В умовах швидкої еволюції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) традиційні форми підготовки педагогів зазна-

ють суттєвих змін, поступаючись місцем гнучким, адаптивним та персоналізованим моделям навчання [Petrov2024; Hrechanovska 2024; Shevchuk 2024; Zakusylo2024; Lekakh 2024].

Використання віртуальних навчальних платформ, таких як Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, сприяє організації інтерактивних лекцій, вебінарів, групових дискусій та спільних проєктів, що значно розширює можливості педагогічної підготовки. Завдяки хмарним технологіям забезпечується безперервний доступ до навчальних матеріалів, а синхронні та асинхронні форми взаємодії дозволяють адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб майбутніх педагогів професійного навчання.

Особливе значення в сучасній освітній парадигмі набувають персоналізовані освітні траєкторії, що передбачають індивідуальний підхід до навчання та врахування особистісних

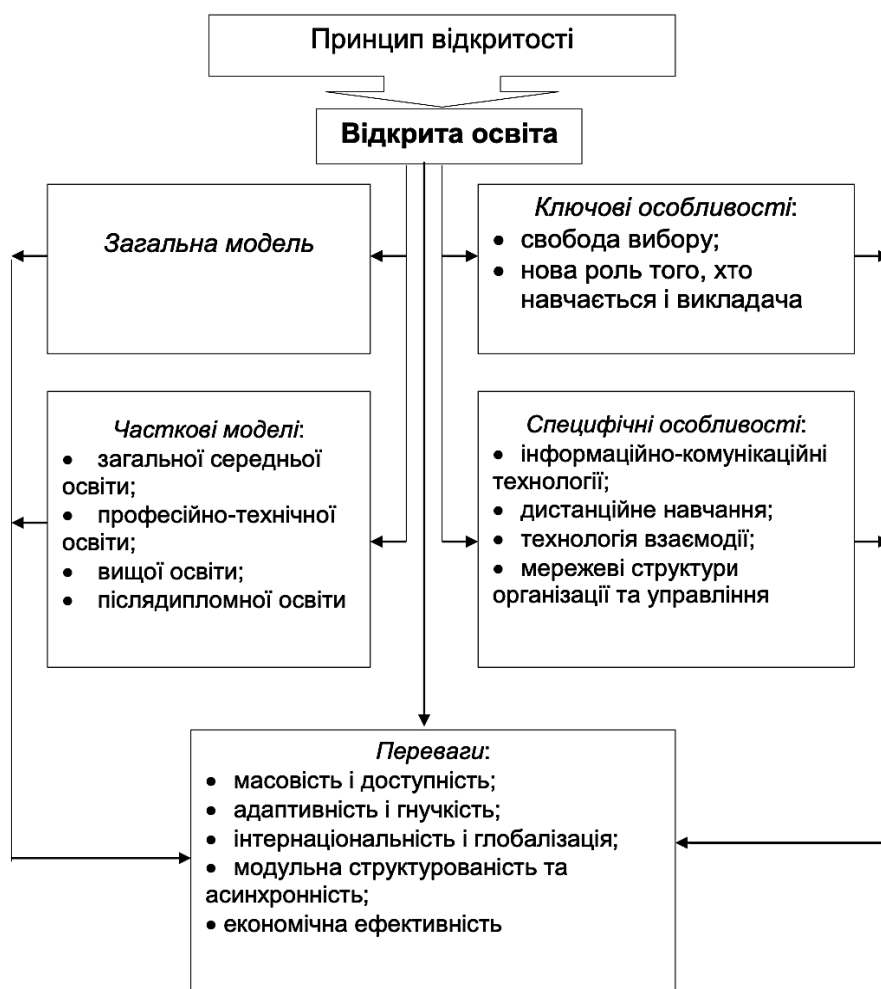

Рис. 2. Структура, особливості та переваги відкритої освіти
Джерело: [Кириченко 2018, Сергєєва 2018]

особливостей студентів. Адаптивні навчальні системи, побудовані на основі штучного інтелекту та аналізу великих даних, дають змогу автоматично коригувати навчальний контент відповідно до рівня знань, стилю навчання та прогресу студента. Це сприяє підвищенню мотивації до навчання, зменшенню когнітивного перевантаження та розвитку самостійності в освітньому процесі.

Інноваційні освітні технології відіграють ключову роль у формуванні гнучких та адаптивних віртуальних освітніх середовищ. Масові відкриті онлайн-курси (МООС), доповнена та віртуальна реальність (AR/VR), гейміфікація, мобільне навчання та хмарні сервіси створюють сприятливі умови для активного залучення студентів до навчального процесу. Використання AR/VR дозволяє моделювати реальні педагогічні ситуації, що є особливо важливим для практичної підготовки майбутніх педагогів. Гейміфікація сприяє підвищенню залученості студентів завдяки використанню ігрових елементів у навчанні, що покращує засвоєння матеріалу та формування професійних компетентностей.

Висновки. У процесі дослідження відкритої освіти як основи інформатичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання встановлено, що використання відкритих освітніх технологій значно розширює можливості доступу до якісних освітніх ресурсів та сприяє розвитку професійної компетентності педагогічних кадрів. Відкрите навчання дозволяє подолати дидактичні обмеження традиційного освітнього середовища, забезпечуючи його гнучкість, персоналізацію та інтерактивність.

Відкрите освітнє середовище має низку принципних характеристик, серед яких: доступність, гнучкість, модульність, паралельність, економічність, інтернаціональність і координованість. Ці характеристики сприяють створенню умов для безперервного навчання, професійного зростання та саморозвитку майбутніх педагогів професійного навчання, що є критично важливим у контексті цифрової трансформації освіти.

Цифрові технології, зокрема масові відкриті онлайн-курси, віртуальні навчальні середовища, адаптивні освітні технології та хмарні платформи, виступають ключовими інструментами у процесі інформатичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Інформатична підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в умовах відкритої освіти передбачає формування в них компетентностей, необхідних для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Таким чином, відкриті освітні технології створюють передумови для трансформації традиційних підходів до навчання, підвищення ефективності педагогічної діяльності та забезпечення гнучкості й адаптивності освітніх програм. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на удосконалення методичних підходів до використання цифрових технологій у підготовці педагогів професійного навчання, розробку механізмів інтеграції відкритих освітніх ресурсів у навчальні програми та оцінку їхньої ефективності у розвитку цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Ю. Відкрита освіта і відкрите навчальне середовище. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2008. № 2. С. 116-123.
2. Биков В. Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2010. № 9. С. 9-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2010_9_4.
3. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент: кол. монографія / за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергеевої. – Київ: Інтерсервіс, 2018. – 440 с.
4. Коржилова, О. Ю. Відкрита освіта як глобальна освітня система: стан та розвиток. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 3, 48-54.
5. Кузьмінська, О. Теоретико-методичні засади проектування і застосування цифрового освітнього середовища наукової комунікації магістрів-дослідників. дис доктор педагогічних наук: спец.. 13.00.10, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ. 2020. URL <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0520U101606/>

6. Шевчук Л.Д., Яшанов С. М., Шевчук Б.В. Інтеграція моделей навчання інформатичних дисциплін в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої педагогічної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 39. Т. 3. 296–301. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-3-47>.
7. Шмиголь, М. Ф., & Юшкевич, Ю. С. Інформаційне суспільство в Україні: реальність та виклики. *Наукове пізнання: Методологія та технологія № 1(51) 2023 С. 4-9*.
8. Юшкевич, Ю. С. Модернізація освіти в умовах європейської інтеграції України. *Гілея: науковий вісник, №141 (2)*, 2019. С.165-168.
9. Collis B., Moonen J. Flexible learning in a digital world. London: Kogan, 2021. 237p.
10. Petrov, V., Hrechanovska O., Shevchuk, B., Zakusylo, M., & Lekakh, A. El potencial de la realidad virtual en el modelado de procesos científicos complejos para la educación a distancia: una revisión del alcance. *Revista Eduweb, 18(4)*, 2024. С. 89–103. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.04.6>

REFERENCES

1. Bykov V. Yu. (2008) Vidkryta osvita i vidkryte navchalne seredovyshche. [Open education and open learning environment.] *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyu systemamy: filosofii, psykhologii, pedahohika, sotsiologii*. № 2. S. 116-123.
2. Bykov V. Yu. (2010) Vidkryte navchalne seredovyshche ta suchasni merezhni instrumenty system vidkrytoi osvity. [Open learning environment and modern networking tools of open education systems] *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 2: Kompiuterno-orientovani systemy navchannia*. № 9. S. 9-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2010_9_4.
3. Vidkryta osvita: innovatsiini tekhnologii ta menedzhment [Open education: innovative technologies and management]: kol. monohrafiia / za nauk. red. M. O. Kyrychenka, L. M. Serheievoi. Kyiv: Interservis. 440 s.
4. Korzhylova, O. Yu. (2014). Vidkryta osvita yak hlobalna osvitnia systema: stan ta rozvytok. [Open Education as a Global Educational System: Status and Development] *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. № 3, 48-54.
5. Kuzminska, O. (2020). Teoretyko-metodychni zasady proiektuvannia i zastosuvannia tsyfrovoho osvitnoho seredovyshcha naukovoii komunikatsii mahistriv-doslidnykiv. [Theoretical and Methodological Bases of Designing and Applying a Digital Educational Environment for Scientific Communication of Master Researchers] dys doktor pedahohichnykh nauk: spets.. 13.00.10, Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy, Kyiv. URL <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0520U101606/>
6. Shevchuk L.D., Yashanov S. M., Shevchuk B.V. (2021) Intehratsiia modelei navchannia informatychnykh dystsyplin v informatsiino-osvitnomu seredovyshchi zakladu vyshchoi pedahohichnoi osvity. [Integration of models of teaching informatics disciplines in the information and educational environment of a higher pedagogical education institution] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka», Vyp. 39. T. 3. 296–301*. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-3-47>.
7. Shmyhol, M. F., & Yushkevych, Yu. S. (2023). Informatsiine suspilstvo v Ukraini: realnist ta vyklyky. [Information Society in Ukraine: Reality and Challenges] *Naukove piznannia: Metodologii ta tekhnologii № 1(51) S. 4-9*.
8. Iushkevych, Yu. S. (2019). Modernizatsiia osvity v umovakh yevropeiskoi intehratsii Ukrainy. [Modernization of education in the context of Ukraine's European integration] *Hileia: naukovyi visnyk, № 141 (2)*. S. 165-168.
9. Collis B., Moonen J. Flexible learning in a digital world. London: Kogan, 2021. 237 p.
10. Petrov, V., Hrechanovska O., Shevchuk, B., Zakusylo, M., & Lekakh, A. (2024). El potencial de la realidad virtual en el modelado de procesos científicos complejos para la educación a distancia: una revisión del alcance. *Revista Eduweb, 18(4)*, С. 89–103. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.04.6>

B. V. SHEVCHUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Doctoral Student at the Department of Information Systems and Technologies, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

E-mail: Sh.bera04@gmail.com

orcid.org/0000-0002-4406-1011

OPEN LEARNING AS A BASIS FOR THE FORMATION OF DIGITAL COMPETENCE OF VOCATIONAL TEACHERS

The article deals with the didactic potential of the learning environment in the context of accessibility of the qualitative and quantitative diversity of its components for participants in the educational process. The features of a closed learning environment functioning within a particular educational institution and its didactic limitations, in particular, territorial fixity, staff constancy and limited access to information resources and pedagogical technologies, are identified.

Attention is focused on the need to introduce open education technologies as a means of overcoming the didactic limitations of a closed educational environment. The contribution of domestic and foreign scholars to the study of open education, in particular its principles, technologies and mechanisms of implementation, is analyzed. The main characteristics of open education are defined: accessibility, flexibility, parallelism, modularity, cost-effectiveness, internationality and coordination, which provide equal access to educational resources regardless of the place of residence or social status of students.

The role of digital technologies in the development of open education, in particular massive open online courses, virtual learning environments, adaptive learning and cloud platforms, is considered. Their effectiveness in personalizing the learning process, increasing its flexibility and promoting lifelong learning is analyzed. The importance of informational training of future vocational teachers in the context of open education, including the introduction of virtual educational environments and the formation of informational competencies for effective work in the digital environment, is emphasized.

The necessity of integrating the principles of open education into educational programs is emphasized, which will contribute to the development of critical thinking, the ability to self-education and individualization of the educational process. The main directions for improving the system of teacher training in the context of digital transformation of education are identified. The possibilities of distance learning, personalized educational trajectories and innovative educational technologies that contribute to the creation of flexible and adaptive virtual educational environments are analyzed.

Key words: open education, digital technologies, computer science training, massive open online courses, virtual learning environment, vocational education, teaching staff.

ТЕОРІЯ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ

УДК 37.018.43:004]:[811.161.2'243

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.13>

І. М. БАКАЛЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української літератури,

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Електронна пошта: irinabakalenko1970@gmail.com

<http://orcid.org/0009-0008-9962-1750>

Ю. В. КРАВЧЕНКО

кандидат філологічних наук, старший викладач,

старший викладач кафедри мовної та загальнотеоретичної підготовки,

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, м. Запоріжжя, Україна

Електронна пошта: 30yu12kravchenko70@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-8196-7843>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ОНЛАЙН-ЗАНЯТТЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Пандемія та повномасштабне вторгнення росії в Україну суттєво вплинули на різні сфери нашого життя. Не залишилась осторонь й система освіти, яка зазнала змін: зміна форми надання освітніх послуг (офлайн на онлайн), пошук нових методів, прийомів, технологій та засобів для організації та проведення занять. Дистанційна форма навчання змусила педагогів опанувати цифровий простір й активно використовувати онлайн-інструменти в освітньому процесі. Підготовка онлайн-заняття для інокомунікантів передбачає, насамперед, врахування двох складових: технічну (наявність інтернет-зв'язку та сучасних гаджетів у студентів) та методико-теоретичну (підготовку матеріалів, рівень володіння мовою, забезпечення навчально-методичною літературою та матеріалами для контролю й перевірки знань студентів). Зауважимо, що основною метою дистанційних занять з української мови як іноземної є розвиток та удосконалення комунікації здобувачів вищої освіти в різних сферах життя. Для мотивації інокомунікантів до навчання викладачі активно використовують інформаційно-комунікаційні технології та сучасні дидактичні засоби.

Особливість інтерактивного онлайн-заняття обумовлена не лише його структурою, а й підтриманням уваги та інтересу студентів. Практичний досвід використання викладачами адаптованих навчальних матеріалів електронного підручника з української мови як іноземної, створеного на платформі Canva, засвідчив їх ефективність та результативність щодо засвоєння знань й отримання необхідних навичок здобувачами вищої освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, цифрова грамотність, онлайн-заняття, «цифрове» покоління, платформа Canva, структура й етапи заняття, інтерактивні вправи.

Поставлення проблеми. Медичні університети активно залучають на навчання іноземних студентів, які опановують українську мову для академічної діяльності, професійної підготовки та ефективної комунікації з пацієнтами, колегами та викладачами. Підготовка та проведення якісних онлайн-занять, орієнтованих на освітні та професійні потреби майбутніх спеціалістів у галузі медицини, є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності української медичної освіти на міжнародному рівні.

Система освіти останнім часом зазнала серйозних трансформацій: змінилася форма надання освітніх послуг – офлайн на онлайн-формат, що вимагає від освітян загалом, й від українців зокрема, постійного пошуку нових методів, прийомів, технологій та засобів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова література широко представлена роботами, пов'язаними із різними методичними аспектами викладання української мови як іноземної. Особливої уваги заслуговують

вітчизняні розвідки О. Андрєєва, І. Зозулі, І. Козубовської, В. Олійника, І. Перцової, О. Тарнопольського, О. Тростинської, Д. Мазурик, В. Манакіна, А. Чистякової та ін. Не менш важливими є роботи й закордонних дослідників, у полі зору яких опинилися питання теоретичного та практичного обґрунтування впровадження сучасних методів викладання іноземних мов для здобувачів освіти. Ф. Кортеген описав процес навчання іноземної мови у закладах вищої освіти, С. Борнс вивчав різноманітні підходи до класифікації методів навчання, а М. Пеннінгтон та Дж. Річардс присвятили свої наукові розвідки комплексному підходу у викладанні іноземних мов [Степаненко : 74].

Питання методики викладання української мови як іноземної у вишах України є наразі дуже актуальним, адже існує значна кількість невирішених проблем щодо організації та проведення дистанційних занять з вивчення фонетики, лексики, граматики, а також формування й удосконалення мовленнєвих навичок іноземних студентів.

Мета статті. Метою наукової розвідки є аналіз і виокремлення ключових структурних елементів онлайн-заняття та шляхів використання адаптованих навчальних матеріалів електронного підручника у процесі вивчення української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Виклики сьогодення вимагають від освітян пошуку та застосування нових педагогічних ресурсів, що сприятимуть покращенню рівня знань та підвищенню мотивації здобувачів вищої освіти до навчання.

Сучасне заняття з української мови як іноземної – це заняття тісної співпраці викладача зі студентами, спрямоване на розкриття потенціалу студента з метою формування його як мовної особистості, яка здатна до мовленнєвої діяльності в усіх її видах [Перцова : 55]. Ці заняття мають особливу специфіку, орієнтовану на розвиток комунікативних навичок, що базуються на багатьох складових, таких як граматики, фонетика, словотворення та інших аспектах мови.

Під час планування дистанційного заняття викладач повинен врахувати наступне:

- технічну складову:

1) наявність стабільного інтернет-зв'язку та доступу до необхідних онлайн-платформ й онлайн-інструментів та чіткі інструкції щодо користування ними;

2) технічне забезпечення студентів сучасними гаджетами;

3) різницю в часі, що є однією з основних проблем своєчасного підключення до занять;

- методико-теоретичну складову:

1) підготовку лексичного, граматичного та комунікативного матеріалів;

2) рівень володіння мовою здобувачами вищої освіти;

3) використання усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письмо й аудіювання) залежно від теми, мети, завдань та комунікативних потреб студентів у різних сферах життя;

4) забезпечення необхідною навчально-методичною літературою;

5) наявність матеріалів для перевірки знань інокомунікантів;

6) розподіл часу на виконання завдань до теми. Проте викладачу треба бути готовим до того, що 60-90% часу доведеться використати для пояснення матеріалу та закріплення його на практиці. Такий варіант проведення заняття залежить як від об'єктивних, так і від суб'єктивних причин: технічні проблеми, недостатній рівень володіння мовою тощо.

Зауважимо, що онлайн-заняття мають свої особливості, під час планування яких педагог повинен чітко продумати тактику і стратегію їх проведення. Треба зосередити увагу не лише на зацікавлених студентах, але й стимулювати та мотивувати пасивних й байдужих. Окрім цього, необхідно враховувати інтереси сучасного «цифрового» покоління та постійно підвищувати цифрову грамотність як студентів, так і викладачів.

На заняттях з української мови як іноземної викладачами кафедри мовної та загальнотеоретичної підготовки Запорізького державного медико-фармацевтичного університету (ЗДМФУ) апробовано електронний підручник «Українська мова як іноземна. Морфолого-синтаксичний курс (рівень В 1)» для здобувачів вищої освіти з англійською мовою навчання, створений на платформі Canva [Коновальчук]. Однією

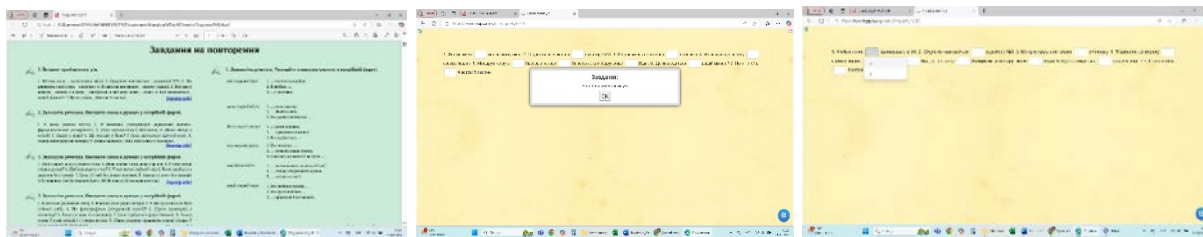

Рис. 1.

з переваг адаптованих навчальних матеріалів цього підручника є можливість використання візуального контенту навіть за відсутності інтернет-зв'язку, з будь-якого пристрою, що суттєво полегшує процес навчання. Також він вміщує пояснення теоретичного матеріалу з граматики як українською, так й англійською мовами. Додатковою опцією підручника є відеозаписи навчального контенту для самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти. Завдання, спрямовані на розуміння та закріплення отриманих знань, можуть бути виконані студентами як самостійно, так і під керівництвом викладача в реальному часі, відповідно й результати будуть доступними одразу.

На прикладі заняття з української мови як іноземної для студентів – іноземних громадян II курсу спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» з англійською мовою навчання – розглянемо структуру, наповнення та презентацію навчального матеріалу до заняття з теми «Повідомлення інформації про рух предмета чи особи. Уживання дієслів *ити/їхати*».

Етап 1. Вступна (організаційна) частина.

Викладач пропонує студентам актуалізувати вивчений на попередньому занятті теоретичний матеріал й виконати практичні завдання на повторення з обов'язковим поясненням його зв'язку із новою темою.

На цьому етапі заняття студенти виконують завдання № 1, в якому треба замість пропусків вставити прийменник у/в. Виконання таких завдань має три варіанти: 1) усно, але з поясненнями; 2) письмово; 3) в електронному форматі з можливістю отримання результатів. Вибір залежить від викладача. Під кожною вправою є певна позначка: «Перевір себе», «Прослухайте» тощо.

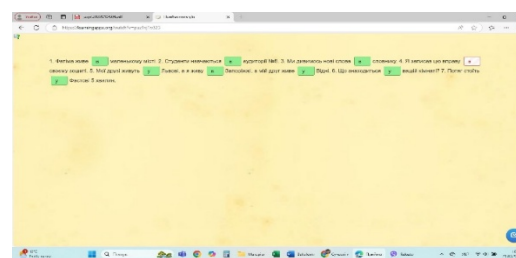

Рис. 2.

Перейшовши за покликанням вправи «Перевір себе» відкривається форма для роботи. Після слова у словосполученні або між словами в реченні передбачене місце для відповіді, натиснувши на яке, перед студентами відкриються декілька варіантів, із яких треба обрати один – правильний. Переглянути свій результат допоможе іконка у нижньому правому куті: правильні відповіді будуть мати певне забарвлення, неправильні – залишаться без змін (малюнок 2). Після виконання студентами завдання викладач обов'язково озвучує правильну відповідь із подальшим її коментуванням.

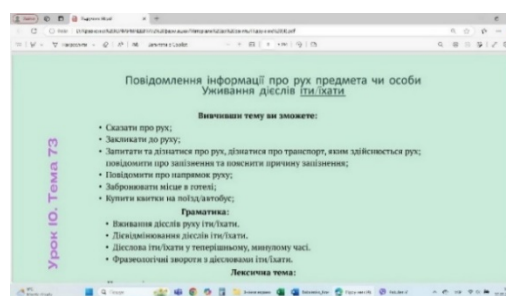

Рис. 3.

Етап 2. Виголошення теми та визначення мети заняття, що дає можливість інокомунікантам зрозуміти актуальність вивчення навчального матеріалу (малюнок 3). Це один із найголовніших етапів будь-якого заняття, оскільки нерозуміння студентами важливості навчальної теми

та її місця у структурі дисципліни зведе всі старання викладача нанівець і не матиме необхідного результату. Крім цього озвучується лексична тема, на основі якої розглядатиметься граматики, а також очікувані результати (вміння та навички здобувачів вищої освіти, що будуть сформовані або удосконалені після опанування необхідних знань).

Етап 3. Пояснення нової лексики.

Для інофонів вивчення лексики – непростий процес, оскільки вони не є носіями мови. Пояснення нових слів (словосполучень) спонукає педагогів до використання різних засобів: малюнків, картинок, відео, добір синонімів тощо. Для кращого розуміння та запам'ятовування лексичних одиниць автором електронного підручника передбачено низку різнопланових завдань. Спочатку викладач (студент) читає нові слова і розглядає їх на картинках. Далі пропонується на мапі розташувати назви міст, обравши їх із лексичного мінімуму. Наступний крок: студенти називають предмети на малюнках і записують лексеми у відповідні колонки кросворда (малюнок 4). Насамкінець студенти розподіляють слова за категоріями: транспорт, готель, географія – шляхом перетягування їх

до відповідної колонки. У здобувачів освіти є можливість перевірити правильність відповіді натисканням іконки у нижньому правому куті екрана (малюнки 5–7).

Етап 4. Пояснення нової граматики. Практична частина.

Першим кроком є пояснення викладачем нової граматики з опорою на матеріал електронного підручника українською мовою. За потреби студенти мають змогу прослухати її англійською в записі впродовж 5–10 хв, обравши покликання «Відео з поясненням». Вивчення будь-якого нового матеріалу передбачає виконання завдань на розуміння та закріплення, наприклад: *утворіть самостійно форми майбутнього часу дієслів *йти та їхати**. Дієслова *йти / їхати* належать до дієслів руху, тому цілком доречно буде надання інформації щодо їхніх фонетичних варіантів із наведенням прикладів використання лексем у процесі мовлення (малюнок 8–9).

Для закріплення отриманих знань студенти виконують запропоновані у підручнику практичні завдання: *подивіться на малюнки, прочитайте діалоги з використанням дієслів руху, складіть власні діалоги відповідно до зображень* (малюнок 10).

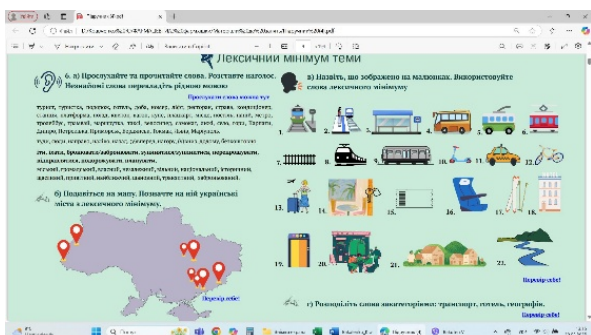

Рис. 4.

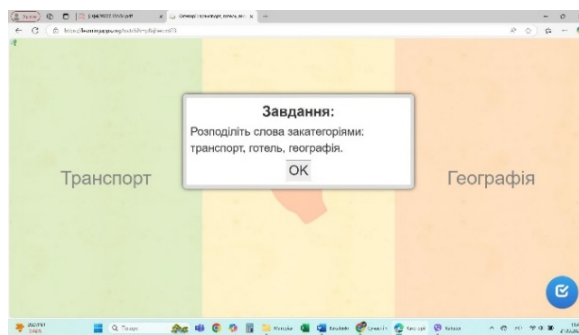

Рис. 5.

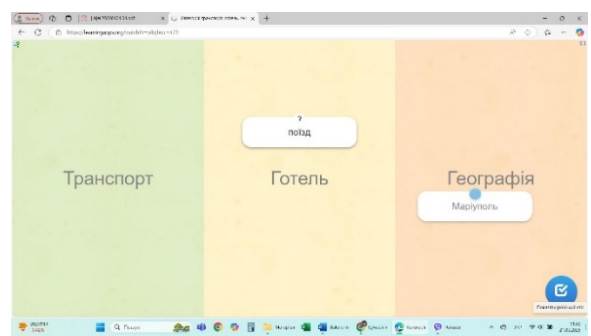

Рис. 6.

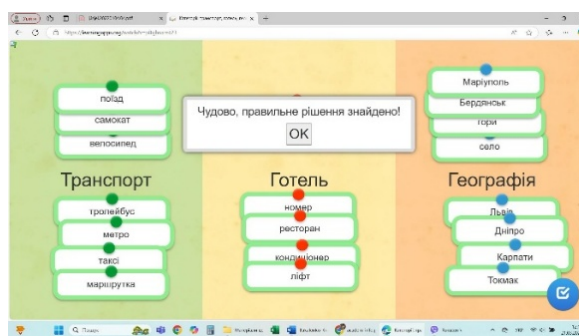

Рис. 7.

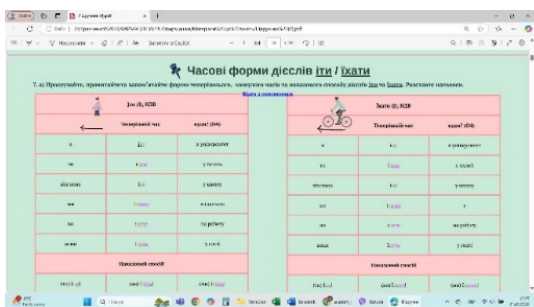

Рис. 8.

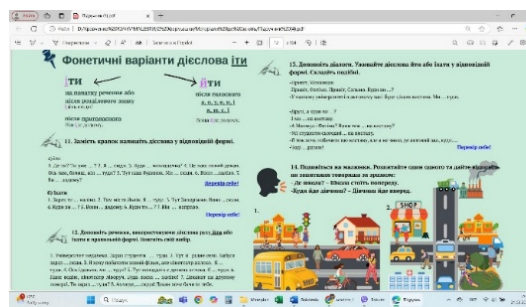

Рис. 9.

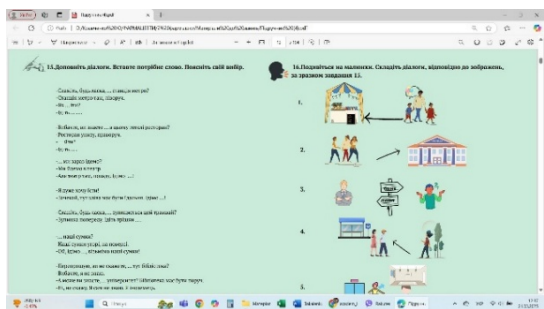

Рис. 10.

Етап 5. Контрольний зріз знань і навичок, набутих під час заняття. Традиційно наприкінці заняття інокомуніканти виконують завдання з блоку «Поурочний контроль» на платформі Teams, що дозволяє отримати результат одразу після виконання вправ.

Етап 6. Зворотний зв'язок та підсумки. Студенти мають змогу поставити запитання викладачу, отримати відповіді з поясненнями та коментарями й оцінку. Викладач може запропонувати одному із студентів групи оцінити інших або здійснити самооцінювання. Це мотивує здобувачів вищої освіти більш відповідально ставитися до процесу навчання, сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, навичок рефлексії та самопрезентації.

Варто зазначити, що кожен урок електронного підручника розрахований на певну кількість занять. Наприкінці кожного заняття передбачена самостійна робота, що охоплює всі аспекти опанованого матеріалу і допомагає виділити сильні й слабкі сторони інокомунікантив. Незалежно від рівня розуміння попереднього матеріалу, на кожному наступному занятті викладач використовує прийоми актуалізації вивченої теми з метою збагачення словникового запасу студентів та осмисленого використання ними засвоєного матеріалу.

Укладаючи навчальний матеріал, викладач української мови як іноземної повинен уміти працювати з текстовими та графічними редакторами, розробляти сценарії використання комп'ютерних програм, що охоплюють підготовку, корекцію, оцінку та тестування; використовувати загальні, спеціалізовані та інструментальні програми. Водночас, у процесі навчання іноземних здобувачів української мови важливо враховувати, що засвоєння мови залежить насамперед від рівня володіння такими видами мовленнєвої діяльності, як аудіювання, читання, говоріння та письмо [Степаненко : 76].

З цим не можна не погодитися, оскільки аудіювання, читання, письмо та говоріння є невід'ємними елементами занять у процесі вивчення української як іноземної. Аудіювання розвиває уважність й відтворення основної інформації, читання сприяє збагаченню і запам'ятовуванню лексики та синтаксичних конструкцій, говоріння дає можливість об'єднувати слова у словосполучення / речення та будувати стилістично правильні фрази. Ці види мовленнєвої діяльності також передбачені навчальними програмами до кожного курсу для здобувачів освіти різних спеціальностей.

Висновки. Дистанційне заняття з вивчення української мови як іноземної, основними завданнями якого є формування навичок та вмінь навчально-професійного та власне професійного спілкування, необхідного на заняттях профільних кафедр ЗДМФУ, розвиток умінь соціально-культурного спілкування, потрібного для адаптації в національному українському середовищі, вимагає від викладача серйозної фахової підготовки. Усе це стане досяжним і реальним за умови правильно структурованого дистанційного заняття, врахування усіх можливих нюансів онлайн-викладання та взаємодії викладача і студентів.

Нові підходи, методи, прийоми, технології та засоби навчання української мови як іноземної, використання онлайн-інструментів дозволять сучасному викладачу активізувати освітній процес та сприятимуть підвищенню його ефективності, забезпечать можливості для інокомунікантив отримувати знання в легкій доступній формі, сформувати міцні практичні вміння, навички й компетентності, зробити заняття української мови як іноземної інтерактивними, захопливими та мотиваційними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зозуля І. Є. Особливості методики викладання граматики української мови як іноземної. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 19 квітня 2019 р. Біла Церква, 2019. С. 24–27. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25887/Zozylia_2019T1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 30.03.2025).
2. Коновальчук Н. О. Українська мова як іноземна. Морфолого-синтаксичний курс (рівень В 1) : електронний підручник для студентів-іноземних громадян I–II курсів спеціальності «222 Медицина», «221 Стоматологія», «226 Фармація», навчання англійською. Змістові блоки 10–11 (уроки № 10–11). Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. 194 с.
3. Перцова І. Структура навчального заняття з української мови як іноземної. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2022. Vol. 1, No. 4. P. 54–60. DOI: 10.46299/j.isjel.20220104.04. URL: <https://isg-journal.com/isjel/article/download/99/79> (дата звернення 27.03.2025).
4. Степаненко О. К., Ланова Т. В., Матусевич Л. М. Сучасні методики вивчення української мови як іноземної. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Філологічні науки (мовознавство)*. Слов'янськ, 2022. № 18. С. 73–77. URL: <https://surl.li/qrzxf> (дата звернення 20.03.2025).

REFERENCES

1. Zozulia, I. YE. (2019). Osoblyvosti metodyky vykladannia hramatyky ukrainskoi movy yak inozemnoi. [Peculiarities of the methodology of teaching grammar of the Ukrainian language as a foreign language]. Proceedings of the *Aktualni problemy vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Bila Tserkva, 19 kvitnia 2019. Bila Tserkva, pp. 24–27. Retrieved from: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25887/Zozylia_2019T1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accessed 30.03.2025).
2. Konovalchuk, N. O. (2024). Ukrayinska mova yak inozemna. Morfoloho-syntaksychnyi kurs (riven V 1) [Ukrainian as a foreign language. Morphological and syntactic course (level B 1)]: elektronnyi pidruchnyk dlia studentiv-inozemnykh hromadian I–II kursiv spetsialnosti 222 «Medytsyna», 221 «Stomatolohiya», 226 «Farmatsiya», navchannya anhliys'koyu. Zmistovi bloky 10-11 (uroky № 10–11). Zaporizhzhia : ZDMFU, 194 s. (in Ukrainian)
3. Pertsova, I. V. (2022). Struktura navchalnoho zaniattia z ukrayinskoi movy yak inozemnoi. [Structure of a lesson in Ukrainian as a foreign language]. *International Science Journal of Education & Linguistics* (electronic journal), vol. 1, no 4, pp. 54–60. Retrieved from: <https://isg-journal.com/isjel/article/download/99/79> (accessed 27.03.2025).
4. Stepanenko, O. K., Lanova, T. V., Matysevych, L M. (2022). Sychasni metodyky vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi. [Modern methods of studying Ukrainian as a foreign language]. *Naukovi visnyk DDPU imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky (movoznavstvo)* [*Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Philological Sciences (Linguistics)*]. Sloviansk, no 18, pp. 73–77. Retrieved from: <https://surl.li/qrzxf> (accessed 20.03.2025).

I. M. BAKALENKO

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature,
Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhia, Ukraine
E-mail: irinabakalenko1970@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0008-9962-1750>*

YU. V. KRAVCHENKO

*Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer,
Senior Lecturer at the Department of Language and General Theoretical Training,
Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, Zaporizhzhia, Ukraine
E-mail: 30yu12kravchenko70@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-8196-7843>*

**PECULIARITIES OF PREPARING ONLINE CLASSES OF UKRAINIAN
AS A FOREIGN LANGUAGE**

The pandemic and a full-scale invasion of Russia into Ukraine have significantly influenced different areas of our lives. The education system, which has undergone significant changes, was not left aside: changing the form of provided educational services (offline to online), searching for new methods, techniques, technologies and tools for organizing and conducting classes. The spread of remote learning stimulated teachers to master digital space and actively use online tools in the educational process. Preparation of online classes for speakers of foreign languages primarily involves taking into account two components: technical (availability of online connection and modern gadgets for students) and methodological-theoretical (preparation of materials, level of language proficiency, providing educational and methodological literature and other materials to control and assess the students' knowledge). It should be noted that the main purpose of distance classes in Ukrainian as a foreign language is the development and improvement of communication of higher education seekers in various spheres of life. Teachers actively use information and communication technologies and modern didactic tools to motivate foreign communicators.

The specificity of interactive online class is determined not only by its structure, but also by maintaining students' attention and interest. The teachers' practical experience of using adapted educational materials of the electronic textbook on Ukrainian as a foreign language created on the Canva platform, testified to their efficiency and effectiveness in gaining knowledge and acquiring the necessary skills by higher education seekers.

Key words: distance learning, digital literacy, online class, «digital» generation, Canva platform, structure and stages of class, interactive exercises.

УДК 373.2.091.33-053.4:37.011.3-051(477.82)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.14>

М. І. ЗАМЕЛЮК

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: mzatelyuk@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0001-6352-7908>

К. Л. КРУТІЙ

доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти,

Мариупольський державний університет, м. Київ, Україна

Електронна пошта: k.krutii@tu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5001-2331>

І. С. ДЕСНОВА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології,

Мариупольський державний університет, м. Київ, Україна

Електронна пошта: i.desnova@tu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5130-079X>

СТВОРЕННЯ ІГРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовано аспекти створення ігрового середовища для дітей дошкільного віку. Ігровий простір для дошкільнят – це їхній унікальний досвід, де вони пізнають світ, вчаться взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими, розвивають свої здібності та таланти. Саме шляхом активної залученості до ігрової діяльності дитина засвоює нові знання, вміння і навички. Окреслено основні принципи створення ігрового середовища: відповідність віку (ігри та матеріали повинні відповідати віковим особливостям дітей), різноманітність (середовище має бути насиченим різноманітними матеріалами та обладнанням для задоволення різних інтересів дітей), змінність (ігровий простір має регулярно оновлюватися, щоб підтримувати інтерес дітей), безпечність (усе обладнання та матеріали повинні бути безпечними для дітей), логістичність (простір має бути розділений на різні функціональні локації (для гри, читання, творчості тощо)), доступність (матеріали повинні бути доступними для дітей, щоб вони могли самостійно обирати іграшки та займатися діяльністю). Звертається увага на ключові елементи, які необхідні для доведеного ігрового середовища (час, простір і свобода). Детально розглядається роль вихователя, не тільки як спостерігача, а й активного учасника ігрового процесу (створює умови для гри, організовує спільну діяльність, допомагає дітям освоювати нові ігри та матеріали).

Матеріали та методи. Для дослідження впливу ігрової діяльності на розвиток дитини використовували такі методи: спостереження (систематичне спостереження за ігровою діяльністю дітей в різних умовах), анкетування (опитування вихователів, батьків дітей старшого дошкільного віку щодо їхніх поглядів на роль гри в розвитку дитини), педагогічний експеримент.

Результати. Дослідження полягало в тому, що в КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 5 комбінованого типу Луцької міської ради», де проводилося спостереження, опитування, створені оптимальні умови для вільної самостійної ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Крім того, доведено, що гра є важливою діяльністю для розвитку особистості дітей дошкільного віку.

Уточнено, що елементами ігрового середовища виступають: натуральні матеріали (пісок, вода, камінці, рослини, що сприяють розвитку сенсорних відчуттів і творчості), локації – ігрові (крамниця, лікарня, кухня), творчі (малювання, ліплення), читання, науки, для фізичного розвитку, для розвитку музичного слуху та ритму тощо.

Дослідження показує, що дитячий ігровий простір має неоціненне значення для фізичного, соціального та когнітивного розвитку дитини. Ігри просто неба дозволяють дітям досліджувати довкілля, розвивати моторні навички, навчатись співпраці з іншими та пізнавати світ шляхом активної залученості до ігрової діяльності.

Результати нашого дослідження можна використовувати для: створення ефективних програм розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку; вдосконалення ігрового середовища в закладі дошкільної освіти, розробки рекомендацій щодо організації ігрового простору для вільної самостійної ігрової діяльності, публікації наукових статей.

Ключові слова: діти дошкільного віку, ігрова діяльність, ігровий простір, вільна самостійна ігрова діяльність, безпека ігрового середовища.

Постановлення проблеми. У науковців та практиків немає сумнівів, що провідною діяльністю дітей дошкільного віку є ігрова, і це природний процес, який не потребує надмірного втручання дорослих чи зайвої дидактизації. Створення надихаючих ігрових просторів, які будуть тішити, захоплювати, кидати виклик і задовольняти дітей, вимагає від дорослих знання особливостей ігрової діяльності, розуміння дітей і, перш за все, як розвивається уява під час гри.

Сучасні діти мають доступ до такого ж широкого спектру ігрових можливостей, які були у їхніх батьків. Створення просторів, де діти можуть вільно гратися та набувати досвіду, який вони могли б запам'ятати на все життя, вимагає ретельного осмислення та творчого дизайну.

Як створити умови для вільної самостійної ігрової діяльності? Як оновити ігровий простір на майданчиках та території закладу? Як стати партнерами дітей у грі просто неба впродовж дня, як сповнити літні дні дивовижними пригодами (*аналіз самодіяльної вільної дитячої гри в ЗДО*)?

Основні документи, що встановлюють формування та облаштування безпечного середовища – це примірний перелік ігрового та дидактичного обладнання для закладів освіти, санітарний регламент, технічний регламент безпечності іграшок, державні санітарні правила й норми безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей. Зміст зазначених документів визначає, що іграшка не має містити небезпеку для життя та здоров'я дитини (мають бути виключені чинники, що спричиняють займистість, радіоактивність, недопустимі токсичні та хімічні складники, електрика, недотримання гігієни). Перелік може бути адаптованим відповідно до вимог чинної програми та потреб закладу (як приклад Вальдорфська педагогіка). Також критерії та рекомендації щодо облаштування простору та розгортання вільної самостійної ігрової діяльності можна знайти у шкалі оцінювання якості освітнього процесу ECERS-3.

Мета статті – з'ясувати, за яких умов діти дошкільного віку активно залучаються до ігрової діяльності та дослідити аспекти створення ігрового простору в закладі дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Першою асоціацією з дитинством, безумовно, є гра як

стрижень розвитку дитини (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Т. Поніманська, Г. Рогінська та ін.). Шляхом залученості до ігрової діяльності дитина досліджує та пізнає довкілля, виражає емоції і вивчає безліч нових слів.

Беручи до уваги нинішній спосіб життя більшості сімей з дітьми та численні обов'язки, інші заняття – дітям фактично не вистачає часу на *вільні ігри*. Батьки чують від дитини скарги на те, що вона «не встигла погратися» за день або, наприклад, що вона не хоче кудись йти, тому що могла б залишитися вдома та погратися [Замелюк].

Також часто-густо дитина після *важкого дня*, який фактично є майже схожим на день дорослої людини (перевантажений закладом дошкільної освіти та додатковими заняттями в різноманітних гуртках), відчуває себе втомленою і не мотивованою вільно гратися.

Завдяки дослідженням науковців (О. Безпарточної, Н. Бочаріної, І. Данилюк, Л. Магдисюк, Р. Федоренко та ін.) було встановлено, що відсутність цієї активності призводить до розвитку підвищеного рівня тривожності та депресії у дитини в довгостроковій перспективі, а також призводить до труднощів у концентрації, увазі та самоконтролі.

Зокрема, *вільна самостійна ігрова діяльність* в дитинстві орієнтована на дослідження, експерименти, відкриття та навчання, тобто діти використовують свою уяву або насолоджуються фізичною активністю. Вона охоплює будь-яку форму гри, ініційовану та керовану дитиною. Як просто неба, так і в закладі безпосередньо, гра може бути вільною, якщо дитина має свободу контролювати свій досвід у ній.

Інакше кажучи, *вільна самостійна ігрова діяльність* – це коли дитина має свободу вибирати будь-яку гру, яку вона хоче, і грати так, як вона хоче. У цьому виді гри дитина не повинна досягати будь-якої мети, бо вона заснована на імпровізації дитини. Вільна самостійна ігрова діяльність може передбачати контакт з іншими дітьми, але також дитина може бути орієнтованою на себе і самостійно керувати діяльністю.

Отже, вільна самостійна ігрова діяльність – це природний спосіб активності для дитини дошкільного віку, де вона пізнає світ, розвиває свої навички та здібності.

Рис. 1. Різновиди вільної самостійної ігрової діяльності

Дорослі створюють ігровий простір та підтримують його, що значно полегшує процес гри. Ігрові майданчики просто неба, будь то двір чи парк, є середовищем, яке стимулює, необхідним для загального розвитку дітей, пропонує природне навчання, відмінне від того, що забезпечується заняттями в приміщенні [Крутій 2019].

Рис. 2. Ігрові локації для дитини

Проаналізуємо ключові елементи, необхідні для ідеального ігрового середовища, це *час, простір та свобода*.

Час: щодня потрібно віддавати перевагу вільній самостійній ігровій діяльності просто неба. Для цього можна додати його до розкладу, однак також слід вжити заходів для того, щоб віддати перевагу навчанню просто неба та дозволлю.

Простір: дітям потрібен легкий доступ до ігрових просторів, де вони можуть розвивати уяву та досліджувати ризики, а не просторів, зайнятих строгими ігровими структурами

та жорсткими правилами. Так, «вільні матеріали» (палиці, деревина, каміння, коробки та брезенти) можуть перетворити монотонні та стерильні ігрові простори на місця радості та дива, що стимулюють до дій. Можна створити пригодницькі ігрові майданчики: ігрові простори, орієнтовані на дітей, заповнені незакріпленими частинами, де завжди є дорослі (вони тримаються подалі, якщо немає серйозних ризиків для безпеки).

Свобода: дітям потрібна свобода, щоб мати можливість гратися, як вони хочуть. Найбільшою перешкодою для свободи дітей є дорослі навколо них та бажання керувати власними страхами. Може бути важко подолати ці страхи, але це набагато легше, коли відбудеться об'єднання з іншими батьками.

Отже, активна гра стосується руху тіла, дії фізичного переміщення. Природне довкілля (предметне, жива та нежива природа) має власний простір, щоб діти могли вивільнити власну енергію та задовольнити потребу рухатися, стрибати, копати або бігати. Заохочення дітей кидати м'ячі або перелазити через перешкоди сприяє активній грі. Успішно виконуючи ці рухові завдання, вони зміцнюють свою самооцінку, одночасно навчаючись бути впевненими у своїх фізичних здібностях.

Дозволяючи дитині ініціювати власну гру відповідно до її інтересів, дорослий сприяє та впливає на її розвиток. Вільна самостійна ігрова діяльність дозволяє дітям дізнатися про задоволення від акторської діяльності, тобто від виконання рухів, які їм подобаються [Замелюк 2021]. Дитина більше рухається, коли вільно грає на в довірчллі. Крім того, саме завдяки власній ігровій ініціативі дитина вчиться пізнавати себе, будувати своє мислення та своє розуміння Всесвіту. Вільна самостійна ігрова діяльність стимулює творчі здібності та уяву дитини.

Для активної вільної самостійної ігрової діяльності потрібна підтримка дорослих. Для цього дорослий спочатку спостерігає за дитиною в її грі, щоб знати загальний етап розвитку.

Потім він аналізує та інтерпретує свої спостереження з метою втручання відповідно до зони найближчого розвитку дитини.

Рис. 3. Вільна самостійна ігрова діяльність дитини молодшого дошкільного віку (фото автора)

Рис. 4. Вільна самостійна ігрова діяльність дітей (фото автора)

Ризик в іграх спонукає дітей перевершувати самих себе та приймати виклики. Дитина вчиться пізнавати свої сили та межі, довіряти собі та розвивати свої рухові навички. Дорослий заохочує до ризику, спостерігаючи за дитиною, підтримуючи в її експериментах і втручаючись, якщо необхідно. Саме завдяки вільній самостійній ігровій діяльності, у яких діти стрибають, ховаються або ковзають, вони ризикують і виявляють способи самозахисту, необхідні для запобігання небезпеці [Крутій 2020].

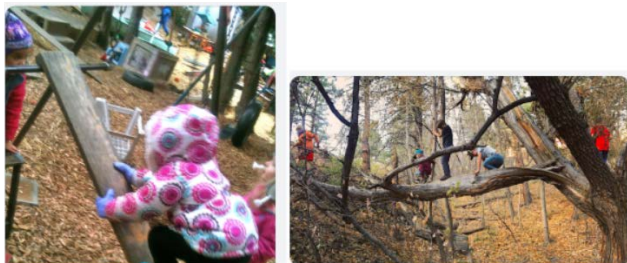

Рис. 5. Ризиковані ігри дітей

Природно втручаючись у гру дитини, дорослий може допомогти їй у дослідженні та здобутті знань. Дитина відчуває задоволення, граючись з однолітками, а також коли дорослий

бере участь у її грі. Дорослий також може заохотити дитину вислухати різні точки зору інших дітей, щоб вирішити конфлікт.

Отже, дитина вчиться жити в спільноті та поважати інших. Крім того, беручи участь у грі, дорослі можуть запропонувати нові ідеї, щоб відновити діяльність та сприяти більш тривалому навчанню. Діти наслідують і потребують позитивних моделей для наслідування. Найкращий спосіб переконатися, що дитина активна під час ігор просто неба, це подавати приклад. Інтеграція зовнішніх занять у їхній спосіб життя впливає на сприйняття, тому, якщо дорослий оцінить зовнішню діяльність, буде легше оцінити це та передати свій ентузіазм дитині.

Дитина піддається впливу кількох сенсорних стимулів, які роблять перебування просто неба незамінним та унікальним ігровим простором [Крутій 2020]. Дійсно, різні текстури ґрунту, нерівності поверхонь, комахи, м'якість квітів, запахи чи спів птахів, усе це забезпечує ідеальні можливості для розвитку органів чуття дитини. У той же час дитина відкриває для себе природне довкілля, в якому розвивається, і вчиться поважати всі форми життя.

Гра просто неба дозволяє дитині вдосконалювати різноманітні сенсорні відчуття, необхідні для її розвитку. Дорослий також може поділитися своїми знаннями про природу, щоб стимулювати допитливість дитини.

Рис. 6. Ігри дітей (фото автора)

Щоб збагатити власний досвід дитини, пропонувані матеріал має бути урізноманітний, відповідати її інтересам та спонукати до руху. Вільний доступ до матеріалів дозволяє дитині контролювати своє оточення та мати різноманітний досвід. Дитина досліджує довкілля менш активно, коли контактує з нерухомим обладнанням. Тому бажано поєднувати модулі

з мобільним обладнанням, яке заохочує дитину рухатися, таким як м'ячі чи обручі.

Дитина віддає перевагу високо інтенсивним, але короткочасним вільній самостійній ігровій діяльності, таким як біг. Рекомендується задовольняти потреби в русі, пропонуючи кілька періодів активної гри на вулиці впродовж дня, незалежно від пори року. Крім того, можливість дитини до концентрації обмежена, тому здатність до навчання може погіршитися, якщо вона продовжує тривалу діяльність, де інтенсивність і стимуляція мало змінюються.

Гра дозволяє дітям робити важливі відкриття про себе, включно з тим, що їм подобається чи не подобається. Вони постійно змінюють діяльність, щоб максимізувати задоволення, відкриваючи при цьому, що легко, а що важко робити, і що робить їх щасливими або розчарованими. Вони вчаться розуміти почуття інших і розвивають емпатію. Ці навички є вирішальними для здорових стосунків з однолітками [Basock, Latham, & Rorem 2016].

Рис. 7. Ігри дітей

Дослідження щодо впливу ігрової діяльності на розвиток дитини дошкільного віку. Студенткою 4ДО Затіркою Юлею спеціальності «Дошкільна освіта» КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради було проведено дослідження в КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 5 комбінованого типу Луцької міської ради» з теми: «Ігрова діяльність як засіб розвитку дитини».

Основною метою дослідження було з'ясувати стан вільної самостійної ігрової діяльності дітей.

Зокрема розглянути:

- роль дорослого в збагаченні ігрового досвіду дітей,
- розуміння природи вільної самостійної ігрової діяльності,

- створення сприятливого ігрового простору,
- спостереження та підтримка дитячої гри,
- використання природних матеріалів у створенні ігрового простору,
- залучення дітей до створення ігрового простору,
- залучення батьків до організації ігрового простору.

Нами було проведено опитування вихователів «Дорослий як прихильник вільної самостійної ігрової діяльності».

На запитання «Як дорослий впливає на ігрову діяльність дитини?» вихователі відповіли: підказує, скеровує, створює сприятливі умови, проблемні ситуації, атмосферу безпеки, можливість ризикувати, дорослий спостерігає.

Дорослий створює ігровий простір, наповнює його певними безпечними атрибутами, підтримує ініціативу дітей, спостерігає, прямо не втручається в хід гри.

Попередньо навчає дитину елементарним ігровим умінням, показує способи використання атрибутів та знаряддя. Може бути учасником гри, бере участь у підготовці (створювати середовище, виготовляти матеріали тощо).

На запитання «Як дорослий може підтримати вільну ігрову діяльність?» вихователі відповіли, що, з одного боку, він уважно й тактовно спостерігає за учасниками гри, обережно ставиться до задумів дітей. З іншого, акуратно спрямовує їхній задум і дії, вдаючись здебільшого до непрямого керівництва. Добирає предмети-замінники для ігор дітей відповідно до віку. Створює необхідні умови. Обговорює результати, допомагає з розробкою подальшої ігрової стратегії.

Відповідаючи на запитання «Опишіть роль дорослого під час гри (місце та дії)» вихователі поділилися своїми міркуваннями: допомога у складних ситуаціях, спостерігач, учасник, консультант, дорослий невимушено спостерігає за грою дітей неподалік, виконуючи свою роботу, тримаючи в полі зору усіх, повноцінний учасник гри, дорослий спостерігає за грою дітей.

Цікавим для студентки був досвід щодо ролі дорослого впродовж усієї гри.

Зокрема: «Опишіть роль дорослого на початку гри»: створюємо необхідні умови для розгортання ігрової діяльності малят; обговорення ситуації, підказка дій з предметами в процесі гри, вирішення конфліктних ситуацій».

цій; головна роль дорослого створити такий осередок для гри щоб малюкам було цікаво; організувати початок гри, спонукати дітей до неї, допомогти у виборі, вирішити конфлікти, які виникли у процесі гри.

Отже, щоб дитина почала гру, вона має отримати досвід через прогулянки, бесіду, читання художньої літератури, розгляд ілюстрацій, ознайомлення з атрибутами-замінниками та способами їх використання.

Також вихователі, відповідаючи на запитання «Опишіть роль дорослого в кінці гри» зазначали: спостерігач та оцінювач самої гри (робота над помилками, можливо, щось треба змінити, допомогти, підправити); аналізувати гру; наприкінці гри дорослий має емоційно підтримати дітей, поради́ти разом з ними, послухати враження від гри та їх побажання. Для себе проаналізувати дію, вміння і навички кожної дитини, щоб бачити, на що спрямувати освітній вплив.

Отже, роль дорослого в розгортанні вільної ігрової діяльності полягає в тонкому балансі між невтручанням та активною участю. Необхідно вміти спостерігати, надавати підтримку та направляти гру за потреби, зберігаючи простір для дитячої ініціативи та самовираження.

Була також запропонована ще одна анкета «Знання вільної самостійної ігрової діяльності дітей» метою якої було з'ясування, як вихователі створюють ігровий простір дитини для вільної самостійної ігрової діяльності.

Зокрема, вихователі зазначили:

- вільною грою керує сама дитина, тобто встановлює всі правила;
- у дітей є безліч можливостей для вільної самостійної ігрової діяльності (використання уяви, використання предметів, рольова гра, створення ігрових сценаріїв, взаємодія з іншими дітьми);
- можливостей може бути небагато, головне бажання грати у вільні ігри;
- вільну самостійну ігрову діяльність не можна спланувати вона виникає спонтанно в залежності від ситуації;
- під час вільної самостійної ігрової діяльності діти можуть виражати себе так, як вони обирають залежно від дня, часу та ситуації, у якій вони перебувають, що є важливим для них;
- діти створюють свою власну гру; вільні вирішувати, що вони хочуть робити, де і з ким вони хочуть грати;

- вона є розвивальною та сприяє спілкуванню дітей між собою;
- можливість спробувати себе в ролі дорослого та познайомитись з новими професіями;
- у вільній самостійній ігровій діяльності діти можуть обирати ігрові матеріали для реалізації сфери інтересів сюжету;
- вільна самостійна ігрова діяльність важлива для дошкільнят з багатьох причин: розвиток творчості, соціальний розвиток, розвиток мовлення, емоційний розвиток;
- важлива тому, що дитина більше вільного часу зможе провести з родиною, погуляти, а гратися іграшками, які заповнили її ігровий простір;
- вихователі, проєктуючи ігровий простір, використовували натуральні матеріали;
- наповнювали ігровий простір для дитячого експериментування;
- важливого значення для розвитку дитини дошкільного віку набуває взаємодія зі значущим дорослим, вихователем; діти брали участь у створенні ігрового простору;
- робили пропозиції, художньо оформлювали, та пропонували своє рішення щодо облаштування ігрових локацій;
- зокрема, вихователь планувала зробити халабуду для відпочинку, але Максимко зайшов і каже я буду артистом. І халабуда перетворилася в сцену;
- так, коли мама допомагала в облаштуванні дослідницької локації, діти активно долучилися до її оформлення.

Значну роботу провела вихователь Оксана Білик з батьками.

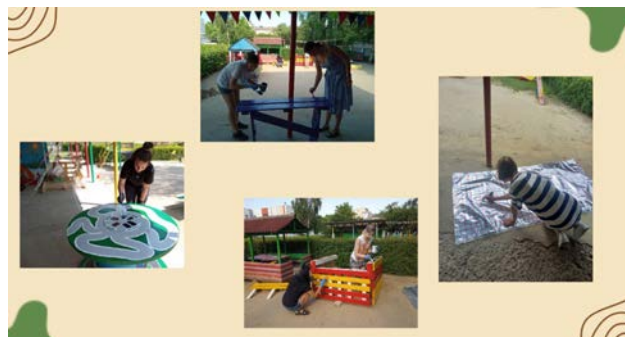

Рис. 8. Допомога батьків в облаштуванні ігрового середовища дітей у ЗДО

Зважаючи на те, що гра таким потужним елементом розвитку дитини, розуміння ролі

дорослого у вільній самостійній ігровій діяльності має вирішальне значення.

Рис. 9. Залучення батьків до організації ігрового простору у ЗДО

Гра стимулює мозок, який має вирішальне значення для встановлення зв'язків між нервовими клітинами, що, у свою чергу, допомагає розвивати загальну моторику, дрібну моторику, когнітивні та емоційні навички дитини та підтримує її загальний розвиток.

Рис. 10. Залучення дітей до створення ігрового простору у ЗДО

Отже, процес трансформації ігрового простору в ЗДО мав такі основні етапи:

- *аналіз ігрового простору* – на початку було виявлено, що класичні ігрові елементи, як автобус, гірка чи гойдалка, були запрограмовані для використання тільки в певний спосіб, що обмежувало уяву дітей та їхнє бажання експериментувати з обладнанням;
- *спостереження за дітьми* – далі педагоги спостерігали за поведінкою дітей під час вільної самостійної ігрової діяльності, що допомогло виявити, що їхні ігри теж були обмеженими, що спонукало до створення нових локацій і використання підручних матеріалів для урізноманітнення ігрового простору;
- *аналіз документації* – перед внесенням змін, було проаналізовано чинне законодавство

та рекомендації щодо безпеки іграшок й ігрових осередків, що дозволяє убезпечити дітей;

– *алгоритм дій* – для створення нового ігрового простору було розроблено чіткий план, що охоплював активну участь педагогів і батьків. Кожній віковій групі було запропоновано створити локацію відповідно до вікових норм та чинних комплексних освітніх програм.

– *спостереження за розвитком вільної самостійної ігрової діяльності дітей* – після впровадження змін було цікаво спостерігати, як в кожній групі поступово змінюється характер ігор, педагоги створювали кілька ігрових осередків, щоб уникнути скупчення дітей в одному місці та забезпечити їм різноманітні варіанти ігрової діяльності.

Дорослі мають бути уважними, щоб підтримувати гру, не впливаючи на ігрову діяльність і не контролюючи її. Те, як вихователі чи батьки беруть участь в іграх дошкільників, змінюється задоволення потреб дитини, коли вона просувається віковими етапами власного розвитку. Вільна самостійна ігрова діяльність є будівельним матеріалом для розвитку навичок, які знадобляться дитині впродовж усього життя.

З метою сприяння розвитку вільної самостійної діяльності дітей дошкільного віку необхідно:

- стимульований ігровий простір, де вони можуть робити вибір,
- надання ігрових матеріалів; різноманітних ресурсів у достатній кількості, щоб дітям не довелося тривало очікувати,
- дозволити слідувати власним ігровим бажанням,
- суміш гри наодинці, ігри з іншими та ігри з дорослими,
- можливості для різноманітних ігор,
- надати можливість бути шаленими, хаотичними і безладними, оскільки це є важливою частиною ігрового процесу.

Отже, є важливим продовжувати ставити фахівцям запитання: Як ми можемо краще сприяти вільній самостійній ігровій діяльності дітей? Як ми можемо знайти більше часу та простору для неї щодня? Як втручатися в гру дітей, щоб підтримати їх?

Із зазначеного випливає, що вільна самостійна ігрова діяльність відіграє важливу роль у розвитку дитини. Незалежно від того, вона вільна чи

спрямована дорослим, із поміж дітей значну частину часу ігрова діяльність все ж таки активно супроводжується. Головне питання полягає в балансі, який необхідно знайти, щоб визначити правильну відстань: відстань, яка залишала б ініціативу дитині розгортати власну гру, та вимірну відстань, яка підтримувала б повну доступність дорослого відповідно до потреб, які відчуває і більш-менш виражає дитина.

Висновки. Отже, відзначимо основні елементи, що необхідні для змістовної вільної самостійної ігрової діяльності дитини дошкільного віку:

1. *Діти самостійно приймають рішення.* Коли діти обирають, у які ігри та як будуть грати самостійно, вони відчувають свободу у прийнятті цього вибору. Вони також починають бачити зв'язок між вибором і наслідками, або результатами цього вибору. Тип іграшок або матеріалів, які пропонують батьки або вихователі, може допомогти дітям приймати більш значущі рішення. Матеріали відкритого типу можна використовувати різними способами, щоб діти могли самостійно вирішувати, як їх використовувати. Так, дитина може уявити блок як пожежну машину або будь-яку кількість речей. Іграшкова пожежна машина, навпаки, зазвичай використовується як пожежна машина. Пінопластові шматочки, маленькі дерев'яні палички, обрізки стрічок та інші ресурси для багаторазового використання – все це відкриті матеріали, що надихають на творче мислення та захоплюють, коли діти використовують їх, щоб зробити щось, чого ніхто ніколи раніше не робив [Burn, Richards 2016].

2. *Діти мають внутрішню мотивацію.* Імпульс до гри походить від природного бажання зрозуміти світ. Цей ігровий імпульс настільки ж сильний, як і бажання дитини їсти чи спати. Саме ця внутрішня мотивація дозволяє дитині регулювати власні почуття та бажання, щоб продовжувати грати. Оскільки діти в кінцевому підсумку вважають, що важливіше бути частиною гри зі своїми друзями, ніж задовольняти власні бажання та потреби в цей момент, діти вчатьса самоконтролю. Було показано, що самоконтроль приводить до успіху в наступні роки, особливо в сучасну епоху інформації, коли відволікання є частиною повсякденного життя [Ansari & Purtell 2017].

3. *Діти занурюються в момент буття.* У справжній грі діти настільки задіяні, що втрачають усвідомлення свого оточення, часу і простору. У цій без ризиковій атмосфері, де реальність призупинена, діти мають необхідну безпеку, щоб експериментувати, спробувати нові ідеї та досліджувати закони природи. Хоча вони занурені в гру, діти все ще можуть розпізнати реальність і фантазію [Lemay, Bigras, & Bouchard 2016].

4. *Ігрова діяльність спонтанна, а не за сценарієм,* може бути також і незапланованою. В інших випадках гра планується, але дитина імпульсивно вносить зміни. Одна дитина передумає, або, можливо, іграшка не спрацює. Це відчуття невідомого дає дітям можливість розвивати гнучкість мислення та прийняття рішень, що є життєво важливою навичкою.

5. *Грати приємно.* Гра завжди має емоційну реакцію. Без цього емоційного зв'язку переживання є просто діяльністю. Насолода є прямим результатом участі в грі. Це весело [Nyman 2018].

Ці п'ять основних елементів гри пояснюють, чому дитина дошкільного віку отримує багатий ігровий досвід.

Для того, щоб вільна самостійна ігрова діяльність дітей дошкільного віку розгорталася, дорослий має гарантувати їм фундаментальну емоційну безпеку, надійний зв'язок прихильності, що доповнює зв'язок, який природно встановився з батьками.

Після спокійного «прив'язування» діти відчувають достатню психологічну підтримку, щоб від'єднатися й брати участь у спонтанних іграх.

Отже, дорослий підкреслює ентузіазм, який дитина демонструє у своїх відкриттях, посилює задоволення, яке вона відчуває, і тому неявно заохочує її повторити свою гру. Також він є доступним, щоб відновити впевненість, безпеку та прихильність, коли дитина висловлює потребу.

Існує значна кількість досліджень, які підтверджують важливість гри для дитини, оскільки є ініціатором і єдиним керівником свого розвитку. Діяльність дорослого не повинна протистояти або замінювати діяльність дитини, її основна функція – сприяти самостійній діяльності дитини. Позиція спостерігача

дозволяє таку відстань і зберігає простір для вільної самостійної ігрової діяльності дитини.

Планування ігрового простору має бути таким, щоб сприяти зоровому контакту між дитиною та присутніми дорослими. Граючись, дитина покладається на присутність дорослого, ця під-

тримка дозволяє будувати власні внутрішні опори. Дорослий є посередником зустрічі між дитиною та її глибинним «Я», він має знайти правильну дистанцію, ні занадто далеко, ні занадто близько, підтримувати доброзичливою присутністю та усвідомлювати, його запрошують діти до гри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ МОН України від 12 січня 2021 р. № 33 / Міністерство науки і освіти України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
2. Замельюк М. Ігровий простір дитини дошкільного віку: місце і роль дорослого. *Збірник наукових праць «Академічні студії». Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип. 2. С. 42–46.
3. Замельюк М. Роль дорослого в розгортанні вільної дитячої гри. *Палітра педагога*. 2021. № 5–6. С. 3–6.
4. Крутії К. День без іграшок, або як оптимізувати ігрове середовище? *Дошкільне виховання*. 2024. № 4. С. 3–7.
5. Крутії К., Попович О. Що таке сенсорно збагачене середовище. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2020. № 10. С. 6–10.
6. Крутії К., Попович О. ECERS-R для оцінки сенсорно збагаченого середовища груп раннього віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 10. С. 12–16.
7. Ansari A., & Purtell K. (2017). Activity settings in full-day kindergarten classrooms and children's early learning. *Early Childhood Research Quarterly*, 38, 23-32. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecresq>.
8. Basock D., Latham, S., & Rorem A. (2016). Is kindergarten the new first grade? *AERA Open*, 2 (1), 2332858415616358.
9. Burn A., Richards C. *Children's Games in the New Media Age*. Routledge, 2016. 238 s.20.
10. Lemay L., Bigras, N., & Bouchard C. (2016). Respecting but not supporting play: Early childhood educators and childcare providers' practices in supporting children's play. *Early Years*, 1-16.
11. Linda D. *Smart Pedagogy of Game-based Learning*. Series : *Advances in Game-Based Learning*. Springer, 2021. 238 s.
12. Nyman G. (2018). Why play? Hanneland. WWW document. Available: <https://www.hannelandia.fi/leikki/> [cited 05.01.2025].

REFERENCES

1. Basic component of preschool education (State standard of preschool education). Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 12.01.2021 No 33 «On approval of the Basic component of preschool education (State standard of preschool education) new edition». URL: <https://mon.gov.ua/en/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergij-shkarlet/> (access date: 10.01.2025).
2. Zamelyuk, M. (2021). Play space of a preschool child: the place and role of an adult Collection of scientific works Academic studies. Series «Pedagogy», Vol. 2. 42–46. [in Ukrainian]
3. Zamelyuk, M. (2021). The role of the adult in the deployment of free children's play. *Palette of the teacher*. 3–6. [in Ukrainian]
4. Krutiyy K. (2024). A day without toys, or how to optimize the play environment? *Preschool education*. 2024. № 4. С. 3-7. [in Ukrainian].
5. Krutiyy K., Popovych O. (2020). What is a sensory enriched environment. *Educator Methodist preschool*. 10. pp. 6–10. [in Ukrainian].
6. Krutiyy K., Popovych O. (2020). ECERS-R to assess the sensory-enriched environment of early age groups. *Educator Methodist preschool*. 10. pp. 12–16. [in Ukrainian].
7. Ansari A., & Purtell K. (2017). Activity settings in full-day kindergarten classrooms and children's early learning. *Early Childhood Research Quarterly*, 38, 23-32. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecresq>.
8. Basock D., Latham S., & Rorem A. (2016). Is kindergarten the new first grade? *AERA Open*, 2 (1), 2332858415616358.
9. Burn A., Richards C. (2016). *Children's Games in the New Media Age*. Routledge. 238 p.
10. Lemay L., Bigras N., & Bouchard C. (2016). Respecting but not supporting play: Early childhood educators and childcare providers' practices in supporting children's play. *Early Years*, 1-16.
11. Linda D. (2021). *Smart Pedagogy of Game-based Learning*. Series : *Advances in Game-Based Learning*. Springer. 238 p.
12. Nyman G. (2018). Why play? Hanneland. WWW document. Available: <https://www.hannelandia.fi/leikki/> [cited 05.01.2025].

M. I. ZAMELIUK

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Preschool Education,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council,
Lutsk, Ukraine
E-mail: mzamelyuk@lpc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0001-6352-7908>*

K. L. KRUTY

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor at the Department of Preschool Education,
Mariupol State University, Kyiv, Ukraine
E-mail: k.krutii@mu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-5001-2331>*

I. S. DESNOVA

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Parktic Psychology,
Mariupol State University, Kyiv, Ukraine
E-mail: i.desnova@mu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-5130-079X>*

CREATING A PLAY ENVIRONMENT FOR PRESCHOOL CHILDREN

The article analyzes the aspects of creating a play environment for preschool children. The play environment for preschoolers is their first university, where they learn about the world, learn to interact with other children and adults, and develop their abilities and talents. It is through play that a child acquires new knowledge, skills and abilities. The main principles of creating a play environment are outlined: age appropriateness (games and materials should correspond to the age characteristics of children), diversity (the environment should be rich in various materials and equipment to satisfy the different interests of children), change (the play environment should be regularly updated to maintain children's interest), safety (all equipment and materials should be safe for children), logistics (the space should be divided into different functional locations (for playing, reading, creativity, etc.)), accessibility (materials should be accessible to children so that they can independently choose toys and engage in activities). Attention is drawn to the key elements necessary for an ideal play environment (time, space and freedom). The role of the educator, not only as an observer, but also as an active participant in the game process (creating conditions for play, organizing joint activities, helping children master new games and materials), is considered in detail.

Materials and methods. The following methods were used to study the impact of play on a child's development: observation (systematic observation of children's play activities in different conditions), questionnaire (survey of educators, parents and children (of senior preschool age) regarding their views on the role of play in a child's development), pedagogical experiment.

Results. The study consisted in the fact that in the KZ «Lutsk preschool education institution (nursery-kindergarten) No. 5 of the combined type of Lutsk City Council», where observations and surveys were conducted, optimal conditions for free play of preschool children were created. In addition, it was proven that play is an important activity for the development of the personality of preschool children.

It is specified that the elements of the play environment are: natural materials (sand, water, pebbles, plants that contribute to the development of sensory sensations and creativity), locations – play (shop, hospital, kitchen), creative (drawing, modeling), reading, science, for physical development, for the development of musical ear and rhythm, etc.

The study shows that children's play space is of invaluable importance for the physical, social and cognitive development of a child. Outdoor games allow children to explore the environment, develop motor skills, learn to cooperate with others and learn about the world through play.

The results of our study can be used for: creating effective programs for the development of preschool children through play; improving the play environment in a preschool educational institution, developing recommendations for organizing the play space, publishing scientific articles.

Key words: preschool children, play activities, play environment, free play.

УДК 378.147.091.313:001.895:5(477.82)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.15>

Л. І. ЛЕЙБИК

викладач фізики і астрономії,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради м. Луцьк, Україна,

Електронна пошта: ludmilaleybyk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8021-5778>

Н. Ю. НАРИХНЮК

викладач математики,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: narykhnyuk@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0002-8551-6895>

М. А. ОСИП

викладач природничо-математичних дисциплін,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: mosyp@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-3832-4276>

Що значить навчати?
Це означає систематично спонукати
учнів творити відкриття.
Г. Спенсер

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК КОМПЛЕКСНИЙ, ІНТЕГРАТИВНИЙ ПРОЦЕС ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ З ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

В останні роки на освітню практику значно вплинуло широке поширення сучасних технологій з усіх сфер суспільного життя. Суспільство потребує людини, яка здатна не тільки засвоювати та ретранслювати отримані знання, але й інтегрувати ці знання та застосовувати їх для одержання нових знань, орієнтованих на розуміння основних закономірностей перебігу явищ та процесів, загального уявлення про світ природи. Відтак, реформаційні нововведення в освіті «спрямовано на зміни у змісті, формах і методах навчання, осучасненні середовища навчання, що відповідає вимогам ХХІ століття» [Бурий 2022: 3]. Ці теоретичні підходи стали ключовими інструментами освіти в новому тисячолітті та визначальними основами науково-методичного супроводу як процесу взаємодії: демократичність – можливість урахування різних підходів, поглядів, колегіальність в ухваленні певного рішення; ситуація вибору – створення декількох варіантів програм, моделей діяльності, технологій, які забезпечують передумови для свідомого вибору; самореалізація – розкриття особистісного потенціалу кожного учасника педагогічного процесу; співтворчість – спільна діяльність суб'єктів, які прагнуть досягти нових кількісних і якісних результатів [Сорочан, 2012: 3].

Дослідження показують, що традиційний зміст і форми навчання, засновані на «до комп'ютерних», паперових технологіях, погано узгоджуються зі спробами навіть фрагментарного використання комп'ютера на заняттях. Інформаційні ж технології містять якісно нові можливості для навчання і розвитку студентів. Цим обґрунтована необхідність розроблення, впровадження і застосування сучасної методичної системи інформаційних педагогічних технологій, яка є індивідуальною для кожного викладача природничо-математичних дисциплін.

Наукова новизна статті полягає в тому, що дисципліна «Фізика і астрономія» є основною дисципліною інтегрованого курсу «Природничі науки» для підготовки фахових молодших бакалаврів на основі базової загальної середньої освіти зі спеціальності 122 Середня освіта (Комп'ютерні науки), а тому необхідність підвищення якості підготовки майбутніх фахівців такого профілю ставить посилені вимоги до змісту і форми викладення

навчального матеріалу на заняттях природничо-математичних дисциплін і, зокрема, фізики і астрономії. Суттєве поліпшення підготовки майбутнього фахівця за спеціальністю «Комп'ютерні науки», посилення її прогностичної спрямованості можливе лише за умови розробки теоретичних і методичних основ використання інноваційних технологій навчання інтегрованого курсу «Природничі науки» (Фізика і астрономія).

Ключові слова: педагогічні інноваційні технології навчання, розвивальний характер навчання і виховання, засоби навчання, форми і методи навчальної діяльності, пізнавальна активність, творча особистість, креативне мислення, метод дослідження, проєктна діяльність, електронні освітні ресурси.

Поставлення проблеми. Підвищення рівня заінтересованості у вивченні предметів природничої, технологічної, математичної освітніх галузей у здобувачів освіти – один із пріоритетів розвитку сфери освіти, один із «основних факторів інноваційної діяльності у сфері освіти, що відповідає запитам економіки та потребам суспільства» [Бурий]. В педагогічній інтерпретації і в найзагальнішому вигляді під інноваціями розуміють нововведення в педагогічній системі, поліпшення, удосконалення ходу й результату педагогічного процесу. Французький учений Е. Брансуїк виділив три можливі види педагогічних нововведень: Перший – нововведеннями є освітні ідеї й практичні дії цілком нові й раніше невідомі. Таких цілком нових і оригінальних ідей дуже мало. Другий – адаптовані, розширені або по-новому сформульовані ідеї й практичні дії, які набувають особливої актуальності в певному середовищі і в певний період. Таких – найбільша кількість. Третій вид – нововведення, які обумовлені повторним визначенням завдань, коли в нових умовах реалізуються певні, раніше відомі дії, які й сприяють успішному вирішенню цих завдань. Нововведення, як педагогічне поняття, означає введення нового в навчально-виховну, освітню діяльність. Часто воно стосується використання нових методів, способів дій, засобів, нових концепцій, реалізації навчальної літератури, нових навчальних програм, засобів навчання і виховання тощо. У 2023 році у КЗВО «Луцький педагогічний коледж» ВОР (відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій) було здійснено набір абітурієнтів для підготовки фахових молодших бакалаврів на основі базової загальної середньої освіти зі спеціальності 122 Середня освіта (Комп'ютерні науки). Специфіка професійної діяльності фахівців цієї галузі та соціальний запит на їх підготовку вимагають впровадження технологічного, компетентісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів, причому особливо гостро стоїть проблема застосування

інноваційних технологій. А це, в свою чергу, ставить посилені вимоги до змісту, форми і методів викладення навчального матеріалу освітнього компоненту «Фізика і астрономія», засобами якого «здійснюється формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для її життєдіяльності» [Rocklin: 2].

Мета статті. Дослідити і висвітлити етапи зародження технологічного підходу в освіті, що забезпечує розвивальний характер навчання і виховання. Акцентувати увагу на виборі інноваційних технологій, які дозволяють використати власний творчий потенціал викладача та створити нові можливості для формування та розвитку предметних і ключових компетентностей здобувачів освіти.

Методи та методики досліджень. Основою дослідження є теоретичні (порівняльний аналіз науково-методичної та педагогічної літератури) та емпіричні (спостереження, аналіз і узагальнення педагогічного досвіду) методи.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Думки про технологізацію освіти висловлював ще Я. А. Каменський 400 років тому. Він наголошував на вмінні правильно визначати мету, обирати засоби досягнення її та формувати правила користування цими засобами. Елементи технологічного підходу можна знайти у працях видатних іноземних та вітчизняних педагогів, таких як А. Дистервег, Й. Г. Песталоцці, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський та інших.

Сучасна педагогічна технологія своїм походженням зобов'язана реалізації педагогічних технічних ідей, які висловлювали на рубежі ХХ ст. засновники прагматичної психології та педагогіки (І. Джеймс, Д. Дьюї, С. Холл, Р. Торідайк), представники «індустріальної педагогіки» (Тейлор, Ф. Б. Гільберт).

Перші спроби використання технологічного підходу в освітній вітчизняній практиці зробили науковці Г. А. Ільїна та М. В. Кларин. Активну дискусію щодо ролі і місця педагогіч-

ної технології в еволюції освіти продовжили у своїх роботах О. О. Автономова, А. М. Алексюк, Е. С. Барбіна, В. І. Бондар, І. Є. Булах, В. В. Вітюк, А. Г. Кармаєв, Ж. А. Меньшикова, Л. О. Мільто, О. М. Пехота, В. В. Радул, С. О. Сисоєва.

Теоретико-методологічні та методичні проблеми розробки та використання інноваційних технологій навчання фізики висвітлили у своїх працях такі науковці, як П. С. Атаманчук, Л. Ю. Благодаренко, О. І. Бугайов, С. У. Гончаренко, О. М. Дон, М. І. Жалдак, І. О. Іваницький, В. Ф. Заболотний, А. И. Касперський, Є. В. Коршак, А. І. Павленко, О. В. Сергєєв, В. П. Сергієнко, В. Д. Сиротюк, І. І. Тичина, М. І. Шут та інші. Дослідженнями зазначеної проблеми займаються також такі науковці як В. Ю. Биків, С. П. Величко, М. І. Жалдак, В. Ф. Заболотний, О. І. Іваницький. Порівняльний аналіз науково-методичної та педагогічної літератури дозволяє умовно виділити три етапи розвитку педагогічної технології у світовому освітньому просторі.

Перший етап (1920–1960-ті роки) характеризувався спробами підвищення якості викладання та ефективного навчання шляхом підняття інформаційного рівня навчання при використанні засобів масової комунікації. Різноманітні технічні засоби (магнітофони, програвачі, проектори й телевізори) були призначені в основному для побутової мети, тому термін «технологія в навчанні» означав застосування інженерної думки в навчальному процесі.

Другий етап (1960–1970 роки) забезпечив перенесення акценту на процес навчання, що пов'язано з розвитком програмованого навчання, яке вимагало суворого врахування вікових та індивідуальних відмінностей учнів. Навчальна програма у цих проектах була поділена на порції – «модулі». Саме в цей період було розроблено аудіовізуальні засоби, спеціально призначені для навчальної мети: засоби зворотного зв'язку, електронні класи, навчальні машини, лінгафонні кабінети, тренажери тощо. Під технологією освіти розуміли не технічні засоби навчання, а науковий опис (сукупність засобів і методів) педагогічного процесу.

Третій етап, сучасний, характеризується розширенням сфери педагогічної технології. Якщо раніше її функції зводилися фактично до обслу-

говування процесу навчання, то нині педагогічна технологія претендує на провідну роль у плануванні, організації процесу навчання, в розробці методів і навчальних засобів.

У 1979 р. Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США опублікувала «офіційне» визначення педагогічної технології. «Педагогічна технологія є комплексний, інтегративний процес, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосуються всіх аспектів засвоєння знань» [Природничі: 22].

Виклад основного матеріалу. Термін «технологія» походить від грецького *techne* – мистецтво, майстерність, уміння і ... логія (від грецького *logos* – слово, вчення). Сьогодні перед кожним освітянином постає питання вибору освітньої технології, тобто вибору «стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи вчителя з учнем» [Природничі :11], викладача зі студентом. Існує безліч педагогічних технологій навчально-виховного процесу. Зупинимося на найбільш цікавих з погляду ефективності і практичної значимості.

Технологія саморозвитку (М. Монтессорі), в основі якої лежить ідея про те, що кожна дитина, з її можливостями, потребами, системою стосунків проходить свій індивідуальний шлях розвитку. Використання складової технології саморозвитку на заняттях фізики і астрономії вбачаємо в тому, що дидактичні матеріали (наприклад, покрокова інструкція до лабораторної роботи, алгоритм розв'язування конкретної задачі, вказівки щодо виготовлення карти зоряного неба, матеріали з упорядкування розповіді про небесні тіла за картинками, детальні вимоги до створення презентації)) заміняють викладача. Всі зусилля педагога направлені на те, щоб цей дидактичний матеріал допоміг розкрити природні задатки здобувача освіти, через самостійну роботу, яка його зацікавить. Після такої діяльності доцільним є проведення «дидактичного кола», де студенти разом уточнюють поняття, осмислюють термінологію, обговорюють доповіді, повідомлення, презентації.

Технологія організації групової навчальної діяльності здобувачів освіти – це форма організації навчання в малих групах студентів, об'єднаних

загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві викладача і в співпраці зі здобувачами освіти. Групова навчальна діяльність, на відміну від фронтальної та індивідуальної, вирішує завдання навчити співпраці у виконанні групових завдань; стимулювати моральні переживання взаємного навчання, зацікавленості в успіхові товариша; формувати комунікативні вміння; формувати рефлексивні компоненти навчальної діяльності: цілеспрямованість, планування, контроль, оцінку. На різних етапах заняття вибираємо певну форму групової навчальної діяльності. Так, наприклад, для роботи в парах пропонуємо такі прийоми як взаємоперевірка, взаємні фізичні диктанти, складання плану чи опорного конспекту нового матеріалу, розв'язування якісних задач. Під час випереджувального навчання роботу в малих групах організуємо з метою з'ясувати наскільки уважно, усвідомлено студенти опрацювали навчальний матеріал підручника. Кожне питання, задача, запропоновані в карточці, обговорюються в групі, обирається доповідач. У фронтальній роботі здобувачі освіти обговорюють усі відповіді, виправляють помилки. Вміло організована групова навчальна діяльність підтверджує висновки науковців про те, що в співпраці дитина може зробити більше, ніж самотійно.

Технологія розвивального навчання. Головною метою розвивального навчання є формування активного, самотійного творчого мислення здобувачів освіти і на цій основі поступового переходу в самотійне навчання. Завдання розвивального навчання: формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до дальшого пізнання та самотійних дій, певними навичками та творчими здібностями. [Природничі]. Для того, щоб навчання було справді розвивальним, звертаємо увагу на реалізацію етапів заняття:

- формування в здобувачів освіти мотивів навчання;
- оволодіння новою інформацією, що являє собою пізнавальну діяльність, спрямовану на опанування нових знань та способів навчальних дій;
- відтворення студентами засвоєного матеріалу;
- формування вмінь та навичок у стандартних ситуаціях і нових умовах;

– узагальнення знань, умінь та навичок студентів;

– продуктивна пізнавальна діяльність студентів для формування знань, умінь, навичок на творчому рівні.

Технологія формування творчої особистості. Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності [Фіцула: 22]. Без сумніву, найважливіше завдання навчання і виховання Нової української школи полягає в тому, щоб розкрити задатки і творчі здібності кожної дитини. А відтак педагог, який формує творчу особистість, є новатором по суті своїй. Нові ідеї, прогресивні принципи та прийоми допомагають створювати нові педагогічні технології, впроваджувати різноманітні інновації в навчально-виховний процес з метою підвищення його ефективності.

Технологія навчання як дослідження – це метод залучення здобувачів освіти до самотійних пошуків, на основі яких вони встановлюють зв'язки між предметами, явищами і процесами об'єктивної дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності. [Фіцула: 83] Це процес вироблення нових знань, один із видів пізнавальної діяльності. Як правило, навчально-дослідницька діяльність розгортається у такій послідовності: ознайомлення з літературою; вивчення проблеми; постановка (формулювання) проблеми; з'ясування незрозумілих питань; формулювання гіпотез; планування навчальних дій; збирання даних (фактів, спостережень, доказів); аналіз і синтез зібраних даних; зіставлення даних і умовиводів; підготовка до написання повідомлень; виступи з підготовленими повідомленнями, презентаціями; переосмислення результатів під час відповідей на запитання; перевірка гіпотез; побудова нових повідомлень; побудова висновків і узагальнень.

У цьому контексті доцільним є використання колекції інтерактивних симуляцій, розроблених проектом PhET Interactive Simulations в Університеті Колорадо в Боулдері. Це проект для створення і використання безкоштовних інтерактивних симуляцій з математики і наук про природу.

PhET-сіми, створені на основі наукових педагогічних досліджень, спонукають студентів до навчальних досліджень і експериментування, використовуючи інтуїцію в середовищі, подібному до гри. Сьогодні, під час військового стану в країні, важко отримати нове, справжнє обладнання, тому моделювання дає змогу студентам відчувати наукові явища, які вони не можуть побачити на власні очі. Як найкраще використовувати Phet-симуляції при викладанні навчального курсу? На наш погляд, вони можуть бути дуже ефективними під час демонстраційної лекції, в аудиторній дослідницькій роботі, при виконанні лабораторних робіт і для домашніх завдань. Симуляції мають унікальні особливості, які не доступні більшості засобів навчання: інтерактивні елементи, анімацію, динамічний зворотний зв'язок. До прикладу, під час вивчення астрономії доцільним є використання Stellarium Stellarium. Віртуальний планетарій, створений французьким програмістом Фабіаном Шеро, створює реалістичне небо у режимі реального часу. Із Stellarium, можливо побачити те, що не можна побачити неозброєним оком, біноклем або маленьким телескопом.

Цікавим для студентів є Інструмент-симуляція «Електропанель» програмного комплексу Mozaik, яку використовуємо під час складання віртуальних електричних кіл. На навчання через дослідження спрямована також діяльність віртуального ресурсу «STEM-лабораторія МАНЛаб», який створено в НЦ МАН України. STEM-лабораторії – це не тільки обладнання, а насамперед можливість формування певних сучасних компетентностей у здобувачів освіти. «STEM-лабораторія МАНЛаб» на сьогодні працює як STEM – центр, де здобувачі освіти мають можливість відчувати себе членом реальної наукової лабораторії в ролі науковців, взяти участь у професійних дослідженнях.

Однією із цікавих форм роботи, яку практикуємо в цьому напрямку, є проведення домашнього експерименту і створення відео з повним коментуванням результатів досліду (звичайно цьому передують індивідуальна робота із студентом). Студенти мають нагоду стати співавторами заняття, допомогти своїм одногрупникам краще опанувати тему, демонструючи власне відео. Такі заняття відзначаються високою емоційністю. Багаторічна педагогічна практика

свідчить також на користь системного використання домашніх лабораторних робіт.

Проектна технологія. Потужним засобом активізації навчально-пошукової діяльності студентів виступає програма PowerPoint, за допомогою якої студенти створюють презентації, готуючись до занять. Як свідчить наш досвід, студенти завжди намагаються творчо підійти до створення власних презентацій. Вони використовують матеріали з мережі Internet за допомогою програми Flash створюють власну анімацію, використовують інші програми. Під час виконання навчальних проєктів вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: набуваються нові знання, уміння і навички, які знадобляться в житті; розвиваються мотивація, пізнавальні навички; формується вміння самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі, висловлювати власні судження, виявляти компетентності. Командна робота допомагає розвинути комунікативні та міжособистісні навички. Використовуючи практичну спрямованість дослідницько-проєктної діяльності, забезпечуємо формування стійкої мотивації до вивчення фізики і астрономії та інших природничих наук.

Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху». Народження педагогічної технології «Створення ситуації успіху» зумовлено самим життям. У своїй педагогічній діяльності А. С. Макаренко розробляв ідею «завтрашньої радості», а В. О. Сухомлинський розвинув цей прийом у створеній ним «Школі радощів». Він стверджував, що «успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися». Отже, з педагогічної точки зору «ситуація успіху – це таке цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики викладача, сім'ї» [Природничі: 200]. Педагогічну технологію «Створення ситуації успіху» можна з певною впевненістю зарахувати до особистісно орієнтованих технологій, тому, що її точкою відліку є духовне удосконалення внутрішнього світу і здобувача освіти, і викладача.

Нові інформаційні технології навчання – це методологія і технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів навчання й у першу чергу ЕОМ [Rocklin 2002: 170]. Уперше поняття і перспективи розвитку інформаційних технологій докладно проаналізував один із видатних засновників вітчизняної інформатики академік Віктор Михайлович Глушков. Основними компонентами інформаційної технології навчання є технічні засоби (персональний комп'ютер, засоби мультимедіа та ін.), програмні засоби та організаційно-методичне забезпечення. Інформаційні технології посідають сьогодні центральне місце в процесі інтелектуалізації суспільства, розвитку його системи освіти і культури. Досягнути якісно нового рівня у підготовці фахівців неможливо без сучасних педагогічних та інформаційних технологій. Варто зауважити, що кожен викладач індивідуально вибирає освітні платформи та цифрові додатки, які йому цікаві і зможуть доступно сформулювати предметну компетентність через використання електронних освітніх ресурсів. У листопаді 2019 року 40-та Генеральна конференція ЮНЕСКО прийняла «Рекомендацію ЮНЕСКО щодо ОЕР», яка є єдиною міжнародною рамкою для встановлення стандартів у цій сфері у всьому світі. Відкриті освітні ресурси – це освітні та дослідницькі матеріали на будь-якому носії – цифровому чи іншому – які перебувають у суспільному надбанні або були видані за відкритою ліцензією, що дозволяє безкоштовний доступ, використання, адаптацію та поширення іншими особами без обмежень або з деякими незначними обмеженнями. На сьогодні існує багато цифрових додатків, зокрема: Google Клас, Google Meet, Google Календар, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Форми, Google Презентації, Google Кеер, Google Сайти, Google Jamboard, Доповнення до об'єктів Google Діску, Google Chrome, ОС Chrome, Google Довідка, Google Центр безпеки, можливості Google Workspace for Education, матеріали навчальної платформи Skillshop тощо. Відповідними рекомендаціями Міністерства освіти і науки України визначено добірку безкоштовних освітніх платформ щодо організації навчальної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. Серед них: Prometheus: [https://](https://prometheus.ua/)

prometheus.ua/; EdEra: <https://www.ed-era.com/>; edX: <https://www.edx/>; Coursera: <https://www.coursera.org/>; Matific: <https://www.matific.com/>; KhanAcademy: <https://www.khanacademy.org/>; доступна освіта: <https://dostupnaosvita.com.ua/>; iLearn: <https://ilearn.ua/>; BeSmart: <https://besmart.study/>; ЗНО-онлайн: <https://zno.osvita.ua/>; Відкритий Університет Майдану: <https://vum.org.ua/>; Codecademy: <https://www.codecademy.com/>; Duolingo: <https://uk.duolingo.com/>; Lingva.Skills: <https://lingva.ua/>; Hogwarts is here: <http://www.hogwartsishere.com/>; На урок: <https://naurok.ua/>; Education: <https://www.youtube.com/education>.

Для прикладу, зупинимося на використанні програмного комплексу Mozaik, що складається з двох основних компонентів: Сайт mozaWeb, який використовуємо для споживання інформації, як основний канал, який дозволяє переглядати увесь зміст програми **Mozaik** і програми MozaBook, яка дає можливість викладачу створювати свої зошити, презентації та збагачувати заняття цікавим інтерактивним контентом. Швидкий пошук контенту з потрібним змістом дозволяють здійснювати «Методичні рекомендації», підготовлені командою EdPro. Ще одна цікавинка посібника «Методичні рекомендації» – це інтерактивні уроки (цифрові уроки), які містять певний теоретичний матеріал та ілюстративний контент (зображення, відео, 3-Д сцени), а також вправи для перевірки навчальних досягнень студентів, завдання проєктів для самостійного виконання. До прикладу, проєктна робота «Що ви знаєте про швидкість» передбачає використання програм смартфона, пристроїв, встановлених на транспортному засобі, Карт Google або ж паперових карт, роботу щодо складання порівняльних таблиць. Заняття в інноваційно-тренінговій лабораторії коледжу «Нова українська школа» з використанням інтерактивної панелі, без сумніву, захоплює студентів і розширює рамки можливостей програми MozaBook. Беззаперечно, програмний комплекс Mozaik, націлений на розвиток інноваційного мислення, відкриває нові можливості для творчого розвитку як студентів, так і викладачів. А його практична спрямованість створює ті природні умови, за яких здобувач освіти з об'єкта професійної підготовки перетворюється на суб'єкт індивідуального професійного розвитку.

Результати й висновки. Окреслені підходи обґрунтовують важливість використання інноваційних педагогічних технологій, як визначального чинника сучасної системи освіти, як істотної умови трансформації подальшої нашої педагогічної діяльності. Підвищення рівня знань студентів, підвищення рівня їх заінтересованості у вивченні предметів природничої, технологічної, математичної освітніх галузей – це творча, конструктивна, взаємозацікавлена співпраця щодо впровадження інноваційних підходів у навчальний процес.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок про предмет подальших досліджень викладачів природничо-математичного циклу: основний напрям удосконалення організаційних форм та методів навчання у рамках технологізації навчального процесу з предметів природничо-математичних дисциплін вбачаємо у підвищенні самостійності студентів та у варіативному поєднанні різних форм навчання зі складовими педагогічних технологій, які вимагають інноваційного наповнення цих форм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурій А. В., Цогла О. П. Інноваційне та традиційне у педагогічних технологіях навчання фізики й астрономії в сучасній українській школі: навч. пос. Львів: КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», 2022. С. 130-137.
2. Гуревич Р. До питання про інформаційні технології в навчально-виховному процесі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми:* зб. наук.пр. Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2000, С. 165.
3. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 457– 464/
4. Носенко Т.І. Інформаційні технології навчання: нач. пос. Київ: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. 184 с.
5. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. пос. Вид. 2-е. Київ: «Освіта України», «КНТ», 2008. 528 с.
6. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навч. – метод. посіб. Київ: А.С.К., 2004. 256 с.
7. Природичі науки. Інтегрований курс 10-11 клас. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти авторський колектив під керівництвом Засекої Т. М: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 р. № 1407.
8. Rocklin T., O'Dounel A., Danserian D. F. Training Learning Strategies With Computer – aided Cooperative Learning. *Computer and Education*, 2002, vol.9. 1. P. 67–71.
9. Сорочан Т. В. Співтворчість – одна з ознак технології науково-методичного супроводу. *Активізація творчого потенціалу учнівської молоді в контексті глобалізації освіти: матер. науково-практичної конф.* 2012 р. С. 34–40.
10. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К.: «Академвидав», 2014.

REFERENCES

1. Buryi A. V., Tsohla O. P. (2022) Innovatsiine ta tradytsiine u pedahohichnykh tekhnolohiiakh navchannia fizyky y astronomii v suchasniy ukrainiskii shkoli: navch. pos. [Innovative and traditional in pedagogical technologies of teaching physics and astronomy in the modern Ukrainian school: a study guide.] Lviv, pp 130-137. [in Ukrainian].
2. Hurevych R. (2000) Do pytannia pro informatsiini tekhnolohii v navchalno-vykhovnomu protsesi [On the issue of information technology in the educational process]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zb. nauk.pr.*[Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems]. Kyiv-Vinnytsia : DOV Vinnytsia, P. 165. [in Ukrainian].
3. Konovalchuk I. I. (2014) Teoriia i tekhnolohiia realizatsii innovatsii u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: monohrafiia [Theory and Technology of Implementation of Innovations in General Educational Institutions: a Monograph]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, pp. 457– 464. [in Ukrainian].
4. Nosenko T.I. (2011) Informatsiini tekhnolohii navchannia: nach. pos. [Information technologies in education]. Kyiv: Kyiv. un-t im. Borysa Hrinchenka, 184 pp. [in Ukrainian].
5. Zaichenko I. V. (2008) Pedahohika: navch. pos. [Pedagogy:]. Kyiv: «Osvita Ukrainy», «KNT», 528 pp. [in Ukrainian].
6. Piekhota O. M., Kiktenko A. Z., Liubarska O. M. (2004) Osvitni tekhnolohii: navch. – metod. posib. [Educational technologies]. Kyiv: A.S.K., 256 pp. [in Ukrainian].
7. Pryrodnychi nauky (2017) Intehrovanyi kurs 10-11 klas. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity avtorskyi kolektyv pid kerivnytstvom Zasiokinoi T. M [Integrated course 10-11 grade. Curriculum for general

secondary education institutions, author's team led by T. M. Zasekina] zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 23.10.2017 r. № 1407 [approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 23.10.2017, No. 1407.] [in Ukrainian].

8. Rocklin T., O'Dounel A., Danserian D. F. (2002) Training Learning Strategies With Computer – aided Cooperative Learning. [Training Learning Strategies With Computer – aided Cooperative Learning] *Computer and Education* [Computer and Education], vol.9. 1. pp. 67–71.

9. Sorochan T. (2012) Spivtvorchist – odna z oznak tekhnolohii naukovo metodychnoho suprovodu.[Co-creation is one of the features of the technology of scientific and methodological support.] *Aktivizatsiia tvorchoho potentsialu uchnivskoi molodi v konteksti hlobalizatsii osvity: mater. naukovo praktychnoi konf*[Activation of the creative potential of student youth in the context of globalisation of education: materials of the scientific and practical conference]. pp. 34–40. [in Ukrainian].

10. Fitsula M.M. (2014) Pedahohika vyshchoi shkoly : navch. posib.[Pedagogy of higher education]. Kyiv: Akademvydav. [in Ukrainian].

L. I. LEIBYK

Physics and Astronomy Lecturer,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: ludmilaleybyk@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-8021-5778

N. YU. NARYKHNIUK

Mathematics Lecturer,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: nnarykhnyuk@lpc.ukr.education

https://orcid.org/0000-0002-8551-6895

M. A. OSYP

Senior Lecturer,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: mosyp@lpc.ukr.education

http://orcid.org/0000-0002-3832-4276

PEDAGOGICAL INNOVATIVE TEACHING TECHNOLOGIES AS A COMPLEX, INTEGRATIVE PROCESS OF LEARNING KNOWLEDGE IN SCIENCE AND MATHEMATICS DISCIPLINES

In recent years, educational practice has been significantly influenced by the widespread use of modern technologies in all areas of public life. Society needs a person who is able not only to absorb and transmit the knowledge acquired, but also to integrate this knowledge and apply it in order to acquire new knowledge focused on the understanding of the basic laws of phenomena and processes, and a general understanding of the natural world. Therefore, educational reform innovations "aim to change the content, forms and methods of teaching, to modernize the learning environment to meet the needs of the twenty-first century" [5; p.3]. These theoretical approaches have become key tools for education in the new millennium and the defining principles of scientific and methodological support as a process of interaction: democracy – the possibility of taking into account different approaches, views, collegiality in making a decision; situation of choice – creation of several options for programs, activity models, technologies that provide prerequisites for conscious choice; self-realization – disclosure of personal potential of each participant in the pedagogical process; co-creation – joint activity of subjects.

Studies show that traditional content and forms of education based on ‘pre-computer’, paper-based technologies are poorly aligned with attempts to use computers in the classroom even in fragments. Information technologies, on the other hand, offer qualitatively new opportunities for students' learning and development. This substantiates the need to develop, implement and apply a modern methodological system of information pedagogical technologies, which is individual for each teacher of natural and mathematical disciplines.

The scientific novelty of the article lies in the fact that the discipline "Physics and Astronomy" is the main discipline of the integrated course "Natural Sciences" for the training of professional junior bachelors based on basic general secondary education in the specialty 122 Secondary Education (Computer Science), and therefore the need to improve the quality of training of future specialists of this profile places higher demands on the content and form of presentation of educational material in the classes of natural and mathematical disciplines, and in particular physics and astronomy. Significant improvement of the training of future specialists in the field of 'Computer Science', strengthening its prognostic orientation is possible only if the theoretical and methodological bases for the use of innovative teaching technologies in the integrated course "Natural Sciences" (Physics and Astronomy) are developed.

Key words: pedagogical innovative educational technologies, developmental nature of teaching and education, teaching aids, forms and methods of learning activities, cognitive activity, creative personality, creative thinking, research method, project activity, electronic educational resources.

УДК 373.3/.5.018.1(100:477)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.16>

Н. А. ОДАРЧУК

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри практики англійської мови,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: natalylutsk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2647-2159>*

Т. А. МІРОНЧУК

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
Електронна пошта: tatianakiev99@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5923-1028>*

С. І. ОДАРЧУК

*викладач вищої категорії, викладач-методист,
Волинський фаховий коледж культури і мистецтв І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: sergo.lutsk@gmail.com*

ДОМАШНЄ НАВЧАННЯ: НОВЕ ЧИ ДАВНО ЗАБУТЕ СТАРЕ? ОГЛЯД СВІТОВОГО ДОСВІДУ

У статті проводиться аналіз поширення методу домашнього навчання у світі, зокрема в розвинутих західних країнах: США, Канаді, Великій Британії. Домашня освіта трактується як альтернативний формат, індивідуальна форма навчання, при якій батьки чи опікуни самостійно організовують для своєї дитини освітній процес у домашніх умовах. Посилаючись на авторитетні джерела, наводиться статистика, яка демонструє тенденцію до значного зростання популярності хоумскулінгу в усьому світі. Поштовхом до цього процесу стала пандемія Covid-19 у 2020 р., але показники не знизилися після спаду хвороби. Подаються статистичні дані щодо регіональних відмінностей поширення хоумскулінгу в різних штатах США.

Існувавши єдиною формою навчання дітей понад століття тому, домашня освіта в Україні – не новий феномен, але в третьому тисячолітті відбувається її відродження. У статті реферується до Закону України про освіту, який надає право батькам обирати альтернативний формат навчання дітей. Окреслюються основні аспекти діяльності Громадської організації “Українська національна асоціація сімейної освіти”, яка надає інформаційну, консультативну, академічну, юридичну підтримку батькам, які бажають долучити своїх дітей до хоумскулерів.

У статті перелічуються основні причини й мотиви переходу на домашнє навчання. Порівнювання академічних результатів учнів державних шкіл і хоумскулерів доводить суттєву перевагу останніх. Фактичні дослідження домашнього навчання свідчать про високі показники хоумскулерів щодо соціального, емоційного та психологічного розвитку. Виокремлюються переваги домашнього навчання, які кількісно переважають над викликами і недоліками. Зроблено висновок, що домашнє навчання – це перспективна альтернатива традиційній освіті, ключ до розкриття індивідуального потенціалу дитини.

Ключові слова: домашнє освіта (хоумскулінг), хоумскулери, метод навчання, альтернативний формат, тенденція до зростання, популярність, переваги й виклики.

Поставлення проблеми. Останнім часом світ стає дедалі різноманітнішим, неоднозначнішим і варіативнішим в усіх аспектах, сфера освіти не є винятком. 50 років тому ландшафт середньої освіти в розвинутих західних країнах був значно відмінним від сучасного, і хоча конкретні моделі освіти варіювалися від кра-

їни до країни, існували загальні тенденції та домінуючі підходи. Наприклад, існувала стандартизована програма, тобто більшість шкіл дотримувалася чітко визначеної національної або регіональної програми, яка встановлювала обов’язкові предмети та стандарти досягнень. Традиційні методи навчання, такі як

лекції, домашні завдання та підручники були основним способом передачі знань, інтерактивні методи навчання та технології були менш поширеними. Колишню освіту характеризувала строга дисципліна, зокрема у школі вона була суворішою, з акцентом на повазі до вчителя та дотриманні правил.

Хоч кожна країна і має свою унікальну історію розвитку освіти, загальна тенденція полягає в тому, що сучасна середня школа все більше орієнтована на розвиток особистості учня та підготовку його до життя в динамічному світі. За останніх пів століття система середньої освіти в розвинутих західних країнах зазнала значних змін. Серед ключових тенденцій можна виділити такі: індивідуалізація навчання, тобто акцент змістився з передачі знань на розвиток навичок критичного мислення, творчості та співпраці; інклюзивність: зросла увага до дітей з особливими освітніми потребами; залучення технологій в освіту: комп'ютери та інтернет стали невід'ємною частиною навчального процесу; міждисциплінарний підхід: предмети стали інтегрованішими, а межі між ними – розмитішими; розвиток критичного мислення: навчання стало більш орієнтоване на розвиток здатності аналізувати інформацію, формувати власну думку та приймати обґрунтовані рішення.

Радикальні зміни в усіх галузях життя спричинили стрімку появу альтернативних педагогічних методів, а також форм, сценаріїв і форматів навчання, зокрема зросла популярність домашнього навчання, або хоумскулінгу (від англ. *homeschooling – the education of children at home by their parents*). Зрештою, це не нове явище, а “давно забуте старе”, тому його відновлення в багатьох країнах – це повернення до історичних витоків, до прадавності. Така зростаюча популярність домашньої освіти підтверджує **актуальність** наукових розвідок стосовно цього феномену, адже новий тренд не може лишитися поза увагою педагогів-дослідників. У статті не ставиться за мету переконати у правильності чи хибності вибору домашнього навчання, а проаналізувати статистику поширеності хоумскулінгу в розвинутих західних країнах, зокрема США, Великій Британії і Канаді; з'ясувати причини його зародження, чи радше відродження в українському суспільстві, як аль-

тернативної системи освіти, і його підтримки певним прошарком населення; виокремити його переваги та виклики.

Аналіз попередніх досліджень. Позаяк феномен домашньої освіти прийшов зі США, Великої Британії, природно, що задекларована тема широко досліджувалася закордонними науковцями. Високої оцінки заслуговує книжка Мілтона Гейтера *Homeschool* [Gaither], у якій представлена історія хоумскулінгу в США від колоніальних часів до сучасності, в ній автор розтлумачує певні упередження і неправильне сприйняття домашньої освіти переважною більшістю. У Сполученому Королівстві великою популярністю користується серія книжок британської письменниці й педагога Шарлотти Мейсон, у яких представлені не лише її біографія і принцип навчання, але й подаються детальні вказівки щодо імплементації цього методу й адаптації до сучасності.

Українці не набули ще достатнього досвіду в домашній освіті, тож аналізують і використовують закордонний. Стаття Л. М. Рубан розкриває роль американського педагога Джона Холта, чие ім'я стало символом домашнього навчання, в поширенні ідей про ефективну домашню освіту [Рубан]. Юлія Дмитрів у своїй статті аналізує досвід функціонування американських організацій у підтримці домашньої освіти, а також особливості діяльності асоціацій, які займаються впровадженням та підтримкою домашньої освіти в Україні [Дмитрів]. Звісно, для ширшого впровадження чи, навпаки, відмови від хоумскулінгу Україні бракує наукових розробок, а тому тема потребує глибшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Історія домашнього навчання в США тісно переплітається з історією розвитку американського суспільства. Ще задовго до запровадження обов'язкової шкільної освіти, тобто до 1870-х років, батьки в Північній Америці самостійно, або за допомогою приватних вчителів, займалися навчанням своїх дітей вдома [Romanowski]. Рівень поширення хоумскулінгу значно відрізняється в різних країнах. Найпопулярнішим він є у США, де кількість дітей, які навчаються вдома, постійно зростає. Також, високі показники спостерігаються у Канаді, Австралії, Новій Зеландії та деяких європейських країнах, лідером серед яких є Велика Британія.

У Сполучених Штатах Америки існує Національний дослідницький інститут домашньої освіти (*NHERI*) [*Homeschooling*], заснований у 1990 році доктором наук Браяном Реєм як неприбуткова організація. На офіційному сайті інституту висвітлюються останні наукові статті, докторські дисертації, які стосуються нагальних питань хоумскулінгу, його переваг та викликів, статистика зростання його популярності у різних штатах, оголошення про майбутні конференції тощо. На сайті зазначається, що домашнє навчання – це вікова традиційна освітня практика, яка якихось десять років тому виявилася передовою та альтернативною, а зараз вже межує з мейнстрімом у Сполучених Штатах. Як свідчить статистика, найбільшої популярності хоумскулінг набув у роки пандемії Covid-19, тобто в 2019–2020 роках, чисельність хоумскулерів у 2019 р. складала 2,5 млн, а вже за рік зросла майже до 4 млн осіб, на 2023 рік кількість дітей на домашньому навчанні складала 5–6 % від загальної кількості учнів, а хоч би на короткий термін спробували такий вид навчання понад 9 млн осіб [*Homeschooling*].

Поширеність домашнього навчання в США варіюється залежно від штату. Найвищий показник спостерігається в Алясці (12,6%), за нею слідує Теннессі (9%) і Західна Вірджинія (8,9%). Род-Айленд (2,9%), Массачусетс (3,1%) і Нью-Йорк (3,2%) мають найнижчі показники популярності домашнього навчання в країні. Ці відмінності можуть бути пов'язані з різними соціокультурними, економічними та політичними факторами, зокрема, регіональними особливостями, законодавством та місцевими підходами до освіти [*Hamlin*].

Така форма освіти виявилася ще й вигідною для держави економічно, адже платники податків витрачають в середньому 16,446 доларів на одного учня щорічно в державних школах, не враховуючи капітальні витрати. Приблизно 3,1 млн учнів домашніх шкіл за 2021–2022 роки дали економію понад 51 млрд доларів. Це ті кошти, які американським платникам податків не довелося витратити, адже вони нічого не вкладають в освіту хоумскулерів, тоді як домашні сім'ї витрачають на навчання в середньому 600 доларів на одного учня щорічно [*Hamlin*]. Сім'ї, які займаються домашньою освітою, не залежать від державних чи податкових ресурсів для освіти своїх дітей.

У Сполученому Королівстві домашнє навчання є легальною альтернативою традиційній шкільній освіті. Згідно зі статистичними даними, на сьогодні приблизно 100 тис дітей перебувають на хоумскулінгу. Законодавство країни надає батькам право забезпечувати освіту своїх дітей як шляхом відвідування ними загальноосвітньої установи, так і в індивідуальному порядку. Саме це право на альтернативне навчання закріплене в законі про освіту і стало підґрунтям для створення організації "*Education otherwise*". Метою цієї організації є надання підтримки сім'ям, які обирають домашнє навчання, та захист їхніх прав. Девіз організації "Освіта обов'язкова, школа – ні" підкреслює важливість отримання якісної освіти, водночас надаючи батькам свободу у виборі освітньої траєкторії для своїх дітей. Законодавство не встановлює жорстких вимог до змісту та організації домашнього навчання, зокрема, відсутні обов'язкові навчальні програми та державна атестація. Виняток становлять випадки, коли дитина раніше відвідувала загальноосвітню школу. Для вступу до вищих навчальних закладів або працевлаштування хоумскулери можуть добровільно скласти іспит *GCE (General Certificate of Education)*, який проводиться приватними освітніми установами на платній основі [*Long, Danechi*].

Незважаючи на відсутність прямих законодавчих вимог, місцеві органи влади досить часто здійснюють неформальний контроль за якістю освіти, що надається в рамках домашнього навчання. У випадках, коли у представників влади виникають сумніви щодо відповідності рівня освітніх досягнень дитини встановленим нормам, вони мають право звернутися до батьків з вимогою надати підтвердження ефективності обраної освітньої програми. Батьки, в свою чергу, мають право відмовитися від проведення будь-яких перевірок на території свого житла та відмовитися від особистої зустрічі з представниками органів влади [*Long, Danechi*].

Одна з найпоширеніших міжнародних навчальних онлайн платформ *CambriLearn*, що функціонує у Великій Британії, провела незалежне опитування і оприлюднила такі дані. Більшість сімей обирають домашнє навчання через бажання забезпечити кращу освіту для

своїх дітей. COVID–19 мав суттєвий вплив на рішення про домашнє навчання, і 66,7% тих респондентів, які перейшли на альтернативний метод навчання через пандемію, вказали, що вони його продовжують. Більшість батьків, які перейшли від традиційного навчання своїх дітей до домашнього, і які відстежували оцінки, помітили поліпшення результатів. Щодо навчальних програм, то більшість сімей використовують поєднання декількох програм для структурування навчання своєї дитини. Батьки, які навчають своїх дітей вдома, називають пошук відповідних можливостей соціалізації для своїх дітей однією з головних проблем, з якими вони стикаються, хоча інші дослідження показали, що хоумскулери, як правило, мають вище середнього соціальний, емоційний та психологічний розвиток [Home education].

У Канаді також спостерігається зростання руху за домашню освіту, і все більше й більше людей приймають його як життєздатний варіант для навчання своїх дітей. У Канаді заснований центр із домашньої освіти (*Canadian Centre for Home Education*), виконавчим директором якого є Пітер Сток. Робота центру – це інформування населення про деталі хоумскулінгу, інспірація на перехід до такої форми освіти, транслявання конференцій, присвячених темі, допомога сім'ям в організації формату навчання чи виборі навчальних матеріалів тощо. Хоч домашня школа законна у всіх провінціях, кожна має свої власні правила імплементації. У 2016 р. кількість дітей, які навчаються вдома, складала приблизно 60 000, і до 2020 р. середні темпи поширення хоумскулінгу – понад 5% на рік. Канада має велику частку нерелігійно мотивованих сімей порівняно з деякими іншими країнами. Це також одна з трьох країн світу, поряд зі США та Південною Африкою, де розміщується організація, яка обслуговує юридичні потреби домашніх педагогів [CCHE].

Розглянемо ситуацію в Україні стосовно питання домашнього навчання. Освіту дітей в Україні регулює Закон про освіту (Розділ І, стаття 9), який покладає відповідальність за розвиток дитини на батьків: *1. Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. 2. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. 3. Батьки*

та особи, які їх замінюють, зобов'язані: постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей; створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей; поважати гідність дитини; виховувати працелюбність, почуття доброти, милосердя; шанобливо ставитися до державної мови, регіональних мов або мов меншин, інших мов і рідної мови, сім'ї, старших за віком, до народних традицій та звичаїв; виховувати повагу до національних, історичних, культурних цінностей українського та інших народів, дбайливо ставитися до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища; виховувати любов до своєї країни; сприяти здобуттю дітьми освіти у навчальних закладах або забезпечувати повноцінну домашню освіту відповідно до вимог щодо її змісту, рівня та обсягу; виховувати повагу до законів, прав, основних свобод людини [Закон].

Ще в 2011 р. в Україні розпочався рух за легалізацію домашньої форми навчання. Ініціативна група, очолювана Наталією Толмачовою, проводила збір підписів під електронною петицією “Про надання права на домашнє навчання дітей в Україні”, у якій, посилаючись на досвід інших країн, акцентувалося на низці переваг, які надає домашнє навчання: швидше засвоєння матеріалу, відсутність стресу, збереження здоров'я дітей. Такий підхід, зазначалося, дозволить оптимізувати освітній процес, знизити навантаження на вчителів та зменшити витрати на утримання шкіл.

Зрештою МОН включило сімейнє навчання до списку дозволених форм, і новий Закон про Освіту визнає чотири форми індивідуального навчання: дистанційнє, екстернатнє, педагогічний патронаж і домашнє (або сімейнє) навчання. У пункті 7 статті 9 зазначається: *“Сімейна (домашня) форма здобуття освіти – це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства” [Закон].* За даними Інституту освітньої аналітики, у 2023–2024 навчальному

році понад 87 тисяч українських учнів навчається на сімейній (домашній) формі.

З отриманням дозволу на формат хоумскулінгу виникла Громадська організація “Українська національна асоціація сімейної освіти”, створена родинами з різних частин України, які практикують хоумскулінг і вірять в те, що об’єднання людей зі спільними цінностями і цілями може підсилувати їх, надихати і допомагати досягати більшого разом [УНАСО]. Всеукраїнська конференція, організована УНАСО 27–29 жовтня 2023 р., стала знаковою подією у сфері сімейного виховання. Захід, що відбувся у Львові, зібрав близько 150 учасників, як в офлайн, так і в онлайн форматі. Програма конференції була насиченою та різноманітною: більше 20 спікерів з України та 6 експертів з Канади, США, Бразилії і Бельгії провели понад 30 сесій, охопивши широкий спектр тем, від особливостей сімейного навчання до виховання громадянського суспільства. Виступи українських та зарубіжних експертів дали змогу учасникам отримати цінні знання та надихнули їх на подальшу діяльність.

На сайті вище згаданої асоціації можна знайти достовірні відповіді на болючі для батьків хоумскулерів питання, як то: *По якій програмі вчать діти на СО?, Чи є план навчання?, Чи не буде проблем з соцслужбами?, Як діти на сімейній освіті отримують атестат?, Яку школу обрати для атестації – приватну чи державну?, А якщо батьки не мають педагогічної освіти, або не достатньо обізнані з якоюсь дисципліною, яку має засвоїти дитина?, Як впоратися, якщо в родині на СО кілька дітей різного віку, у яких різні програми і вікові потреби?* і безліч інших.

Якщо міркувати про тенденції розвитку хоумскулінгу, то авторитетні джерела передбачають подальше зростання його популярності у всьому світі [Hattenstone]. З’являється все більше онлайн-платформ та ресурсів для домашнього навчання, що робить його більш доступним і прийнятним. Деякі країни розробляють моделі, що поєднують домашнє навчання з традиційною школою, наприклад флекс-скулінг.

З’ясуємо мотиви, якими керуються сім’ї для переходу до такої форми навчання. Більшість батьків, які вирішують займатися зі своїми

дітьми вдома, мають на те не одну причину, найпоширенішими з яких є бажання:

- індивідуалізувати навчальний план і навчальне середовище для кожної дитини;
 - досягти вищих академічних успіхів, ніж у школах;
 - використовувати педагогічні підходи, відмінні від типових шкіл;
 - зміцнити сімейні відносини між дітьми та батьками, між братами і сестрами;
 - забезпечувати керовані та аргументовані соціальні взаємодії з однолітками та дорослими;
 - забезпечити безпечніше середовище для дітей, адже фізичне, психологічне насильство (цькування), наркотики та алкоголь, расизм, нездорова сексуальність тощо пов’язані саме з класичними школами;
 - альтернативного підходу до освіти, коли державні або приватні інституційні школи закриті через неочікувані ситуації зі здоров’ям, такі як, наприклад, захворювання на Covid-19;
 - захистити дітей меншин від расизму в державних школах;
 - навчати і передавати дітям і молоді певний набір цінностей (зокрема християнських), переконань і світогляду [Homeschooling].
- Якщо порівнювати академічні результати учнів державних шкіл і хоумскулерів, то останні, згідно з дослідженнями, показують значно (на 15–25%) вищі бали на стандартизованих тестах академічних досягнень [Ray]. Студенти домашньої школи оцінюються вище середнього рівня успішності незалежно від рівня формальної освіти своїх батьків чи доходу сім’ї. Чи були батьки хоумскулерів коли-небудь сертифікованими вчителями – не особливо пов’язано з академічними досягненнями їхніх дітей, головне – це бажання постійно вчитися разом зі своїми дітьми і розвиватися. Ступінь державного контролю та регулювання домашнього навчання також не пов’язана з успішністю учнів. Студенти, які навчаються вдома, зазвичай набирають бали вище середнього рівня на тестах SAT (*Scholastic Aptitude Test*) та ACT (*American College Testing*), які використовуються коледжами для прийому абітурієнтів, а отже, хоумскулери останнім часом мають суттєву перевагу серед однолітків при вступі до вишів.

Фактичні дослідження домашнього навчання свідчать про те, що хоумскулери мають хороші показники соціального, емоційного та психологічного розвитку, як правило, вище середнього. Ці показники включають взаємодію з однолітками, самооцінку, лідерські навички, згуртованість сім'ї, участь у громадських роботах. 87% рецензованих досліджень соціального, емоційного та психологічного розвитку переконують, що учні домашньої освіти показують статистично значно кращі результати, ніж ті, які відвідують звичайні школи. Хоумскулери регулярно беруть участь у соціальних та освітніх позашкільних заходах. Вони часто залучаються до екскурсій, скаутських подій, політичних акцій, церковних служінь, спортивних змагань та громадських волонтерських робіт. Згідно з нещодавніми дослідженнями, дорослі, які отримали домашню освіту, є більш політично толерантними, ніж ті, котрі навчалися в державній школі [Ray].

Дослідження виявило, що домашнє навчання дає молодим людям незвичайну можливість поставити запитання на зразок “Хто я?”, “Чого я справді хочу?”, і через процес таких запитань і поступових відповідей на них хоумскулери розвивають здібності до опору, які дають їм надзвичайно сильну самосвідомість. Дехто вважає, що енергійну натуру хлопчиків і схильність до фізичного самовираження можна легше пристосувати до домашнього навчання. Багато хто стурбований тим, що в державних школах серед учнів спеціальної освіти непропорційно велика кількість хлопчиків, і що у хлопчиків у 2–10 разів частіше, ніж у дівчаток у державних школах, діагностують синдром дефіциту уваги та гіперактивності [Romanowski].

Аналізуючи питання чому хоумскулінг стає все популярнішим, дослідники виокремлюють такі його переваги:

- індивідуальний підхід, тобто можливість адаптувати навчальний процес до темпу і стилю навчання кожної дитини;
- гнучкий графік – відсутність жорсткого розкладу дозволяє поєднувати навчання з іншими активними видами діяльності;
- безпечне середовище, яке проявляється у захисті від булінгу, негативного впливу однолітків та інших проблем, характерних для шкільного середовища;
- глибоке занурення в цікаві теми, можливість приділяти більше часу вивченню предметів, у яких дитина найбільш зацікавлена;

- розширення горизонтів. Багато батьків використовують хоумскулінг для поглибленого вивчення певних дисциплін або для реалізації нестандартних навчальних проєктів;

- розвиток самостійності та відповідальності: діти, які навчаються вдома, вчаться самостійно організовувати свій час і відповідати за свої навчальні досягнення;

- здоров'я: відсутність стресу, пов'язаного зі шкільним життям, позитивно впливає на фізичне та емоційне здоров'я дитини [Homeschooling].

І все ж, попри велику кількість переваг, хоумскулінгу має певні виклики, основні з яких:

- вантаж відповідальності батьків: організація навчального процесу вимагає від батьків значних часових і енергетичних затрат;

- соціалізація: важливо забезпечити дитині достатні можливості для спілкування з однолітками, особливо у сім'ях з однією дитиною чи двома;

- контроль знань: батьки повинні мати можливість оцінювати прогрес дитини і при необхідності звертатися за допомогою до фахівців;

- юридичні аспекти: в різних країнах існують різні вимоги до організації домашнього навчання [Hamlin].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, у сучасному глобалізованому світі спостерігається зростання кількості сімей, які розглядають альтернативні класичній школі варіанти навчання і виховання своїх дітей, одним з яких є домашня освіта, яка понад століття тому в багатьох країнах була чи не єдиною формою навчання. Віднайшовши велику кількість переваг такого формату, зазначимо, що хоумскулінг – це не панацея, але перспективна альтернатива традиційній освіті. Вибір на користь домашнього навчання – це відповідальне рішення, яке вимагає ретельного обмірковування всіх “за” і “проти”. Однак для багатьох сімей хоумскулінг стає ключем до розкриття індивідуального потенціалу дитини.

Позаяк хоумскулінг у багатьох державах, зокрема в Україні, лише утверджується як формат навчання, перспективи його розвитку, як і наукових розвідок в цій сфері – широкі. Наступним дослідженням може стати порівняльний аналіз методів домашньої освіти, поширених в різних країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитрів Ю. М. Аналіз досвіду функціонування американських організацій підтримки домашньої освіти. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2023. № 4. С. 81–90. Режим доступу: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/3503/1/%d0%bc%d0%b0%d0%ba%d0%b5%d1%82_%d0%9d%d0%97_%e2%84%964_2023-81-90.pdf
2. Закон України про освіту. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/paran565#n565>
3. Рубан Л. М. Сучасні тенденції поширення ідей про домашню освіту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. № 4 (48). С. 118–125.
4. УНАСО Українська національна асоціація сімейної освіти. Режим доступу: <https://www.unaso.org/>
5. CCHE Canadian Centre for Home Education. Режим доступу: <https://cche.ca/about-us/>
6. Gaither M. M. (2008). *Homeschool: An American history*. New York: Palgrave MacMillan. 317 p.
7. Hattenstone, Alix (2024) Move to home education biggest since pandemic. <https://www.bbc.com/news/articles/cg3382380vko>
8. Hamlin, D. (2024) Contemporary Homeschooling, Persistent Debates, and the Need for a New Generation of Research. *Journal of School Choice*, 18(4), 697–712.
9. Home education in England. Режим доступу: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN05108/SN05108.pdf>
10. Homeschooling statistics in a post-pandemic world. Режим доступу: <https://cambrilearn.com/blog/homeschooling-statistics>
11. Long, R., Danechi, Sh. (2024) Homeschooling: The Research fast facts on homeschooling. Режим доступу: <https://nheri.org/research-facts-on-homeschooling/>
12. Ray, B. D. (2017) A systematic review of the empirical research on selected aspects of homeschooling as a school choice. *Journal of School Choice*, 11(4), P. 604–621. Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15582159.2017.1395638>
13. Romanowski, M. H. (2006) Revisiting the Common Myths about Homeschooling. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 79(3), 125–129.

REFERENCES

1. Dmytriv Yu. M. (2023) Analiz dosvidu funktsionuvannya amerykans'kykh orhanizatsiy pidtrymky domashn'oyi osvity. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholya*. № 4. S. 81–90. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/3503/1/%d0%bc%d0%b0%d0%ba%d0%b5%d1%82_%d0%9d%d0%97_%e2%84%964_2023-81-90.pdf
2. Zakon Ukrayiny pro osvitu. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/paran565#n565>
3. Ruban L. M. (2015) Suchasni tendentsiyi poshyrennya idey pro domashnyu osvitu. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi: naukovyy zhurnal*. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka. № 4 (48). S. 118–125.
4. UNASO Ukrayins'ka natsional'na asotsiatsiya simeynoyi osvity. URL: <https://www.unaso.org/>
5. CCHE Canadian Centre for Home Education. URL: <https://cche.ca/about-us/>
6. Gaither M. M. (2008) *Homeschool: An American history*. New York: Palgrave MacMillan. 317 p.
7. Hattenstone, Alix (2024) Move to home education biggest since pandemic. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cg3382380vko>
8. Hamlin, D. (2024) Contemporary Homeschooling, Persistent Debates, and the Need for a New Generation of Research. *Journal of School Choice*, 18(4), 697–712.
9. Home education in England. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN05108/SN05108.pdf>
10. Homeschooling statistics in a post-pandemic world. URL: <https://cambrilearn.com/blog/homeschooling-statistics>
11. Long, R., Danechi, Sh. (2024) Homeschooling: The Research fast facts on homeschooling. URL: <https://nheri.org/research-facts-on-homeschooling/>
12. Ray, B. D. (2017) A systematic review of the empirical research on selected aspects of homeschooling as a school choice. *Journal of School Choice*, 11(4), P. 604–621. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15582159.2017.1395638>
13. Romanowski, M. H. (2006) Revisiting the Common Myths about Homeschooling. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 79(3), 125–129.

N. A. ODARCHUK

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Conversational English Department,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: natalylutsk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2647-2159>*

T. A. MIRONCHUK

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Foreign Languages Department for Natural Sciences,
Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine
E-mail: tatianakiev99@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5923-1028>*

S. I. ODARCHUK

*Teacher of the Highest Category, Teacher-Methodologist,
Ivan Stravinsky Volyn Professional College of Culture and Arts
of Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: sergo.lutsk@gmail.com*

**HOMESCHOOLING: NEW OR LONG FORGOTTEN OLD?
OVERVIEW OF WORLD EXPERIENCE**

The article analyzes the spread of the method of home schooling in the world, in particular in developed Western countries: the USA, Canada, Great Britain. Home education is treated as an alternative format, an individual form of education, in which parents or guardians independently organize for their child the educational process at home. Referring to authoritative sources, statistics are given that show a tendency for a significant increase in the popularity of homeschooling around the world. The impetus for this process was the Covid-19 pandemic in 2020, but the indicators did not decrease after a decline in the disease. Statistics are presented on the regional differences in the distribution of homeschooling in different US states.

Having existed the only form of teaching children more than a century ago, home education in Ukraine is not a new phenomenon, but in the third millennium its revival takes place. The article refers to the Law of Ukraine on Education, which gives parents the right to choose an alternative format for teaching children. The main aspects of the activities of the Public Organization “Ukrainian National Association of Family Education”, which provides informational, advisory, academic, and legal support to parents who want to introduce their children to homeschoolers, are outlined.

The article lists the main reasons and motives for switching to homeschooling. Comparing the academic results of public school students and homeschoolers proves a significant advantage of the latter. Actual studies of home schooling indicate high rates of homeschoolers in relation to social, emotional and psychological development. The advantages of homeschooling, which quantitatively prevail over the challenges and disadvantages, are highlighted. It is concluded that homeschooling is a promising alternative to traditional education, the key to unlocking the individual potential of the child.

Key words: home education (homeschooling), homeschoolers, method of education, alternative format, upward trend, popularity, advantages and challenges.

УДК 373.3/.5.016:911-047.58]:37.018.43

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.17>

Н. М. ТКАЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри економічної та соціальної географії,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: nadia.tkachuk4@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8018-9733>

У. М. ОЗІЮК

здобувачка III курсу освітнього рівня «Бакалавр» спеціальності «Середня Освіта (Географія)»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: uliana.ozuk07@gmail.com

МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Останні п'ять років стали серйозним викликом для освіти в Україні через пандемію та війну, які обмежили можливості шкіл забезпечувати здобувачам рівний доступ до якісної освіти. Дистанційне навчання стало основною формою навчання для багатьох учнів. Після повернення до очної форми елементи дистанційного навчання залишаються важливими і в умовах сьогодення.

У статті розглянуто загальні засади використання дистанційних освітніх технологій у закладах загальної середньої освіти України. Зосереджено увагу на актуальності проблеми моделювання уроку географії в асинхронному та синхронному режимі.

Сучасні технології створюють нові можливості для онлайн-освіти. Однак викладання географії онлайн вимагає особливого підходу, оскільки цей предмет потребує візуалізації даних й інтерактивності.

Метою даного дослідження є аналіз наявних підходів до моделювання дистанційних уроків географії та представлення структурно-змістових моделей уроку у 6 класі для синхронного та асинхронного режиму.

В статті охарактеризовано теоретичну модель дистанційного уроку, яка складається з наступних блоків: інструктивного, моніторингово-діагностичного, мотиваційного, інформаційного, комунікативно-консультаційного, узагальнюючого, контрольного та підсумкового. Ці блоки допомагають структурувати навчальний процес, підвищуючи його інтерактивність та ефективність. Як приклад моделі в асинхронному та синхронному режимі запропоновано структуру та зміст уроку для 6 класу за темою «Чому рухаються літосферні плити». Урок в асинхронному режимі побудований за допомогою конструктора інтернет-сервісу Liveworksheets; в синхронному використано такі онлайн-ресурси як Wordwall, MozaWeb, Zoom.

Зроблено висновок, що адекватна організація дистанційного навчання з використанням технологій забезпечить якісне навчання і розвиток необхідних навичок учнів у нових умовах. Важливо стимулювати активність учнів через групову роботу, самостійний вибір задач і відкритість для обговорення, що сприятиме формуванню партнерських відносин між учителем і учнями, забезпечить досягнення результатів.

Ключові слова: дистанційне навчання, моделювання, асинхронний режим, синхронний режим, урок географії.

Постановка проблеми. Останні п'ять років стали справжніми викликами для освіти в Україні. Пандемія коронавірусу та повномасштабна війна суттєво обмежили можливість дітей фізично відвідувати школу, що спонукало педагогів шукати нові формати навчання. Для значної частки здобувачів закладів загальної середньої освіти дистанційне навчання стало чи не єдиним надійним способом вчитися [Носкова]. Навіть після повернення до очного навчання, елементи дистанційного залишаються актуальними як складова змішаної моделі.

Сучасні технології відривають нові перспективи для онлайн-викладання, навчання шкільних предметів, зокрема географії. Однак викликом є те, що формування предметної географічної компетентності в учнів базується на інтеграції теоретичних знань і практичних навичок. Розроблений та адаптований інтернет-ресурс (геоінформаційні системи, віртуальні карти, інтерактивні симуляції тощо) дозволяє створювати відповідні форми взаємодії на уроках географії, робить навчання більш цікавим та ефективним. Водночас організація дистан-

ційного навчання вимагає якісного моделювання уроків та вимагає ретельного підходу до вибору та використання відповідного електронного ресурсу.

Аналіз досліджень і публікацій. Огляд законодавчо-нормативної бази щодо проблеми реалізації дистанційної освіти засвідчує, що питання необхідності та ефективності віддаленого навчання у синхронному або асинхронному режимах в Україні окреслено в низці регулятивних документів. В публікаціях вітчизняних дослідників [Носкова, Коляда, Голуб, Горошкіна та багато ін.], проаналізовано еволюцію підходів до організації дистанційного навчання. Науковці підкреслюють, що нормативно-правова база окреслює основні принципи, напрями та стандарти дистанційного навчання, а також визначає його роль у системі освіти, значення впровадження новітніх технологій, адаптації навчальних програм до умов дистанційного навчання та забезпечення доступу до освіти для всіх верств населення, незалежно від їх місця проживання чи соціального статусу.

Міністерством освіти і науки України, науковцями Інституту педагогіки НАПН України на допомогу вчителям пропонуються методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання в школі, в яких охарактеризовано загальні принципи дистанційної освіти, надається довідкова інформація про інструменти та платформи, пропонуються конкретні методики дистанційного навчання для початкової, основної та старшої школи, розглядають особливості дистанційного навчання з шкільних предметів, зокрема географії [Організація дистанційного, Топузов].

Численні дослідження вітчизняних вчених (В. Биков В., Г. Корицька, В. Кухаренко, О. Кучерук, Н. Морзе, М. Носкова, О. Спірін та ін.) підкреслюють важливість та актуальність застосування елементів дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти з врахуванням сучасних викликів та умов. Творчі колективи науковців і практиків пропонують навчально-методичні посібники з корисною інструкцією для користувачів електронних ресурсів, мобільних додатків, аналізують ключові переваги онлайн-інструментів у освітньому процесі та детально описують алгоритм

роботи з кожним з цих електронних ресурсів [Близнюк; Патрушев].

Подібні системні дослідження проведено вітчизняними науковцями та методистами щодо можливості та ефективності дистанційного навчання та використання інтернет-ресурсів для забезпечення компетентісно орієнтованого навчання географії. О. Варакута аналізує можливості формування компетентності «уміння вчитися упродовж життя» у процесі вивчення географії через самостійну роботу з інтернет-сервісами, зокрема картографічного змісту, такими як Google Maps, Rebus1, QR Code Generator, Classtime, Mapillary та ін.; акцентує увагу на значущості освоєння хмарних сервісів для вчителів і учнів [Варакута]. Н. Бубир, Ю. Прасул у своїх дослідженнях зосереджують увагу на можливостях і перспективі залучення дистанційних освітніх технологій, доводять ефективність їх використання при викладанні курсу географії материків і океанів у закладах загальної середньої освіти [Бубир, Прасул]. О. Браславська зосереджує увагу на проблемі формування готовності вчителів географії до використання цих інструментів, формування цифрової грамотності у майбутніх педагогів [Браславська].

Огляд науково-практичних напрацювань вітчизняних науковців засвідчує достатньо широкий спектр аналізу проблеми дистанційного навчання. Однак, попри збільшення кількості досліджень в цій галузі, досі існує брак комплексного дослідження, яке б системно охоплювало питання моделювання уроку географії в умовах дистанційного навчання.

Мета статті – проаналізувати наявні теоретико-практичні підходи до моделювання уроків географії в умовах дистанційного навчання, продемонструвати приклади моделей уроку географії в синхронному та асинхронному режимах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моделювання уроків географії в умовах дистанційного навчання є актуальним, оскільки воно сприяє адаптації освітнього процесу до нових реалій, забезпечує системність засвоєння знань і розвиток важливих навичок. Складність розробки моделі уроку географії в умовах дистанційного режиму полягає в тому, що методика його проведення сьогодні перебуває на

етапі становлення, не має достатньо чіткого наукового обґрунтування.

Питання моделювання, окремі властивості й особливості цього процесу в педагогіці були об'єктом дослідження низки вчених: О. Дахін, Л. Калапуша, Л. Коваль, С. Лодатко, В. Моляко, А. Семенова, В. Ясвін та багатьох інших. Як свідчить аналіз теоретичних розвідок, нині налічується декілька принципів трактування поняття моделювання: моделювання, як можливість простежити за розвитком подій, імітування реальної системи; як шлях створення спеціальних аналогів, тобто моделей; створення об'єкту доступного для ретельного та всебічного вивчення; як засіб узагальнення наукового матеріалу тощо [Коваль].

Загалом, моделювання вважається самостійним видом діяльності, що сприяє реалізації здатності людини до аналізу, планування, прогнозування й конструювання. Воно базується на мисленні, яке дозволяє встановлювати аналогії шляхом абстрактного порівняння різних об'єктів. Педагогічне моделювання демонструє чітку взаємодію елементів, формуючи уявлення про те, як ефективно трансформувати педагогічну реальність [Коваль].

Беручи до уваги поняття в контексті педагогічного моделювання, можемо зауважити, що моделювання уроку є складним і багатограним процесом, який підпорядкований перш за все проєктуванню якості та результату навчання. Звернення уваги на довгострокові результати навчання є надзвичайно важливим, адже предметна географічна компетентність формується та розвивається впродовж тривалого часу. У моделюванні уроку географії орієнтуємось на чинний Державний стандарт загальної середньої освіти, який спрямовує освітній процес на формування ключових компетентностей й наскрізних вмінь, формування обов'язкових результатів навчання в природничій освітній галузі [Державний стандарт].

Важливо зауважити, що основою моделювання окремого уроку має бути взаємоузгодження мети й очікуваного результату. Перш за все, важливо визначити мету, яка корелює з результатами. Учитель має сформулювати чіткі результати навчання, що дозволить учням зрозуміти, чого вони повинні навчитися до кінця уроку. Саме мета визначає і тип уроку,

а тип, у свою чергу, задає структуру заняття. Правильний вибір форм і методів організації самостійної роботи учнів у компонентах забезпечує досягнення мети уроку, розвиток пізнавальної активності та покращення засвоєння матеріалу.

Однак, варто зазначити, що структура дистанційного уроку не є простою реплікацією традиційного уроку, а оригінальною формою освітнього процесу [Омельчук]. Адже дистанційний урок географії передбачає *віддалену взаємодію* вчителя й учнів із використанням дистанційних технологій.

Якщо у структурі традиційного уроку географії виділяють етапи (макроструктурні, мікроструктурні компоненти), то в системі дистанційного навчання урок складається з блоків. Важливо підкреслити, що блоки є структурними елементами віддаленої взаємодії між вчителем та учнями, які відбуваються в синхронному (реальному часі) й асинхронному (у зручний для учнів час) режимах із використанням різноманітних дистанційних технологій, таких як відеоконференції, онлайн-курси, електронні платформи для навчання та інші. Кількість, характер змісту блоків певним чином залежить від функціоналу обраних платформ та можливості їх синхронізації із застосуваннями. Так серед популярних платформ, які активно використовуються в закладах середньої освіти, варто виділити продукти від Google та Microsoft, які пропонують багатофункціональні середовища для управління навчальним процесом. Зазвичай для проведення відеоконференцій використовуються Zoom, Google Meet або інші подібні сервіси, які дозволяють вести інтерактивну бесіду з учнями.

Змістове та операційне наповнення блоків дистанційного уроку залежить від його мети та типу. Наприклад, уроки можуть бути спрямовані на засвоєння нових знань, виконання практичних завдань, або ж інтерактивні обговорення, які спонукають учнів до критичного мислення та творчого підходу. Водночас освітнє середовище дистанційного уроку географії має містити навчальний контент, узгоджений із програмою курсу, елемент контролю та корекції засвоєння матеріалу, що включає набір відповідних завдань для перевірки знань і їхньої корекції, інформаційно-довідковий контент,

який містить додаткові матеріали позапрограмового характеру, такі як онлайн-бібліотека, перелік корисних ресурсів тощо [Бубир, Прасул].

В сучасних науково-методичних розвідках вчені пропонують навчальний контент уроку подавати за блоками [Омельчук], які в контексті змісту шкільного курсу географії, на нашу думку, будуть мати свої особливі характеристики та вимагатимуть відповідних інтернет-застосунків. Важливо забезпечити інтеграцію інструментів в межах блоків, що допоможе зробити уроки географії не лише інформативними, але й цікавими та інтерактивними.

1. Інструктивний блок. У цьому блоці надаються чіткі вказівки та рекомендації для здобувачів освіти щодо проходження заняття. Включається інформація про структуру уроку, використання навчальних ресурсів та технологій, а також очікувані результати. Це важливий етап, оскільки він забезпечує учням чіткість та зрозумілість у виконанні завдань. *Інструменти*, які можуть забезпечити ефективність: відеозапис або текстовий вступ (Zoom, Google Classroom); електронна інструкція (PDF/Word) із покроковим описом завдань; презентація з планом уроку (PowerPoint, Canva).

2. Моніторинго-діагностувальний. Цей блок призначений для оцінки рівня знань учнів на початку заняття. Він може містити короткі тести, анкетування або опитування, що допомагають виявити попередні знання із теми попереднього уроку. Це дозволяє вчителю адаптувати навчальний матеріал до потреб класу та виявити ключові прогалини, які потребують додаткової уваги. *Інструменти*: тести або вікторини на платформах Kahoot, Quizizz, Seterra Online; опитування або завдання на інтерактивній дошці Jamboard чи Padlet; попередній аналіз карти (робота з Google Earth або тематичними онлайн-картами); географічні головоломки, кросворди або ребуси (LearningApps).

3. Мотиваційний У цьому блоці акцентується увага на важливості вивчення географії, а також на практичній цінності отриманих знань. Використовуються різноманітні методи для стимуляції інтересу учнів: відеоматеріали, інтерактивні завдання, ігри, які демонструють, які знання географії можуть бути корисними в повсякденному житті. На цьому етапі можна запропонувати відео на тему уроку (YouTube,

TED-Ed, National Geographic, Сім чудес України. Відеофільми, «Pi-stacja UA», «Цікава наука»); інтерактивні завдання, наприклад, знаходження географічних об'єктів на мапі (World Atlas, Seterra Online, Geoguessr); запитання-проблеми (наприклад: Як зміна клімату вплине на географію вашого регіону?); віртуальні екскурсії через Google Expeditions або Google Earth.

4. Інформаційний. Тут подається основний навчальний матеріал з теми заняття. Викладаються ключові поняття, факти, закономірності. Блок може включати в себе презентації, відео, інтерактивні карти та інші ресурси, які допомагають учням краще усвідомити нову інформацію. В цьому блоці на уроці географії можуть бути заплановані віртуальні лекції через Zoom/Teams із демонстрацією карт, схем, презентацій; запропонований доступ до текстових та відеоматеріалів (Coursera, Edmodo) із інтерактивними картами (Google Maps, BouncyMaps/карти про корисні копалини, сільське господарство, економіку, населення, релігію тощо, 24Timezones/світова мапа часу, UA Maps/карти України); перегляд онлайн-презентацій або відеоуроків (PowerPoint або Prezi, Arts&Culture від Google), інтерактивних відео, симуляцій та 3D-моделей, що сприяють глибшому розумінню учнями природних процесів (Mozaik Education, Barefoot World Atlas,)

5. Комунікативно-консультаційний блок (взаємодія здобувачів із учителем та між собою). Цей блок спрямований на взаємодію між здобувачами освіти та вчителем, а також між самими учнями. Забезпечується можливість для обговорення, коментування, запитання та відповіді щодо вивченого матеріалу. Використовуються платформи для онлайн-спілкування, обговорення в чатах, а також групові проєкти, що сприяють розвитку комунікативних навичок. Можна запропонувати учням групові обговорення в Breakout Rooms (Zoom); рольові ігри (наприклад, моделювання переговорів щодо зміни клімату); спільна робота над картами або документами (Google Docs, Google My Maps).

6. Узагальнювальний блок. На цьому етапі учні підбивають підсумки навчання, повторюючи основні принципи та поняття, вивчені під час заняття. Це може включати короткі

резюме, обговорення стратегії, яку вони використовували для засвоєння матеріалу, а також відповіді на питання. Можна використовувати інтерактивні схеми або таблиці (*MindMeister*, *Lucidchart*); колективне заповнення кластеру на Jamboard, вправи на зразок «3 речі, які я дізнався/зрозумів»; проходження веб-квесту із завданнями для закріплення теми (*WebQuest Generator*); використовувати сервіс для створення карт (*ArcGIS*)

7. *Контрольний блок.* В цьому блоці учні демонструють свої знання за допомогою контрольних завдань чи тестів, які можуть включати різноманітні формати: від вибору правильної відповіді до відкритих запитань. Це дозволяє вчителю оцінити рівень засвоєного матеріалу та виявити, які аспекти потребують повторення або поглиблення. Здобувачі можуть виконувати онлайн-тести (*Google Forms*, *TestMoz*, *Kahoot*, *Quizizz*, *Classtime.*), практичні завдання з використанням картографічних ресурсів (*MapMaker Interactive*, *Class Tools* і *LearningApps*, *Seterra Online*, *Wordwall*); проходити географічну вікторину на платформах *Quizizz* або *Kahoot*; завдання з аналізу статистичних даних (наприклад, кліматичних графіків).

8) *Підсумковий блок.* На завершення заняття проводиться остаточний аналіз навчання, обговорення досягнень та з'ясування питань, що залишилися незрозумілими. Важливими є також елементи самооцінки, де учні можуть оцінити свій прогрес та визначити сфери для подальшого розвитку. Це допоможе сформулювати рефлексію та усвідомлення важливості знань, отриманих під час уроку. Інструменти для рефлексії, оцінки роботи учнів, планування подальших кроків: завдання з аналізу статистичних даних (наприклад, кліматичних графіків); опитувальники для рефлексії (*Mentimeter*); створення учнями мініпроєкту (наприклад, прогноз погоди чи аналіз демографічних даних); зворотній зв'язок через відео/аудіоповідомлення (*Padlet*, *Flipgrid*); вправа «Одним реченням: що важливе я сьогодні дізнався?» тощо.

У процесі моделювання уроку необхідно використати інструменти для інтеграції різних методів активізації навчання. Це може бути групова робота в малих командах, де учні обговорюють певні питання або виконують спільні завдання. Адже, один із ключових елементів

сучасного навчання – це активність учнів, що забезпечує їм можливість брати активну участь у процесі засвоєння нового матеріалу. Відтак має бути враховано такі важливі аспекти, як дія(полі)логічність і взаємодію між учасниками освітнього процесу. Це означає, що учні та вчителі мають взаємодіяти як рівноправні учасники навчального процесу, де кожен має право висловлювати свої думки, ставити запитання та отримувати відповідь. Вчитель повинен створити атмосферу підтримки та мотивації, заохочуючи учнів активно брати участь у обговореннях та висловлювати свої думки. Таке середовище сприяє формуванню партнерських відносин, де учні відчувають свою цінність і значимість у навчальному процесі, що, в свою чергу, підвищує їхню мотивацію та зацікавленість у навчанні [чернецька].

Оцінювання знань у дистанційному форматі також потребує особливої уваги. Важливо надати зворотний зв'язок, щоб учні розуміли свої сильні та слабкі сторони. Учні повинні мати можливість здійснювати самостійний вибір способу виконання завдання або обирати його різновиди. Це підхід сприяє розвитку їхньої креативності, самостійності та відповідальності за власне навчання.

Необхідно враховувати і психологічні аспекти дистанційного навчання. Залучення учнів до навчального процесу допоможе їм почуватися більш впевненими та зацікавленими в предметі. Індивідуалізація та диференціація дидактичних впливів дозволяють враховувати різноманітні навчальні стилі та потреби учнів, що, своєю чергою, позитивно впливає на їхній успіх у навчанні.

Тривалість кожного з блоків регламентується санітарними нормами, розкладом занять та режимом проведення (синхронним або асинхронним), що дозволяє уникати перевантаження учнів і зберігати їхню увагу протягом уроку. У результаті, дотримання блочної структури дистанційного уроку сприятиме забезпеченню ефективної інтеграції сучасних технологій у навчальний процес, дозволяючи адаптувати навчання до потреб учнів і вимог сучасного дистанційного формату. Використання різноманітних онлайн-ресурсів та ресурсів для співпраці сприятиме більш глибокому розумінню предмета, розвиваючи навички

самостійної роботи, а також здатність працювати у команді, навіть якщо вони перебувають у різних місцях.

У нашому дослідженні пропонуємо розглянути практичне моделювання уроку географії у 6 класі у двох режимах (асинхронному та синхронному) на прикладі теми «Чому рухаються літосферні плити» за модельною програмою «Географія. 6–9 класи» (авт. С. Запотоцький та інші).

Мета уроку зосереджена на формуванні в учнів розуміння змісту поняття «літосферна плита» та встановленні взаємозв'язків між явищами й процесами, що відбуваються в літосфері, шляхом дослідження навчальних моделей.

На завершення уроку прогнозуємо, що учні будуть: *знати* найбільші літосферні плити, їхні основні види рухів; *вміти* пояснювати, як рухи літосферних плит впливають на формування рельєфу Землі; *вказувати* на карті найбільші літосферні плити; будуть демонструвати навички самостійної роботи з інтернет-ресурсами в межах теми.

Для досягнення поставлених завдань в асинхронному режимі використано онлайн-конструктор **Liveworksheets** (<https://www.liveworksheets.com/>).

Liveworksheets – це зручний сервіс для створення, редагування та виконання електронних робочих аркушів. Платформа підтримує текстові й мультимедійні завдання, а також пропонує автоматичну перевірку відповідей та інтеграцію з іншими ресурсами через гіперпосилання. Водночас слід зауважити, що її інтерфейс здебільшого англійськомовний (рис. 1).

Рис. 1. Print Screen. Головна сторінка Liveworksheets

Асинхронний режим навчання ставить перед учнями завдання самостійного планування своєї роботи, що вимагає високого рівня орга-

нізованості. Для шестикласників це може бути серйозним викликом, адже їхні навички самостійності ще формуються. Щоб підтримати дітей, завдання мають відповідати їхнім віковим особливостям: бути проілюстрованими, зрозумілими та супроводжуватися короткими, чіткими інструкціями.

Зважаючи на ці особливості використовуємо інтерактивний зошит конструктора, який дає змогу об'єднати теоретичний матеріал із практичними завданнями в одному ресурсі (Інтерактивний зошит до теми «Чому рухаються літосферні плити» в Liveworksheets : <https://www.liveworksheets.com/w/uk/geography/7961814>).

Для інформування організації роботи з теми уроку вчитель надсилає учням покликання на інтерактивний зошит через платформу чи застосунок (Google Classroom або Viber та ін.).

Учні працюють в інтерактивному зошиті на 7 блоках-сторінках з оригінальними назвами, які відповідають попередньо теоретично обґрунтованим блокам моделі дистанційного уроку (див. таблицю 1).

При проведенні уроку географії з теми «Чому рухаються літосферні плити» у синхронному режимі необхідно враховувати особливості онлайн-формату та забезпечення активної взаємодії з учнями.

Початковий етап уроку, інструктивний блок, буде більш технічним: перевірка присутності учнів, налаштування зв'язку та переконання, що всі можуть чути та бачити. Для діагностики опорних знань та мотивації учнів до активної діяльності можна скористатися онлайн-ресурсом Wordwall, зокрема пропонуємо шаблон «Випадкове колесо» (<https://wordwall.net/uk/resource/83139853>).

Опрацювання теоретичної частини здійснюємо у форматі лекції-презентації, поєднуючи її із інтерактивними завданнями, дискусійним обговоренням з метою уникнення перевтоми учнів, стимулювання їх пізнавальної активності.

Комунікативно-консультаційний блок уроку пропонуємо побудувати з використанням MozaWeb з 3D-сценою «Літосферні плити». Ресурс вміщує такі моделі: «Межі літосферних плит», «Розріз Землі», «Літосферні плити», «Рух літосферних плит» (https://ua.mozaweb.com/Extra-3D_sceni-Litosferni_pliti-38639). (рис. 2).

Модель дистанційного уроку «Чому рухаються літосферні плити» (асинхронний режим)

Структура уроку	Завдання (Print Screen)
<p>Сторінка 1. «Пригадай». Пропонуємо завдання, яке спрямоване на актуалізацію знань з попередньої теми про внутрішню будову Землі. Учні мають продовжити/ завершити речення, записуючи слова у відповідні «віконечка»</p>	<p>1. Пригадай</p> <p>Заповни пропуски (з малої літери)</p> <p>Об'ємна модель Землі – <input type="text"/></p> <p>У середині Земної кулі є <input type="text"/></p> <p>Шар, який огортає ядро, – <input type="text"/></p> <p>Верхній твердий шар Землі – <input type="text"/></p> <p><input type="text"/> містить в собі земну кору та астеносферу.</p>
<p>Сторінка 2. «Переглянь уважно навчальне відео». Назва сторінки є прямою вказівкою учням на самостійне ознайомлення із тематичним відео-ресурсом, який забезпечує виклад матеріалу. (У нашій розробці ми посилалися на відеоурок від Pi-stacja UA https://youtu.be/FOoVUKrpFHg)</p>	<p>2. Переглянь уважно навчальне відео</p>
<p>Сторінка 3. «Перевір себе» Тестові завдання з вибором правильної відповіді, які дозволяють учням самостійно перевірити розуміння переглянутого відео</p>	<p>3. Перевір себе</p> <p>Обери правильну відповідь</p> <p>1. Літосфера розбита на окремі блоки – ...</p> <p>☐ частини Землі ☐</p> <p>☐ літосферні плити ☐</p> <p>☐ блоки суходолу ☐</p> <p>2. Яка причина розпаду давніх та утворення сучасних материків?</p> <p>☐ зміна у внутрішній будові Землі ☐</p> <p>☐ рухи літосферних плит ☐</p> <p>☐ зміни температури води океанів ☐</p> <p>3. Які основні види рухів здійснюють літосферні плити?</p> <p>☐ вгору і вниз ☐</p> <p>☐ вправо і влево ☐</p> <p>☐ горизонтальні й вертикальні ☐</p> <p>4. Яка із цих літосферних плит є океанічною?</p> <p>☐ Євразійська ☐</p> <p>☐ Африканська ☐</p> <p>☐ Тихоокеанська ☐</p>
<p>Сторінка 4. «Робота з картою». Розвиває вміння працювати з тематичними картами, які вмонтовані у «Liveworksheets». Мета завдання в межах теми уроку полягає у відпрацюванні навички розпізнавати літосферні плити: учням слід з'єднати назву літосферної плити з її розташуванням</p>	<p>4. Робота з картою</p> <p>З'єднай назву літосферної плити з її розташуванням</p> <p>☐ Корійська ☐ Тихоокеанська ☐ Євразійська ☐ Індо-Австралійська ☐ Африканська</p> <p>☐ Наска ☐ Північноамериканська ☐ Південноамериканська ☐ Антарктична ☐ Аравійська</p>
<p>Сторінка 5. «Географія та інші науки» Забезпечується компетентнісний підхід та міжпредметна інтеграція шляхом розв'язування компетентнісно зорієнтованих завдань. В запропонованій задачі крім опису вертикального руху літосферних плит (на прикладі Амстердаму), вміщено кількісні дані. Виконуючи обчислення, учні розвивають свої математичні навички при виконанні географічної задачі.</p>	<p>5. Географія та інші науки</p> <p>Розв'яжи задачу (запиши число у мм):</p> <p>Швидкість опускання узбережжя Нідерландів – 6 мм/рік.</p> <p>На скільки опуститься узбережжя через 100 років?</p> <p><input type="text"/></p>
<p>Сторінка 6. «Запам'ятай» За допомогою схем подано узагальнену інформацію про горизонтальні рухи літосферних плит та можливі наслідки. Працюючи із схемою, учні систематизують отриману інформацію.</p>	<p>6. Запам'ятай</p> <p>Внаслідок взаємодії літосферних плит відбувається:</p> <p>1. Зіткнення</p> <p>☐ утворюються складчасті гори</p> <p>2. Розходження</p> <p>☐ утворюються середньомовочні хребти й океани</p> <p>3. Підсування</p> <p>☐ утворюються глибоководні жолоби, вулканічні острови</p>
<p>Сторінка 7. «Рефлексія» Використовуємо прийом «Асоціативний куц» із центральним словосполученням «Літосферні плити». Учні пропонуємо вписати у комірки вже сформовані уявлення з теми і таким чином встановлюють зв'язки із вивченими поняттями.</p>	<p>7. Рефлексія</p> <p>Заповни асоціативний куц про літосферні плити:</p>

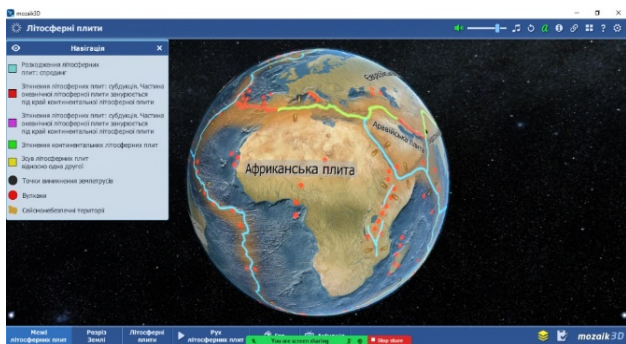

Рис. 2. Print Screen.
Модель «Межі літосферних плит»

Для організації роботи із моделями вчитель попередньо ознайомлює учнів із платформою MozaWeb. Демонструючи модель «Межі літосферних плит», пояснює основні поняття, взаємодіє з учнями через бесіду («Що зображено на цій моделі?», «Які літосферні плити межують одна з одною?» тощо). Працюючи із картою літосферних плит, учні визначають, на якій літосферній плиті вони проживають; називають форми рельєфу, які утворюються внаслідок різних типів руху плит.

Блок узагальнення можна провести шляхом перегляду відео на MozaWeb

з наступним обговоренням об'єктів, які показані у відео (рис. 3).

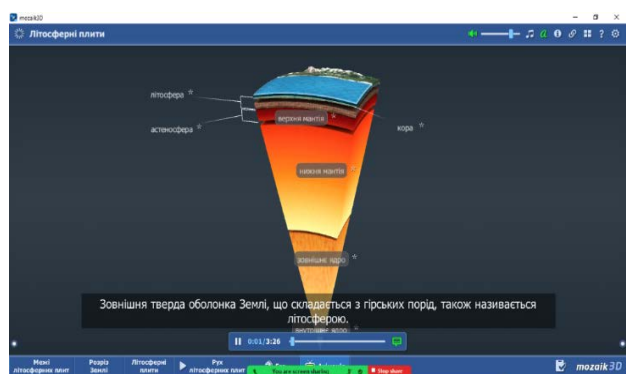

Рис. 3. Print Screen.
Відео до 3D-сцени «Літосферні плити»

Завершальна частина уроку, домашнє завдання полягає у виконанні завдань без використання технічних засобів. Учні пропонуються замалювати схему утворення форм рельєфу, які згадувалися у відео (наприклад, гори Анди, Маріанський жолоб, Серединно-Атлантичний хребет). Учитель демонструє зразок виконання з використанням віртуальної дошки в Zoom та рекомендує скористатися додатковою інформацією з підручника.

Вважаємо, що продемонстроване моделювання дистанційного уроку асинхронного та синхронного режимів з використанням блочної структури дозволяє детально опрацювати тему уроку та досягнути поставленої мети. Учні формують ґрунтовні знання про літосферні плити та їхні рухи, набувають уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Завдяки інтерактивним засобам активізують свою навчально-пізнавальну діяльність, виховуючи в собі самостійність та творче мислення.

Висновки. Моделювання уроку географії в умовах дистанційного навчання є важливою складовою сучасного освітнього процесу, що дозволяє учням отримувати знання та навички без фізичної присутності класі. Для структурування навчального процесу, підвищення його інтерактивності та ефективності доцільно моделювати урок за певними блоками: інструктивний, моніторингово-діагностичний, мотиваційний, інформаційний, комунікативно-консультативний, узагальнюючий, контрольний та підсумковий.

Моделювання уроку географії в умовах дистанційного навчання вимагає комплексного підходу, використання сучасних технологій та методів, що сприяють активізації навчання та підтримці учнів у процесі засвоєння нових знань. Широкий спектр інструментів дозволить швидко адаптувати матеріал до теми уроку й зробити його цікавим для кожного учня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
2. Браславська О. Озерова Л. Формування цифрової компетентності майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2022. Вип. 1. С. 126–135. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/prsv_2022_1_17
3. Бубир Н., Прасул Ю. Дистанційні освітні технології при викладанні курсу географії материків і океанів у закладах загальної середньої освіти. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2022. Випуск 36. С. 24–33

4. Варакута О. Формування компетентності «уміння вчитися впродовж життя» способом самостійної роботи учнів з інтернет-ресурсами під час вивчення географії. *Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства*. Тернопіль : Тайп, 2020. №4 (вип. 4). С. 102–106 URL : [:http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/22903](http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/22903)
5. Голуб Н., Горошкіна О. Методи дистанційного навчання української мови. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С.148–156
6. Державний стандарт базової середньої освіти: затверджено постановою КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
7. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали / кол. автор. ; за заг. ред. О. М. Топузова ; укл. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2021. 192 с. URL : <https://undip.org.ua/library/dystantsiine-navchannia-vumovakh-karantynu-dosvid-ta-perspektyvu>
8. Коваль Л. Концептуальні засади моделювання уроку в умовах нової української школи. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Випуск 69. С.101–104.
9. Коляда І. Система дистанційної освіти в умовах соціальних викликів: український досвід. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Випуск 46, с. 58–65 URL : http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/46_2023/7.pdf
10. Носкова М., Метерева А. Чинники впливу на розвиток дистанційного навчання. *Академічні візії*, 2024. С. 1–9 № 38. URL : <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1557>
11. Носкова М., М. Сардига М. Аналіз нормативно-правової бази забезпечення існування дистанційної форми навчання в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 6 (70) С. 346–351. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2601/2585>
12. Омельчук С. Степанова М Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні науки*. 2021. Випуск 97. С.12–21.
13. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>
14. Патрушева І. А. , Гера О. М., Діденко Н. В., та ін. Мобільні технології в школі: посіб. для вчителів / К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. 175 с.
15. Чернецька Т. І. (Мієр Т. І.) Сучасний урок: теорія і практика моделювання : навч. посібник. К. : ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.

REFERENCES

1. Blyzniuk T. Tsyfrovi (2021). Instrumenty dlia onlain i oflain navchannia: navchalno-metodychnyi posibnyk. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. 64.
2. Braslavskaya O. Ozerova L. (2022) Formuvannya tsyfrovoy kompetentnosti maibutnykh pedahohiv u zakladakh vyshchoi osvity. *Problemy pidgotovky suchasnoho vchytelia.. Vyp. 1.* 126–135. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2022_1_17.
3. Bubyr N., Prasul Yu. (2022) Dystantsiini osvitni tekhnolohii pry vykladanni kursu heohrafii materykiv i okeaniv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity. *Problemy bezperervnoi heohrafichnoi osvity i kartohrafii. Vypusk 36.* 24–33
4. Varakuta O. (2020). Formuvannia kompetentnosti «uminnia vchytysia vprodovzh zhyttia» sposobom samostiinoi roboty uchniv z internet-resursamy pid chas vyvchennia heohrafii. *Visnyk Ternopilskoho viddilu Ukrainkoho heohrafichnoho tovarystva. Ternopil : Taip, №4 (vyp. 4), 102–106.* URL : [:http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/22903](http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/22903)
5. Holub N., Horoshkina O. (2022). Metody dystantsiinoho navchannia ukrainskoi movy. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. № 4, 148–156.
6. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity: zatverdzheno postanovoioi KМУ vid 30.09.2020 № 898. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
7. Dystantsiine navchannia v umovakh karantynu: dosvid ta perspektyvy. *Analytyko-metodychni materialy (2021) / kol. avtor. ; za zah. red. O. M. Topuzova ; ukl. M. V. Holovko. Kyiv : Pedahohichna dumka, 192* URL : <https://undip.org.ua/library/dystantsiine-navchannia-vumovakh-karantynu-dosvid-ta-perspektyvu>
8. Koval L. (2019) Kontseptualni zasady modeliuвання uroku v umovakh novoi ukrainskoi shkoly. *Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Vypusk 69,* 101–104.
9. Koliada I. (2023). Systema dystantsiinoi osvity v umovakh sotsialnykh vyklykiv: ukrainskyi dosvid. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filoz.-politolog. studii. Vypusk 46,* 58–65 URL : http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/46_2023/7.pdf
10. Noskova M., Mietierieva A. (2024). Chynnyky vplyvu na rozvytok dystantsiinoho navchannia. *Akademichni vizii, № 38.* URL : <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1557>
11. Noskova M., M. Sardyha M. (2019). Analiz normatyvno-pravovoi bazy zabezpechennia isnuvannia dystantsiinoi formy navchannia v Ukraini. *Molodyi vchenyi. № 6 (70)* 346–351. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2601/2585>
12. Omelchuk S. Stepanova M (2021). Transformatsiia struktury suchasnoho uroku ukrainskoi movy v umovakh dystantsiinoho navchannia. *Pedahohichni nauky. Vypusk 97,* 12–21

13. Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli : metodychni rekomendatsii. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>
14. Patrusheva I. A. , Hera O. M., Didenko N. V., ta in. (2019) Mobilni tekhnolohii v shkoli: posib. dlia vchyteliv / K.: Vydavnychi dim «Osvita», 175
15. Chernetska T. I. (Miier T. I.) (2011) Suchasnyi urok: teoriia i praktyka modeliuvannia : navch. posibnyk. K. : TOV «Praidruk», 352.

N. M. TKACHUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Economic and Social Geography,

Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

E-mail: nadia.tkachuk4@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8018-9733>

U. M. OZIUK

3rd year Student of the the Bachelor's Degree, Specialty «Secondary Education (Geography)»,

Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

E-mail: uliana.ozyuk07@gmail.com

MODELING A GEOGRAPHY LESSON IN DISTANCE LEARNING CONDITIONS

The last five years have posed serious challenges for education in Ukraine due to the pandemic and the war, both of which have limited schools' ability to provide students with equal access to quality learning. For many students, distance learning became the primary form of education. Even after returning to in-person classes, elements of distance learning continue to play an important role in modern education.

This article examines the key principles of implementing distance learning technologies in Ukrainian secondary schools. Special attention is given to the relevance of modeling geography lessons in both asynchronous and synchronous formats.

While modern technologies create new opportunities for online education, teaching geography remotely requires a unique approach. Geography as a subject depends heavily on visual data representation and interactive engagement, making online instruction particularly challenging.

The goal of this research is to analyze current methods for designing distance geography lessons and to propose structured lesson models for 6th-grade students in both synchronous and asynchronous formats.

The article presents a theoretical model for structuring distance lessons, which consists of several key components: instructional, monitoring-diagnostic, motivational, informational, communicative-consultative, summarizing, control, and final. These elements help organize the learning process, making it more interactive and effective. As an example, the study introduces a lesson structure on «Why do lithospheric plates move» designed for 6th graders. The asynchronous lesson is built using Liveworksheets, while the synchronous lesson incorporates Wordwall, MozaWeb, and Zoom.

It is concluded that a well-organized approach to distance learning, supported by educational technologies, can ensure effective instruction and help students develop essential skills in today's evolving educational landscape. Encouraging student engagement through collaborative tasks, independent problem-solving, and open discussion fosters a more dynamic learning environment and strengthens the teacher-student partnership, ultimately leading to better educational outcomes.

Key words: distance learning, modeling, asynchronous format, synchronous format, geography lesson.

УДК 373.2.016:745/749

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.18>

А. В. ФЕДОРОВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич, Львівська область, Україна

Електронна пошта: afedorovych@dspu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-6289-5039>

ЗМІСТ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена питанню змісту художньої праці дошкільників та реалізації освітніх завдань вихователем у цьому контексті. Наголошено, що сьогодні рукоділля розглядається не лише як засіб розвитку дрібної моторики, а й важливий інструмент формування предметно-практичної, технологічної та мистецько-творчої компетентностей дітей. Художня праця поєднує трудову (роботу, дії, продукування) та естетичну (зображувальну, образотворчу, декоративну) діяльності, тому вихователю закладу дошкільної освіти повинен успішно використовувати їхні можливості.

Підкреслено, що зміст художньої праці з дітьми дошкільного віку реалізовується через засвоєння уявлень про її види, осягнення можливостей художньо-продуктивної активності; оволодіння уміннями та навичками зображувальної, декоративної, конструктивної діяльності; удосконалення мистецько-творчих здібностей; набуття досвіду елементарної художньо-етичної оцінки довкілля та творів мистецтва. Загалом рукоділля спрямоване на розвиток у малюків художнього сприйняття та практичних навичок. Діти працюють з різноманітними матеріалами та інструментами, створюючи корисні та красиві вироби для ігор, свят, повсякденного життя.

Доведено, що залучення до художньої праці у закладі дошкільної освіти передбачає виконання вихователем таких завдань: розширення знань дітей про довкілля та працю, розвиток інтелекту; формування трудових, технічних та художніх навичок роботи з доступними ресурсами; навчання плануванню, організації та оцінюванню роботи; збагачення емоційної сфери та естетичних почуттів; виховання морально-естетичних цінностей; ознайомлення з національною та світовою культурою; удосконалення творчих здібностей. Для цього він може використовувати такі форми роботи: заняття різного типу, спрямованості, тематики; екскурсії; виставки, фестивалі, ярмарки, конкурси дитячих робіт; арт-проекти, мистецькі тижні та ін.

Ключові слова: рукоділля, художня праця у закладі дошкільної освіти, завдання занять з художньої праці, предметно-практична, технологічна, мистецько-творча компетентність дошкільників.

Постановка проблеми. Сучасні діти живуть у стрімко змінному світі, наповненому різноманітною інформацією та технологіями. Взаємодія з довкіллям стає багатовимірною та різновекторною, що своєю чергою спонукає вихователів до постійного оновлення підходів та способів удосконалення освітнього процесу. У дошкільних закладах малюків залучають до всіляких видів активності та творчості, враховуючи їхню унікальність та індивідуальність.

Важливою та доступною дітям є художня праця (рукоділля), діяльність, що пов'язана з різними аспектами суспільного життя, та передбачає виготовлення елементарних виробів з різних матеріалів. З однієї сторони, вона є одним із видів трудової діяльності, а з іншої – наближена до зображувального мистецтва та зорієнтована на розвиток естетичних смаків та вподобань. Тому її роль у становленні дошкільників важко переоцінити. «Праця руками» позитивно

впливає на їхній сенсорний, розумовий, соціально-моральний, емоційний, мовленнєвий, естетичний розвиток та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені відзначають необхідність залучення дітей дошкільного віку до трудової діяльності (Г. Беленька [2], З. Борисова, С. Матвієнко [5], Л. Швайка [9] та ін.), акцентуючи увагу на її особливостях (умовність, послідовність мотивації та усвідомлення її важливості, взаємозв'язок з грою, виховний ефект тощо), принципах (усвідомленості, посильності, взаємозв'язку між мотивом і продуктом праці, колективного характеру праці), умовах організації (психологічних, педагогічних, санітарно-гігієнічних, естетичних) [Беленька: 56–58].

На думку С. Матвієнко ручна праця у закладі дошкільної освіти є багатогранною діяльністю (продуктивною, естетичною, творчою), спрямованою на розвиток художнього сприймання,

креативних здібностей та практичних навичок дітей. Вона передбачає конструювання та дизайн з різних матеріалів (папір, тканина, пряжа, нитки, стрічки, насіння, глина, тісто тощо), вироблення малюками потрібних (для ігор, свят, побуту) та естетично значущих виробів. Тісно пов'язана з образотворчим та декоративним мистецтвом [Матвієнко, 2016].

Дослідження останніх років (Л. Гаращенко & О. Літіченко [3], О. Долинна, Л. Калуська [4], І. Карабаєва, Т. Корж [8], О. Кривонос, А. Микуліна & К. Михайлова [6], Л. Пісоцька, О. Низьківська, Н. Щербина та ін.) доводять, що художня праця змінюється та стає різноманітнішою. Це пов'язано з підвищеною увагою дошкільних педагогів до неї, можливістю поширювати ідеї та досвід через Інтернет-ресурси. З'являються нові матеріали, які можна використовувати у роботі з дітьми (наприклад, еко-сировина, сучасні види паперу, конструктори, набори для творчості тощо). Завдяки появі цікавих технік та технологій рукоділля (*handmade, handicraft*) збільшується кількість ресурсів для роботи вихователя. Тому варто переосмислити можливості та зміст художньої праці у закладі дошкільної освіти.

Мета статті – проаналізувати сутність та узагальнити завдання художньої праці в освітній роботі з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Термін «художня праця» поєднує трудову (роботу, дії, продукування) та естетичну (зображувальну, образотворчу, декоративну) діяльності. Залучення дітей дошкільного віку до цієї активності слугує насамперед формуванню у них практичних вмінь та навичок роботи з різними матеріалами та інструментами, техніками та технологіями виготовлення виробів (згинання, різання, склеювання, складання, плетіння, нанизування, формування тощо) [Швайка, 2008]. Малюки засвоюють правила та алгоритм дій, вчать планувати, досягають мети, стають дбайливими, охайними, відповідальними, працьовитими, позаяк рукоділля потребує терпіння, уваги, концентрації, розвинутого мислення. Поряд з цим, вони знайомляться з художньою культурою, образотворчим та декоративним мистецтвом, що позитивно відображається на їхньому естетичному вдосконаленні. Діти розрізняють кольори, форми, текстури, характеристики художніх творів та предметів довкілля. Водночас залучаються до «творення» прива-

бливих, красивих речей, імпровізують, втілюють образи, «демонструючи» власне бачення, проявляючи свободу. Прагнення до результату спонукає малюків до вольових зусиль, а сам підсумок є джерелом їхніх позитивних емоцій. Вони відчують красу світу, реагують на неї.

Вихователь закладу дошкільної освіти має усвідомлювати, що рукоділля – не просто заняття, а потужний засіб виховання дітей, та успішно застосовувати його можливості для їхнього розвитку. Як зазначалося, художня праця результативна, оскільки у підсумку роботи малюк отримує «продукт», створює конкретний виріб. Він виконує роботу якнайкраще, усвідомлюючи її значення – подарунок для когось, сюрприз, прикрасу. Це вчить зосередженості, наполегливості та відповідальності. З іншого боку, педагог враховує її естетично-творчий характер, адже художня праця стимулює дитячу уяву, фантазію, пошук розв'язання проблеми, способів втілення задуму, розвиток самостійності та креативності. Малювання, ліплення, аплікація, конструювання сприяють розвитку дрібної моторики, що є важливим для оволодіння та вдосконалення елементарних практичних, трудових, технічних, технологічних умінь та навичок. Своєю чергою це спричинює художньо-естетичне поліпшення виробів [Калуська, 2005].

Аналіз Базового компоненту дошкільної освіти підтверджує, що заняття з художньої праці скеровуються на формування у дітей різних видів компетентностей, а найперше – предметно-практичної, технологічної та мистецько-творчої, передбачених освітніми напрямками «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» та «Дитина у світі мистецтва». Завдяки достатній розмаїтості засобів рукоділля (конструкторів, іграшок, творів образотворчого та декоративного мистецтва, колекцій, ігрових наборів, творчих комплектів, природних матеріалів, крейди, пластиліну, фарб тощо) малюків заохочують до предметно-ігрової, конструктивної, художньо-практичної, продуктивної, самостійної діяльності [Базовий компонент дошкільної освіти, 2021].

Саме на заняттях з художньої праці є можливості поєднати різні аспекти розвитку необхідних здатностей у дітей. До прикладу, дошкільники пізнають елементарне матеріалознавство, розрізняють папір / картон, фактуру тканин, інших матеріалів, їхні властивості (рветься,

гнеться, ріжеться; м'який, твердий). Вивчають назви інструментів (ножиці, пензлик, клей, стеки, олівці, фломастери), розуміють для чого вони потрібні, використовують їх за призначенням. Діти виготовляють прості предмети (паперові іграшки, колажі, аплікації, картини, листівки, ляльки, намисто, вироби з пластиліну, фігурки тварин, людей та ін.), опановують алгоритм такого процесу. Крім того, засвоюють правила безпечного користування різними засобами, настанови щодо організації робочого місця. У цілому, знання властивостей матеріалів дає змогу дошкільникам прогнозувати результати власних дій, а практична діяльність збагачує їхні знання про світ, слугує розвитку почуттів, формуванню ціннісного ставлення до речей. А це свідчить про певний рівень сформованості предметно-практичної та технологічної компетентностей у дітей [Гарашенко & Літченко, 2019].

Разом з тим, виготовляючи барвисті речі, малюки розвивають художні та творчі здібності. Вони аналізують забарвлення, форми, розміри, співвідношення, структуру предметів, звертають увагу на дрібні, але важливі деталі, які роблять їх красивими. Дошкільники помічають гармонію, пропорції, дизайн та інші естетичні характеристики речей у природі, мистецтві, довкіллі, вчать їх розпізнавати, аналізувати та оцінювати. Вони самостійно можуть спробувати різні техніки, поекспериментувати, використати матеріали та інструменти нетрадиційними способами, прийняти нестандартні рішення, відшукати адекватні засоби для втілення образу та ін. Так розвивається творча уява, здатність генерувати нові ідеї. Чим старшою стає дитина, тим більше її витвори набувають оригінальності, схожості з реальними предметами. Вони виразні, чіткі, симетричні, що є показником мистецько-творчих здібностей.

У власноруч зроблених виробах через «індивідуальний» почерк малюки передають свої уявлення, емоції та переживання. Це не просто «результат праці», а віддзеркалення їхнього внутрішнього світу. У дитячих роботах можна побачити радість, сум, страх, здивування. Створені образи здаються безпосередніми, простими або навіть незграбними, але вони завжди правдиві та відображають щирі почуття та думки дошкільників. Очевидно, що залучення до занять з рукоділля дає змогу вихователю подбати про розвиток у дітей емоцій-

ної сфери, розуміння ними краси та гармонії довкілля, збагатити художній досвід; сприяти формуванню цілісного уявлення про світ, проявам творчої уяви, фантазії, нестандартного мислення та ін.

Зазначене підтверджує потенціал художньої праці у розвитку мистецько-творчої компетентності дошкільників, у якій Р. Борщ та Д. Самойлик вирізняють такі компоненти: емоційний (здатність дитини відчувати та виражати емоції через мистецтво, милуватися, насолоджуватися красою світу); пізнавальний (наявність базових знань та уявлень про різні види мистецтва, їхні особливості та засоби виразності); практичний (сформованість художньо-практичних умінь та навичок, самостійне застосування безпечних технік роботи, творення); ціннісний (вихованість естетичних поглядів, смаку, уподобань); творчий (прояв креативних здібностей, ініціативності, самостійності, оригінальності) [Програма «Радість творчості», 2013].

Очевидно, що зміст рукоділля з дітьми дошкільного віку реалізовується через засвоєння уявлень та знань про різні види ручної праці, досягнення можливостей художньо-продуктивної активності; оволодіння уміннями та навичками зображувальної, декоративної, конструктивної діяльності; удосконалення мистецько-творчих здібностей; набуття досвіду елементарної художньо-етичної оцінки довкілля та творів мистецтва [Матвієнко, 2016].

Таким чином, можемо узагальнити завдання художньої праці у закладі дошкільної освіти:

- розширювати світогляд, знання про довкілля, мистецтво, працю людей, впливаючи тим самим на розвиток розумових здібностей та інтелекту дітей;
- сприяти формуванню та набуттю трудових, технічних, художніх, конструктивних умінь роботи з різними матеріалами та інструментами, навичок колективної співпраці;
- слугувати оволодінню навичками планування та організації роботи дотримання порядку, економного використання ресурсів; вчити працювати самостійно, приймати рішення, нести відповідальність за результат, зважаючи на вимоги до естетики праці;
- удосконалювати художні здібності, креативні нахили, здатність до нестандартного мислення; давати можливість малюкам виявити свої таланти, розвинути інтерес до певних видів мистецької творчості;

– збагачувати емоційну сферу і культуру художньо-естетичних почуттів, смаків, поглядів; удосконалювати уміння розрізняти та розуміти значення кольорів у художніх образах, розуміти символізм та семантику творів мистецтва; сприяти формуванню позитивної самооцінки, впевненості;

– виховувати морально-естетичні цінності, вміння бачити та цінувати красу, поважати результати своєї та чужої праці; поліпшувати навички етично-мовленнєвої культури через обговорення творчих робіт, опис матеріалів і процесів, висловлення вражень від творів мистецтва, використання образних порівнянь тощо;

– інформувати про надбання та здобутки національної / світової культури, зокрема різні види образотворчого та декоративного мистецтва;

– уможливлювати вибір виду, жанру мистецтва, техніки виготовлення виробу, з метою розвитку творчої діяльності [Беленька, 2010].

Задля демонстрації дітям взаємозв'язків художньо-естетичних образів з продуктивною творчістю та перенесенням їх до різних видів рукоділля в освітньому процесі, дошкільний педагог може використовувати такі форми роботи:

– заняття з художньої праці: *різного типу* (малювання (традиційні та нетрадиційні техніки, декоративне), ліплення (пластилін, солоне тісто, глина), аплікації (папір, тканини, природні матеріали), конструювання); *спрямованості* (засвоєння знань, формування художніх умінь та навичок, розвиток естетичного сприймання, творчих здібностей); *тематики* (ознайомлення з професіями, творчістю митців; природою, літературою; видами мистецтва (живопис, скульптура, дизайн, народні ремесла, національна кухня) тощо);

– екскурсії (в музеї, театр, природу, на виставки, виробництво з метою засвоєння особливостей праці, характеристик мистецьких творів; збагачення художньо-естетичних уявлень дітей);

– виставки, фестивалі, ярмарки, конкурси дитячих робіт (із залученням батьків, де можна продавати вироби, волонтерити та ін.);

– арт-проекти, мистецькі тижні, присвячені різним видам мистецтва та демонстрації їхньої інтеграції («Осінній вернісаж», «Лісові фантазії», «Писанки», «Ткацтво», «Українські розписи», «Картини з ниток», «Зимові пейзажі» та ін.) [Матвієнко], [Микуліна & Михайлова], [Корж, Нельзіна & Батуринець].

Висновки. Отже, художня праця у дошкільних закладах змінюється, адаптуючись до сучасних потреб та можливостей дітей, і продовжує відігравати вагоме значення у їхньому розвитку. Сучасні освітні підходи наголошують на важливості її використання у роботі з дошкільниками з метою вдосконалення їхньої предметно-практичної, технологічної та мистецько-творчої компетентностей.

Заняття з рукоділля передбачають виконання вихователем комплексних завдань: розширювати знання дітей про довкілля та працю, розвиваючи їхній інтелект; формувати трудові, технічні та художні навички роботи з різними матеріалами; навчати плануванню, організації та оцінюванню роботи; збагачувати емоційну сферу та естетичні почуття; виховувати морально-естетичні цінності; знайомити з національною та світовою культурою, а також розвивати творчі здібності. Художня праця є джерелом натхнення, засобом вираження емоцій та почуттів дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція. *Наказ МОН України* № 33. від 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Беленька Г. Зростання дошкільника в праці : наук.-метод. посіб. Київ: Шкільний світ, 2010. 112 с.
3. Гарашенко Л., Літченко О. Художня праця як засіб формування предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 3–4 (26–27). С. 110–120. DOI: <https://doi.org/10.28925/312-5829.2019.3-4.110120>
4. Калуська Л. Художня праця у дитячому садку: конспект лекцій. Київ: ІСДО, 2005. 72 с.
5. Матвієнко С. Художня праця та основи дизайну : навч. посіб. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.
6. Микуліна А., Михайлова К. Художня праця як засіб формування у дошкільників природничо-екологічної, предметно-практичної та технологічної компетентностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 74, Том 2. С. 171–177. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-2-26>
7. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р.М. Борщ, Д.В. Самойлик. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.
8. Формування художньо-продуктивної компетенції дітей дошкільного віку: метод. посіб. / упоряд. Т.М. Корж, М.Д. Нельзіна, А.М. Батуринець. Біла Церква: КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 113 с.

9. Швайка Л. Організація трудової діяльності в дитячому садку. Харків: Вид. група «Основа», 2008. 187 с.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity) [Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education)]: nova redaktsiia. *Nakaz MON Ukrainy* № 33. vid 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> [in Ukrainian]
2. Bieliienka H. (2010) Zrostantnia doshkilnyka v pratsi [Growth of a Preschooler in Labor]: nauk.-metod. posib. Kyiv. 112 s. [in Ukrainian].
3. Harashenko L. & Litichenko O. (2019) Khudozhnia pratsia yak zasib formuvannia predmetno-praktychnoi kompetentnosti ditei doshkilnoho viku [Artwork as a means of developing subject-practical competence in preschool children]. *Osvitohichnyi dyskurs*. № 3–4 (26–27). pp. 110–120. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.110> [in Ukrainian].
4. Kaluska L. (2005) Khudozhnia pratsia u dytiachomu sadku [Artwork in kindergarten]: konspekt lektsii. Kyiv. 72 s. [in Ukrainian].
5. Matviienko S. (2016) Khudozhnia pratsia ta osnovy dyzainu [Artwork and fundamentals of design]: navch. posib. Nizhyn, 201 s. [in Ukrainian].
6. Mykulina A. & Mykhailova K. (2024) Khudozhnia pratsia yak zasib formuvannia u doshkilnykiv pryrodnycho-ekolohichnoi, predmetno-praktychnoi ta tekhnolohichnoi kompetentnosti [Artwork as a means of developing natural-ecological, object-practical, and technological competencies in preschoolers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 74, Tom 2. pp. 171–177. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-2-26> [in Ukrainian].
7. Prohrama khudozhno-estetychnoho rozvytku ditei rannoho ta doshkilnoho viku «Radist tvorchoosti» [«Joy of Creativity» program for the artistic and aesthetic development of children of early and preschool age] / R.M. Borshch & D.V. Samoilyk. Ternopil, 2013. 72 s. [in Ukrainian].
8. Formuvannia khudozhno-produktyvnoi kompetentsii ditei doshkilnoho viku [Formation of Artistic and Productive Competence in Preschool Children]: metod. posib. / uporiad. T.M. Korzh, M.D. Nelzina & A.M. Baturynets. Bila Tserkva. 2016. 113 s. [in Ukrainian].
9. Shvaika L. (2008) Orhanizatsiia trudovoi diialnosti v dytiachomu sadku [Organization of Labor Activity in Kindergarten]. Kharkiv. 187 s. [in Ukrainian].

A. V. FEDOROVYCH

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, Lviv region, Ukraine

E-mail: afedorovych@dspu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-6289-5039>

CONTENT OF ARTWORK IN A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

This article focuses on the content of artwork for preschool children and the implementation of educational tasks by the teacher in this context. It emphasizes that today, handicraft is considered not only as a means of developing fine motor skills, but also as an important tool for forming children's object-practical, technological, and artistic-creative competencies. Artistic labor combines labor (work, actions, production) and aesthetic (pictorial, fine art, decorative) activities, therefore, the preschool education teacher must successfully use these opportunities.

It is emphasized that the content of artwork with preschool children is realized through the assimilation of ideas about its types, understanding the possibilities of artistic and productive activity; mastering the skills of fine, decorative, constructive activities; improving artistic and creative abilities; acquiring experience in elementary artistic and ethical evaluation of the environment and works of art. In general, handicraft is aimed at developing children's artistic perception and practical skills. Children work with a variety of materials and tools, creating useful and beautiful products for games, holidays, and everyday life.

It has been proven that engaging in artwork in a preschool education institution involves the teacher performing the following tasks: expanding children's knowledge about the environment and work, developing intelligence; forming labor, technical and artistic skills of working with available resources; teaching planning, organizing and evaluating work; enriching the emotional sphere and aesthetic feelings; cultivating moral and aesthetic values; introducing national and world culture; improving creative abilities. To do this, he can use the following forms of work: classes of various types, orientations, themes; excursions; exhibitions, festivals, fairs, children's work competitions; art projects, art weeks, etc.

Key words: handicraft, artwork in preschool education, tasks of artwork classes, object-practical, technological, artistic-creative competencies of preschoolers.

UDC 355.01:355/359.08:32019.57

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.19>

YU. M. YURCHAK

*Lecturer at the Department of Combined-Arms Disciplines,
Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi,
Ukraine*

E-mail: yurchak_@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-9506-3228>

O. V. ADAMCHUK

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Head of the Faculty of State Border Security,
Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi,
Ukraine*

E-mail: alexadamchuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0280-6334>

V. H. ZHURAVEL

*Candidate of Military Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Combined-Arms Disciplines,
Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi,
Ukraine*

E-mail: vg_zhuravel@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4126-5414>

**TRAINING CONDITIONS TO COUNTER NEGATIVE INFORMATIONAL
AND PSYCHOLOGICAL INFLUENCE**

The article thoroughly analyses concepts such as “conditions” and “conditions for training future officers to counteract the enemy’s negative informational and psychological influence amidst information warfare”. A study of the scientific literature devoted to the problem of interpreting the term “conditions” revealed a variety of approaches and ambiguity in scientists’ views regarding its definition. The unanimity of the scholarly position that the proposed definition plays the role of a kind of “bridge” between theoretical principles and practical implementation was established. As an expression of methodological foundations for shaping a certain phenomenon, it contributes to achieving predetermined goals by integrating innovations into the educational process. Based on the analysis of studies on the topic concerned, it was found that researchers actively use such methods as expert assessment, discussions, and ranking in the process of determining conditions. The study outlines the conditions necessary for training future officers to effectively counteract the enemy’s negative informational and psychological influence in the context of information warfare. The need to improve the system of ensuring the national security of Ukraine is substantiated, taking into account the specifics of the State Border Service of Ukraine. Separate approaches to defining hybrid war are studied, the essence and general features of hybrid war are determined, and problematic issues of protecting national interests at the state border are analyzed.

Key words: training, readiness, readiness for professional activity, condition, personnel, action, effectiveness, efficiency, hybrid war; national security, State Border Service of Ukraine, armed aggression; counteraction, negative informational and psychological impact, information war.

Problem statement. Analysis of ways to train future border guard officers to counteract the enemy’s negative informational and psychological influence under information warfare includes determining the conditions that contribute to optimizing the personnel training process. The relevant training should be based on the prin-

ciples of countering the negative informational and psychological influence of the enemy. The main result of such an approach is the formation of the readiness of future officers to make the right decisions and take reasonable actions in professional activities. This idea relies on the principled position of Yu. Babansky, who emphasizes that

the effectiveness of any process directly depends on the conditions in which it takes place. To determine the essential content of the concepts of “conditions”, “conditions for training future officers to counteract the enemy’s negative informational and psychological influence amidst information warfare”, an analysis of literary sources was carried out within the framework of the study. Reference, encyclopedic, dictionary materials, as well as works on philosophy, pedagogy, psychology and military affairs, which highlight various aspects of the specified issues, were taken into account.

Analysis of recent research and publications.

A lack of systematic scientific research aimed at developing theoretical foundations for substantiating the conditions for training future officers to effectively counteract the negative informational and psychological influence of the aggressor in the context of information warfare has been identified. However, the scientific literature highlights the fundamentals of military pedagogy by D. Ishchenko [Ishchenko: 3] and the findings of scientific research on the professional training of future officers (V. Georgiev [Georgiev: 2], Yu. Lisnichenko [Lisnichenko: 4], O. Torichny [Torichny: 9], M. Khrupalo [Khrupalo: 10], I. Melnychuk [Melnychuk: 6], O. Tsarenko [Tsarenko: 11], V. Yagupov [Yagupov: 20], and others). Issues of pedagogical praxeology have also been the subject of scientific research.

The purpose of the article. Determining the conditions for training future officers to counteract the enemy’s negative informational and psychological influence in the context of information warfare and experimentally testing their effectiveness during the process.

Presentation of the main material. The “New Philosophical Encyclopedia” defines the term “condition” as a category reflecting the universal relationships of things with the factors that ensure their emergence and existence [Markitantov: 5]. Thus, conditions determine the environment where a particular phenomenon or process is formed, functions, and develops. In dictionary sources this concept is interpreted as “necessary circumstances or specific characteristics of reality that allow implementing, creating, or forming something and contributing to this” [The Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language:

1]. The study indicates that the creation of appropriate conditions will contribute to the formation of the readiness of future officers to counteract the negative informational and psychological influence of the enemy under information warfare. In this context, the opinion of military educator D. Ishchenko is of particular importance. Studying the pedagogical aspects of increasing the effectiveness of professional training in higher military educational institutions of Ukraine, he emphasizes that conditions should be considered as a set of external and internal factors that influence the development of a specific mental phenomenon. At the same time, this influence is exerted through the activity of an individual and social dynamics.

In the Psychological and Pedagogical Dictionary, the concept of “pedagogical conditions” is defined as “factors (from Latin factor – factor), that is, the driving force or cause of a certain process”. At the same time, in modern science there is a diversity of views on the essence and content of the relevant category. For example, O. Pehota, investigating aspects of training future specialists for professional activity, substantiates that conditions are a complex of specific forms, methods, material factors, and real or subjectively created situations necessary to achieve a certain pedagogical goal [Pehota: 7]. A similar point of view is also held by O. Torichny [Torichny: 9].

Analyzing the features of training future officers to perform professional duties while mastering majors, Yu. Lisnichenko interprets conditions as an interconnected system of circumstances, factors, and external effects that ensure the most effective formation of future officers’ readiness for professional activity within the framework of learning majors [Lisnichenko: 4]. V. Georgiev’s study thoroughly analyses the concept of “conditions” amidst the formation of professional competence of future officers of highly mobile airborne troops during their professional training. The author defines conditions as a set of circumstances that contribute to the acquisition of professional knowledge, the formation of skills and know-how, as well as the development of personal and professional qualities necessary for the successful performance of official duties [Georgiev: 2].

The analysis of scientific literature devoted to the interpretation of the term “conditions” revealed a variety of approaches and a certain ambiguity in

its understanding among scientists. At the same time, the common point of view remains the belief that this definition is a “bridge” between theoretical principles and practical activities. Based on the methodological foundations for developing a certain phenomenon, it contributes to achieving previously defined goals by integrating innovative approaches into the educational process.

In the framework of the present article, we would like to highlight the scientific works of A. Shevchenko, which deserve special attention. The author thoroughly analyzes the problem of increasing the effectiveness of the formation of professional competence of future rear officers in the process of their professional training. He theoretically substantiated and practically verified a set of conditions that contribute to the process. Such conditions include the creation of an educational environment in military educational institutions that stimulates positive motivation for professional activity; the introduction of interactive technologies to increase the effectiveness of the personnel’s cognitive activity; improving practical training by activating the independent work of the military personnel; stimulating self-improvement of personal qualities and the formation of the professional position of future officers [Shevchenko : 12]. We support the researcher’s standpoint, who emphasizes the importance of introducing innovative approaches and improving the practical training of future officers for the effective performance of professional tasks.

It is essential to mark the detailed study of pedagogical conditions in the works of Yu. Lisnichenko, who proved that the effectiveness of training future officers for professional activity while mastering majors is significantly increased if the educational process is oriented towards the following aspects: the formation of motivation to study majors within the framework of professional training based on a competency-based approach; the activation of the educational process through the use of interactive methods for the development of professional skills; the organization of independent work in order to improve the quality of their training.

The research findings by M. Khrupal, who theoretically justified and practically tested the effectiveness of the conditions for developing professional competence of future rear officers, were taken into account. In particular, he integrated

the means of project activity into the educational process of higher military educational institutions. Such conditions include the following: creating a stable motivation and forming a value-based attitude towards project activity; using the means of project activity at different stages of their professional training; as well as ensuring subject-subject interaction between teachers and cadets aimed at developing professional competence through the implementation of project activity [Khrupalo: 10]. We share the author’s opinion on the importance of raising the issue of axiology during professional training of future border guard officers to counteract the negative informational and psychological influence of the aggressor under information warfare [Shevchenko: 12]. As O. Masly rightly notes, key measures aimed at developing motivation in future officers, especially amidst hybrid warfare, are the formation of clear value orientations that determine their focus on achieving high results and effectiveness in practical activities. An important role is also played by the development of self-confidence of military specialists and the stimulation of the desire for constant professional self-improvement during the educational process [Yurchak: 13].

A targeted analysis of scientific research using a comparative-logistic approach in the field of training future officers for professional activity made it possible to identify the most universal and specific factors. It is advisable to adapt them to solve problems related to the implementation of measures to counteract the negative informational and psychological influence. Given the research approaches of modern scientists (psychologists, teachers, and military educators) and the present article’s subject and objectives, the conditions for training future border guard officers to counteract the negative informational and psychological impact on personnel are considered as a specially developed system of means, methods, and techniques of a praxeological nature [Yurchak: 14]. Their optimal combination contributes to the formation of a praxeological-correctional pedagogical environment, which ensures maximum efficiency in training future officers for effective and productive professional activity [Yurchak: 15].

The process of determining the conditions of the study was based on a comprehensive approach that took into account several key aspects

[Yurchak: 16]. In particular, these are the requirements of the educational and qualification characteristics of graduates of military higher educational institutions and the curriculum of future border guard officers [Yurchak: 17]. The authors also pay attention to the general didactic principles of organizing the educational process of military personnel, research findings aimed at determining the conditions for the formation of professionally significant qualities through innovative methodological approaches, as well as the specifics of professional training for performing tasks [Yurchak: 18]. In addition, the process was based on the methodological principles of military praxeology, the central element of which is the logical requirements for organizing rational and effective actions of future border guard officers in the context of their professional duties [Yurchak: 21]. Analyzing dissertation research related to the issue under consideration, it was found that when determining the conditions for optimizing the process of forming a certain phenomenon, researchers widely use such methods as expert evaluation, collective discussion, and ranking [On the Information: 8].

To determine the most effective training conditions for professional activities aimed at counteracting the negative informational and psychological influence of the aggressor and minimizing the subjective influence on the specified process, the method of ranking conditions was applied. The experts were 12 teachers of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky, who took part in the. The teachers were offered a questionnaire containing 15 options of conditions in random order for the implementation of praxeology ideas in the process of professional training of future officers [Yurchak: 19]. The participants were asked to rank the proposed factors, choosing those that they regarded the most effective for ensuring training for professional activities aimed at counteracting the negative informational and psychological influence of the enemy. Analysis of the experts'

answers, taking into account the identified priorities, made it possible to single out the conditions that became the basis of the study, namely:

- 1) formation of motivational and value orientations of the personnel towards the performance of professional duties under increased informational and psychological load;
- 2) formation of sustainable professional competencies that ensure readiness to counteract negative informational and psychological influence;
- 3) integration of individual and group forms of learning using innovative technologies.

The implementation of these conditions revealed their positive impact on the process of forming readiness to counteract the aggressor's negative informational and psychological influence.

Conclusions. Thus, based on the application of literature analysis on the issues concerned, observations, interviews and surveys of teachers, it was determined that the specified conditions can significantly affect the effectiveness of training future border guard officers to counteract the enemy's negative informational and psychological influence under information warfare and professional activities aimed at counteracting the relevant impact. When determining pedagogical conditions, it was taken into account that they are a structural framework for the implementation of pedagogical models. Since the readiness of a future officer to perform "correct" professional actions is considered as a certain pedagogical model, which is important to regard in the educational process of military and police universities, a hypothesis was put forward that each condition should be focused on the formation of a particular component of readiness under consideration.

Future prospects include the study of advanced pedagogical experience and the accumulation of our own pedagogical conditions for counteracting negative informational influence on prisoners of war by the enemy, as well as the study of ways to counter negative informational influence on personnel in enemy captivity.

BIBLIOGRAPHY

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2009. 1736 с.
2. Георгієв В.М. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів високомобільних десантних військ у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 244 с.
3. Іщенко Д.В., Філіппов А.Ф. Основи військової педагогіки. Хмельницький : вид-во Національної академії ПВУ, 2002. 106 с.

4. Лісниченко Ю.М. Підготовка майбутніх офіцерів до професійної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 319 с.
5. Маркітантов В., Рибщун О., Столяр Ю. Російська гібридна війна: від доктрини до тактики : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Друкарня "Рута", 2018. 234 с.
6. Мельничук І.М., Романишина Л.М. Роль універсальних компетенцій у підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників до використання засобів інформаційних технологій. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Електронне наукове фахове видання. 2012. № 4. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnads/2012_4/zmist.html
7. Пехота О.М. та ін. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник. Київ : А.С.К., 2003. 240 с.
8. Про Доктрину інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 25.02.2017 р. № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514/2009#Text> (дата звернення: 20.12.2024).
9. Торічний О.В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : монографія. Хмельницький : вид-во Нац. академії Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2012. 536 с.
10. Хрупало М.М. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів тилу засобами проектної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 332 с.
11. Царенко О.В. Педагогічні умови застосування навчально-ігрового проектування у гуманітарній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2010. 168 с.
12. Шевченко В.В. Психологічні особливості військово-патріотичного виховання учнів старшого підліткового та юнацького віку : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 1999. 187 с.
13. Юрчак Ю.М. Шляхи формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до протидії негативному інформаційно-психологічному впливу у полоні противника. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2024. № 2 (37). 372 с.
14. Юрчак Ю.М. Протидія негативному інформаційному впливу на особовий склад у полоні противника: науково-прагматичні аспекти. *Щоквартальний науковий журнал Честь і закон*. Вид-во Національної академії Національної гвардії України, 2023. № 2 (85). С. 120–125.
15. Юрчак Ю.М. Науково-прагматичні аспекти гібридної війни Російської Федерації проти України. *Честь і закон*. 2023. Т. 3, № 86. С. 80–89. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287110>
16. Юрчак Ю., Романишина Л. Актуалізація проблеми формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до протидії негативному інформаційно-психологічному впливу в контексті інформаційної війни. *Науковий фаховий журнал СДПУ. Серія педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 5–6 (129–130). С. 261–270. DOI: [10.24139/2312-5993/2023.05-06/261-270](https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.05-06/261-270). URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua> (дата звернення: 24.12.2024).
17. Юрчак Ю., Журавель В., Бурбела С. Деякі педагогічні питання протидії негативному інформаційному впливу на особовий склад органу охорони державного кордону в умовах війни. *Молодь і ринок*. 2024. № 1 (221). С. 73–77. DOI: [10.24919/2308-4634/2024.298619](https://doi.org/10.24919/2308-4634/2024.298619)
18. Юрчак Ю., Журавель В., Нероба В. Специфіка інформаційно-психологічної пропаганди що використовується нацистською Німеччиною та комуністичним СРСР серед військ та населення противника протягом Другої світової війни. *Молодь і ринок*. 2024. № 2 (222). С. 66–73. DOI: [10.24919/2308-4634/2024.300089](https://doi.org/10.24919/2308-4634/2024.300089)
19. Юрчак Ю. Підготовка майбутніх офіцерів до протидії до протидії негативному інформаційно-психологічному впливу в умовах інформаційної війни. *Науковий фаховий журнал СДПУ. Серія педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 1–2 (135–136). С. 261–270. DOI: [10.24139/2312-5993/2024.01-02/064-081](https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.01-02/064-081). URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua> (дата звернення: 02.01.2025).
20. Ягупов В.В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 432 с.
21. Yurchak Yu., Zhuravel V., Burbela S. Relevance of countering the negative information and psychological impact on the personnel of a state border guard agency in wartime. *Honor and Law*. 2024. IS. 1, No 88. pp. 32–36. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287110>

REFERENCES

1. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. (Ed.). V.T. Busel. Kyiv, 2009. 1736 p. [in Ukrainian].
2. Heorhiiev, V.M. (2015). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix ofitseriv vysokomobilnykh desantnykh viisk u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional competence of future officers of highly mobile airborne troops during professional training]. *Candidate's thesis*. Khmelnytskyi, 244 p. [in Ukrainian].
3. Ishchenko, D.V. & Filippov, A.F. (2002). Osnovy viiskovoi pedahohiky [Fundamentals of military pedagogy]. Khmelnytskyi, 106 p. [in Ukrainian].

4. Lisnichenko, Yu.M. (2015). Pidhotovka maibutnikh ofitseriv do profesiinoi diialnosti v protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Preparation of future officers for professional activities when studying majors]. *Candidate's thesis*. Khmelnytskyi, 319 p. [in Ukrainian].
5. Markitantov, V., Rybshchun, O. & Stoliar, Yu. (2018). Rosiiska hibrydna viina: vid doktryny do taktyky: navch. posib. [Russian hybrid warfare: from doctrine to tactics: a textbook]. Kamianets-Podilskyi, 234 p. [in Ukrainian].
6. Melnychuk, I.M. & Romanyshyna, L.M. (2012). Rol universalnykh kompetentsii u pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv do vykorystannia zasobiv informatsiinykh tekhnolohii [The role of universal competencies in training future border guard officers to use information technology tools]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. No. 4. Available at: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2012_4/zmist.html [in Ukrainian].
7. Piekhota, O.M. et al. (2003). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohii: navch. posibnyk [Preparation of the future teacher for introducing pedagogical technologies: a textbook]. Kyiv, 240 p. [in Ukrainian].
8. Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.02.2017 r. № 47 [On the Doctrine of Information Security of Ukraine: Decree of the President of Ukraine of 25.02.2017, no. 47]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514/2009#Text> (21.04.2023). (Accessed 20 Nov. 2024). [in Ukrainian].
9. Torichnyi, O.V. (2012). Teoriia i praktyka formuvannia viiskovo-spetsialnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv u protsesi navchannia: monohrafiia [Theory and practice of formation of military specialized competence of future border guard officers in the training process: a monograph]. Khmelnytskyi, 536 p. [in Ukrainian].
10. Khrupalo, M.M. (2016). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv tylu zasobamy proektnoi diialnosti [Formation of professional competence of future logistics officers by means of project activities]. Khmelnytskyi, 332 p. [in Ukrainian].
11. Tsarenko, O.V. (2010). Pedahohichni umovy zastosuvannia navchalno-ihrovoho proektuvannia u humanitarnii pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv [Academic conditions for applying educational game design in the humanities training of future border guard officers]. *Candidate's thesis*. Khmelnytskyi, 168 p. [in Ukrainian].
12. Shevchenko, V.V. (1999). Psykholohichni osoblyvosti viiskovo-patriotychnoho vykhovannia uchniv starshoho pidlitkovoho ta yunatskoho viku [Psychological peculiarities of military-patriotic education of senior adolescents and youth]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 187 p. [in Ukrainian].
13. Yurchak, Yu.M. (2024). Shliakhy formuvannia hotovnosti maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv do protydii nehatyvnomu informatsiino-psykholohichnomu vplyvu u poloni protyvnyka [Ways of forming the readiness of future border guard officers to counteract negative information and psychological influence in enemy captivity]. *Collection of scientific papers of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*. Khmelnytskyi, No. 2 (37). 372 p. [in Ukrainian].
14. Yurchak, Yu.M. (2023). Protydii nehatyvnomu informatsiinomu vplyvu na osobovyi sklad u poloni protyvnyka: naukovo-prahmatychni aspekty [Countering negative information influence on personnel in enemy captivity: scientific and pragmatic aspects]. *Honor and Law*. No. 2(85)/2023. pp. 120–125. [in Ukrainian].
15. Yurchak, Yu.M. (2023). Naukovo-prahmatychni aspekty hibrydnoi viiny Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy [Scientific and pragmatic aspects of the Russian Federation's hybrid war against Ukraine]. *Honor and Law*. Vol. 3, No. 86. pp. 80–89. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287110> [in Ukrainian].
16. Yurchak, Yu. & Romanyshyna, L. (2023). Aktualizatsiia problemy formuvannia hotovnosti maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv do protydii nehatyvnomu informatsiino-psykholohichnomu vplyvu v konteksti informatsiinoi viiny [Actualization of the problem of forming the readiness of future border guard officers to counteract negative information and psychological influence in the context of information warfare]. *Scientific professional journal of SDPU. Series Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, No. 5–6 (129–130). pp. 261–270. DOI: 10.24139/2312-5993/2023.05-06/261-270. Retrieved from: <https://pedscience.sspu.edu.ua> (Accessed 24 Dec. 2024). [in Ukrainian].
17. Yurchak, Yu., Zhuravel, V. & Burbela, S. (2024). Deiaki pedahohichni pytannia protydii nehatyvnomu informatsiinomu vplyvu na osobovyi sklad orhanu okhorony derzhavnoho kordonu v umovakh viiny [Some pedagogical issues of countering the negative information influence on the personnel of security authority of state border in conditions of war]. *Youth & market*. No. 1(221). pp. 73–77. DOI: 10.24919/2308-4634/2024.298619 [in Ukrainian].
18. Yurchak, Yu., Zhuravel, V. & Neroba, V. (2024). Spetsyfika informatsiino-psykholohichnoi propahandy shcho vykorystovuvalasia natsyistskoiu Nimechchynoiu ta komunistychnym SRSR sered viisk ta naseleння protyvnyka protiahom Druhoi svitovoi viiny [Specificity of informational and psychological propaganda used by Nazi Germany and the communist USSR among the troops and population of the enemy throughout of the Second World War]. *Youth & market*. No. 2(222). pp. 66–73. DOI: 10.24919/2308-4634/2024.300089 [in Ukrainian].
19. Yurchak, Yu. (2024). Pidhotovka maibutnikh ofitseriv do protydii do protydii nehatyvnomu informatsiino-psykholohichnomu vplyvu v umovakh informatsiinoi viiny [Training future officers to counteract negative information and psychological influence in the context of information warfare]. *Scientific professional journal of SDPU. Series Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*. No. 1–2 (135–136). pp. 261–270. DOI: 10.24139/2312-5993/2024.01-02/064-081. Available at: <https://pedscience.sspu.edu.ua> (Accessed 02 Jan. 2025). [in Ukrainian].

20. Yahupov, V.V. (2002). Zahalnodydaktychni osnovy navchannia viiskovosluzhbovtsiv strokovoї sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy [General didactic fundamentals of training conscripts of the Armed Forces of Ukraine]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 432 p. [in Ukrainian].

21. Yurchak, Yu., Zhuravel, V. & Burbela, S. (2024). Relevance of countering the negative information and psychological impact on the personnel of a state border guard agency in wartime. *Honor and Law*. IS. 1, No 88. pp. 32–36. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287110> [in English].

Ю. М. ЮРЧАК

викладач кафедри загальновійськових дисциплін,

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна*

Електронна пошта: yurchak_@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9506-3228>

О. В. АДАМЧУК

кандидат психологічних наук, доцент,

начальник факультету безпеки державного кордону,

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна*

Електронна пошта: alexadamchuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0280-6334>

В. Г. ЖУРАВЕЛЬ

кандидат військових наук, доцент,

начальник кафедри загальновійськових дисциплін,

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна*

Електронна пошта: vg_zhuravel@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4126-5414>

УМОВИ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВПЛИВУ

У статті проведено ґрунтовний аналіз понять, як “умови”, та “ умови підготовки майбутніх офіцерів до протидії негативному інформаційно-психологічному впливу противника в умовах інформаційної війни”. Дослідження наукової літератури, присвяченої проблемі інтерпретації терміна “умови”, виявило різноманіття підходів і неоднозначність у поглядах науковців щодо його визначення. З’ясовано одностайність позиції учених, що запропоноване визначення виконує роль своєрідного “містка” між теоретичними засадами та практичною реалізацією. Воно як вираження методологічних основ формування певного явища сприяє досягненню заздалегідь визначених цілей через інтеграцію інновацій у навчально-виховний процес. На основі аналізу досліджень, присвячених обраній тематиці, з’ясовано, що дослідники у процесі визначення умов активно застосовують такі методи, як експертна оцінка, дискусії та ранжування. У ході дослідження окреслено умови, необхідні для підготовки майбутніх офіцерів до ефективної протидії негативному інформаційно-психологічному впливу ворога в контексті інформаційної війни. Обґрунтовано необхідність удосконалення системи забезпечення національної безпеки України з урахуванням специфіки Державної прикордонної служби України. Вивчено окремі підходи до визначення гібридної війни, визначено сутність та загальні риси гібридної війни, проаналізовано проблемні питання захисту національних інтересів на державному кордоні.

Ключові слова: підготовка, готовність, готовність до професійної діяльності, умова, особовий склад, дія; результативність, ефективність, гібридна війна, національна безпека, Державна прикордонна служба України, збройна агресія, протидія, негативний інформаційно-психологічний вплив, інформаційна війна.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 796.894.000.57:796.015.1

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.20>

К. ЄЗИК

*аспірант кафедри атлетизму силових видів спорту,
Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна
Електронна пошта: Yezykkostya@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0007-8826-4607>*

Ю. Є. МАРТИНЮК

*доктор філософії (Ph.D.), старший викладач кафедри атлетизму та силових видів спорту, Харківська
державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна
Електронна пошта: urijmartynuk07@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0006-6873-6083>*

УДОСКОНАЛЕННЯ БІОМЕХАНІЧНОЇ СТРУКТУРИ КУТІВ ЛІКТЬОВИХ СУГЛОБІВ ПРИ ВИКОНАННІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИМИ ПАУЕРЛІФТЕРАМИ ЗМАГАЛЬНОЇ ВПРАВИ ЖИМУ ШТАНГИ ЛЕЖАЧИ

Мета статті полягала у удосконаленні біомеханічної структури кутів ліктьових суглобів при виконанні висококваліфікованими пауерліфтерами та обґрунтувати результати експериментальної програми змагальної вправи жиму штанги лежачи з обтяженням 30%, 60% та 90% від максимальної піднятої ваги. Дослідження проводилося у місті Харків в ДЮСШ №9 де брали участь 12 висококваліфікованих спортсменів (9 МСУ та 3 МСУМК) вагової категорії до 105 та 120 кілограмів. Проведене дослідження дозволило здійснити всебічний біомеханічний аналіз змін кутів біоланок ліктьових суглобів під час виконання змагальної вправи жиму штанги лежачи висококваліфікованими пауерліфтерами за умов використання навантажень 30%, 60% та 90% від максимальної ваги. Застосовані експериментальні комплекси, розроблені на основі фазового підходу, сприяли не лише удосконаленню технічної підготовки спортсменів, а й виявленню специфічних змін у просторовій кінематиці руху. На основі отриманих даних встановлено, що технічна структура руху в більшості фаз вправи зазнала позитивних змін після впровадження експериментальних комплексів. Статистично достовірні відмінності кутів у ліктьових суглобах зафіксовано у фазах прийняття вихідного положення ($t=2,24-2,30$; $p<0,05$), стартового положення ($t=2,53-2,67$; $p<0,05$), опускання штанги на груди ($t=2,24-2,58$; $p<0,05$) та старту з грудей ($t=2,41-2,98$; $p<0,05$). Це свідчить про ефективність впливу цілеспрямованих вправ на покращення керованості, амплітуди та стабільності технічних дій у ключових фазах руху. У той же час у фазі фіксації достовірно покращення зафіксовано лише при навантаженні 90% ($t=3,10$; $p<0,05$), що може вказувати на сформованість стабільного рухового стереотипу в умовах високого рівня силового навантаження. Наявність недостовірних змін при навантаженнях 30% та 60% у цій фазі ($p>0,05$) свідчить про відносну сталість технічної дії у фінальній частині вправи. Загалом результати дослідження підтверджують, що індивідуалізований фазовий підхід до побудови тренувального процесу є ефективним засобом оптимізації техніки у пауерліфтингу. Виявлена чутливість технічних характеристик до змін у навантаженні підкреслює необхідність систематичного контролю біомеханічних параметрів руху при розробці тренувальних програм. Отримані результати можуть бути використані для формування методичних рекомендацій з технічної підготовки, зокрема з урахуванням фазового аналізу та варіативності рухових дій у спортсменів високого рівня кваліфікації.

Ключові слова: біомеханічний аналіз, експериментальні комплекси, жим штанги лежачи, фазова структура, ліктьові суглоби, висококваліфіковані пауерліфтери.

Постановка проблеми. Технічна досконалість у спортивних вправах є індикатором раціонального використання атлетом своїх фізичних ресурсів і функціональних можливостей [Платонов, 2020: 752]. Одним з визначальних чинників, що обумовлюють успішність виступів у змагальній діяльності, виступає тривалість і якість попереднього тренувального досвіду, яка тісно пов'язана зі сформованістю ефективних технічних навичок. У науковому дискурсі відзначається, що ступінь впливу техніко-тактичної складової на результати у сило-

пів у змагальній діяльності, виступає тривалість і якість попереднього тренувального досвіду, яка тісно пов'язана зі сформованістю ефективних технічних навичок. У науковому дискурсі відзначається, що ступінь впливу техніко-тактичної складової на результати у сило-

вих видах спорту не є однозначним і може коливатися залежно від специфіки дисципліни [Джим, 2023: 59; Півень, 2023: 81; Харланова, 2023: 98]. У контексті пауерліфтингу технічна база є відносно сталою, що контрастує з висококоординаційними видами спорту. Водночас, незважаючи на стандартизованість техніки, у спортсменів високої кваліфікації спостерігаються певні індивідуальні варіації у структурі рухових дій, зокрема у фазовій організації вправ, що пов'язано з морфофункціональною специфікою будови тіла.

Ці індивідуалізовані прояви техніки засвідчують доцільність проведення поглиблених досліджень біомеханічної організації рухів, особливо в контексті функціонування ліктьових суглобів на різних етапах виконання вправи жиму штанги лежачи [Джим, 2023: 59; Канунов, 2023: 98; Олешко, 2018: 332; Півень, 2017: 86]. У роботах, присвячених цьому питанню, акцент зроблено на визначальній ролі траєкторії переміщення снаряда, що є інтегральним показником технічної майстерності. З позицій біомеханіки, рух штанги може розглядатися як результат взаємодії низки зовнішніх (зокрема сили тяжіння, опору середовища, реакції опори) та внутрішніх чинників (м'язової активності, моторної координації), [Півень, 2017: 86].

Рухова взаємодія спортсмена з обтяженням відбувається під впливом як загальних закономірностей механіки, так і індивідуальних особливостей будови опорно-рухового апарату. Вивчення траєкторії руху грифа дозволяє як встановити персоналізовані технічні характеристики спортсмена, так і виявити універсальні закономірності, що можуть бути використані для удосконалення методик навчання техніці й подальшої корекції рухових дій [Олешко, 2018: 332; Antoniuk, 2022: 1396; Vidal Pérez, 2021: 756]. Аналіз фазових компонентів виконання вправи з такої позиції забезпечує якісний підхід до оптимізації тренувального процесу й підвищення ефективності спортивної підготовки.

Попри значну кількість наукових розвідок, присвячених вивченню техніки змагальних вправ у пауерліфтингу, глибокий аналіз структури руху за фазами і дослідження впливу помилок на спортивний результат залишаються недостатньо розкритими. На сьогодні бракує

узагальнених наукових концепцій, які б системно пояснювали механізми формування технічних недоліків та їхній вплив на ефективність рухової дії. Цей дефіцит актуалізує необхідність подальших теоретико-практичних досліджень, спрямованих на поглиблення науково-методичних основ технічної підготовки спортсменів-пауерліфтерів високої кваліфікації [Джим, 2023: 59; Канунов, 2023: 98; Олешко, 2018: 332; Півень, 2017: 86; Podrihalo, 2020: 120].

Зв'язок з науковими програмами і темами. Проведення дослідження заплановано відповідно з науковими напрямками кафедри атлетизму та силових видів спорту: «Шляхи удосконалення тренувального процесу у силових видах спорту, боксі та кікбоксингу» (номер 0124U005088) на 2025 та 2028 рр.

Мета дослідження – удосконалити біомеханічну структуру кутів ліктьових суглобів при виконанні висококваліфікованими пауерліфтерами та обґрунтувати результати експериментальної програми змагальної вправи жиму штанги лежачи з обтяженням 30%, 60% та 90% від максимальної піднятої ваги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося у місті Харків в ДЮСШ № 9 де брали участь 12 висококваліфікованих спортсменів (9 МСУ та 3 МСУМК) вагової категорії до 105 та 120 кілограмів.

Під час виконання жиму штанги лежачи на горизонтальній лаві у пауерліфтингу одним із ключових технічних показників, що визначають якість виконання цієї змагальної вправи, виступає траєкторія руху снаряда, а також кінематичні характеристики рухів у ліктьових суглобах. Траєкторія переміщення штанги являє собою узагальнену криву, яка відображає результат комплексної взаємодії низки чинників, що впливають на рухову діяльність висококваліфікованих спортсменів. До таких чинників відносяться як зовнішні (сила тяжіння, сила тертя, реакція опори), так і внутрішні (м'язові зусилля, рівень між м'язовою координації, морфофункціональний та психофізіологічний стан, загальний рівень спеціальної підготовленості атлета). Відповідно, форма траєкторії руху штанги та верхніх кінцівок спортсмена відображає поєднання індивідуальних технічних особливостей із загальними біомеханічними принципами, притаманними для цього виду

силової діяльності [Джим, 2023: 59; Канунов, 2023: 98; Півень, 2017: 86].

У процесі вдосконалення технічної підготовки висококваліфікованих пауерліфтерів у змагальній вправі жиму штанги лежачи був розроблений комплекс вправ, спрямованих на корекцію й оптимізацію рухової діяльності спортсменів відповідно до фазової структури вправи. Комплекс вправ ґрунтувався на принципі фазового навантаження із чітким урахуванням найбільш уразливих ланок у техніці виконання вправи, що дало змогу локалізувати тренувальний вплив та підвищити ефективність технічної підготовки.

Комплекс вправ був структурований за п'ятьма фазами виконання жиму штанги лежачи: (1) прийняття вихідного положення, (2) стартове положення, (3) опускання штанги на грудну клітку, (4) старт із грудей, (5) дожим і фіксація. Кожна фаза супроводжувалася відповідною добіркою вправ, адаптованих до особливостей навантаження та цільових м'язових груп, із використанням різних режимів м'язового скорочення (статичного, ізотонічного, ексцентричного та концентричного).

На першому етапі – фазі прийняття вихідного положення – акцент робився на формуванні стабільності в плечовому поясі та передпліччі. Для цього використовувались вправи із статичним утриманням штанги на прямих та напівзігнутих руках (220 кг та 180 кг відповідно), а також гантелей (по 60 кг у кожній руці), виконані у три підходи по 10–12 секунд. Такі вправи дозволяли спортсменам стабілізувати вихідне положення перед виконанням динамічного руху.

У другій фазі – стартовому положенні – застосовувались вправи з акцентом на ексцентричну м'язову активність, серед яких: жим штанги з гумовими амортизаторами (160 кг, 5 підходів по 8 повторень), жим із ланцюгами (150 кг, 4×10), жим гантелями (по 40 кг, 4×10), а також вправи з власною вагою з амортизаторами (4×15). Цей блок вправ сприяв покращенню контролю над рухом у фазі опускання снаряду, а також розвитку сили у широкій амплітуді.

Третя фаза – опускання штанги на грудну клітку – була представлена вправами з використанням ізотонічного режиму роботи м'язів

та статичною зупинкою. Зокрема, виконувалися жими штанги (150–130 кг), гантелей (по 35 кг), а також у тренажері Смітта (150 кг), усі з паузою на грудях у 4–5 підходах по 8–10 повторень. Доповненням виступали вправи на передпліччя (50–70 кг, 5×12), що підтримували стабільність кистей під час фіксації.

Четверта фаза – старт з грудей – вимагала активізації концентричних скорочень. Тут застосовувались жими широким (130 кг) та середнім хватом (120 кг) із ланцюгами, жим із підставки (5–7 см, 160 кг), а також згинання/розгинання рук на брусах із додатковим обтяженням (35 кг). Підготовка в цій фазі передбачала 4–5 підходів по 8–10 повторень, спрямованих на розвиток вибухової сили й подолання "мертвих крапок" у русі.

П'ята фаза – дожим і фіксація – реалізувалася через вправи з підставками висотою 12–15 см і застосуванням гумових амортизаторів або ланцюгів. Використовувались значні ваги (160–165 кг, 5×8), що імітували кінцеву фазу змагального руху. Додатково застосовувались статичні утримання штанги (на прямих – 200 кг, на півзігнутих руках – 155 кг), кожне з яких виконувалося по 4 підходи по 10 секунд.

Загалом запропонований комплекс передбачав високий ступінь індивідуалізації навантаження, дозування за кількістю підходів і повторень, а також різноманітність засобів і режимів роботи м'язів. Використання гумових амортизаторів і ланцюгів забезпечувало змінний опір, що сприяло розвитку специфічної силової витривалості, стабілізації руху й поліпшенню технічного контролю над снарядом.

Отримані результати дозволили зробити висновок про ефективність фазового підходу до технічної підготовки, що забезпечує не лише удосконалення часових характеристик виконання вправи, а й покращення взаємодії в ключових біоланках рухового ланцюга, зокрема в ліктьових суглобах, (табл. 1).

Проведене дослідження після впровадження експериментальних комплексів в підготовку висококваліфікованих пауерліфтерів дозволило зафіксувати достовірні зміни просторових характеристик кутів у ліктьових суглобах під час виконання вправи жиму штанги лежачи з різним відсотковим навантаженням (30%, 60%, 90%) від максимальної ваги (табл. 2).

Таблиця 1

Комплекс вправ для удосконалення часових компонентів та кутів ліктьових суглобів при виконанні висококваліфікованими пауерліфтерами з урахуванням фаз змагальної вправи жиму штанги лежачи.

Вправа	Вага снаряду, кг	К-ть підходів	Дозування
1	2	3	4
Перша фаза (прийняття вихідного положення)			
Статичні утримання штанги на прямих руках	220	3	10-12 с
Статичні утримання гантелей на прямих руках	60x60	3	10-12 с
Статичне утримання штанги на пів зігнутих руках	180	3	10-12 с
Вправи на передпліччя зі штангою та гантелями (зверху та знизу)	50-60	4	10-12
Друга фаза (стартове положення)			
Жим штанги лежачи широким хватом з гумовим амортизатором використовуючи ексцентричний режим роботи	160	5	8
Жим штанги лежачи широким хватом з ланцюгами використовуючи ексцентричний режим роботи	150	4	10
Жим гантелями лежачи з гумовими амортизаторами використовуючи ексцентричний режим роботи	40x40	4	10
Згинання розгинання рук в упорі лежачи широкою постановою з використанням гумового амортизатора	40	4	15
Третя фаза (опускання штанги на груди)			
Жим штанги лежачи з статичною зупинкою на грудях з гумовим амортизатором використовуючи ізотонічний режим роботи	150	5	8
Жим штанги лежачи з статичною зупинкою на грудях з ланцюгами використовуючи ізотонічний режим роботи	130	5	10
Жим гантелями лежачи з статичною зупинкою на грудях з гумовими амортизаторами використовуючи ізотонічний режим роботи	35x35	4	10
Жим штанги лежачи з статичною зупинкою на грудях у тренажері Смітта використовуючи ізотонічний режим роботи	150	4	10
Вправи на передпліччя зі штангою та гантелями (зверху та знизу)	50-70	5	12
Четверта фаза (старт з грудей)			
Жим штанги лежачи широким хватом з гумовим амортизатором використовуючи концентричний режим роботи	130	5	8
Жим штанги лежачи середнім хватом з ланцюгами використовуючи концентричний режим роботи	120	5	8
Жим штанги лежачи на підставку 5 або 7 см з гумовим амортизатором використовуючи концентричний режим роботи	160	5	8
Згинання розгинання рук в упорі на брусах з обтяженням використовуючи ізотонічний та концентричний режими роботи	35	5	10
Вправи на передпліччя зі штангою та гантелями (зверху та знизу)	45	4	10
П'ята фаза (до жим та фіксація)			
До жими штанги лежачи з підставкою 12-15 см з гумовим амортизатором з використанням концентричного режиму роботи	165	5	8
До жими штанги лежачи з підставкою 12-15 см з ланцюгами та використанням концентричного режиму роботи	160	5	8
Статичне утримання штанги на пів зігнутих руках з використанням гумових амортизаторів	155	4	10 с
Статичні утримання штанги на прямих руках з використанням гумових амортизаторів	200	4	10с

У першій фазі – прийняття вихідного положення – з вагою 30% від максимуму кут до початку експерименту становив $176,3 \pm 0,76^\circ$, після впровадження – $178,9 \pm 0,88^\circ$, що дало приріст у $2,6^\circ$ ($t=2,24$; $p<0,05$). При обтяженні 60% приріст становив $2,8^\circ$ (до – $172,4 \pm 0,90^\circ$, після – $175,2 \pm 0,82^\circ$; $t=2,30$; $p<0,05$), а при 90% – $2,8^\circ$

(до – $166,1 \pm 0,82^\circ$, після – $168,9 \pm 0,93^\circ$; $t=2,26$; $p<0,05$).

У другій фазі – стартове положення – достовірне зростання кута ліктьових суглобів зафіксовано при навантаженнях 30% (до – $158,3 \pm 0,86^\circ$, після – $161,8 \pm 0,99^\circ$; $t=2,67$; $p<0,05$) та 60% (до – $153,6 \pm 0,88^\circ$, після – $156,9 \pm 0,96^\circ$; $t=2,53$; $p<0,05$).

Таблиця 2

Зміни просторових характеристик кутів (ліктьових суглобів) з обтяженням 30%, 60% та 90% від максимальної ваги при виконанні висококваліфікованими пауерліфтерами змагальної вправи жиму штанги лежачи на початку та наприкінці експерименту ($n_1=12$; $n_2=12$; $n_3=12$)

№	Показники фаз рухів, (град)		Групи		
			Обтяження 30%	Обтяження 60%	Обтяження 90%
			$\bar{O}_1 \pm m_1$	$\bar{O}_2 \pm m_2$	$\bar{O}_3 \pm m_3$
1.	F1, φ	до	176,3±0,76	172,4±0,90	166,1±0,82
		після	178,9±0,88	175,2±0,82	168,9±0,93
1.	F1, φ , t, p		t=2,24; (p<0,05)	t=2,30; (p<0,05)	t=2,26; (p<0,05)
2.	F2, φ	до	158,3±0,86	153,6±0,88	151,9±0,98
		після	161,8±0,99	156,9±0,96	153,9±0,90
2.	F2, φ , t, p		t=2,67; (p<0,05)	t=2,53; (p<0,05)	t=1,50; (p>0,05)
3.	F3, φ	до	114,7±0,90	111,3±0,93	104,5±0,92
		після	117,6±0,79	114,2±0,90	107,8±0,89
3.	F3, φ , t, p		t=2,43; (p<0,05)	t=2,24; (p<0,05)	t=2,58; (p<0,05)
4.	F4, φ	до	119,9±0,92	110,3±0,85	97,4±0,92
		після	123,9±0,98	113,1±0,79	101,8±0,88
4.	F4, φ , t, p		t=2,98; (p<0,05)	t=2,41; (p<0,05)	t=2,81; (p<0,05)
5.	F5, φ	до	172,1±0,91	173,3±0,87	178,8±0,93
		після	173,9±0,81	175,7±0,95	182,7±0,85
5.	F5, φ , t, p		t=1,48; (p>0,05)	t=1,86; (p>0,05)	t=3,10; (p<0,05)

Фази: 1 – прийняття вихідного положення; 2 – стартове положення; 3 – опускання штанги на груди; 4 – старт з грудей; 5 – фіксація

Для 90% приріст становив лише 2,0°, але не був статистично значущим (t=1,50; p>0,05).

Третя фаза – опускання штанги на груди – показала достовірне зростання кутів у всіх варіантах навантаження: при 30% – з 114,7±0,90° до 117,6±0,79° (t=2,43; p<0,05), при 60% – з 111,3±0,93° до 114,2±0,90° (t=2,24; p<0,05), при 90% – з 104,5±0,92° до 107,8±0,89° (t=2,58; p<0,05).

У четвертій фазі – старт з грудей – також спостерігається позитивна динаміка: при 30% – з 119,9±0,92° до 123,9±0,98° (t=2,98; p<0,05), при 60% – з 110,3±0,85° до 113,1±0,79° (t=2,41; p<0,05), при 90% – з 97,4±0,92° до 101,8±0,88° (t=2,81; p<0,05).

У п'ятій фазі – фіксація – достовірна різниця виявлена лише при навантаженні 90%: кут збільшився з 178,8±0,93° до 182,7±0,85° (t=3,10; p<0,05). У групах з 30% та 60% зростання не досягло рівня статистичної значущості (t=1,48; p>0,05 і t=1,86; p>0,05 відповідно), (табл. 2).

Таким чином, результати дослідження свідчать про ефективність впроваджених експериментальних комплексів: у більшості фаз змагальної вправи жиму штанги лежачи спостерігається достовірне покращення просторових характеристик техніки руху, що є свідченням позитивної динаміки адаптації спортсменів до підвищеного навантаження та вдосконалення їх технічної підготовленості.

Висновки. Проведене дослідження дозволило здійснити всебічний біомеханічний аналіз змін кутів біолонок ліктьових суглобів під час виконання змагальної вправи жиму штанги лежачи висококваліфікованими пауерліфтерами за умов використання навантажень 30%, 60% та 90% від максимальної ваги. Застосовані експериментальні комплекси, розроблені на основі фазового підходу, сприяли не лише удосконаленню технічної підготовки спортсменів, а й виявленню специфічних змін у просторовій кінематиці руху.

На основі отриманих даних встановлено, що технічна структура руху в більшості фаз вправи зазнала позитивних змін після впровадження експериментальних комплексів. Статистично достовірні відмінності кутів у ліктьових суглобах зафіксовано у фазах прийняття вихідного положення (t=2,24–2,30; p<0,05), стартового положення (t=2,53–2,67; p<0,05), опускання штанги на груди (t=2,24–2,58; p<0,05) та старту з грудей (t=2,41–2,98; p<0,05). Це свідчить про ефективність впливу цілеспрямованих вправ на покращення керованості, амплітуди та стабільності технічних дій у ключових фазах руху.

У той же час у фазі фіксації достовірне покращення зафіксовано лише при навантаженні 90% (t=3,10; p<0,05), що може вказувати

на сформованість стабільного рухового стереотипу в умовах високого рівня силового навантаження. Наявність недостовірних змін при навантаженнях 30% та 60% у цій фазі ($p > 0,05$) свідчить про відносну сталість технічної дії у фінальній частині вправи.

Загалом результати дослідження підтверджують, що індивідуалізований фазовий підхід до побудови тренувального процесу є ефективним засобом оптимізації техніки у пауерліфтингу. Виявлена чутливість технічних характеристик до змін у навантаженні підкреслює необхідність

систематичного контролю біомеханічних параметрів руху при розробці тренувальних програм. Отримані результати можуть бути використані для формування методичних рекомендацій з технічної підготовки, зокрема з урахуванням фазового аналізу та варіативності рухових дій у спортсменів високого рівня кваліфікації.

Перспектива наступних наукових пошуків є розширення аналізу на інші суглобові ланки та включення змінних параметрів координаційної стабільності при різних навантаженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джим В.Ю., Ленько Д.С. Удосконалення спеціальної фізичної підготовки юних пауерліфтерів за допомогою різних тренажерних пристроїв в підготовчому періоді річного макроциклу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) 6 (166) – 2023. с. 59-64.* [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6\(166\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).12)
2. Джим, М. О., Півень, О. Б., Джим, В. Ю. зміни антропометричних показників у кваліфікованих спортсменок – фітнес моделей під впливом методики функціонального тренування протягом річного макроциклу. *Фізичне виховання та спорт. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023 (4), 81-89.* <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-4-10>
3. Канунов Р.А., Півень О.Б., Джим В.Ю. Аналіз технічних помилок при виконанні ривка класичного юними важкоатлетами на етапі попередньо-базової підготовки. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) 4 (163) – 2023. с. 98-104.* [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).19)
4. Канунов, Р. А., Джим, В. Ю., Півень, О. Б.. Кореляційний взаємозв'язок між основними елементами техніки поштовху класичного та морфологічними показниками і показниками фізичної підготовки, що забезпечують їх виконання юними важкоатлетами 12 років. *Фізичне виховання та спорт. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023 (4), 100-109.* <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-4-12>
5. Олешко В. Г. Теорія та методика тренерської діяльності у важкій атлетіці: підруч. для студ. закл. вищої освіти з фіз. виховання і спорту. К. : Національний університет фізичного виховання і спорту України, Олімпійська література, 2018. 332 с.
6. Півень О.Б., Дорофеева Т.І.. Залежність спортивного результату від фізичного розвитку, морфо-функціональної та спеціальної силової підготовленості важкоатлетів на етапі попередньої базової підготовки // *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2017. – №4 (60) – с. 86-90.
7. Півень О.Б.. Особливості навчально-тренувального процесу важкоатлетів 15-16 років в змагальному періоді річного макроциклу з використанням різних методів швидкісно-силової підготовки. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 9. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) (91) – 2017. с. 86-90.*
8. Платонов В. Н.. Сучасна система спортивного тренування: Київ. : Перша друкарня. 2020. С. – 752 с.
9. Харланова М.О., Джим В. Ю., Канунова Л.В.. Вплив занять функціонального тренування на прояв спеціальної фізичної підготовленості кваліфікованих спортсменок фітнес моделей протягом підготовчого періоду. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) 4 (163) – 2023. с. 98-104.* DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).34
10. Antoniuk O, Pavlyuk Y, Pavlyuk O, Chopyk T. Types of weights trajectory in sntach used by female weightlifters of varius build. *Journal of Physical Education and Sport 22 (6), 1396-1402.* DOI:10.7752/jpes.2022.06175
11. Podrihalo, O.O., Podrigalo, L.V., Bezkorovainyi, D.O., Halashko, O.I., Nikulin, I.N., Kadutskaya, L.A., et al. (2020). The analysis of handgrip strength and somatotype features in arm wrestling athletes with different skill levels. *Physical education of students, 24 (2), 2020. 120-126.* <https://doi.org/10.15561/20755279.2020.0208>.
12. Tykhorsky O., Dzhym V., Galashko M., Dzhym E.. Analysis of the morphological changes in beginning bodybuilders due to resistance training. *Journal of Physical Education and Sport (JPES), 18 Supplement issue 1, Art 52, 2018 pp. 382 – 386.* DOI:10.7752/jpes.2018.s152
13. Vidal Pérez D., Miguel Martínez-Sanz J.M., Ferriz-Valero A., Gómez-Vicente V., Ausó E. Relationship of limb lengths and body composition to lifting in weightlifting. *Int. J. Environ. Res. Public Health 2021, 18 (2), 756;* <https://DOI:10.3390/ijerph18020756>.

REFERENCES

1. Dzhym V. Y., Lenko D. (2023). Udoshkonalennya spetsial'noyi fizychnoyi pidhotovky yunykhn pauerlifteriv za dopomohoyu riznykh trenazhnykh prystroyiv v pidhotovchomu periodi richnoho makrotsykladu [Improving the special physical training of young powerlifters using various training devices in the preparatory period of the annual macrocycle]. *Naukovyy chasopys natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova, Seriya 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kul'tury (fizychna kul'tura i sport)* 6 (166). s. 59-64. DOI [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6\(166\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).12) [in Ukrainian].
2. Dzhym, M. O., Piven', O. B., Dzhym, V. Y. (2023) Zminy antropometrychnykh pokaznykiv u kvalifikovanykh sport'smenok – fitnes modeley pid vplyvom metody funktsional'noho trenuvannya protyahom richnoho makrotsykladu. [Changes in anthropometric indicators in qualified female athletes – fitness models under the influence of functional training methods during the annual macrocycle]. *Fizychno vykhovannya ta sport. Odesa: Vydavnychyy dim «Hel'vetyka»,* (4), 81-89. <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-4-10> [in Ukrainian].
3. Kanunov R.A., Piven O.B., Dzhym V.. (2023). Analiz tekhnichnykh pomylok pry vykonanni ryvka klasychnoho yunymy vazhkoatletamy na etapi poperedn'o-bazovoyi pidhotovky. [Analysis of technical errors during the execution of the classical jerk by young weightlifters at the stage of preliminary basic training]. *Naukovyy chasopys natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova, Seriya 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kul'tury (fizychna kul'tura i sport)* 4 (163). s. 98-104. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).19) [in Ukrainian].
4. Kanunov, R. A., Dzhym, V. Y., Piven', O. B.. (2023) Korelyatsiynyy vzayemozv'yazok mizh osnovnyimi elementami tekhniki poshtovkhu klasychnoho ta morfolohichnyimi pokaznykamy i pokaznykamy fizychnoyi pidhotovky, shcho zabezpechuyut' yikh vykonannya yunymy vazhkoatletamy 12 rokiv. [Correlation between the main elements of the classical push technique and morphological indicators and indicators of physical training that ensure their performance by young weightlifters aged 12]. *Fizychno vykhovannya ta sport. Odesa: Vydavnychyy dim «Hel'vetyka»,* (4), 100-109. <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-4-12>
5. Oleshko V. H. (2018). Teoriia ta metodyka trenerskoi diialnosti u vazhkii atletytsi: pidruch. dlia stud. zakl. vyshchoi osvity z fiz. vykhovannya i sportu. [Theory and methods of coaching activity in weightlifting: tutorial. for students closing higher education in physics education and sports]. *National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Olympic literature*, 332 p. [in Ukrainian].
6. Piven O.B., Dorofeeva T.I. (2017) Zaleznist sportyvnoho rezyltaty vid fizychnoho rozvityku, morfo-funktsionalnoi ta silovoi pidgotovlenosti vajkoatletiv na etapi poperednoi bazovoi pidgotovki [Dependence of sports results on physical development, morpho-functional and special strength training of weightlifters at the stage of preliminary basic training]. *Slobozhan scientific and sports bulletin.. – No. 4 (60) – p. 86-90.* [in Ukrainian].
7. Piven O.B. (2017) Osoblivosti navchalno-trenyval'nogo procesy vajkoatletiv 15-16 rokiv v zmagalnomy periodi richnoho makrocikly z vikoristannyam riznykh metodiv shvidkisto-silovoi pidgotovki [Features of the educational and training process of 15-16-year-old weightlifters in the competitive period of the annual macrocycle using various methods of speed and strength training]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova, – K.: Publishing House of the NPU named after M.P. Drahomanova, – Issue #9(91) – p. 86-90.* [in Ukrainian].
8. Platonov V. N. (2020). Suchasna systema sportyvnoho trenuvannya. [Modern system of sports training]: Kyiv.: Persha drukarnya. 2020. P. – 752 p.. [in Ukrainian].
9. Kharlanova M.O., Dzhym V. Y., Kanunova L.V.. (2023). Vplyv zanyat' funktsional'noho trenuvannya na proyav spetsial'noyi fizychnoyi pidhotovlenosti kvalifikovanykh sport'smenok fitnes modeley protyahom pidhotovchoho periodu. [The effect of functional training classes on the manifestation of special physical preparedness of qualified female fitness models during the preparatory period.]. *Naukovyy chasopys natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova, Seriya 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kul'tury (fizychna kul'tura i sport)* 4 (163). s. 98-104. DOI [10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).34](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).34) [in Ukrainian].
10. Antoniuk O, Pavlyuk Y, Pavlyuk O, Chopyk T. (2022). Types of weights trajectory in sntach used by female weightlifters of varius build. *Journal of Physical. Journal of Physical Education and Sport* 22 (6), 1396-1402. DOI:[10.7752/jpes.2022.06175](https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06175)
11. Podrihalo, O.O., Podrigalo, L.V., Bezkorovainyi, D.O., Halashko, O.I., Nikulin, I.N., Kadutskaya, L.A., et al. (2020). The analysis of handgrip strength and somatotype features in arm wrestling athletes with different skill levels. *Physical education of students*, 24(2), 120-126. <https://doi.org/10.15561/20755279.2020.0208>.
12. Tykhorsky O., Dzhym V., Galashko M., Dzhym E. (2018). Analysis of the morphological changes in beginning bodybuilders due to resistance training. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 18 Supplement issue 1, Art 52, pp. 382 – 386. DOI:[10.7752/jpes.2018.s152](https://doi.org/10.7752/jpes.2018.s152)
13. Vidal Pérez D., Miguel Martínez-Sanz J.M., Ferriz-Valero A., Gómez-Vicente V., Ausó E. (2021). Relationship of limb lengths and body composition to lifting in weightlifting. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18(2), 756; [https://DOI:10.3390/ijerph18020756](https://doi.org/10.3390/ijerph18020756).

K. YEZYK

*Postgraduate Student at the Department of Athleticism of Power Sports,
Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, Ukraine*

E-mail: Yezykkostya@gmail.com

http://orcid.org/0009-0007-8826-4607

YU. YE. MARTYNIUK

*Doctor of Philosophy (Ph.D.), Senior Lecturer at the Department of
Athletics and Power Sports, Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, Ukraine*

E-mail: urijmartynuk07@gmail.com

http://orcid.org/0009-0006-6873-6083

**IMPROVEMENT OF THE BIOMECHANICAL STRUCTURE OF ELBOW ANGLES
WHEN HIGHLY QUALIFIED POWERLIFTERS PERFORM THE COMPETITIVE
BENCH PRESS EXERCISE**

The aim of the article was to improve the biomechanical structure of the elbow joint angles when performed by highly qualified powerlifters and to substantiate the results of the experimental program of the competitive exercise of the bench press with a load of 30%, 60% and 90% of the maximum lifted weight. The study was conducted in the city of Kharkiv at the Sports School No. 9, where 12 highly qualified athletes (9 MSU and 3 MSUMK) in the weight category up to 105 and 120 kilograms participated. The study allowed for a comprehensive biomechanical analysis of changes in the angles of the elbow joint biolinks during the performance of the competitive exercise of the bench press by highly qualified powerlifters under the conditions of using loads of 30%, 60% and 90% of the maximum weight. The applied experimental complexes, developed on the basis of the phase approach, contributed not only to the improvement of the technical training of athletes, but also to the identification of specific changes in the spatial kinematics of movement. Based on the data obtained, it was established that the technical structure of movement in most phases of the exercise underwent positive changes after the introduction of the experimental complexes. Statistically significant differences in the angles in the elbow joints were recorded in the phases of assuming the starting position ($t=2.24-2.30$; $p<0.05$), starting position ($t=2.53-2.67$; $p<0.05$), lowering the bar to the chest ($t=2.24-2.58$; $p<0.05$) and starting from the chest ($t=2.41-2.98$; $p<0.05$). This indicates the effectiveness of the impact of targeted exercises on improving controllability, amplitude and stability of technical actions in key phases of movement. At the same time, in the fixation phase, a significant improvement was recorded only at a load of 90% ($t=3.10$; $p<0.05$), which may indicate the formation of a stable motor stereotype in conditions of a high level of power load. The presence of insignificant changes at loads of 30% and 60% in this phase ($p>0.05$) indicates the relative constancy of the technical action in the final part of the exercise. In general, the results of the study confirm that an individualized phase approach to building a training process is an effective means of optimizing technique in powerlifting. The revealed sensitivity of technical characteristics to changes in load emphasizes the need for systematic control of biomechanical parameters of movement when developing training programs. The results obtained can be used to form methodological recommendations for technical training, in particular, taking into account phase analysis and variability of motor actions in athletes of a high level of qualification.

Key words: biomechanical analysis, experimental complexes, bench press, phase structure, elbow joints, highly skilled powerlifters.

УДК 796.894.000.57:796.015.1

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.21>

О. Б. ПІВЕНЬ

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
завідувач кафедри атлетизму та силових видів спорту,
Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна
Електронна пошта: piven_oleksandr@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-2490-5205>*

О. В. СЛОБОДЯНЮК

*старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту та реабілітації (№ 705),
Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
Електронна пошта: sloboda1988@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-3696-885X>*

Н. М. ДЕХА

*викладач кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту,
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна
Електронна пошта: natadekha@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0001-6235-8652>*

ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЮНИХ СПОРТСМЕНОК 12–14 РОКІВ ПІД ВПЛИВОМ ЗАНЯТЬ ВАЖКОЮ АТЛЕТИКОЮ ЗА ПРОГРАМОЮ ДЮСШ

Мета статті полягала у встановленні залежності впливу занять важкою атлетикою на прояв функціональних показників спортсменок 12–14 років на етапі початкової підготовки. Дослідження проводилися з учнями Комунального закладу «Комплексної дитячої юнацької спортивної школи ХТЗ» та Комунального закладу «Комплексної дитячої юнацької спортивної школи ім. П. Калнишевського» (м. Ромни) спортсменками 12-14 років в кількості 36 осіб, що займаються важкою атлетикою на етапі початкової підготовки. Всі спортсменки тренувались за класичною програмою розробленою для ДЮСШ.

Проведене трирічне дослідження функціонального стану спортсменок 12–14 років, які систематично займаються важкою атлетикою за програмою ДЮСШ, дало змогу виявити позитивну динаміку змін фізіологічних показників під впливом регулярного тренувального процесу на етапі початкової підготовки. Встановлено достовірне зниження частоти серцевих скорочень у стані спокою з $82,4 \pm 3,4$ уд/хв до $72,5 \pm 3,1$ уд/хв ($t_{1,3}=2,15$; $p<0,05$), що свідчить про покращення функціонування серцево-судинної системи. Показники артеріального тиску також демонструють зниження, зокрема систолічного – з $118,4 \pm 1,6$ мм рт. ст. до $113,5 \pm 1,5$ мм рт. ст. ($t_{1,3}=2,23$; $p<0,05$), і діастолічного – з $70,7 \pm 1,3$ мм рт. ст. до $66,2 \pm 1,6$ мм рт. ст. ($t_{1,3}=2,18$; $p<0,05$). Життєва ємність легень зросла з $1518,5 \pm 105,6$ мл до $1847,4 \pm 67,6$ мл ($t_{1,3}=2,62$; $p<0,05$), а частота дихання зменшилась з $18,1 \pm 1,1$ до $14,4 \pm 1,3$ вдихів/хв ($t_{1,3}=2,17$; $p<0,05$), що вказує на покращення адаптаційних можливостей дихальної системи. Показники функціональних проб також зазнали значущих змін: результат проби Штанге підвищився з $35,2 \pm 2,0$ с до $48,4 \pm 2,6$ с ($t_{1,3}=4,02$; $p<0,001$), а проби Генче – з $18,4 \pm 2,2$ с до $30,8 \pm 2,7$ с ($t_{1,3}=3,56$; $p<0,01$). Ці результати свідчать про зростання рівня дихальної витривалості. Індекси функціональної діагностики також підтвердили покращення функціонального стану: індекс Робінсона зменшився з $89,2 \pm 1,4$ до $85,3 \pm 1,2$ ум. од. ($t_{1,3}=2,12$; $p<0,05$), індекс Руф'є – з $9,7 \pm 0,2$ до $8,7 \pm 0,4$ ум. од. ($t_{1,3}=2,24$; $p<0,05$), а індекс Скібінської значно зріс із $991,5 \pm 92,7$ до $1500,8 \pm 56,2$ ум. од. ($t_{1,3}=4,70$; $p<0,001$). Отримані результати свідчать про ефективність класичної програми підготовки ДЮСШ у формуванні функціонального резерву та забезпеченні адекватної адаптації до силових навантажень у спортсменок підліткового віку. Це підтверджує доцільність подальшого впровадження системного контролю за функціональними показниками при індивідуалізації тренувального процесу в юному віці.

Ключові слова: тестування, функціональний стан, результати дослідження, важка атлетика, спортсменки.

Постановка проблеми. Упродовж останніх років важка атлетика стабільно демонструє розширення вікового складу учасників, зокрема за рахунок активного залучення дівчат підліткового віку (12–14 років). Така динаміка розвитку дисципліни зумовлює необхідність модернізації підходів до організації тренувального процесу із врахуванням морфофункціональних характеристик, темпів біологічного дозрівання, а також психоемоційного стану юних спортсменок [Платонов, 2020: 752; Олешко, 2018: 332].

Етап початкової спеціалізованої підготовки вважається особливо чутливим до впливу тренувальних навантажень, оскільки саме у цей період формуються базові моторні навички, розвивається загальна та спеціальна витривалість, а також відбувається становлення техніко-рухового шаблону. З огляду на особливості функціонування організму дівчат у підлітковому віці, ключовим чинником ефективності підготовки є раціональне структурування навантажень із чітким врахуванням індивідуальних можливостей і обмежень.

Накопичені наукові дані підтверджують значну зацікавленість дослідників у питаннях побудови ефективних моделей підготовки дівчат цього віку. Зокрема, у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців [Платонов, 2020: 752; Олешко, 2018: 332; Канунова, 2018: 39; Камаєв, 2014: 106] розглядаються варіанти періодизації тренувального процесу, методики формування техніки силових вправ, а також моделі розвитку силової витривалості.

Аналіз літературних джерел свідчить, що наукова спільнота торкалася широкого спектра тем, пов'язаних із віком початку занять [Платонов, 2020: 752; Олешко, 2018: 332], обсягом і структурою тренувального навантаження [Канунова, 2019: 63; Ковальов, 2017: 27; Канунов, 2023: 98; Джим, 2023: 59], а також використанням допоміжних засобів фізичної підготовки [Олешко, 2018: 332; Antoniuk, 2022: 1396]. Однак, незважаючи на значний науково-практичний доробок, дані щодо підготовки саме дівчат 12–14 років мають фрагментарний характер і часто не враховують комплексно функціональних змін в організмі на тлі спортивного навантаження.

У цьому контексті актуальним є поглиблене вивчення функціональних можливостей юних важкоатлеток – таких, як показники сер-

цево-судинної витривалості, частоти серцевих скорочень у стані спокою та після фізичного навантаження, рівень відновлення, а також співвідношення м'язової і жирової маси. Саме ці параметри відображають адаптаційні реакції організму на систематичне силове навантаження і можуть слугувати основою для коригування індивідуальних тренувальних програм.

Таким чином, на сучасному етапі особливої значущості набуває розробка науково обґрунтованої, індивідуалізованої системи підготовки дівчат 12–14 років, що передбачає гармонійне поєднання розвитку фізичних якостей, формування техніки вправ, контролю функціонального стану та адекватного відновлення. Комплексний підхід до підготовки спортсменок цієї вікової групи дозволить не лише підвищити ефективність тренувального процесу, а й зберегти здоров'я та забезпечити умови для сталого спортивного зростання.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Проведення дослідження заплановано відповідно до зведеного плану НДР у Харківській державній академії фізичної культури «Шляхи удосконалення тренувального процесу у силових видах спорту, боксі та кікбоксингу» (номер 0124U005088) на 2025 та 2028 рр.

Мета дослідження: встановити залежність впливу занять важкою атлетикою на прояв функціональних показників спортсменок 12-14 років на етапі початкової підготовки.

Матеріали та методи: дослідження проводилися з учнями Комунального закладу «Комплексної дитячої юнацької спортивної школи ХТЗ» та Комунального закладу «Комплексної дитячої юнацької спортивної школи ім. П. Калнишевського» (м. Ромни) з спортсменками 12–14 років в кількості 36 осіб, що займаються важкою атлетикою на етапі початкової підготовки. Всі спортсменки тренувались за класичною програмою розробленою для ДЮСШ. У якості методів дослідження використовувалися: аналіз літературних джерел та тестування рівня рухових якостей в окремих вікових категоріях.

Результати досліджень. У період статевого дозрівання, зокрема у дівчат 12–14 років, спостерігається активний ріст і перебудова серцево-судинної та дихальної систем. Одним із ключових вікових процесів є збільшення розмірів серця, що до підліткового віку зростає більш

ніж у 10 разів у порівнянні з неонатальним періодом. Проте цей процес є нерівномірним: найбільш інтенсивні зміни фіксуються після народження та в проміжку між 13 і 16 роками [Платонов, 2020: 752; Ровний, 2001: 40].

Частота серцевих скорочень (ЧСС) є важливим індикатором функціонального стану організму. У дівчат даного віку ЧСС поступово знижується і наближається до рівня дорослих, хоча зазвичай є вищою, ніж у одноліток-хлопчиків. На ЧСС впливають фактори зовнішнього середовища (температура, емоції), дихання та, передусім, фізичне навантаження. У ході активної м'язової роботи ЧСС може досягати 180–200 уд/хв, що свідчить про інтенсивні гемодинамічні зрушення і потребу в кисні.

Важливою функціональною характеристикою є також життєва ємність легень, яка з віком збільшується. Цей показник прямо залежить від розмірів тіла, тому його інтерпретацію слід проводити з урахуванням фізичного розвитку [Ровний, 2001: 40].

Результати багаторічного спостереження за дівчатами 12–14 років, які систематично займалися силовими видами спорту, підтверджують поступове вдосконалення адаптаційних можливостей до фізичних навантажень. У старшому віці швидкість переходу в робочий стан зростає, що пов'язано з більш досконалішими механізмами нейрогуморальної регуляції кровообігу.

Дослідження змін показників функціональних можливостей проводилися протягом трьох років у 36 важкоатлеток 12–14 років. Заміри показників реєструвалися щоразу на початку навчального року.

Показники функціонального стану дівчат-важкоатлеток 12–14 років отримані протягом 3 років наведені в таблиці 1.

Результати дослідження функціональних показників спортсменок 12–14 років, які систематично займаються важкою атлетикою, свідчать про позитивні зміни, що відбуваються в організмі під впливом регулярного тренувального процесу на етапі початкової підготовки (табл. 1).

Зокрема, у показниках частоти серцевих скорочень у стані спокою спостерігається достовірне зниження з віком: від 82,4±3,4 уд/хв у 12-річному віці до 72,5±3,1 уд/хв у 14 років ($t_{1,3}=4,88$; $p<0,001$), що свідчить про покращення серцево-судинної адаптації.

Систолічний артеріальний тиск демонструє тенденцію до зменшення: з 118,4±2,7 мм рт. ст. у 12 років до 113,5±2,5 мм рт. ст. у 14 років ($t_{1,3}=4,24$; $p<0,001$). Аналогічні зміни простежуються і в діастолічному тиску – з 70,3±2,3 до 66,8±2,6 мм рт. ст. ($t_{1,3}=3,80$; $p<0,001$).

Показник життєвої ємності легень (ЖЄЛ) збільшився з 1518,5±105,6 мл у молодшій віковій групі до 1847,4±67,6 мл у старшій, що підтверджено статистичною достовірністю між 12 і 14 роками ($t=2,40$; $p<0,05$). Це свідчить про покращення резервів дихальної системи.

У показниках частоти дихання також спостерігається зменшення від 18,1±2,1 до 14,4±1,3 вдихів/хв ($t_{1,3}=2,99$; $p<0,01$), що є ознакою більш ефективного газообміну.

Функціональні проби демонструють виразні позитивні зміни: результат проби Штанге зріс з 35,2±2,3 с до 48,4±2,6 с ($t_{1,3}=2,39$; $p<0,05$), а проби Генче – з 18,4±2,8 с до 30,8±2,7 с ($t_{1,3}=2,39$; $p<0,05$), що свідчить про покращення показників дихальної витривалості.

Покращення індексу Робінсона з 89,2±1,4 до 85,3±1,2 ум. од. ($t_{1,3}=2,39$; $p<0,05$) та індексу Руф'є з 9,7±0,2 до 8,7±0,4 ум. од. ($t_{1,3}=2,39$; $p<0,05$) вказує на зростання рівня загальної функціональної підготовленості.

Найбільш виражена позитивна динаміка зафіксована у показнику індексу Скібінської, який зріс із 991,5±92,7 до 1500,8±56,2 ум. од. ($t_{1,3}=2,39$; $p<0,05$), що підтверджує розвиток адаптивних можливостей організму до тривалих силових навантажень.

Таким чином, результати дослідження свідчать про ефективність систематичних тренувань у важкій атлетиці для формування функціонального резерву та підвищення рівня спеціальної працездатності у спортсменок 12–14 років.

Отримані в ході дослідження результати функціонального стану дівчат 12–14 років, які займаються важкою атлетикою, узгоджуються з висновками низки авторів [Платонов, 2020: 752; Олешко, 2018: 332], які наголошують на необхідності індивідуалізованого підходу до побудови тренувального процесу в підлітковому віці. Спостережене зниження частоти серцевих скорочень, покращення показників артеріального тиску, збільшення життєвої ємності

легень та позитивна динаміка у функціональних пробах свідчать про прогресивну адаптацію серцево-судинної та дихальної систем до фізичних навантажень, що відповідає віковим особливостям та рівню спортивного навантаження.

Порівняння отриманих результатів з науковими даними дозволяє констатувати, що вітчизняні дослідження [Платонов, 2020: 752; Олешко, 2018: 332; Канунова, 2018: 39; Камаєв, 2014: 106] значною мірою були зосереджені на розвитку силових і швидко-силових якостей, однак функціональний стан організму розглядався здебільшого у контексті загальної працездатності без урахування специфіки реакцій

дівчат підліткового віку на силове тренування. Натомість наше дослідження дозволило поглибити уявлення про вікові зміни функціональних систем організму спортсменок, зокрема в аспекті кардіореспіраторної адаптації.

Зафіксовані нами покращення в індексах Робінсона, Руф'є та Скібінської є доказом формування більш економічного функціонування серцево-судинної системи під впливом систематичних занять важкою атлетикою. Це співвідноситься з висновками вітчизняних та зарубіжних дослідників [Платонов, 2020: 752; Ровний, 2001: 40; Vidal Pérez, 2021: 756], які вказують на важливість поступового розвитку адаптаційних можливостей у підлітковому віці, з ура-

Таблиця 1

Показники функціонального стану юних важкоатлеток 12–14 років, які тренувалися за програмою ДЮСШ (n₁=36; n₂=36; n₃=36)

№	Показники	Групи			Оцінка статистичної відмінності	
		12 років n ₁ =36	13 років n ₂ =36	14 років n ₃ =36	t	p
		$\bar{O}_{1\pm m_1}$	$\bar{O}_{2\pm m_2}$	$\bar{O}_{3\pm m_3}$		
1.	ЧСС у стані спокою уд·хв ⁻¹	82,4±3,4	78,3±3,5	72,5±3,1	t _{1,2} =0,84 t _{1,3} = 2,15 t _{2,3} =1,24	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
2.	АТ сист., мм рт ст	118,4±1,6	116,7±2,0	113,5±1,5	t _{1,2} =0,66 t _{1,3} = 2,23 t _{2,3} =1,28	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
3.	АТ діаст., мм рт ст	70,7±1,3	68,5±2,1	66,2±1,6	t _{1,2} =0,89 t _{1,3} = 2,18 t _{2,3} =0,87	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
4.	Життєва ємність легенів, мл	1518,5±105,6	1656,1±74,5	1847,4±67,6	t _{1,2} =1,06 t _{1,3} = 2,62 t _{2,3} =1,90	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
5.	Частота дихання в хвилину, к-ть	18,1±1,1	16,3±1,5	14,4±1,3	t _{1,2} =0,97 t _{1,3} = 2,17 t _{2,3} =0,96	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
6.	АНАМЕ, ум. од	36,7±1,6	39,5±1,7	41,4±1,3	t _{1,2} =1,20 t _{1,3} = 2,28 t _{2,3} =0,89	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
7.	АМЕ, ум. од	141,7±1,6	144,3±2,4	147,4±2,1	t _{1,2} =0,90 t _{1,3} = 2,16 t _{2,3} =0,97	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
8.	Проба Штанге, сек	35,2±2,0	42,1±2,4	48,4±2,6	t _{1,2} = 2,21 t _{1,3} = 4,02 t _{2,3} =1,78	p _{1,2} < 0,05 p _{1,3} < 0,001 p _{2,3} >0,05
9.	Проба Генче, сек	18,4±2,2	25,2±2,3	30,8±2,7	t _{1,2} = 2,14 t _{1,3} = 3,56 t _{2,3} =1,58	p _{1,2} < 0,05 p _{1,3} < 0,01 p _{2,3} >0,05
10.	Індекс Робінсона, ум. од	89,2±1,4	87,3±1,1	85,3±1,2	t _{1,2} =1,07 t _{1,3} = 2,12 t _{2,3} =1,23	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05
11.	Індекс Скібінської, ум. од	991,5±92,7	1149,2±68,2	1500,8±56,2	t _{1,2} =1,37 t _{1,3} = 4,70 t _{2,3} = 3,98	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,001 p _{2,3} < 0,05
12.	Індекс Руф'є, ум. од	9,7±0,2	9,4±0,1	8,7±0,4	t _{1,2} =1,34 t _{1,3} = 2,24 t _{2,3} =1,70	p _{1,2} >0,05 p _{1,3} < 0,05 p _{2,3} >0,05

хуванням темпів дозрівання та індивідуальних реакцій організму на фізичне навантаження.

Таким чином, отримані дані підтверджують доцільність включення до структури навчально-тренувального процесу не лише розвитку фізичних якостей, а й системного контролю за функціональними показниками спортсменок. Це дозволяє вчасно виявляти ознаки перевантаження або недостатньої адаптації та оптимізувати тренувальне навантаження з урахуванням вікових закономірностей становлення функціональних систем.

Висновки. Проведене трирічне дослідження функціонального стану спортсменок 12–14 років, які систематично займаються важкою атлетикою за програмою ДЮСШ, дало змогу виявити позитивну динаміку змін фізіологічних показників під впливом регулярного тренувального процесу на етапі початкової підготовки.

Встановлено достовірне зниження частоти серцевих скорочень у стані спокою з $82,4 \pm 3,4$ уд/хв до $72,5 \pm 3,1$ уд/хв ($t_{1,3}=2,15$; $p<0,05$), що свідчить про покращення функціонування серцево-судинної системи. Показники артеріального тиску також демонструють зниження, зокрема систолічного – з $118,4 \pm 1,6$ мм рт. ст. до $113,5 \pm 1,5$ мм рт. ст. ($t_{1,3}=2,23$; $p<0,05$), і діастолічного – з $70,7 \pm 1,3$ мм рт. ст. до $66,2 \pm 1,6$ мм рт. ст. ($t_{1,3}=2,18$; $p<0,05$).

Життєва ємність легень зросла з $1518,5 \pm 105,6$ мл до $1847,4 \pm 67,6$ мл ($t_{1,3}=2,62$;

$p<0,05$), а частота дихання зменшилась з $18,1 \pm 1,1$ до $14,4 \pm 1,3$ вдихів/хв ($t_{1,3}=2,17$; $p<0,05$), що вказує на покращення адаптаційних можливостей дихальної системи.

Показники функціональних проб також зазнали значущих змін: результат проби Штанге підвищився з $35,2 \pm 2,0$ с до $48,4 \pm 2,6$ с ($t_{1,3}=4,02$; $p<0,001$), а проби Генче – з $18,4 \pm 2,2$ с до $30,8 \pm 2,7$ с ($t_{1,3}=3,56$; $p<0,01$). Ці результати свідчать про зростання рівня дихальної витривалості.

Індекси функціональної діагностики також підтвердили покращення функціонального стану: індекс Робінсона зменшився з $89,2 \pm 1,4$ до $85,3 \pm 1,2$ ум. од. ($t_{1,3}=2,12$; $p<0,05$), індекс Руф'є – з $9,7 \pm 0,2$ до $8,7 \pm 0,4$ ум. од. ($t_{1,3}=2,24$; $p<0,05$), а індекс Скібінської значно зріс із $991,5 \pm 92,7$ до $1500,8 \pm 56,2$ ум. од. ($t_{1,3}=4,70$; $p<0,001$).

Отримані результати свідчать про ефективність класичної програми підготовки ДЮСШ у формуванні функціонального резерву та забезпеченні адекватної адаптації до силових навантажень у спортсменок підліткового віку. Це підтверджує доцільність подальшого впровадження системного контролю за функціональними показниками при індивідуалізації тренувального процесу в юному віці.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення взаємозв'язку між розвитком рухових якостей, технічною підготовленістю та рівнем психофізіологічної адаптації важкоатлеток у межах багаторічного тренувального циклу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Платонов В. Н. Сучасна система спортивного тренування: Київ. : Перша друкарня. 2020. С. – 752 с.
2. Півень О.Б. Особливості навчально-тренувального процесу важкоатлетів 15-16 років в змагальному періоді річного макроциклу з використанням різних методів швидкісно-силової підготовки. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*, Серія 9. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* (91) –2017. с. 86-90.
3. Півень О.Б., Дорофеева Т.І.. Залежність спортивного результату від фізичного розвитку, морфо-функціональної та спеціальної силової підготовленості важкоатлетів на етапі попередньої базової підготовки // *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2017. – №4 (60) – с. 86-90.
4. Олешко В. Г. Теорія та методика тренерської діяльності у важкій атлетіці: підруч. для студ. закл. вищої освіти з фіз. виховання і спорту. К. : *Національний університет фізичного виховання і спорту України, Олімпійська література*, 2018. 332 с.
5. Ровний А.С. Формування системи сенсорного контролю точних рухів спортсменів: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02. „Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення”*. – Київ, 2001. – 40 с.
6. Канунова Л.В., Джим В.Ю. Вплив фізичних навантажень на рівень розвитку фізичних якостей спортсменок 12-15 років, які займаються гирьовим спортом на етапі початкової підготовки // *Слобожанський науково-спортивний вісник: Збірник наукових праць. Харків ХДАФК* 2018 № 6 (68), С. 39-43.
7. Канунова Л.В., Джим В.Ю. Побудова тренувального процесу юних гирьовичок 12-13 років протягом річного макроциклу з урахуванням специфічного біологічного циклу // *Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків, № 6 (74), 2019, С. 63-67.*

8. Ковальов Д. О., Бичков О.М., Полулященко Ю.М., Сасенко В.Г., Бичкова О.Ю. Тренувальна програма підготовки студентів-пауерліфтерів до перших змагань. *Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті : Матер. V Всеукраїн. електрон. конф. – Київ. : НУФВСУ, 2017. – С. 27 – 29.*
9. Канунов Р. А., Джим В. Ю., Півень О. Б.. Кореляційний взаємозв'язок між основними елементами техніки поштовху класичного та морфологічними показниками і показниками фізичної підготовки, що забезпечують їх виконання юними важкоатлетами 12 років. *Фізичне виховання та спорт. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023 (4), 100-109.* <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-4-12>
10. Канунов Р.А., Півень О.Б., Джим В.Ю.. Аналіз технічних помилок при виконанні ривка класичного юними важкоатлетами на етапі попередньо-базової підготовки. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) 4 (163) – 2023. с. 98-104.* [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).19)
11. Камаєв О.І., Безкоровайний Д.О. Розвиток силових здібностей 13-15 – річних юнаків у силових видах спорту : *навчальний посібник для студентів 3-5 курсів ХДАФК і фахівців з фізичного виховання та спорту. Харків, 2014. 106 с*
12. Джим В.Ю., Ленько Д.Є. Удосконалення спеціальної фізичної підготовки юних пауерліфтерів за допомогою різних тренажерних пристроїв в підготовчому періоді річного макроциклу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) 6 (166) – 2023. с. 59-64.* [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6\(166\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).12)
13. Джим В.Ю. Аналіз розробленої методики тренувальних занять з пауерліфтингу учнів старшої загальноосвітньої школи. *Академічні студії. Серія «Педагогіка». 2023, (3), 51-58.* <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.3.8>
14. Antoniuk O, Pavlyuk Y, Pavlyuk O, Chopyk T. Types of weights trajectory in sntach used by female weightlifters of varius build. *Journal of Physical 2022. Journal of Physical Education and Sport 22 (6), 1396-1402. DOI:10.7752/jpes.2022.06175*
15. Podrihalo, O.O., Podrigalo, L.V., Bezkorovainyi, D.O., Halashko, O.I., Nikulin, I.N., Kadutskaya, L.A., et al. (2020). The analysis of handgrip strength and somatotype features in arm wrestling athletes with different skill levels. *Physical education of students, 24 (2), 2020. 120-126.* <https://doi.org/10.15561/20755279.2020.0208>
16. Tykhorsky O., Dzhym V., Galashko M., Dzhym E.. Analysis of the morphological changes in beginning bodybuilders due to resistance training. *Journal of Physical Education and Sport (JPES), 18 Supplement issue 1, Art 52, 2018 pp. 382 – 386. DOI:10.7752/jpes.2018.s152*
17. Vidal Pérez D., Miguel Martínez-Sanz J.M., Ferriz-Valero A., Gómez-Vicente V., Ausó E. Relationship of limb lengths and body composition to lifting in weightlifting. *Int. J. Environ. Res. Public Health 2021, 18 (2), 756; https://DOI:10.3390/ijerph18020756.*

REFERENCES

1. Platonov V. N. (2020). *Suchasna systema sportyvnoho trenuvannya. [Modern system of sports training]: Kyiv.: Persha drukarnya. 2020. P. – 752 p.. [in Ukrainian].*
2. Piven O.B. (2017) *Osoblivosti navchalno-trenyvalnogo procesy vajkoatletiv 15-16 rokov v zmagalnomy periodi richnogo makrocikly z vikoristannyam riznih metodiv shvidkisno-silovoi pidgotovki [Features of the educational and training process of 15-16-year-old weightlifters in the competitive period of the annual macrocycle using various methods of speed and strength training]. Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova, – K.: Publishing House of the NPU named after M.P. Drahomanova, – Issue #9(91) – p. 86-90. [in Ukrainian].*
3. Piven O.B., Dorofeeva T.I. (2017). *Zaleznist sportivnogo rezyltaty vid fizichnogo rozvitky, morfo-fynktsionalnoi ta silovoi pidgotovlenosti vajkoatletiv na etapi poperednoi bazovoi pidgotovki [Dependence of sports results on physical development, morfo-functional and special strength training of weightlifters at the stage of preliminary basic training]. Slobozhan scientific and sports bulletin.. – No. 4 (60) – p. 86-90. [in Ukrainian].*
4. Oleshko V. H. (2018). *Teoriia ta metodyka trenerskoi diialnosti u vazhkii atletytsi: pidruch. dlia stud. zakl. vyshchoi osvity z fiz. vykhovannia i sportu. [Theory and methods of coaching activity in weightlifting: tutorial. for students closing higher education in physics education and sports]. National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Olympic literature, 332 p. [in Ukrainian].*
5. Rovnyu A.S. *Formuvannya systemy sensornoho kontrolyu tochnykh rukhiv sport·smeniv [Formation of a system of sensory control of precise movements of athletes]: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya d-ra nauk z fiz.. vykhovannia i sportu: spets. 24.00.02. „Fizychna kul'tura, fizychno vykhovannia riznykh hrup naseleння”. – Kyiv, 2001. – 40 s. [in Ukrainian].*
6. Kanunova L.V., Dzhym V.Y. *Vplyv fizychnykh navantazhen' na riven' rozvytku fizychnykh yakostey sport·smenok 12-15 rokov, yaki zaymayut'sya hyr'ovym sportom na etapi pochatkovoyi pidhotovky. [he influence of physical activity on the level of development of physical qualities of female athletes aged 12-15 years who are engaged in weightlifting at the stage of initial training] // Slobozhan's'kyu naukovy-sportyvnyy visnyk: Zbirnyk naukovykh prats'. Kharkiv KHDFAK 2018 № 6 (68), S. 39-43 [in Ukrainian].*

7. Kanunova L.V., Dzhym V.YU. Pobudova trenuval'noho protsesu yunykhyh hyr'ovychok 12-13 rokiv protyahom richnoho makrotsykladu z urakhuvannyam spetsyfichnoho biolohichnoho tsykladu. [Construction of the training process of young weightlifters 12-13 years old during the annual macrocycle taking into account the specific biological cycle] // Slobozhans'kyi naukovo-sportyvnyy visnyk. Kharkiv, № 6 (74), 2019, S. 63-67 [in Ukrainian].
8. Koval'ov D. O., Bychkov O.M., Polulyashchenko Y.M., Sayenko V.H., Bychkova O.Y. (2017). Trenuval'na prohrama pidhotovky studentiv-pauerlifteriv do pershykh zmahan'. [Training program for preparing powerlifter students for the first competitions]. Suchasni biomekhanichni ta informatsiyni tekhnolohiyi u fizychnomu vykhovanni i sporti : Mater. V Vseukrayin. elektron. konf. – Kyiv. : NUFVSVU. – S. 27 – 29 [in Ukrainian].
9. Kanunov, R. A., Dzhym, V. Y., Piven', O. B.. (2023) Korelyatsiynyy vzayemozv'yazok mizh osnovnyymi elementamy tekhniky poshtovkhu klasychnoho ta morfolohichnyimi pokaznykamy i pokaznykamy fizychnoyi pidhotovky, shcho zabezpechuyut' yikh vykonannya yunymy vazhkoatletamy 12 rokiv. [Correlation between the main elements of the classical push technique and morphological indicators and indicators of physical training that ensure their performance by young weightlifters aged 12]. Fizychno vykhovannya ta sport. Odesa: Vydavnychyy dim «Hel'vetyka», (4), 100-109. <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-4-12> [in Ukrainian].
10. Kanunov R.A., Piven O.B., Dzhym V.. (2023). Analiz tekhnichnykh pomylok pry vykonanni ryvka klasychnoho yunymy vazhkoatletamy na etapi poperedn'o-bazovoyi pidhotovky. [Analysis of technical errors during the execution of the classical jerk by young weightlifters at the stage of preliminary basic training]. Naukovyy chasopys natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova, Seriya 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kul'tury (fizychna kul'tura i sport) 4 (163). s. 98-104. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).19) [in Ukrainian].
11. Kamayev O.I., Bezkorovaynyy D.O. (2014). Rozvytok sylovykh zdibnostey 13-15 – richnykh yunakiv u sylovykh vydakh sportu. [Development of strength abilities of 13-15-year-old boys in strength sports] Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv 3-5 kursiv KHDAFK i fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannya ta sportu. Kharkiv. 106 s [in Ukrainian].
12. Dzhym V. Y., Lenko D. (2023). Udoskonalennya spetsial'noyi fizychnoyi pidhotovky yunykhyh pauerlifteriv za dopomohoyu riznykh trenazhernykh prystroyiv v pidhotovchomu periodi richnoho makrotsykladu [Improving the special physical training of young powerlifters using various training devices in the preparatory period of the annual macrocycle]. Naukovyy chasopys natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova, Seriya 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kul'tury (fizychna kul'tura i sport) 6 (166). s. 59-64. DOI [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6\(166\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).12) [in Ukrainian].
13. Dzhym V.Y. (2023). Analiz rozroblenoyi metodyky trenuval'nykh zanyat' z pauerliftynhu uchniv starshoyi zahal'noosvitn'oyi shkoly. [Analysis of the developed methodology of powerlifting training sessions for high school students]. Akademichni studiyi. Seriya «Pedahohika». (3), 51-58. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.3.8> [in Ukrainian].
14. Antoniuk O, Pavlyuk Y, Pavlyuk O, Chopyk T. (2022). Types of weights trajectory in sntach used by female weightlifters of various build. Journal of Physical. Journal of Physical Education and Sport 22 (6), 1396-1402. DOI:10.7752/jpes.2022.06175 [in Ukrainian].
15. Podrihalo, O.O., Podrigalo, L.V., Bezkorovainyi, D.O., Halashko, O.I., Nikulin, I.N., Kadutskaya, L.A., et al. (2020). The analysis of handgrip strength and somatotype features in arm wrestling athletes with different skill levels. Physical education of students, 24(2), 120-126. <https://doi.org/10.15561/20755279.2020.0208> [in Ukrainian].
16. Tykhorsky O., Dzhym V., Galashko M., Dzhym E. (2018). Analysis of the morphological changes in beginning bodybuilders due to resistance training. Journal of Physical Education and Sport (JPES), 18 Supplement issue 1, Art 52, pp. 382 – 386. DOI:10.7752/jpes.2018.s152 [in Ukrainian].
17. Vidal Pérez D., Miguel Martínez-Sanz J.M., Ferriz-Valero A., Gómez-Vicente V., Ausó E. (2021). Relationship of limb lengths and body composition to lifting in weightlifting. Int. J. Environ. Res. Public Health, 18(2), 756; <https://doi.org/10.3390/ijerph18020756>. [in English].

A. B. PIVEN

*Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Head of the Department of Athletics and Strength Sports,
Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, Ukraine
E-mail: piven_oleksandr@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-2490-5205>*

O. V. SLOBODYANIUK

*Senior Lecturer at the Department of Physical Education, of Sports and Rehabilitation (No. 705),
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute", Kharkiv, Ukraine
E-mail: sloboda1988@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-3696-885X>*

N. M. DEHA

*Lecturer at the Department of Martial Arts and Strength Sports,
National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Kyiv, Ukraine
E-mail: natadekha@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0001-6235-8652>*

**THE INFLUENCE OF WEIGHTLIFTING ON THE MANIFESTATION
OF PHYSICAL QUALITIES OF ATHLETES 12–14 YEARS OLD,
AT THE STAGE OF INITIAL TRAINING**

The aim of the article was to establish the dependence of the influence of weightlifting on the manifestation of functional indicators of female athletes aged 12-14 years at the stage of initial training. The research was conducted with students of the Municipal Institution "Comprehensive Children's Youth Sports School KhTZ" and the Municipal Institution "Comprehensive Children's Youth Sports School named after P. Kalnyshovsky" (Romny) with female athletes aged 12-14 years in the amount of 36 people engaged in weightlifting at the stage of initial training. All female athletes trained according to the classical program developed for the Youth Sports School.

A three-year study of the functional state of female athletes aged 12–14 years, who systematically engage in weightlifting under the Youth Sports School program, made it possible to identify positive dynamics of changes in physiological indicators under the influence of a regular training process at the stage of initial training. A significant decrease in resting heart rate from 82.4 ± 3.4 beats/min to 72.5 ± 3.1 beats/min ($t_{1,3} = 2.15$; $p < 0.05$) was established, which indicates an improvement in the functioning of the cardiovascular system. Blood pressure indicators also demonstrate a decrease, in particular, systolic – from 118.4 ± 1.6 mm Hg. to 113.5 ± 1.5 mm Hg. ($t_{1,3} = 2.23$; $p < 0.05$), and diastolic – from 70.7 ± 1.3 mm Hg. to 66.2 ± 1.6 mm Hg. ($t_{1,3} = 2.18$; $p < 0.05$). Vital capacity of the lungs increased from 1518.5 ± 105.6 ml to 1847.4 ± 67.6 ml ($t_{1,3} = 2.62$; $p < 0.05$), and respiratory rate decreased from 18.1 ± 1.1 to 14.4 ± 1.3 breaths/min ($t_{1,3} = 2.17$; $p < 0.05$), which indicates an improvement in the adaptive capabilities of the respiratory system. The indicators of functional tests also underwent significant changes: the result of the Stange test increased from 35.2 ± 2.0 s to 48.4 ± 2.6 s ($t_{1,3} = 4.02$; $p < 0.001$), and the Genche test – from 18.4 ± 2.2 s to 30.8 ± 2.7 s ($t_{1,3} = 3.56$; $p < 0.01$). These results indicate an increase in the level of respiratory endurance. Functional diagnostic indices also confirmed the improvement of the functional state: the Robinson index decreased from 89.2 ± 1.4 to 85.3 ± 1.2 standard units ($t_{1,3} = 2.12$; $p < 0.05$), the Roufier index – from 9.7 ± 0.2 to 8.7 ± 0.4 standard units. ($t_{1,3} = 2.24$; $p < 0.05$), and the Skibinska index significantly increased from 991.5 ± 92.7 to 1500.8 ± 56.2 conventional units ($t_{1,3} = 4.70$; $p < 0.001$). The results obtained indicate the effectiveness of the classical training program of the Youth Sports School in forming a functional reserve and ensuring adequate adaptation to power loads in adolescent female athletes. This confirms the feasibility of further implementation of systemic control over functional indicators when individualizing the training process at a young age.

Key words: testing, functional state, research results, weightlifting, female athletes.

МЕТОДИКА ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

УДК 37.02: 81'35+811.581

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.22>

Е. В. СТРИГА

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри германських і східних мов та методики їх навчання,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Електронна пошта: leonorastriga@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-2614-6342>

Ю. О. КУДЛАЙ

студентка факультету іноземних мов,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Електронна пошта: 0663354269a@gmail.com

<http://orcid.org/0009-0000-5835-2568>

ГЕЙМІФІКАЦІЯ НА УРОКАХ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ УЧНІВ

У статті висвітлено питання застосування гейміфікації на уроках китайської мови як методу підвищення ефективності навчання учнів. Гейміфікація виконує важливу роль у вивченні китайської мови та робить освітній процес цікавим, інтерактивним і ефективним. Китайська мова вимагає запам'ятовування великої кількості ієрогліфів, тональної мови та граматичних конструкцій, які можуть здаватися складними для учнів. Використання ігрових елементів, таких як змагання, квести, нагороди та інтерактивні добавки, сприяє підвищенню мотивації, залученості та концентрації. Гейміфікація сприяє розвитку навичок читання, письма, говоріння та аудіювання, створення освітнього процесу більш природним і захопливим.

Застосування ігрових елементів сприяють активному запам'ятовуванню та повторенню матеріалу, що покращує довготривале засвоєння знань. Організація групових ігрових завдань допомагають розвивати комунікативні навички та взаємодію між учнями.

Серед популярних платформ, орієнтованих на вивчення китайської мови, виокремлено HelloChinese, ChineseSkill, Decipher Chinese, Du Chinese, Qing Ting, Pinyin Chart, Chinese Writer, Skritter, Brainscape, The Chairman's Bao та інші. Використання ігрових методів при вивченні китайської мови сприяє активній участі учнів, розвиває їхні комунікативні та аналітичні навички, а також допомагає засвоювати матеріал через практичну діяльність. Різні види ігор – від рольових і бізнес-симуляцій до організаційно-діяльнісних і дослідницьких – дозволяють враховувати вікові особливості школярів та ефективно досягати освітніх цілей. Використання ігрових технологій спонукає до навчання, розвиває креативне та критичне мислення, а також створює сприятливе середовище для опанування китайської мови, дозволяє учням здобувати інформацію через інтернет-ресурси, що підвищує якість навчання та інформаційну культуру учасників освітнього процесу. Інтеграція ігор до навчання китайської мови є потужним інструментом, що робить освітній процес більш динамічним і ефективним.

Ключові слова: гейміфікація, метод, китайська мова, ігрові елементи, ефективність, навчання учнів.

Постановка проблеми. Гейміфікація як підхід до навчання набуває дедалі більшої популярності в умовах сучасної освіти. У світі, де інформаційні технології та інтерактивні методи навчання стають невід'ємною частиною освітнього процесу, гейміфікація пропонує нові можливості для залучення учнів до вивчення іноземних мов, зокрема китайської.

По-перше, китайська мова, одна з найскладніших у світі, вимагає особливого підходу в навчанні. Традиційні методи часто не забезпечують достатньої мотивації та зацікавленості учнів, що може призводити до зниження їхньої продуктивності. Гейміфікація ж дозволяє створити більш динамічне і інтерактивне середовище, де учні можуть активно брати участь

в освітньому процесі, змагаючись і досягаючи поставлених цілей.

По-друге, у сучасному освітньому процесі важливим є не лише засвоєння знань, але й розвиток навичок критичного мислення, командної роботи та креативності. Гейміфікація сприяє розвитку цих навичок через групові ігри, конкурси та інтерактивні завдання, що дозволяє учням вчитися один у одного і взаємодіяти в процесі навчання.

Крім того, враховуючи швидкий розвиток технологій, впровадження цифрових платформ для навчання китайської мови стає все більш актуальним. Гейміфікація легко інтегрується в онлайн-освіту, дозволяючи створювати цікаві та захоплюючі курси, доступні для учнів у будь-якому місці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Гейміфікація, також має назву ігрофікація, – це використання окремих елементів ігор у неігрових практиках. За К. Сален і Е. Циммерманом, гра є системою, в якій гравці беруть участь у вирішенні штучного конфлікту, визначеного певними правилами, і отримують кількісний результат. На відміну від інших ігрових форматів, гейміфікація акцентує увагу учасників на досягненні цілей реальної діяльності, а не на самій грі. Ігрові елементи впроваджуються у реальні ситуації для мотивації певних форм поведінки в заданих умовах [Salen, Zimmerman].

Автори підкреслюють, що гейміфікація націлює учасників на досягнення конкретних цілей у реальному житті, а не просто на гру, що відрізняє її від інших ігрових форматів. Ігрові елементи використовуються в реальних ситуаціях для стимулювання певних типів поведінки в конкретних умовах [Salen, Zimmerman].

За словами американського вченого, Кевіна Вербаха: «Гейміфікація – використання ігрових елементів та ігрових механік у неігровому контексті» [Werbach].

О. Ткаченко аналізує історію виникнення та поширення гейміфікації як сучасного інноваційного процесу, визначає основні тенденції її впровадження в освітній процес, зокрема формальну та неформальну освіту [Ткаченко: 303–309].

У останні роки одним із ключових напрямків розвитку інформаційних технологій стало впровадження гейміфікації, зокрема в освіту.

Це відбувається через вдосконалення існуючих освітніх платформ та розробку нових ігрових програм навчання, які можуть бути використані в відкритому інформаційно-освітньому середовищі [Амерідзе, Крюкова: 51-55].

С. Б. Шелудченко та А. М. Корень досліджують потенціал гейміфікації в навчанні англійської мови як іноземної; обґрунтовують важливість гейміфікації як інноваційного підходу, що сприяє досягненню кращих результатів у процесі вивчення англійської мови та забезпечує стійку мотивацію учнів [Шелудченко, Корень: 44–50].

Слід зауважити про етапність у застосуванні гейміфікації у різних сферах людської діяльності. Виокремлюються такі:

1. Ранні експерименти (1970-1980-ті): перші спроби використовувати ігрові механіки в навчанні та бізнесі. Це були прості методи, такі як використання балів та змагань.

2. Поява терміна (2000-ті): у 2008 році термін «гейміфікація» почав активно використовуватися в технологічних колах, що збіглося з ростом популярності соціальних мереж і мобільних ігор.

3. Розвиток технологій: з розвитком технологій та збільшенням доступності Інтернету, гейміфікація стала застосовуватися в різних сферах, від освіти до маркетингу. Відомі компанії, такі як Foursquare, почали використовувати елементи гейміфікації для залучення користувачів.

4. Поширення у бізнесі та освіті (2010-ті): гейміфікація почала активно використовуватися в бізнес-стратегіях для підвищення продуктивності та мотивації працівників. У сфері освіти вона допомогла зробити навчання більш інтерактивним і цікавим.

5. Сучасний етап: сьогодні гейміфікація є важливим інструментом у багатьох сферах, включаючи медицину, тренінги, навчання, управління проектами та інші. Вона продовжує еволюціонувати, адаптуючись до нових технологій і потреб суспільства [Deterding, Dixon, Khaled, Nacke].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Уважаємо, що застосування гейміфікації на уроках китайської мови як методу підвищення ефективності навчання учнів передбачає виявлення напрямів, які потребують подальших досліджень або розв'язання проблем,

що не отримали належної уваги в існуючих наукових працях. Існуючі дослідження показують позитивні результати застосування гейміфікації в навчанні іноземних мов, однак ефективність цієї методики саме в контексті вивчення китайської мови вимагає окремої уваги. Більшість досліджень фокусуються на популярніших мовах, таких як англійська чи іспанська, і менш уваги приділяється специфіці китайської мови, її складним ієрогліфам і граматичним структурам. Відтак китайський учений Л. Ченг наполягає на проведенні аналізу для з'ясування, як гейміфікація може сприяти засвоєнню конкретних аспектів китайської мови, таких як фонетика, написання та читання ієрогліфів, граматики тощо [Cheng: 87–98].

Більшість методичних підходів до гейміфікації орієнтовані на учнів середнього рівня знань з іноземної мови. Однак учні в класах часто мають різний рівень володіння мовою, тоді як адаптація гейміфікації під потреби учнів із низьким або високим рівнем знань є важливою проблемою, яка потребує глибшого вивчення. Також важливо вивчити, як інтеграція різних ігор і платформ може бути адаптована до різних рівнів складності [Bower].

Оскільки китайська мова є складною для багатьох учнів через її відмінності від індоевропейських мов, питання мотивації в навчанні залишається відкритим. Гейміфікація може підвищити зацікавленість, але не завжди відповідає на питання, як стимулювати учнів до довгострокового навчання китайської мови, особливо якщо вони стикаються зі значними труднощами в освоєнні [Anderson: 23–30]. Залишається питання, чи допомагають ігрові методи створити стійку мотивацію до навчання, або їх ефект є короткостроковим.

Попри існування численних платформ для гейміфікації навчання, специфічні інструменти для вивчення китайської мови часто не є повноцінно адаптованими до мовних особливостей. Платформи, орієнтовані на вивчення китайської мови, такі як HelloChinese, ChineseSkill, Decipher Chinese, Du Chinese, Qing Ting, Pinyin Chart, Chinese Writer Skritter, Brainscape, The Chairman's Bao та інші, досить популярні, однак їх функціональність часто обмежена базовим рівнем. Відтак виникає необхідність у вивченні технологічності таких цифрових інструментів

та як це може сприяти кращому засвоєнню мови на більш складних рівнях [Huang: 512–533].

Гейміфікація вимагає врахування культурних аспектів, адже навчання китайської мови відбувається не лише через лексичні та граматичні елементи, але й через культурні контексти. Відтак постає цілком логічне питання: чи можуть ігрові методи ефективно передати культурні та соціальні особливості китайської мови? Воно залишається частково недослідженим у зв'язку з тим, що багато досліджень фокусуються лише на мовному аспекті, а не на культурному [Wang: 99–112].

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідити вплив гейміфікації на уроках китайської мови як ефективного методу підвищення мотивації та успішності учнів, зокрема виокремити принципи застосування гейміфікації на уроках китайської мови, виявити переваги впровадження елементів гейміфікації в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Гейміфікація використовує елементи ігрового дизайну для підвищення ефективності навчання учнів основної школи. Інтерактивні навчальні модулі, такі як моделювання, вікторини та рольові ігри, допомагають краще залучати учасників та зберігати їхню увагу.

Гейміфіковані освітні програми також можуть бути створені для відтворення реальних життєвих ситуацій, що дозволяє учням практикувати ключові навички в безпечному середовищі. Гарна гра задовольняє кілька потреб гравців:

- Потреба в автономії – я сам вирішую, я обираю гру та спосіб досягнення успіху.
- Потреба в компетентності – я зрозумів правила та досягнув успіху.
- Потреба у визнанні – я можу поділитися своїми досягненнями з друзями та іншими користувачами.

Щоб задовольнити ці потреби, слід:

- Запровадити винагороду за виконання завдань – це можуть бути бали, бейджі чи інші «ачівки», які мають матеріальну або нематеріальну цінність.
- Обережно стимулювати конкуренцію. Конкуренція може бути мотивуючою для багатьох, але для інших вона може викликати страх через порівняння з іншими або через низьку позицію в рейтингу.

– Передбачити різні формати взаємодії: один проти одного, команда проти команди, або команда проти завдання.

– Надати можливість ділитися результатами та досягненнями як у грі, так і поза її межами (наприклад, в соцмережах або на дошці пошани в класі).

– Забезпечити швидкий зворотний зв'язок на правильні та неправильні дії [Ткаченко].

Серед принципів гейміфікації, які можна застосувати на уроках китайської мови, можна виділити такі:

1. Мотивація через винагороду.

Учні отримують бали, бейджі чи сертифікати за виконання завдань, що стимулює їх до активної участі у навчанні. За вивчення вимови чи вміння написання нових ієрогліфів передбачено нараховування балів.

2. Використання змагань.

Організація командних змагань або індивідуальних турнірів може створити здорову конкуренцію. Учні можуть змагатися у швидкості правильного читання або перекладу; також цікавою буде вікторина з відгадування тонів ієрогліфу; або ж написання ієрогліфу за перекладом на українську мову чи за пін'їн. Передбачається створення комплексу завдань з китайської мови для проведення змагань.

3. Адаптація до рівня учнів.

Гейміфікація повинна враховувати різні рівні знань учнів. Завдання можуть бути розроблені так, щоб кожен міг знайти виклик, що відповідає його рівню, наприклад, прості завдання для новачків та складніші для просунутих.

4. Інтерактивність.

Використання інтерактивних елементів, таких як відеоігри або онлайн-платформи, допомагає залучити учнів до процесу навчання. Додатки для вивчення китайської мови можуть включати ігри на запам'ятовування ієрогліфів.

5. Співпраця та командна взаємодія.

Створення можливостей для співпраці між учнями, таких як групові проекти або спільні ігри, допомагає розвивати навички командної роботи та комунікації.

6. Зворотний зв'язок.

Регулярний та швидкий зворотний зв'язок дозволяє учням зрозуміти свої помилки та покращити результати. Це можна реалізувати через автоматизовані тести, які надають миттєві результати.

7. Імітація реальних ситуацій.

Гейміфіковані завдання можуть імітувати реальні життєві сценарії, де учні практикують мову в контексті, наприклад, під час ролевих ігор (створення діалогу), що відтворюють повсякденні ситуації в Китаї, такі як, розмова з продавцем на ринку чи в магазині, в банку чи офісі, розмова щодо купівля квартири чи машини.

8. Емоційна залученість – ігровий процес має бути цікавим, захопливим і відповідати інтересам дітей.

9. Індивідуалізація – адаптація завдань до рівня знань і стилю навчання кожного учня.

10. Використання сучасних технологій – інтеграція мобільних додатків, інтерактивних платформ та AR/VR для покращення сприйняття матеріалу.

11. Систематичність – ігрові елементи мають бути постійною частиною навчального процесу, а не епізодичним заходом.

12. Рефлексія та саморозвиток – надають можливість учням аналізувати свої досягнення, помилки та вдосконалювати навички.

Завдяки гейміфікації учні можуть не лише покращити свої мовні навички, а й розвинути важливі соціальні та комунікативні здібності, практикуючи мову в реальних життєвих ситуаціях. Вона допомагає задовольнити потреби учнів у автономії, компетентності та визнанні, що, в свою чергу, підвищує їхню зацікавленість і активність у навчанні.

Таким чином, основні переваги впровадження гейміфікації в освітній процес включають:

1. Залучення учнів: ігрові елементи роблять навчання більш цікавим і активним, що підвищує зацікавленість учнів у предметі.

2. Розвиток навичок: гейміфікація сприяє розвитку важливих життєвих навичок учнів, таких як критичне мислення, спілкування, співпраця і здатність до самостійного навчання.

3. Практичний досвід: через ігрові сценарії учні отримують можливість практикувати мову в контекстах, наближених до реальних життєвих ситуацій, що сприяє кращому опрацюванню та розумінню матеріалу.

4. Відповідність навчальним цілям: гейміфікація дозволяє адаптувати завдання до різних вікових груп і рівнів знань, що робить освітній процес більш індивідуальним.

5. Зворотний зв'язок: гейміфікаційні елементи можуть забезпечити миттєвий зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу, що сприяє швидшому коригуванню помилок та поліпшенню результатів навчання.

Висновки. Гейміфікація, або ігрофікація, є важливим інструментом для підвищення мотивації та залученості учасників у різних сферах діяльності, включаючи освіту. Вона полягає в інтеграції ігрових елементів у неігрові контексти, що дозволяє стимулювати бажану поведінку та досягати реальних цілей. Відрізняючись від традиційних ігор та навчання через гру, гейміфікація фокусується на досягненні конкретних результатів у повсякденній діяльності, використовуючи механіки, такі як підрахунок балів, конкуренція та встановлення правил.

Цей метод забезпечує нові можливості для активізації освітнього процесу, оскільки заохочує учнів до взаємодії, розвитку критичного мислення та творчості. Водночас, гейміфікація сприяє створенню позитивного навчального середовища, де учні можуть практикувати свої навички у реальних ситуаціях. Однак важливо використовувати цей інструмент обережно, щоб уникнути можливих негативних наслідків, таких як зневажливе ставлення до навчання.

Гейміфікація є потужним інструментом, що інтегрує ігрові елементи в освітній процес, стимулюючи залучення та мотивацію учнів. Основні елементи, такі як бали, рівні, значки, лідерборди, часові виклики, місії, історії та соціальні

елементи, забезпечують структуровану основу для реалізації цього підходу. Вони можуть бути ефективно використані на різних етапах навчання, що дозволяє адаптувати гейміфікацію до потреб учнів і специфіки освітніх цілей.

Використання ігор у навчанні китайської мови забезпечує активне залучення учнів, сприяє розвитку їхніх комунікативних та критичних навичок, а також допомагає засвоювати матеріал через практичний досвід. Різноманітні форми ігор – від рольових і ділових до організаційно-діяльних та дослідницьких – дозволяють адаптувати освітній процес до вікових особливостей учнів і забезпечують досягнення навчально-виховних цілей. Ігрові технології стимулюють мотивацію, сприяють розвитку творчості та критичного мислення, а також створюють позитивну атмосферу для навчання. Вебквести, як інтерактивний метод, доповнюють цей процес, дозволяючи учням здобувати інформацію через інтернет-ресурси, що підвищує якість навчання та інформаційну культуру учасників освітнього процесу. Таким чином, інтеграція ігор до навчання китайської мови є потужним інструментом, що робить освітній процес більш динамічним і ефективним.

Впровадження гейміфікації не лише робить навчання більш захопливим, але й допомагає учням практикувати мову в реальних контекстах, що підвищує якість засвоєння матеріалу. Використання різних методів навчання, адаптованих до індивідуальних потреб учнів, робить процес більш особистісним і персоналізованим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Америкдзе О. С. Крюкова Є. С. Гейміфікація навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 67, Т. 2. С. 51-55.
2. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 11. С. 303-309. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_45 (дата звернення: 11.02.2025).
3. Шелудченко С. Б., Корень А. М. Інструменти гейміфікації як мотиватор при навчанні англійської мови. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, Вип. 2, 2024. С. 44-50.
4. Anderson C. A. Gaming and Motivation: How Games Encourage and Engage Students. *Educational Technology*. 2018. 55(5), 23-30.
5. Bower. M. Design of Technology-Enabled Learning Environments: A Model and Framework. Springer. 2017. 455 p.
6. Cheng L. Gamification in Chinese Language Education: Opportunities and Challenges. *Journal of Language Teaching and Research*. 2019. 10 (1), 87-98.
7. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From Game Design Elements to Gamefulness: Defining «Gamification». Paper presented at the 15th International Academic MindTrek Conference, Tampere. Pp. 9-15. <http://dx.doi.org/10.1145/2181037.2181040>.
8. Huang J. Technology-Enhanced Language Learning: A Case Study on Chinese Language Acquisition. *Journal of Educational Computing Research*. 2018. 56(4), 512-533.
9. Salen, K., Zimmerman E. (2003). Rules of Play: Game Design Fundamentals. Cambridge: «Teaching Chinese as a Foreign Language: Theories and Practices». URL: <http://www.cheng-tsui.com/> (дата звернення: 01.02.2025)

10. Wang T. Integrating Cultural Elements in Chinese Language Learning through Digital Games. *International Journal of Educational Technology*. 2019. 20 (2), 99-112.
11. Werbach K. For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Busi. Philadelphia, 2012. 148 p.

REFERENCES

1. Ameridze O. S. Kryukova Ye. S. Heymifikatsiya navchannya [Gamification of learning]. *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiiy I zahal'noosvitniy shkolakh*. 2019. № 67, T. 2. S. 51-55.
2. Tkachenko O. Heymifikatsiya osvity: formal'nyy I neformal'nyy prostir [Gamification of education: formal and informal space]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*. 2015. Vyp. 11. S. 303-309. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_45 (data zvernennya: 11.02.2025).
3. Sheludchenko S. B., Koren' A. M. Instrumenty heymifikatsiyi yak motyvator pry navchanni anhliys'koyi movy [Gamification tools as a motivator in teaching English]. *Akademichni studiyi. Seriya «Pedahohika»*, Vyp. 2, 2024. S. 44-50.
4. Anderson C. A. Gaming and Motivation: How Games Encourage and Engage Students. *Educational Technology*. 2018. 55(5), 23-30.
5. Bower. M. Design of Technology-Enabled Learning Environments: A Model and Framework. Springer. 2017. 455 p.
6. Cheng L. Gamification in Chinese Language Education: Opportunities and Challenges. *Journal of Language Teaching and Research*. 2019. 10 (1), 87-98.
7. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From Game Design Elements to Gamefulness: Defining «Gamification». Paper presented at the 15th International Academic MindTrek Conference, Tampere. Pp. 9-15. <http://dx.doi.org/10.1145/2181037.2181040>.
8. Huang J. Technology-Enhanced Language Learning: A Case Study on Chinese Language Acquisition. *Journal of Educational Computing Research*. 2018. 56(4), 512-533.
9. Salen, K., Zimmerman E. (2003). Rules of Play: Game Design Fundamentals. Cambridge: «Teaching Chinese as a Foreign Language: Theories and Practices». URL: <http://www.cheng-tsui.com/> (data zvernennya: 01.02.2025)
10. Wang T. Integrating Cultural Elements in Chinese Language Learning through Digital Games. *International Journal of Educational Technology*. 2019. 20 (2), 99-112.
11. Werbach K. For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Busi. Philadelphia, 2012. 148 p.

E. V. STRYGA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Germanic and Oriental Languages and Methods of Their Teaching,
State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine
E-mail: eleonorastriga@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-2614-6342>*

YU. O. KUDLAY

*Student of the Faculty of Foreign Languages,
State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine
E-mail: 0663354269a@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0000-5835-2568>*

GAMIFICATION AT CHINESE LANGUAGE LESSONS AS A METHOD OF IMPROVING SCHOOL STUDENTS' LEARNING EFFICIENCY

The article highlights the issue of using gamification at Chinese language lessons as a method of increasing the effectiveness of school students' learning. Gamification plays an important role in learning Chinese and makes the educational process interesting, interactive and effective. The Chinese language requires memorizing a large number of characters, tonal language and grammatical structures, which may seem difficult for school students. The use of game elements, such as competitions, quests, awards and interactive supplements, helps to increase motivation, involvement, and concentration. Gamification helps to develop reading, writing, speaking and listening skills, making the educational process more natural and exciting.

The use of game elements contributes to the active memorization and repetition of material, which improves long-term assimilation of knowledge. The organization of group game tasks helps to develop communication skills and interaction between school students.

Among the popular platforms focused on learning Chinese, HelloChinese, ChineseSkill Decipher Chinese, Du Chinese, Qing Ting, Pinyin Chart, Chinese Writer, Skritter, Brainscape, The Chairman's Bao and others are highlighted.

The use of game methods in learning Chinese promotes the active participation of students, develops their communication and analytical skills, and also helps to assimilate the material through practical activities. Various types of games – from role-playing and business simulations to organizational and activity and research – allow us to take into account the age characteristics of schoolchildren and effectively achieve educational goals. The use of game technologies encourages learning, develops creative and critical thinking, also creates a favorable environment for mastering the Chinese language, allows school students to obtain information through Internet resources, which improves the quality of learning and the information culture of participants in the educational process. The integration of games into learning Chinese is a powerful tool that makes the educational process more dynamic and effective.

Key words: gamification, method, Chinese language, game elements, efficiency, school students' learning.

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

О. В. Баніт ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В КОРПОРАТИВНІЙ ОСВІТІ ЗВО.....	3
Т. Я. Гельжинська, О. Р. Кравчик ПОНЯТТЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	11
Т. Ya. Helzhynska THE READINESS OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STAFF FOR ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP: SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL DISCOURSE.....	19
Т. Р. Golub, О. О. Kovalenko, О. І. Nazarenko, L. M. Zhygzhytova THE ANALYSIS OF THE USAGE OF AI SERVICES FOR TEXT GENERATION IN HIGHER EDUCATION.....	25
О. А. Іщук, О. А. Іванюк, В. П. Романюк, О. П. Митчик ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА: СУЧАСНИЙ ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ І СИМВОЛІКА ЯК МІЖНАРОДНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.....	32
А. А. Кашуба, В. В. Ковальський, Л. В. Чалій ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗНАЧЕННЯ, СТРАТЕГІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ.....	38
І. С. Кліш, Н. Г. Денисенко, О. П. Митчик, Л. Є. Северіна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	44
Д. С. Листопад ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ПОЗИТИВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО МОДУСА МАГІСТРІВ-СТОМАТОЛОГІВ ЯК ЗАПОРУКИ УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	52
Я. О. Нелюба, В. М. Мазін КОМПЕТЕНТНОСТІ З НЕЗНІМНОГО ПРОТЕЗУВАННЯ НА ОСНОВІ РОЗБОРУ КЛІНІЧНИХ ВИПАДКІВ ЯК ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	58
Т. П. Панюк РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ТА ЛОГІСТИКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА.....	66
G. Yu. Tsapro, V. V. Yakuba, N. F. Gladush TEACHING GENDER STUDIES THROUGH AN INTERDISCIPLINARY LENS: SOCIOLOGY AND COMMUNICATION THEORY.....	71
Б. В. Шевчук ВІДКРИТЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	78
ТЕОРІЯ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ	
І. М. Бакаленко, Ю. В. Кравченко ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ОНЛАЙН-ЗАНЯТТЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	86
М. І. Замелюк, К. Л. Крутій, І. С. Деснова СТВОРЕННЯ ІГРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	93
Л. І. Лейбик, Н. Ю. Нарихнюк, М. А. Осип ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК КОМПЛЕКСНИЙ, ІНТЕГРАТИВНИЙ ПРОЦЕС ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ З ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	103
Н. А. Одарчук, Т. А. Мірончук, С. І. Одарчук ДОМАШНЄ НАВЧАННЯ: НОВЕ ЧИ ДАВНО ЗАБУТЕ СТАРЕ? ОГЛЯД СВІТОВОГО ДОСВІДУ.....	112

Н. М. Ткачук, У. М. Озюк МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	120
А. В. Федорович ЗМІСТ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	130
Yu. M. Yurchak, O. V. Adamchuk, V. H. Zhuravel TRAINING CONDITIONS TO COUNTER NEGATIVE INFORMATIONAL AND PSYCHOLOGICAL INFLUENCE.....	135
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ	
К. Єзик, Ю. Є. Мартинюк УДОСКОНАЛЕННЯ БІОМЕХАНІЧНОЇ СТРУКТУРИ КУТІВ ЛІКТЬОВИХ СУГЛОБІВ ПРИ ВИКОНАННІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИМИ ПАУЕРЛІФТЕРАМИ ЗМАГАЛЬНОЇ ВПРАВИ ЖИМУ ШТАНГИ ЛЕЖАЧИ.....	142
О. Б. Півень, О. В. Слободянюк, Н. М. Деха ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ 12–14 РОКІВ ПІД ВПЛИВОМ ЗАНЯТЬ ВАЖКОЮ АТЛЕТИКОЮ ЗА ПРОГРАМОЮ ДЮСШ.....	150
МЕТОДИКА ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	
Е. В. Стрига, Ю. О. Кудлай ГЕЙМІФІКАЦІЯ НА УРОКАХ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ УЧНІВ.....	158

CONTENTS

THEORETICAL-METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF HIGHER AND GENERAL SECONDARY EDUCATION

O. V. Banit INTERACTIVE TEACHING METHODS IN CORPORATE EDUCATION AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	3
T. Ya. Helzynska, O. R. Kravchuk THE CONCEPT OF DIGITAL COMPETENCE OF FUTURE LAWYERS IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS: THEORETICAL ASPECT.....	11
T. Ya. Helzhynska THE READINESS OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STAFF FOR ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP: SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL DISCOURSE.....	19
T. P. Golub, O. O. Kovalenko, O. I. Nazarenko, L. M. Zhygzhytova THE ANALYSIS OF THE USAGE OF AI SERVICES FOR TEXT GENERATION IN HIGHER EDUCATION.....	25
O. A. Ishchuk, O. A. Ivaniuk, V. P. Romaniuk, O. P. Mytchuk OLYMPIC EDUCATION: THE MODERN OLYMPIC MOVEMENT AND SYMBOLISM AS AN INTERNATIONAL SOCIAL PHENOMENON.....	32
A. A. Kashuba, V. V. Kovalskyi, L. V. Chalii THE LOGISTICS SUPPORT OF COMPETITIVE ACTIVITIES: MEANING, STRATEGY AND EFFICIENCY.....	38
I. S. Klish, N. H. Denysenko, O. P. Mytchuk, L. E. Severina FEATURES OF THE FUTURE PHYSICAL CULTURE TEACHERS' COMMUNICATIVE COMPETENCE DEVELOPING UNDER THE NEW UKRAINIAN SCHOOL AGENDA	44
D. S. Lystopad SOME FEATURES OF THE SELF-ASSESSMENT OF THE POSITIVE COMMUNICATIVE MODE OF THE DENTAL MASTER STUDENTS AS A KEY TO SUCCESSFUL COMMUNICATION IN PROFESSIONAL ACTIVITY.....	52
Ya. O. Neliuba, V. M. Mazin COMPETENCIES IN FIXED PROSTHODONTICS BASED ON THE ANALYSIS OF CLINICAL CASES AS AN EXPECTED OUTCOME OF THE EDUCATIONAL PROCESS.....	58
T. P. Panyuk THE ROLE OF MANAGEMENT AND LOGISTICS IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A FUTURE TRAINER-TEACHER.....	66
G. Yu. Tsapro, V. V. Yakuba, N. F. Gladush TEACHING GENDER STUDIES THROUGH AN INTERDISCIPLINARY LENS: SOCIOLOGY AND COMMUNICATION THEORY.....	71
B. V. Shevchuk OPEN LEARNING AS A BASIS FOR THE FORMATION OF DIGITAL COMPETENCE OF VOCATIONAL TEACHERS.....	78
THEORY OF EDUCATION AND TRAINING	
I. M. Bakalenko, Yu. V. Kravchenko PECULIARITIES OF PREPARING ONLINE CLASSES OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE...86	86
M. I. Zameliuk, K. L. Kruty, I. S. Desnova CREATING A PLAY ENVIRONMENT FOR PRESCHOOL CHILDREN.....	93
L. I. Leiby, N. Yu. Narykhniuk, M. A. Osyp PEDAGOGICAL INNOVATIVE TEACHING TECHNOLOGIES AS A COMPLEX, INTEGRATIVE PROCESS OF LEARNING KNOWLEDGE IN SCIENCE AND MATHEMATICS DISCIPLINES.....	103
N. A. Odarchuk, T. A. Mironchuk, S. I. Odarchuk HOMESCHOOLING: NEW OR LONG FORGOTTEN OLD? OVERVIEW OF WORLD EXPERIENCE.....	112

N. M. Tkachuk, U. M. Oziuk MODELING A GEOGRAPHY LESSON IN DISTANCE LEARNING CONDITIONS.....	120
A. V. Fedorovych CONTENT OF ARTWORK IN A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION.....	130
Yu. M. Yurchak, O. V. Adamchuk, V. H. Zhuravel TRAINING CONDITIONS TO COUNTER NEGATIVE INFORMATIONAL AND PSYCHOLOGICAL INFLUENCE.....	135

THEORY AND METHODS OF EDUCATION

K. Yezyk, Yu. Ye. Martyniuk IMPROVEMENT OF THE BIOMECHANICAL STRUCTURE OF ELBOW ANGLES WHEN HIGHLY QUALIFIED POWERLIFTERS PERFORM THE COMPETITIVE BENCH PRESS EXERCISE.....	142
A. B. Piven, O. V. Slobodyaniuk, N. M. Deha THE INFLUENCE OF WEIGHTLIFTING ON THE MANIFESTATION OF PHYSICAL QUALITIES OF ATHLETES 12–14 YEARS OLD, AT THE STAGE OF INITIAL TRAINING.....	150

METHODS OF SCHOOL TEACHING

Yu. O. Kudlay GAMIFICATION AT CHINESE LANGUAGE LESSONS AS A METHOD OF IMPROVING SCHOOL STUDENTS' LEARNING EFFICIENCY.....	158
--	-----

НОТАТКИ

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Випуск 1

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Марина Сергіївна Михальченко

Підписано до друку: 20.03.2025

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк.

Ум.-друк. арк. 19,76. Замов. № 0525/410.

Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.